

ISSN 1105-4239

ΣΙΦΝΙΑΚΑ

ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΥΛΗΣ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ

ΑΘΗΝΑΙ
1993

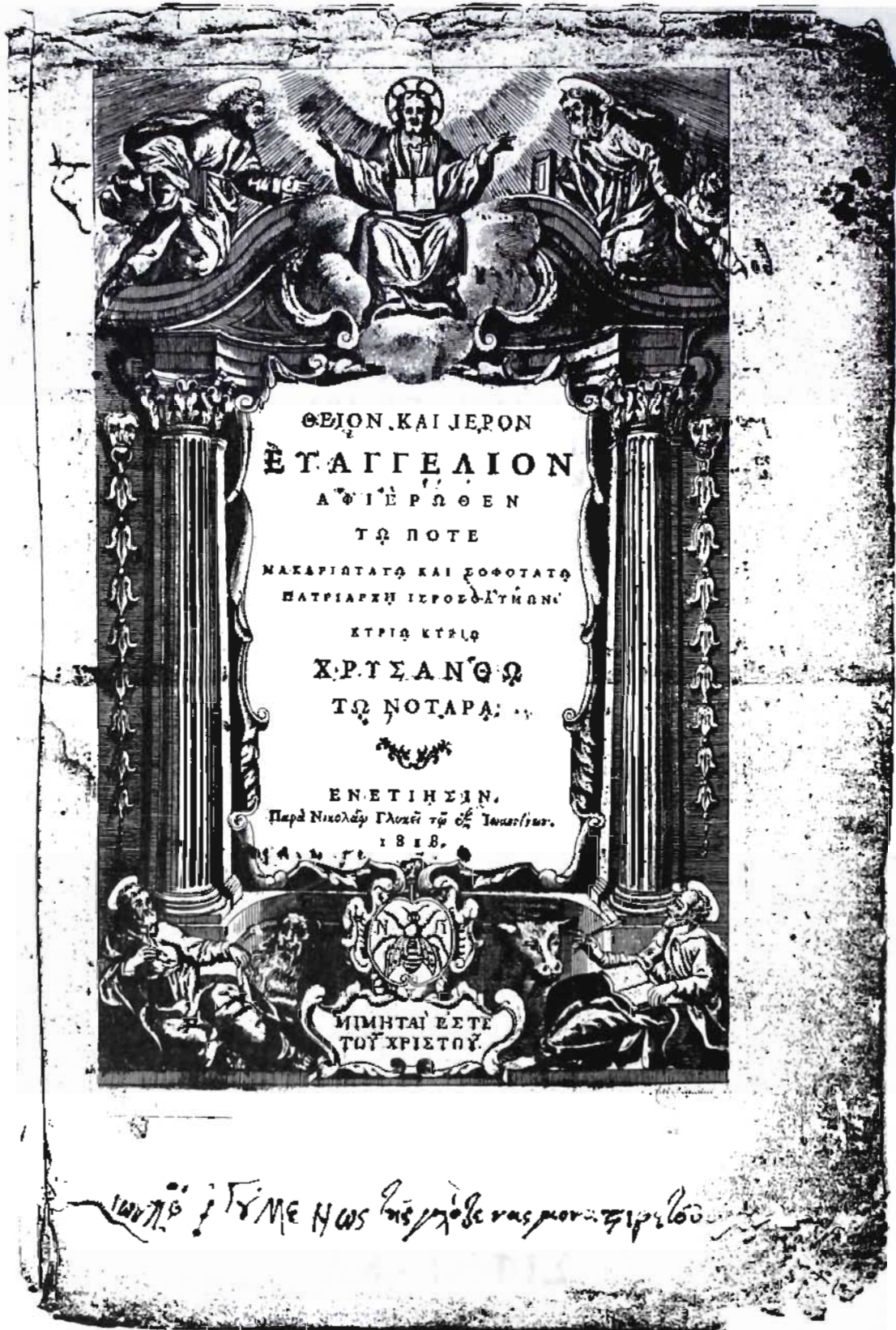
Γ' / III'

ΕΙΣ ΜΝΗΜΗΝ

ΑΓΓΕΛΕΤΟΥ ΑΒΡΑ
ΑΝΤΩΝΙΟΥ ΒΕΛΛΗ
Α.Ν. ΓΟΖΑΔΙΝΟΥ
ΚΩΝ. ΜΑΝΔΕΛΕΝΗ
ΙΩΑΝ. Β. ΜΑΤΣΑ
ΝΙΚΟΛ. ΣΠΕΡΑΝΤΣΑ
ΔΗΜ. ΣΤΑΥΡΙΑΝΟΥ
ΝΙΚΟΛ. ΧΡΥΣΟΓΕΛΟΥ
ΓΕΩΡΓ. ΨΑΡΑΥΤΗ
ΝΙΚΟΛ. ΨΑΡΑΥΤΗ,
ΤΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ

ΣΙΦΝΙΑΚΑ

ΑΘΗΝΑΙ 1993
ΕΤΟΣ Γ' - ΤΟΜΟΣ ΙΙΙ'

Εὐαγγέλιο τοῦ Βελιγραδίου Ἀνθίμου (βλ. σελ. 114)

ΣΙΦΝΙΑΚά

ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΥΛΗΣ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ
ΑΘΗΝΑΙ 1993 ΕΤΟΣ Γ'-ΤΟΜΟΣ ΙΙ'

Συναγάγετε τά περισσεύσαντα κλάσματα ίνα μή τι απόλλυται.
Ἰωάνν. ΣΤ', 12.

ΕΚΔΟΤΗΣ - ΣΥΝΤΑΚΤΗΣ
ΣΙΜΟΣ ΜΙΑΤ. ΣΥΜΕΩΝΙΔΗΣ
Ἀμμοχώστου 18α - Περισσός - 142 33 Ν. Ἰωνία, Τηλ. 2797.317
Τυπογραφείο ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Α.Β.Ε.Ε., Ἀρδηττοῦ 12-16,
116 36 Ἀθήναι, Τηλ. 9214.452

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Ἡ ἐκπαίδευση στὴ Σίφνο κατὰ τοὺς
δυσχερεῖς χρόνους (1833-1848)	σελ. 5
2. Τὸ κληροδότημα Φλουρέζας Σαραντινοῦ
ὕπέρ τῆς Ἀλληλοδιδ. Σχολῆς	σελ. 104
3. Ἄνθιμος Λαδόπουλος, μητροπολ. Βελιγραδίου	σελ. 109
4. Πωλήσεις ἀκινήτων ὑπερχρέων ὀφειλετῶν	σελ. 126
5. Συμπληρωματικά στὸν κατάλογο
τῆς Συλλογῆς Γ. Γαϊτάνου	σελ. 136
6. Εὐρετήρια	σελ. 145

Copyright Σ.Μ. Συμεωνίδη

ISBN 1105-4239

Ἡ ΣΦΡΑΓΙΔΑ ΤΟΥ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ προέρχεται ἀπὸ ἔγγραφο τῆς 19ης Μαΐου 1822 πού ἀπέστειλαν «οἱ κάτοικοι τῆς νήσου Σίφνου» πρὸς τοὺς Ἀρμοστὰς τοῦ Αἰγαίου Πελάγους. (Μπενάκειο Μουσεῖο. Ἀρχεῖο Ἀγῶνος. Φάκ. 87/3). Εἶναι ἡ παλαιά «ΣΦΡΑΓΙΣ ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ ΣΙΦΝΟΥ».

● Συνεργασίες τρίτων δημοσιεύονται ἐφ' ὅσον εἶναι πρωτότυπες καὶ βασίζονται σὲ ἀνέκδοτα, περὶ Σίφνου, στοιχεῖα. Τὰ στοιχεῖα αὐτὰ ἀποστέλλονται σὲ περιοδικό σὲ φωτοαντίγραφα, προκειμένου νὰ καταχωρισθοῦν σὲ συγκροτούμενο Ἱστορικό Ἀρχεῖο Σίφνου. Ἔργασίες πού δὲν δημοσιεύονται, ἐπιστρέφονται.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΟΣΩΔΙΑΣ.
ΕΙΣ ΤΗΝ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΝ.

ΗΤΟΙ,

ΤΑ ΟΚΤΩ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ, ΣΙΝΤΟΜΩΣ, ΕΚΤΕΘΕΝΤΑ ΠΡΟΣ ΕΥΧΕΡΕΣΤΕΡΑΝ ΧΡΗΣΙΝ
ΤΩΝ ΠΡΩΤΟΠΕΙΡΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΦΩΝΗΣ.

Ἡ τις τύπος ἐξεδόθη δι' ἀπαλομάτων πᾶ ἐν Τεργεσίφ ἐπιμηκῆ Φροντιστηρίῳ.

Ἐν Τεργεσίφ τῆς Καρπικῆς, 1809.

Παρά τῆς Κεκοσμοβασίλικῆς μετὰ ἀσρονομίῳν Τυπογραφίᾳ τῶν ἐξ Ἀρμενίῳ Πατέρων τῶν ἐ Μεχχτηρίῶν.

Τὸ πρόσθιο φ. Γραμματικῆς ἔτους 1809 ἰδιοκτησίας οἰκογεν. Ἀβρά

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΗ ΣΙΦΝΟ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΔΥΣΧΕΡΕΙΣ ΧΡΟΝΟΥΣ (1883-1848)

Ἡ ἱστορική ἔρευνα ἀπεκάλυψε πρόσφατα μεγάλο ἀριθμό ἀνεκδότων ἐγγράφων τὰ ὁποῖα ἀναφέρονται στὰ ἐκπαιδευτικά πράγματα τῆς Σίφνου κατὰ τὰ πρῶτα δεκαπέντε χρόνια τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ Κράτους (1833-1848). Οἱ πλούσιες πληροφορίες τοῦ ἐν λόγω ἀρχεῖακοῦ ὑλικοῦ, ἀνατέμνουν τὰ μέχρι σήμερα γνωστά γιὰ τὴν περίοδο αὐτή, ἐλάχιστα ἄλλωστε καὶ συγκεχυμένα, καὶ ἀποκαλύπτουν, μὲ τίς ἀναδρομικὲς ἀναφορὲς πού περιέχουν, σημαντικὲς λεπτομέρειες τῶν περιόδων πού εἶχαν προηγηθεῖ, ἀκόμη καὶ τῆς τουρκοκρατίας. Μὲ τὰ πολὺτιμα στοιχεῖα τους ἐγίνε ἡ ἀνάπτυξη τῆς παρούσης μελέτης, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ πλέον τὴ συνέχεια τοῦ βιβλίου μου «Τὰ Γράμματα στὸ Νησί τῆς Σίφνου» (1650-1833), Πειραιεὺς 1962, σελ. 1-44 (ἀνάτυπο ἀπὸ τὴν ἐφημ. «Κυκλαδικὸν Φῶς»), ὅπως τὸ συνεπλήρωσα στὰ οἰκεία κεφάλαια τῆς «Ἱστορίας τῆς Σίφνου», Ἀθῆναι 1990.

Τὰ ἐγγραφα εὐρίσκονται θησαυρισμένα στὰ Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους, στὴν κατηγορία «Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως» (1833-1848), Κλάδος Β', Παιδείας καὶ ἀνέρχονται σέ 224 τὸν ἀριθμό^(α).

Ἐχουν χρησιμοποιοθεῖ ὅλα στὴν ἀνάπτυξη τῆς παρούσης μελέτης, μὲ τὴν ἐνταξη στὸ κείμενο τῶν σπουδαιότερων ἀπ' αὐτὰ αὐτουσίων καὶ τῶν λοιπῶν ἀποσπασματικῶς. Δὲν παρέλειψα, ἐπίσης, μὲ κατάλληλη παρεμβολὴ πληροφοριῶν ἄλλων ἀρχεῖακῶν πηγῶν καὶ τῆς βιβλιογραφίας, νὰ συμπληρώσω ἱκανὰ σημεῖα τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκπαιδεύσεως τοῦ νησιοῦ κατὰ τίς δύο προηγηθεῖσες περιόδους, τοῦ Ἀγῶνος καὶ τῆς Καποδιστριακῆς. Τέλος, ἐπέτυχα νὰ καταστρώσω, παρά τὰ ὑπάρχοντα κενά, τρεῖς καταλόγους μαθητῶν^(β), δύο τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Ἀπολλωνίας (τῶν ἐτῶν 1836-1839 καὶ 1845-1846) καὶ ἑνός τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς (ἀπὸ 1835-1846), τοὺς ὁποῖους θεωρῶ πολυτίμους.

Ἔτσι, μὲ τὰ ἀνωτέρω δύο βιβλία μου καὶ τὴν παρούσα ἐργασία, πιστεύω ὅτι ἡ κατάσταση τῶν ἐκπαιδευτικῶν πραγμάτων στὴ Σίφνο κατὰ τοὺς δυσχερεῖς χρόνους τῆς τριακονταετίας 1821-1850, ἔχει περιγραφεῖ κατὰ τὸν καλύτερο δυνατὸ τρόπο. Παραμένει βέβαια ἀδημοσίευτη μίᾳ ἀκόμη ἐργασία μου, ἡ μεγαλύτερη, πού ἔχει ἀναγγελεθεῖ πρό χρόνων^(γ) καὶ ἀναφέρεται στὴν Παιδεία καὶ τὰ Γράμματα στὴ Σίφνο κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς τουρκοκρατίας (1537-1821), τῆς ὁποίας τὸ περίγραμμα ἔδωσα στὰ οἰκεία κεφάλαια τοῦ βιβλίου μου «Ἱστορία τῆς Σίφνου». Ἡ ἐκδοσὴ τῆς ἔχει ἐναποτεθεῖ στὸν πατριωτισμὸ καὶ τὴν καλὴ διάθεση τῶν χορηγῶν, δεδομένου ὅτι οἱ δικές μου οἰκονομικὲς δυνάμεις μὲ ἀποτρέπουν ἀπὸ τὸ ἐγχείρημα.

Τέλος, πρὸς ἀποφυγὴν ἀναγραφῆς στὶς ὑποσημειώσεις τοῦ κειμένου τῆς παρούσης ὁλοκλήρων τῶν ἐνδείξεων τῆς ἀρχεῖακῆς πηγῆς, ἐχρησιμοποίησα, χάριν τῶν ἐνδιαφερομένων, τίς κατωτέρω βραχυγραφίαις:

1. ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ. 47/14=Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους. Γραμμ. Ἐκκλησ. Ἑλληνικὸ Σχολεῖο Σίφνου, Θυρίς 47, Φάκ. 14 (ἐγγραφα 39 τῆς περιόδου ἀπὸ 9 Μαρτίου 1833-18 Δεκεμβρ. 1834).
2. ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ. 5/7=Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους. Γραμμ. Ἐκκλησ. Ἑλληνικὸ Σχολεῖο Σίφνου, Θυρίς 5, Φάκ. 7 (ἐγγραφα 70 τῆς περιόδου ἀπὸ 20 Ἀπρ. 1835-28 Ἰουλ. 1839).

3. ΓΑΚ/Έλλ. Σίφ. 85/2=Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους. Γραμμ. Ἐκκλησ. Ἑλληνικό Σχολεῖο Σίφνου, Θυρίς 85, Φάκ. 2 (ἐγγραφα 24 τῆς περιόδου ἀπό 1 Μαρτίου 1840-4 Ὀκτ. 1842).
4. ΓΑΚ/Έλλ. Σίφ. 91/3=Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους. Γραμμ. Ἐκκλησ. Ἑλληνικό Σχολεῖο Σίφνου, Θυρίς 91, Φάκ. 3 (ἐγγραφα 13 τῆς περιόδου ἀπό 25 Νοεμβρ. 1842-19 Αὐγ. 1845).
5. ΓΑΚ/Έλλ. Σίφ. 114/12=Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους. Γραμμ. Ἐκκλησ. Ἑλληνικό Σχολεῖο Σίφνου, Θυρίς 114, Φάκ. 12 (ἐγγραφα 25 τῆς περιόδου ἀπό 27 Φεβρ. 1846-16 Σεπτ. 1847).
6. ΓΑΚ/Δημ. Ἀπ., 21/16=Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους. Γραμμ. Ἐκκλησ. Δημοτικό Σχολεῖο (Ἀπολλωνίας) Σίφνου. Θυρίς 21, Φάκ. 16 (ἐγγραφα 39 τῆς περιόδου ἀπό 11 Σεπτ. 1835-10 Αὐγ. 1847).
7. ΓΑΚ/Δημ. Ἀρτ. 85/3=Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους. Γραμμ. Ἐκκλησ. Δημοτικό Σχολεῖο τῶν Ἀρρένων Ἀρτεμῶνος Σίφνου. Θυρίς 85, φάκ. 3 (ἐγγραφα 14 τῆς περιόδου ἀπό 29 Μαρτίου 1840-2 Νοεμβρ. 1844).

α. Γιά τή συγκέντρωση τοῦ πολυτίμου αὐτοῦ ἀρχαϊκοῦ ὕλικου, εἶχα τή θερμή συμπαράσταση τοῦ ἐκλεκτοῦ φίλου ἱστορικοῦ κ. Νίκου Ἀνδρειώτη, τόν ὁποῖο εὐχαριστῶ καί ἀπό τή θέση αὐτή.

β. Βλ. στό τέλος τοῦ κεφαλαίου 8ου τῆς παρουσίας.

γ. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη. Μοναστήρια τῆς Σίφνου, Ἀθήνα 1984, σελ. 7, πρόλογος, § 4.

Ὁ χώρος ὅπου λειτούργησε ἡ περιώνυμη Σχολή τοῦ Παναγίου Τάφου τῆς Σίφνου (1687-1835), κάτω ἀπό τήν κωμόπολη τοῦ Κάστρου.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΝΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ

Μέ τη συνθήκη της 25 'Απριλίου/7 Μαΐου 1832, η 'Ελλάδα ανακηρύχθηκε Βασίλειο με ανώτατο άρχοντα τόν 'Οθωνα, δευτερότοκο γιό του βασιλέως της Βαυαρίας. Μαζί με τόν, ανήλικο άκόμα, βασιλέα, έφθασε στις 6 Φεβρουαρίου 1833 στό Ναύπλιο καί τριμελής 'Αντιβασιλεία από Βαυαρούς, η όποία θά άσκούσε τήν έξουσία μέχρις ένηλικιώσεώς του. 'Η 'Αντιβασιλεία, στά δύομιση περίπου χρόνια που διοίκησε τό νέο Κράτος, έργάστηκε πράγματι με μοναδική δραστηριότητα για τή διοργάνωσή του, παρά τά σφάλματα που διέπραξε λόγω άγνοίας της έλληνικής πραγματικότητας. Τόν τομέα της Παιδείας ανέλαβε ό, εκ των μελών της, Μάουερ, διακεκριμένος νομικός, ό όποιος κατά τό 1834 κατέθεσε τόν οργανωτικό της Νόμο που διεπνέετο από τό γερμανικό εκπαιδευτικό σύστημα. Μέχρι τότε τά εκπαιδευτικά πράγματα στη Σίφνο εύρίσκονταν στην ίδια δυσχερή θέση, όπως καί κατά τίς προηγηθείσες περιόδους, της 'Επαναστάσεως καί της Καποδιστριακής, παρά τό γεγονός ότι κατά τήν τελευταία είχαν, κατά κάποιον τρόπο, ακολουθήσει τόν δρόμο της ανασυντάξεως.¹ Μόνιμο πρόβλημα παρέμενε η έλλειψη χρημάτων του Δημοσίου Ταμείου για τήν πληρωμή των διδασκαλικών μισθών, γεγονός που όδηγούσε τούς διδασκάλους, τόσο της 'Αλληλοδιδασκτικής 'Ιωάννη Β. Μάτσα, όσο καί της 'Ελληνικής Σχολής Γεώργ. Φαραύτη σε παραίτηση. Τήν εικόνα της καταστάσεως που επικρατούσε τότε περιγράφει ό Φαραύτης στην έπομένη αναφορά του:

«Πρός τό Διοικητήριον Σίφνου κτλ.

Κατά τήν ύπ' αριθ. 16 πρόσκλησιν του Διοικητηρίου τούτου διαταχθείς να θέσω ύπ' όψιν αυτου τά περί της έσωτερικής καταστάσεως της υπό τήν διεύθυνσίν μου 'Ελληνικής Σχολής καί πόσοι μισθοί όφείλονται εις έμέ καί διατί έως τώρα άπλήρωτοι, σπεύδω να δώσω τάς ακόλουθους πληροφορίας:

'Η ένταύθα 'Επαρχιακή Δημογεροντία συμβουλευομένη καί μετά των προκρίτων περί συστάσεως της Σχολής, μ' έδιώρισε διδάσκαλον τήν 1 'Οκτωβρίου 1828 έγκαταστήσασα εις αυτήν καί έφοριαν διμελή συνισταμένην από τούς κυρίους Π. Βάων καί 'Ι. Λειμβαϊόν, έπιφορτισθέντας τήν φροντίδα περί της βελτιώσεως αυτης καί αύξησεως· άλλ' όσα είπον η έπραξαν οι έφοροι ούτοι, ταύτα πάντα μετά παρέλευσιν ενός χρόνου τά έθεσαν ύπ' όψιν της Κυβερνήσεως καί τό Διοικητήριον ήμπορεί να τά παραστήση εις τά πρακτικά των· εκτοτε η έφορία αυτη έπαυσε των χρεών της διά λόγους ως προς έμέ άγνώστους καί έως ταύτης της ώρας η Σχολή στερείται των αναγκαίων εφόρων.

'Ο αριθμός των εις αυτήν μαθητευομένων άπ' αρχής της συστάσεώς μου έως τώρα δέν έφάνη ποτέ κατώτερος των 80 καί ανώτερος των 120· ως βεβαιωθή όμως τό Διοικητήριον ότι από τούς όποιους έχω σήμερα μαθητάς, οι μέν ήλθον πρό δύο χρόνων, οι δέ πρό ενός, οι δέ πρό έξ μηνών καί πολλοί όλίγοι διέμειναν έως σήμεραν άπ' αρχής της συστάσεώς μου· μέρος των μαθητών από καιρόν εις καιρόν έφευγον διά τήν

1. Σίμου Μ. Συμεωνίδη. Τά Γράμματα στό Νησί της Σίφνου (1650-1833), Πειραιεύς 1962. Μέρος Β', σελ. 24 έπ.

πτώχειαν των, τούς δέ φεύγοντας διεδέχοντο άλλοι μικροί και κατά την ηλικίαν και παντάπασιν άρχάριοι και εκ τούτου εΐμαι πάντοτε εις ανάγκην να έχω αυτούς διηρημένους εις τέσσαρας κλάσεις, εκ των οποίων ή πρώτη συνισταμένη από τρεις μόνους μαθητάς προχωρημένους άρκετά, παραδίδεται Δημοσθένην και Τραγικούς Ποιητάς και ή Βα Παραλλήλους Πλουτάρχου, στοιχειωμένη εις τό 'Ετυμολογικόν μέρος τής Γραμματικής και έμβαίνουνσι ήδη εις τας άρχάς του Συντακτικού· ή Γ' και ή Δ' άπασχολεΐται εις μικρότερα μαθήματα αναλόγως τής δυνάμεώς των.

Ή Σχολή αύτη ύστερείται όλα τά βοηθητικά μέσα τά συστεινόντα εις την ταχείαν και συστηματικήν πρόοδον των μαθητών. Δέν έχει Λεξικόν πλήν τής Κιβωτού περιεκτικής τεσσάρων μόνον στοιχείων, Μεθοδικάς Γραμματικάς, τούς αναγκαίους Συγγραφείς και Ποιητάς, Έλληνικήν Ίστορίαν και όσα άλλα άπαιτούνται. Έχομεν μόνον την δωδεκάτομον του Κομητά και την τετράτομον του Φαρμακίδου, πλήν του πρώτου τόμου και μ' αυτά οικονομούμεθα έως τώρα, μολονότι σχεδόν διεθφαρμένα. Έκλεξα τά κυριώτερα εκ τής Γραμματικής του Βάμβα και έκαμα μίαν έπιτομήν Έτυμολογικού και Συντακτικού διά να εύκολύνω τούς μαθητάς, μή έχοντας τας αναγκαίας Γραμματικάς. Τολμώ να ειπω ότι ένας άλλος δέν ήθελεν άποφασίσει ποτέ να αναδεχθῆ τόσους αγώνας και φροντίδας και μέ διπλάσιον μισθόν παρά τον όποιον εγώ λαμβάνω.

Πρό είκοσιπέντε μηνών έστάλησαν εις τον προκάτοχόν σας Διοικητήν δύο σώματα τής Βας έκδόσεως του Κομητά διά την Σχολήν ταύτην, τά όποια έως ώρας δέν έλαβον μολονότι εΐμαι εις τόσην έλλειψιν βιβλίων.

Όσον δέ περι τής οικοδομής τής Σχολής, ειδεν όφθαλμοφανώς ή εύγενεία σας, ότι καθ' ήμέραν έπαπειλείται να ταφώμεν έλεεινώς υπό τά έρείπια αυτής· εΐναι μ' όλον τουτο προικισμένη μέ χρηματικήν κατάστασιν, αλλά πόση εΐναι και εις τίνος χείρας εύρίσκεται άγνωώ. Ήμπορεί όμως τό Διοικητήριον να παρατηρήση τον Κώδικα και να λάβη βεβαίας πληροφορίας από τούς ειδότας. Τοιαύτη μέν ή κατάστασις του Σχολείου. Πόσοι δέ μισθοί όφείλονται εις έμέ και αι προς την Έπαρχιακήν Δημογεροντίαν αναφοραί μου μαρτυροΐσι και ό κύριος Πιτάρης χρεωσται να πληροφορήση τό Διοικητήριον ότι δέν έπληρώθην από Ιης Ίουλίου του παρελθόντος έτους. Όθεν άπαιτώ από τής έποχής εκείνης μέχρι τέλους Μαΐου του ένεστώτος έτους Φοίνικας έξακοσίους εξήκοντα Νο 660· έπισυνάπτω όμως ότι έλαβον φοίνικας εξήκοντα από τον προς όλίγον έπιστατήσαντα τό Τελωνεΐον Γεώργιον Άλιβέρτην (διά λογαριασμόν του μισθού μου) διορισθέντα κατά τον Σεπτέμβριον του 1831 παρά του περιελθόντος τό Αϊγαΐον κυρίου Ν. Μπουτούρη, μέλους τής έν Σύρα Έπιτροπής²· αλλά μοί φαίνεται δικαιοτάτον, οι δοθέντες εις έμέ παρά του Άλιβέρτη εξήκοντα φοίνικες, να περασθούν εις λογαριασμόν του Όκτωβρίου του 1829, τον όποιον άκόμη δέν έπληρώθην, διότι ή τότε Κυβέρνησις κατά δυστυχίαν διέταξε την επί τής Οικονομίας Έπιτροπήν κατά την ύπ' αριθμ. 608 Διαταγήν³ να πληρώνη τούς Διδασκάλους των ένταύθα διδακτηρίων από Αης Νοεμβρίου 1829 και ούτω μένει άπλήρωτος ό Όκτώβριος, ό πρώτος μήν του δευτέρου χρόνου τής ύπηρεσίας μου· έχω μάρτυρας τούτου τούς εις εκείνην την έποχήν έφόρους και τά εύρισκόμενα εις την Οικονομίαν ένδεικτικά μου.

Τό να εξηγήσω όμως τας αιτίας διά τας όποιας έως τώρα μένω άπλήρωτος, τουτο δέν εΐναι γνωστόν εις έμέ, άλλ' εάν μοι έπιτρέπεται να εκθέσω τας περι τούτων εΐκασίας μου, εΐναι αι ακόλουθοι:

Κατά συνέλειαν τής ύπ' αριθμ. 608 προς την Οικονομίαν Διαταγής τής Κυβερνήσεως και τής ύπ' αριθμ. 1977 διαταγής τής Οικονομίας προς τό Δασμοτελωνεΐον Σίφ-

2. Αύτόθι, σελ. 41.

3. Βλ. την ύποσημ. αριθ. 10.

νου⁴, ὁ πρῶην Διοικητὴς κύριος Πιτιάρης ἐξηκολούθη νά μέ πληρόνη κατά μῆνα ἀπὸ τὰ τελωνειακὰ δικαιώματα μέχρι τέλους Ἰουνίου τοῦ παρελθόντος ἔτους, λαμβάνων τὰς ἀνηκούσας ἀποδείξεις. Ἐκτοτε οἰκοθεν διέκοψε τὴν ἀπόδοσιν τῶν μισθῶν μου καὶ μολονότι πολλακίς τοὺς ἐζήτησα δι' ἀναφορῶν μου, προτείνων συγχρόνως νά μοι δοθῆ ἔγγραφος ἄδεια νά παύσω, ἂν δέν πληρόνωμαι, ἢ εὐγενεία του ἀπεκρίθη ὅτι «οὐδέ σέ πληρόνω, οὐδέ σέ παύω ἐπισήμως. Εἶσαι ἐλεύθερος νά πράξης ὅτι θέλεις»· ἢ αὐτὴ ἀπόκριση ἐδίδοτο πάντοτε εἰς ἐμέ ὡσάκις παρουσιαζόμην ἔμπροσθέν του, ζητῶν τοὺς μισθοὺς μου.

Παρατηρῶν λοιπόν ἀφ' ἐνός μέρους τὰ δίκαιά μου καταπεπατημένα, ἀφ' ἑτέρου θεωρῶν τοὺς λοιποὺς συγγενεῖς μου ἐπιβουλεωμένους, ἐσυμπέρανα ὅτι ὅλα ταῦτα ἦτο κόλασις καὶ ποινὴ τῶν φρονημάτων μας⁵. ἔπρεπε μ' ὅλον τοῦτο ἢ εὐγενεία του νά σεβασθῆ τοὺς ἀγῶνας καὶ τοὺς πόνους μου, οἵτινες ἀληθινὰ εἶναι μεμιγμένοι μέ αἷμα καὶ νά προσπαθῆ νά μέ ἀνταμείβῃ κατ' ἀξίαν, ἐνῶ ἐγνώριζε καὶ τὰς ἀνάγκας μου, χωρὶς νά παρατηρῆ τὰ φρονήματά μου. Ὡς τόσο ὅλα ταῦτα δέν μ' ἐμπόδιζαν ἀπὸ τό ἔργον μου, ἀλλ' ἐκ δανείου ἐξοικονόμουν ἕως τώρα τὰς ἐλλείψεις μου, εὐελπις ὅτι μίαν ἡμέραν μία Ἀρχὴ ἀμερόληπτος θέλει ἐπιχορηγήσει τὸν πόρον εἰς ἐξόφλησιν τῶν μισθῶν μου, κατὰ τό δίκαιον.

Διετάχθη ἐσχάτως ἀπὸ τὸν Πρόεδρον τῆς πασάσης Κυβερνήσεως κατὰ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 2879 Διαταγὴν νά πληρώσῃ τοὺς ὀφειλομένους μισθοὺς, ἀλλ' οὐδέ τότε ἐπραξε σύμφωνα μέ τὰ διαταττόμενα. Ταῦτα πάντα θέτω ὑπ' ὄψιν τοῦ Διοικητηρίου, καθ' ἣν μοί διηύθυνε πρόσκλησιν καὶ ἀκολουθῶς σπεύδω νά παρακαλέσω τὴν εὐγενείαν σας:

Α' Νά προσπαθῆσθαι ὅπως δύναται, εἴτε διὰ τοῦ ἐνταῦθα Τελωνείου, εἴτε ἄλλοθεν πότεν, νά δώσῃ εἰς ἐμέ μέρος τῶν ὀφειλομένων μισθῶν, πρὸς ἐξοικονόμησίν μου.

Β' Νά διορισθῆ ἢ ἀναγκαίᾳ Ἐφορείᾳ, ὅσον τάχος, διὰ πολλοὺς λόγους.

Γ' Νά ζητήσῃ τὰ ὅποια ἐστάλησαν βιβλία εἰς τὸν πρῶτον Διοικητὴν διὰ τὴν Σχολὴν ταύτην καὶ νά τὰ παραδώσῃ εἰς ἐμέ ὡς ἀναγκαῖα.

Εὐελπις ὅτι κανένα ἀπὸ τὰ εἰρημένα δέν θέλει μείνει ἀνενέργητον, μένω μέ βαθύτατον σέβας.

Ἐν Σίφνῳ τῇ 8 Ἰουνίου 1832
Ὁ Διδάσκαλος τῆς Ἑλλ. Σχολῆς
Γ. Ψαραύτης⁶

Γιατί δέν εἶχαν πληρωθεῖ οἱ μισθοὶ τῶν διδασκάλων, ἐξήγησε ὁ πρῶην Διοικητὴς Σίφνου μέ τὴν ἀκόλουθη ἐπιστολὴ του:

«Πρὸς τὸν κύριον Διοικητὴν Σίφνου κτλ.

Εἰς ἀπάντησιν τῆς ὑπ' ἀριθμ. 19 τῆς Διοικήσεως ταύτης, σπεύδω νά σᾶς εἰδοποιήσω κατὰ τὴν ἔννοιαν τῆς ἰδίας ὅτι, οἱ Διδάσκαλοι τῆς Σίφνου ἀπὸ τὸν Ἰούλιον τοῦ 1831 μέχρι τέλους τοῦ παρελθόντος Μαΐου δέν ἐπληρώθησαν (εἰμὴ μόνον ὁ Ἑλληνικὸς διδάσκαλος ἔλαβεν ἓν μηνιαῖον ἀπὸ τὸν ἐπιστατοῦντα κατὰ τὸν Σεπτέμβριον εἰς τό Τελωνεῖον), Α^{οῦ} διὰ τὴν ἀπὸ τὴν ἐπαρχίαν ἑλλειψίν μου ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ παρελθόντος Αὐγούστου μέχρι τὰ μέσα τοῦ Ὀκτωβρίου, Β^{οῦ} διότι ἢ κατὰ τό Αἰγαῖον τότε οἰκονομικὴ ἐπιτροπὴ ἔλθοῦσα ἀμέσως ἐνταῦθα ἔλαβεν ἀπὸ τό Τελωνεῖον τὰ εἰσπραχθέντα κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν καθὼς καὶ τὰ ἐκ τῶν λοιπῶν προσόδων. Εἰς ἄλλην δέ περίστασιν ἔλαβεν ἢ Πολιτοφυλακὴ τῆς ἰδίας Νήσου διὰ τὴν κατεπεύγουσαν τότε ἀνάγκην.

4. Βλ. τὴν ὑπόσημ. ἀριθ. 10.

5. Εἶναι προφανές ὅτι ὁ Ψαραύτης καὶ οἱ συγγενεῖς του ἀνήκαν στοὺς ἀντιτιθεμένους στὴν πολιτικὴν τοῦ Ἰω. Καποδίστρια.

6. ΓΑΚ./Ἰπουργ. Παιδείας, φάκ. Ἰουνίου 1832-Σχολικά.

Καί ταῦτα, Κύριε, πρὸς πληροφορίαν σας
Ἵποσημειοῦμαι δέ μέ τό προσήκον σέβας
Ἐν Σίφῳ τήν 8 Ἰουνίου 1832
Εὐπειθῆς τῶν διαταγῶν σας
Ἰ. Πιτιάρης⁷

Ὁ Λαός τῆς Σίφου, ὅπως καί ὁ ὑπόλοιπος ἑλληνικός Λαός, ἐξουθενωμένος ἀπό τά πολυχρόνια βάσανά του, ἐπίστευσε ὅτι, μέ τήν ἀφιξη τοῦ βασιλέως, θά ἐπιλύονταν ὅλα τά προβλήματα του καί αὐτό, τό καίριο γιά τό νησί, τῆς Ἐκπαιδεύσεως. Ἡ ἐπομένη, πολί χαρακτηριστική ἀναφορά τῶν κατοίκων τῆς κωμοπόλεως Κάστρου, περιγράφει τήν κατάσταση τῶν ἐκπαιδευτικῶν πραγμάτων τοῦ τόπου καί τίς μεγάλες ἐλπίδες του:

«Πρὸς τήν Ἐπαρχιακὴν Δημογεροντίαν Σίφου

Δέν ἀγνοοῦμεν οἱ ὑποφαινόμενοι κάτοικοι τοῦ Κάστρου γονεῖς τῶν εἰς τήν Κοινὴν Ἑλληνικὴν Σχολὴν φοιτῶντων παίδων, ὅτι ὁ σχολαρχῶν εἰς αὐτὴν κύριος Γεώργιος Ψαραύτης μὴ δυνάμενος νά λάβῃ ὅθεν ἔδει τοὺς ἐκδεδουλευμένους μισθοὺς τῆς διδασκαλίας του πρὸς ἐξοικονόμησιν τῆς οἰκίας του, ἠναγκάσθη νά παραιτηθῆ τοῦ ἔργου του ἀπὸ τὸν παρελθόντα Αὐγουστον μῆνα καί οἱ παῖδες μας μείναντες ἔκτοτε χωρὶς τινος σπουδαίας ἀγωγῆς, οὐ μόνον ἀπέμαθον τά ἐσπουδασμένα, περιπλανόμενοι εἰς τὰς ἀγυῖας περίπου ἕξ μῆνας, ἀλλ' ἔφθειρον καί τά ἦθη των.

Ἐπειδὴ δέ ἤδη, ὅτε ἐπέλαμψεν εἰς τὸν ὀρίζοντα τῆς Ἑλλάδος ὁ ποθητός Ἥλιος τῆς εὐνομίας καί δικαιοσύνης, ὁ Σεβαστός ἡμῶν Ἄναξ, καί τά νέφη τῆς ἀναρχίας καί τῶν ὀλεθρίων αὐτῆς συνεπειῶν διεσκεδάσθησαν καί πᾶν καλὸν δύναται νά καρποφορήσῃ δι' αὐτοῦ. Εἰς τό ἐξῆς, πεπεισμένοι καί ἡμεῖς χωρὶς τινος ἀμφιβολίας, ὅτι θέλει ἀναλάβῃ ἀνυπερθέτως πᾶσαν φροντίδα καί πρὸς τήν τοῦ ἔθνους ἠθικὴν διαμόρφωσιν, ἥτις ἄλλως δέν ἐπιγίνεται παρά διὰ τῆς κατὰ τόπους κοινῶν παιδευτηρίων συστάσεως. Προστρέχομεν διὰ τῆς παρουσίας μας ἀναφορὰς εἰς τήν Δημογεροντίαν ταύτην παρακαλοῦντες αὐτὴν νά προσκαλέσῃ τὸν εἰρημένον διδάσκαλον εἰς τό ἔργον του, εἰδοποιούσα περὶ τούτου καί τήν Σεβαστὴν Κυβέρνησιν διὰ νά πορίξῃ εἰς αὐτὸν τὸν διατεταγμένον μισθὸν τοῦ κόπου του.

Μένομεν δέ εὐσεβάστως.

Ἐν Σίφῳ τήν 20 Φεβρουαρίου 1833

Οἱ ἐκ τῆς κωμοπόλεως γονεῖς τῶν μαθητευομένων παίδων εἰς τήν Ἑλληνικὴν Σχολὴν.

– Πέτρος Ἰ. Μπᾶος – Ἰ. Λειμβαῖος – Π.Κ. Πᾶος – Ἰ.Ν. Ὄθωναῖος – Γ. Πανώριος – Μ. Μάτσας – Νικόλαος Βόζης – Ν. Ἀλεξανδρίδης – Μαρῖνος Μηλιῆς – Παναγιώτης Βρανόπουλος – Κωνσταντῖνος Λάντσης – Ἐλένη Σαρταφέρου – Μενουήλ Ὄθωναῖος – Σπύρος Ἀρβανιτάκης – Χριστοφῆς Πουτοῦς – Ἀντώνιος Ζηλήμης – Γεώργιος Σπεράντσας – Ἀγγελῆς Σπεράντσας – Γ. Λαμπρυνίδης – Δημήτριος Ψίμης – Γ. Λάντσης – Γ. Ψίμης – Κωνσταντῖνος Ψίμης.

Ἴσον ἀπαράλλακτον τῶν πρωτοτύπων

Ἐν Σίφῳ τήν 24 Μαρτίου 1833

Οἱ Ἐπαρχιακοὶ Δημογέροντες.

(Τ.Σ.) Ζανῆς Ἰ. Καμπάνης – Πέτρος Κ. Πᾶος – Γεώργ. Κ. Ὄθωναῖος⁸.

Οἱ Ἐφοροὶ τῶν Σχολείων, ὅταν ἐφθασε στό νησί καί ἡ ὑπ' ἀριθμ. 14 ἐγκύκλιος τῆς Γραμματείας ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως, περὶ παροχῆς πληροφοριῶν γιά τήν κατάσταση τῶν σχολικῶν πραγμάτων τοῦ νησιοῦ,

7. Αὐτόθι. Τό ἔγγραφο εἶναι ἀκριβές ἀντίγραφο τῆς 20.6.1832.

8. ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 47/14.

προκειμένου να μορφώσει γνώμη και προέλθει στη λήψη μέτρων βελτιώσεώς τους, εκάλεσαν τον Ψαραύτη να επανέλθει στα καθήκοντά του γιατί τό μέλλον προοιωνίζονταν λαμπρό. Στίς 4 Μαρτίου απήντησαν και στη Γραμματεία περιγράφοντας τη δυσχερή κατάσταση στην οποία είχε περιέλθει η Έκπαιδευση του νησιού, την έπληροφόρησαν ότι οι διδάσκαλοι θά την ενημερώσουν μέ περισσότερες λεπτομέρειες και εξέφρασαν την έλπίδα «ότι εις την ευτυχή ταύτην εποχήν της Α.Μ. του Σεβαστοῦ ἡμῶν Κυρίου και Βασιλέως, οι διδάσκαλοι, λαμβάνοντας τακτικῶς τούς διωρισμένους μισθούς των, δέν θέλουν λάβη του λοιποῦ εύλογοφανή άφορμήν παραιτήσεως του έργου των... ότι ό διδάσκαλος της κοινῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς, μή δυνηθείς να λάβη οὐδαμῶς από τούς όφειλομένους μισθούς του προς έξοικονόμησίν του, ἠναγκάσθη να παραιτηθῆ του έργου του από τόν παρελθόντα Αὔγουστον... Τό Ἄλληλοδιδασκτικόν Σχολεῖον... δν και αυτό εις σχολήν, διότι ό διδάσκαλός του κ. Δ. Σταυριανός είχε παύσει του έργου του πρό ενός σχεδόν έτους, ή Ἐφορεία αὐτη άντεκατέστησεν εις αυτό διδάσκαλον τόν κύριον Ι.Β. Μάτσαν, κατ' αίτησιν τῶν κατοίκων τῶν χωριῶν, επί ύποσχέσει να τόν έξοικονομοῦσιν εις τά προς τό ζῆν οι γονεῖς τῶν διδασκομένων παιδῶν έωσοῦ, άποκατασταθέντων τῶν πραγμάτων, φθάση να λάμβάνη από την Σ. Κυβέρνησιν τόν διατεταγμένον μισθόν δντα φοίν(ικες) είκοσι κατά μήνα...»⁹.

Τήν κατάσταση περιέγραψαν και οι διδάσκαλοι μέ αναφορές τους προς την Γραμματεία Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Πρῶτος ό Γ. Ψαραύτης έγραψε:

«Πρός την επί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν και της Δημοσίου Ἐκπαιδευσεως Γραμματείαν της Ἐπικρατείας.

Ἄφ' ἧς εποχῆς έδιωρίσθην διδάσκαλος εις την ένταῦθα Κοινήν Ἑλληνικήν Σχολήν, έκπληρῶν τό προς την πατρίδα χρέος μου, έδίδασκον την νεολαίαν αὐτῆς μέ την άπαιτουμένην φιλοπονίαν και ζῆλον, λαμβάνων κατά μήνα διά του Διοικητοῦ της Ἐπαρχίας κυρίου Ἰωάννου Πιτάρη τόν διατεταγμένον μισθόν φοίνικας έξήκοντα¹⁰, χορηγηθέντα παρά της τότε Κυβερνήσεως εκ τῶν ένταῦθα τελωνειακῶν προσόδων.

Ἄλλ' έπειδή από πρώτης του Ἰουλίου του 1831 μέχρι τέλους Αὔγουστου του 1832 δέν έλαβον οὐδέ μικρόν μέρος τῶν διατεταγμένων μισθῶν από τούς έπιτετραμμένους την περι τούτων φροντίδα, μή δυνάμενος πλέον ν' άντέχω εις τās πασιφανεῖς άνάγκας της οικογενείας μου, ἠναγκάσθην και άκων να παύσω τό διδασκαλικόν έργον μου.

Εις μάτην καθ' όλον τό διάστημα τουτο άνεφερόμην εκ διαλειμμάτων προς τās άνηκούσας αρχάς και εις μάτην έξεδόθησαν διαταγαί περί της πληρωμῆς τούτων. Ἄποσιωπῶν την όποιαν ή παύσασα Κυβέρνησις επί ματαίω έξέδωκε διαταγήν τόν Ἰανουάριον του 1832 περί της πληρωμῆς τῶν έως τότε μισθῶν, αναφέρω μόνον ότι και ή έγκύκλιος της Γραμματείας ταύτης, ἠτις έμπεριεῖχε να πληρώνωνται οι διδάσκαλοι από τῶν έπιτοπίων πόρων, δέν ένηργήθη ένταῦθα, διότι ό Διοικητής κύριος Νικόλαος Γέροντας έμεταχειρίσθη τά εκ τούτων συναχθέντα εις άλλας άνάγκας, προτιμήσας εκείνας¹¹, παρά την διατήρησιν της Σχολῆς και ή προς τόν ένοικιαστήν

9. Αὐτόθι.

10. Βλ. την ύπ' αριθμ. 608/26-3-1830 «Διαταγή του Κυβερνήτου «προς την επί της Οίκονομίας Ἐπιτροπήν» και την ύπ' αριθμ. 1977/27-3-1830 όμοια της τελευταίας, «προς τό Δασμωτελωνεῖον Σίφνου», στοῦ Συμεωνίδη. Τά Γράμματα, σελ. 39.

11. Εκτός από τόν Ψαραύτη, φαίνεται ότι και άλλοι κατηγόρησαν στη Διοίκηση τόν Γέροντα για τό ίδιο θέμα. Ἐτσι ή Γραμματεία τῶν Ἐκκλησι. μέ την ύπ' αριθμ. 811 Διαταγή της του έκανε άυστηρές παρατηρήσεις, τίς όποιες άπέκρουσε μέ τό ύπ' αριθμ. 496/9-3-1833 έγγραφό του. Έγραψε λοιπόν ότι «μεγάλην και έγκάρδιον θλίψιν» έλαβε από την Διαταγή της, «άλλ' όσον δικαίον έχει ή Γραμματεία αὐτη, άλλο τόσον, Τολμῶ να είπῶ, ότι έχω και ή ύποφαινόμε-

της Νήσου μας διαταγή της επί των Οικονομικών Γραμματείας, δι' ἧς διετάρτετο νά πληρώση τριακοσίους φοίνικας διά μισθούς τῶν ἐνταῦθα διδασκάλων, ἀπέβη ἀνωφελής, διότι ἀπέδειξεν ὅτι εἶχε πληρωμένας ὅλας τὰς δόσεις.

Θεωρῶν λοιπόν ματαιωμένα ὅσα ἐνηργήθησαν ὑπέρ τοῦ ἀντικειμένου τούτου καί περικυκλωμένος ἀπό τόσας ἀνάγκας, τὰς ὁποίας ἀπαντοῦσα ἕως τότε διά δανείων, μὴ ἔχων πῶς ἄλλως νά ἐξοικονομηθῶ, ἔδωσα παραίτησιν μέ καιρίαν λύπην μου περί τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος Αὐγούστου.

Ἄλλὰ τώρα, ὅτε ἐλαμπρύνθη ἡ σκοτεινὴ ἡμέρα καί τὰ δεινὰ τῆς πολυπαθοῦς Ἑλλάδος ἔπαυσαν, διά τὴν εἰς τὸν θρόνον αὐτῆς ἀνάβασιν τῆς Α.Μ. τοῦ Σεβαστοῦ ἡμῶν Βασιλέως, ἅμα διεύθυνεν εἰς ἐμέ ἡ Ἐφορεία τῶν ἐνταῦθα κοινῶν σχολείων τὴν ὑπ' ἀριθμ. 14 σεβαστὴν ἐγκύκλιον τῆς Γραμματείας ταύτης, παρατηρήσας τοὺς ἀγαθοποιούς καί κοινωφελεῖς σκοπούς τῆς Α.Μ. καί τὸν περί τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς νεολαίας ἐνθερμον ζῆλον του, ἔσπευσα ν' ἀναλάβω ἐκ νέου τὰ διδασκαλικά χρέη μου εὐθύς τὴν 1 ἰσταμένου κατὰ πρόσκλησιν αὐτῆς ταύτης τῆς Ἐφορείας, ἔτοιμος νά σταδιοδρομήσω μέ διπλασίαν προθυμίαν τὸ λαμπρὸν τοῦτο στάδιον ὑπὸ τοιοῦτον ἀθλοθέτην, εὐελπίς ὅτι καί οἱ πρῶτοι μου ἀγῶνες, καθὼς καί οὗτοι, τοὺς ὁποίους σήμερον ὑποδύομαι, θέλουν βραβευθῆ κατ' ἀξίαν· διό καί παρακαλεῖται θερμῶς ἡ Γραμματεία αὕτη νά λάβῃ πρόνοιαν περί τῶν ὀφειλομένων μισθῶν δεκατεσσάρων μηνῶν, ὥστε δι' αὐτῶν νά παραμυθῆσω πρὸς τὸ παρὸν τὰς ἀνάγκας μου καί νά τακτοποιήσῃ καί τὴν πληρωμὴν τῶν δουλευθησομένων.

Ὅσον δέ περί ὑλικῆς καί προσωπικῆς καταστάσεως τῆς ἐνταῦθα Σχολῆς, γνωρίζει ἡ Γραμματεία αὕτη καί ἀπὸ ἄλλας ἀναφορὰς μου διευθυνθείσας διά τοῦ Διοικητή-

νος νά θεωρῶ ἑμαυτὸν ἀθῶον ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ζηλωτὴν τῆς ἀνορθώσεως Σχολείων... Τολμῶ δέ προσέτι νά προσθέσω ὅτι πολλάκις ἔφερον τὸ πρῶγμα εἰς τὴν ἀκμὴν, καταπεισας καί διδάσκαλον καί προκρίτους καί γονεῖς τῶν παιδῶν, τὸν μὲν εἰς ἐξακολούθησιν τοῦ ἔργου του, τοὺς δέ εἰς τὸ νά συνδράμωσι· ἀλλ' ἡ κακοῦθρα καὶ ἡ διαφθορά πάντοτε τὸ παρήκμαζε, ἦτοι τὸ ἀνέτρεπε, ἐκείνων τῶν ἰδίων ὑποκειμένων, τὰ ὁποῖα ἀσυνειδήτως ἔγραψαν ἴσως καί πρὸς τὸν εὐγενῆ Γραμματέα τὰ ἐναντία... Σ. Γραμματεῦ! Ἐγὼ Σίφνιος δέν εἶμαι, ἀλλ' οὔτε ἔπαθον καμμίαν βλάβην ἢ ζημίαν ἀπὸ τοῦ Σιφνίου, διὰ νά φανῶ ἐχθρὸς των... Τὰ χρέη μου ἦτον καί εἶναι ν' ἀγωνισθῶ ὑπέρ τοῦ καλοῦ καί συμφέροντος τούτων τῶν μερῶν ὅλαις δυνάμεσιν. Ἄλλ' αἱ δυσχερεῖς περιστάσεις μ' ἐμπόδισαν νά δεῖξω τρανῶς τὸ φρόνημά μου καί τὸν ζῆλον μου καί τὰ πάθη ὀλίγων τινῶν, καταχρηστικῶς λεγομένων προκρίτων, ματαίωσαν τοὺς σκοπούς μου. Τρόπους, δι' ὧν νά περιορίσω τὴν κακίαν δέν εἶχον, χρηματικὰ μέσα ὑστερούμην διόλου, διότι, ὡς καί ἄλλοτε ἀνέφερον, οἱ ἐπιτόπιοι πόροι ἠρπάζοντο παρά τῶν Κρητοσφακιανῶν, τῶν ἀποτελούντων τὴν αὐθόρμητον πολιτοφυλακὴν καί προτοῦ νά συναχθῶσι» [Γιὰ τὴν ἀναστάσιον πῶν ἐπέφεραν οἱ Σφακιανοὶ στὴ Σίφνον ἀπὸ τοῦ 1827 καὶ ἐξῆς βλ. Σ.Μ. Συμμεωνίδη, Ἄνταρσία τῶν προσφύγων Κρητικῶν στὴ Σίφνον, περιοδ. «ἡ Σιφνιακή», φ. Ἰανουαρ. 1968]. Καί συνέχισε: «Μέ ποῖαν ἄλλην μηχανὴν ἤθελον κρατῆσαι τὸν Διδάσκαλον; ὅστις ἐάν εἶχε κατὰ μέρος δίκαιον διὰ νά ὑστερεῖτο δεκατεσσάρων μηνῶν μισθοῦ, καί εἰς τοῦτο προφασίζετο, εἶχε διὰ πολλοὺς ἄλλους λόγους ἀδικον, προτιμήσας νά κάθεταί ἀργός, μὴ εἰδῶς μάλιστα οὔτε ἐπιστήμην ἄλλην, οὔτε τέχνην, παρά νά δαπανᾷ τὸν καιρὸν εἰς τοιοῦτον θεῖον ἔργον. Μολονότι τὸ πλεῖστον μέρος τῶν συμπολιτῶν του τὸν κατηγοροῦσαν ὡς ἀμελεῖ, ἀμέθοδον καί ἀδύνατον παραδόσεως Κλασσικῶν Συγγραφέων, ἐγὼ τὸν ἐνεθάρρουν, προτρέποντάς τον νά ἐξακολουθήσῃ τὸ ἔργον του ἀδιαφόρως, καί ὑποσχόμενος του, οὐ μόνον ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως ἀμοιβὴν, ἀλλὰ καί ἐκ μέρους τοῦ ἀσθενοῦς ἀτόμου μου. Ποῖον δέ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν πρὸς αὐτὸν καθημερινῶν προτροπῶν μου; ἡ παντελής παῦσις καί τοῦ νά ἐνωθῆ μέ τὰς διαιρέσεις τῶν προκρίτων, παρασυρόμενος ἀπὸ τὰς ψευδεῖς ὑποσχέσεις τῶν παθητικῶν τούτων ὀλίγων ἀτόμων, τὰ ὁποῖα μυριάκις ἐτάραζαν τὴν ἡσυχίαν τούτου τοῦ τόπου· καί ἐν δέν περιορισθῶσιν ἐπὶ τοῦ λοιποῦ, τολμῶ νά εἶπω, καί ἄς μοῦ συγχωρήσῃ ἡ Σ. Γραμματεία, ὅτι θά τὸν ἀπωλέσουν ἐξ ὀλοκλήρου... Ἄρκοῦμαι μόνον νά ἐπισυνάψω τὰ ἀντίγραφα τῶν ὄσων ἐγγράφων ἐξέδωκα ὑπέρ τῆς συστάσεως τοῦ περι οὐδ' ὁ λόγος Σχολείου, πρὸς ἀπόδειξιν, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν ἐν μικρὸν μέρος τῶν προφορικῶν παρακινήσεων μου» (ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ. 47/14). Βλ. τὰ ἐν λόγῳ ἔγγραφα, μέ τὰ στοιχεῖα Α'-Ε' στό παράρτημα.

ρίου, ότι είναι έρείπιος και κατήντησε να είναι άπλως μία σωρεία λίθων, έξαιρουμένης τής εκκλησίας και ενός οικήματος, όπου γίνεται ή παράδοσις και ένδιατρίβουν οί μαθηταί, τά όποία σώζονται άκόμη, πλην ύπόσαθρα και κινδυνώδη· περί δέ μαθητών, έπειδή κατ' αὐτάς έγινεν ή έναρξις μέ μόνους δεκαοκτώ και περιμένονται από ήμέραν εις ήμέραν και οί λοιποί, άφέθη ή περί τούτων εκθεσις, διά να γίνη κατόπιν τακτικώτερα έμπεριλαμβάνουσα τό ποσόν και τήν δύναμιν αὐτῶν και όποίων βιβλίων χρήζει άναγκαιώς ή σχολή αὐτή. Μένω μέ βαθύτατον σέβας.

Έν Σίφνω τή 3 Μαρτίου 1833

Ό Διδάσκαλος τής Έλληνικῆς Σχολῆς
Γεώργιος Ψαραύτης»¹².

Ό διδάσκαλος τής Άλληλοδιδασκτικῆς Σχολῆς Ίωάννης Β. Μάτσας άπηύθυνε τήν έπομένη άναφορά:

«Κατά διάταξιν τής ύπ' αριθμ. 14 διευθυνθείσης έγκυκλίου πρός άπαντας τούς Διδασκάλους τῶν κατά τό Βασιλείον Έλληνικῶν τε και Άλληλ(οδιδασκτικῶν) καταστημάτων παρά τής Σ(εβαστῆς) ταύτης Γραμματείας), δι' ἧς προσκαλοῦνται να πέμψωσι θετικὰς πληροφορίας περί τής ένεστώσης τῶν σχολείων καταστάσεως, άναφέρω λεπτομερώς τά περί τής Δημοσίου Άλληλοδιδασκτικῆς) σχολῆς τής Νήσου μας, τής όποίας τήν θέσιν κρατῶ, όντα τά άκόλουθα:

Περί τά τέλη τοῦ Όκτωβρίου μηνός τοῦ παρελθόντος έτους 1832 συνελθόντες οί προκριτοδημογέροντες, οί τε τῶν σχολείων έφοροι εις τό Διοικητήριον, μέ ύποχρέωσαν να άναδεχθῶ τήν κοινήν Άλληλ. Σχολήν, παρόντος τοῦ Διοικητοῦ και συνεργούντος.

Υποκύσας δέ εις τοῦτο ως εις προσταγήν τής κοινῆς Μητρος Πατρίδος μου, τήν άνεδέχθην εκτοτε, αλλά κατά δυστυχίαν νεόδημος οὔσα και νεοσύστατος, στερεΐται παντάπασιν άπάντων τῶν υλικῶν. Συγχρόνως, έπειδή ή Έλληνική Σχολή (ἣτις κατήντησεν έρείπιον) έτυχε να μείνη και χηρεύουσα Διδασκάλου, διά τοῦτο, βιαζόμενος άφ' ενός μέν μέρους ύπό τής παντελοῦς έλλειψεως τῶν υλικῶν τής Άλληλοδιδασκτικῆς) μεθόδου, άφ' έτέρου δέ από τās προτροπὰς τινῶν συμπολιτῶν μου, οίτινες βαρέως έφερον τό να βλέπουν τά τέκνα των τῆδε κακεΐσε περιφερόμενα, έδέχθην εύχαρίστως τούς έλθόντας πρός έμέ έλληνοδιδασκομένους, συμποσούμενους περί τούς 50, διδάσκων αὐτούς τό κατά δύναμιν (όπερ και Θεῷ φίλον) τήν προγονικήν ήμῶν διάλεκτον, έως ότου να τακτοποιηθῆ και ή Άλληλοδ(ιδασκτικῆ) σχολή μέ τά συστείμενα πρός φωτισμόν τής Νεολέας υλικά και ή Έλληνική.

Όν δέ πεπεισμένος ότι ή Σ(εβαστῆ) ταύτη Γραμματεία θέλει μεσολαβήσει πρός τήν Α.Μ. τόν λαμπρόν και περικλεῆ ήμῶν Μονάρχη, όπως χορηγηθῆ πόρος και περί τοῦ έτησίου μου μισθοῦ (έπειδή διδάσκω σχεδόν άμισθί) και περί τής έξοικονομήσεως τῶν έλλειπόντων υλικῶν.

Μένω μέ τό άνήκον βαθύτατον σέβας.

Έν Σίφνω 1833, Μαρτίου 20.

Ό Διδάσκαλος τής Δημοσίου Άλληλ. Σχολῆς
Ίωάννης Β. Μάτσας»¹³.

Στή θλιβερή αὐτή κατάσταση εύρίσκονταν ή Εκπαίδευση στή Σίφνω στίς άρχές τοῦ πρώτου χρόνου έγκαταστάσεως τής Βασιλείας στό νεοπαγές Έλληνικό Κράτος. Οί διδάσκαλοι άπλήρωτοι επί μήνες, τελεία έλλειψη βιβλίων και λοιπῶν μέσων διδασκαλίας και ή Έλληνική Σχολή, πού άποτελοῦσε συνέχεια τής περιώνυμης Σχολῆς τοῦ Άγίου Τάφου, σέ άμεσο κίνδυνο να κατακρημισθεΐ.

12. ΓΑΚ/Έλλ. Σίφ., 47/14.

13. Αὐτόθι.

Παρ' όλα αυτά, ο Γ. Ψαραύτης επανήλθε στα καθήκοντά του ελπίζοντας ότι η αποκατάσταση των εκπαιδευτικών πραγμάτων και η ώρα της πληρωμής του έπλησιάζαν. Οι περισσότεροι όμως από τους μαθητές του δεν επέστρεψαν στη Σχολή γιατί εξακολουθούσαν «νά διδάσκονται από τόν άλληλοδιδασκτικόν διδάσκαλον Ίωάννην Βιτορίου Μάτσαν», παρά τό γεγονός ότι οι έφοροι της Παιδείας «είδοποίησαν έγκαιρως τόν άλληλοδιδασκτικόν διδάσκαλον νά περιορισθῆ εἰς μόνον τό άλληλοδιδασκτικόν έργον και νά άφίση τοῦ λοιποῦ τοῦς διδασκομένους τήν Ἑλληνικήν Γλώσσαν νά φοιτῶσιν εἰς τήν κοινήν Ἑλληνικήν Σχολήν, ὡς και πρότερον, διά νά γίνεται ἡ έπιθυμητή πρόοδος άμφοτέρων τῶν σχολείων»¹⁴. Ἐπειδή δέ ὁ Μάτσας εξακολούθησε «νά διδάσκη και τοῦς πλησίον αὐτοῦ κατοικούντας μαθητάς τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης, λαμβάνων άπ' αὐτούς μισθόν ιδιαίτερον...», ὁ Ψαραύτης αναγκάστηκε μέ τήν, ἀπό 23 Ἰουλίου 1833, άναφορά του πρὸς τή Γραμματεία νά τόν καταγγεῖλει παρακαλώντας για «τήν διόρθωσιν τῆς άταξίας αὐτῆς»¹⁵.

Τήν ἴδια ἡμέρα, ὁ Διοικητής Σίφνου, μέ τό ὑπ' άριθμ. 183 έγγραφό του πρὸς τοῦς έφόρους τῶν διδασκτικῶν καταστημάτων, τοῦς έγνωστοποίησε ότι ἡ Γραμματεία, μέ ἄλλη διαταγή της (ὑπ' άριθ. 279), «ζητεῖ πληροφορίας περί τοῦ πόσα (χρήματα) χρειάζονται πρὸς έπισκευήν τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου και ποῖοι και πόσα χρεωστοῦν εἰς τό Κατάστημα τοῦτο και κατά ποῖον τρόπον έμποροῦν νά ὑποχρεωθοῦν εἰς μερικὴν τουλάχιστον πληρωμήν»¹⁶. Οἱ έφοροι άνέθεσαν στόν Ψαραύτη νά άπαντήσῃ στή Γραμματεία και αὐτός, ὑποχρεωμένος νά αναφέρει πρὸς αὐτήν και ἐπὶ προγενεστέρας διαταγῆς της (άριθ. 561/19-7-1833)¹⁷, άπέστειλε τήν έπομένη άναφορά:

«Διορισθεῖς διδάσκαλος τῆς ένταῦθα Κοινῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς τήν 1 Ὀκτωβρίου 1828, διά μέν τόν πρῶτον χρόνον τῆς ὑπηρεσίας μου, άποδίδων τά τροφεία εἰς τήν Πατρίδα, συγκατετέθη νά λάβω μισθόν φοίνικας τετρακοσίους τεσσαράκοντα, άριθ. 440 κατά τό συμφωνητικόν έγγραφον τῆς τότε Δημογεροντίας»¹⁸.

Τόν μισθόν τοῦτον έλαβον εἰς δύο δόσεις, ἤγουν, τοῦς μέν διακοσίους φοίνικας έλαβον παρ' αὐτῆς τῆς Δημογεροντίας κατά τόν Φεβρουάριον τοῦ 1829, πορισθέντας ἀπό μοναστηριακάς προσόδους, τοῦς δέ λοιπούς διακοσίους τεσσαράκοντα, μή έχουσα ἡ Δημογεροντία πόθεν νά τοῦς πορισθῆ, παρατηροῦσα δέ και τήν άδιαφορίαν τῶν Ἐφόρων τῆς Σχολῆς, έδιώρισεν έκ νέου ἄλλην Ἐφορίαν συγκεκριμένην ἀπό τοῦς κυρίους Πέτρον Ἰ. Πάον και Ἰ. Λεμβαιόν, εἰς τοῦς ὁποίους άνέθετο τήν περί τοῦ άντικειμένου τοῦτου φροντίδα, πληρουμένου ἤδη τοῦ πρώτου χρόνου τῆς σχολαρχίας μου¹⁹. Οἱ διορισθέντες οὔτοι μετά τσσαύτας προσπαθείσεις μή δυναθέντες νά πράξωσι τίποτε συντεῖνον εἰς τόν σκοπόν τοῦτον, παρατηροῦντες δέ ότι άφευκτοί άνάγκαι έμελλον νά διακόψουν τάς εργασίας μου, τοῦτο μέν έπρόλαβαν, ὅπως ἠδύναντο, δανείζοντες εἰς ἐμέ, ὡσάκις εἶχα τοιαύτην άνάγκην, κατέφυγαν δέ εἰς τήν τότε Κυβέρνησιν δι' άναφορᾶς των πρὸς τήν ἐπὶ τῆς Δημοσίου Παιδείας Γραμματείαν, ζητοῦντες ίκετικῶς και τήν άποπλήρωσιν τῶν ὀφειλομένων διά τόν πρῶτον χρόνον και νά εύκολύνῃ ὡσαύτως και τήν πληρωμήν τοῦ μισθοῦ τῶν άκολουθῶν έτῶν, αὐξάνουσα αὐτόν αναλόγως μέ τάς άνάγκας μου.

14. Αὐτόθι, ὅπου άναφορά, ἀπό 15 Ἀπριλίου 1833, τοῦ Ψαραύτη πρὸς τήν Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιῶν.

15. Αὐτόθι.

16. Αὐτόθι.

17. Ὁ άριθμός τῆς Διαταγῆς μνημονεύεται σέ άναφορά τοῦ Ψαρ. τῆς 2-6-1834 (ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 47/14).

18. Τά διοριστήρια έγγραφα τοῦ Ψαραύτη βλ. στοῦ Σίμου Μ. Συμεωνίδη, Ἐνέκδοτα Ἐγγραφα τῆς Δημογεροντίας Σίφνου, στήν Ἐπετηρ. Ἐταιρ. Κυκλαδικῶν Μελετῶν, ἐν Ἀθήναις 1961, τόμος Α' και Τά Γράμματα κλπ., σελ. 29-30.

19. Συμεωνίδη, Τά Γράμματα, σελ. 30.

Ἡ Κυβέρνησις εὐηρεστήθη τότε νά πληρώσῃ εὐθύς τούς ὀφειλομένους διά τό πρῶτον ἔτος 240 φοίνικας, τούς ὁποίους λαβῶν κατά τόν Δεκέμβριον τοῦ 1829 ἔδωσα ἀποδεικτικόν εἰς τήν Κυριακῶ σύζυγον τοῦ κυρίου Νικολάου Χρυσογέλου, διά τῆς ὁποίας ἐπληρώθησαν τά χρήματα ταῦτα²⁰. Ἀκολουθῶς δέ ἡ Κυβέρνησις μέ τήν ὑπ' ἀριθμ. 608 διαταγὴν τῆς ἐπί τῆς Δημοσίου Παιδείας Γραμματείας, διέταξε τήν Οἰκονομίαν νά πληρῶνῃ διά τοῦ Διοικητοῦ τῆς Ἐπαρχίας τούς διδασκαλικούς μισθοὺς ἀνά ἐξήκοντα φοίνικας κατά μῆνα, ἀρχίζουσα ἀπὸ πρώτης Νοεμβρίου τοῦ 1829 καί ἔκτοτε οἱ διδασκαλικοὶ μισθοὶ ἐπορίζοντο ἀπὸ τό ἐνταῦθα Τελωνεῖον, κατά τήν ὑπ' ἀριθμ. 1977 διαταγὴν τῆς Οἰκονομίας²¹, τούς ὁποίους λαμβάνων ἀπὸ τόν τότε Διοικητὴν τῆς Ἐπαρχίας κύριον Ἰωάννην Πιτάρην, πότε κατά μῆνα, πότε κατά διμηνίαν, ἔδιδε εἰς αὐτόν τά ἀναγκαῖα ἐνδεικτικά.

Αἱ μισθοδοσίαι μου διεκόπησαν ἀπ' ἀρχῆς Ἰουλίου 1831 διά τήν τότε ἀνωμαλίαν καί ἔκτοτε δέν ἔλαβον μισθόν (ἐκτός μόνον ἐξήκοντα φοίνικας ἀπὸ τόν ἐπιστατοῦντα τό Τελωνεῖον περὶ τόν Σεπτέμβριον τοῦ ἔτους ἐκείνου, κατά τήν εἰδοποίησιν τοῦ τότε Διοικητοῦ Ἰωάννου Πιτάρη, δοθεῖσαν κατ' αἰτησίμ μου πρὸς τόν διάδοχόν του κύριον Νικόλαον Γέροντα) ἔξακολουθοῦσα μ' ὄλον τοῦτο τά χρέη μου μέχρι τέλους Αὐγούστου τοῦ 1832 περιμένων τήν ἐπί τό κρεῖττον μεταβολήν τῶν πραγμάτων, ὅτε ἠναγκάσθην νά παύσω προσωρινῶς, δι' ὅσας αἰτίας ἐξέθεσα εἰς τὰς προλαβούσας πρὸς τήν Γραμματεῖαν ταύτην ἀναφοράς μου.

Μόνη ἡ ἀφιξις τῆς Α.Μ. τοῦ Σεβαστοῦ ἡμῶν Μονάρχου ἐνίσχυσε τὰς ἐλπίδας μου καί ἐμψυχωμένος συγχρόνως ἀπὸ τήν ὑπ' ἀριθμ. 14 ἐγκύκλιον τῆς Γραμματείας ταύτης, ἀνέλαβα πάλιν τά χρέη μου τήν ἄ τοῦ παρελθόντος Μαρτίου, εὐελπισ διὰ τὴν πατρικὴν κηδεμονίαν τῆς Α.Μ. δέν θέλει παραβλέψει τούς ἀγῶνας καί δίκαιά μου.

Ὅθεν ἄμα ἔλαβον τήν ὑπ' ἀριθμ. 561 διαταγὴν τῆς Γραμματείας ταύτης, πλήρης χαρᾶς διά τήν ὁσονούπω ἀνακούφισιν τῶν δυστυχιῶν μου, ἔσπευσα νά διευθύνω εὐθύς ὅσα διετάχθην, τόν ἰσολογισμόν δηλονότι ἀπ' ἀρχῆς τοῦ διορισμοῦ μου²² καί τά διάφορα ἀντίγραφα τῶν ἀνά χεῖρας μου διαταγῶν ἐπικυρωμένα ἀπὸ τήν ἐπιτόπιον ἀρ-

20. Τό κείμενο τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 9974/9 Νοεμβρ. 1829 ἐγγράφου τῆς ἐπί τῆς Οἰκονομίας Ἐπιτροπῆς πρὸς τήν Γραμμ. Ἐκκλησ. ἔχει ὡς ἐξῆς: «Εἰς ἀπάντησιν τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 113 ἐγγράφου σας εἰδοποιεῖσθε διὰ διετάχθη ὁ Δασμοτελώνης τῆς Σίφνου νά πληρώσῃ εἰς τήν κυρίαν Κυριακῶ Ν. Χρυσογέλου τά ἀναφερόμενα εἰς τὰς ὑπ' ἀριθμ. 95 καί 96 Διαταγὰς τῆς Α.Ε. γρόσια ἑξακόσια ἐβδομήκοντα. Προσεκλήθη δέ καί ἡ κυρία Κυριακῶ Χρυσογέλου νά μετρήσῃ τά μὲν γρόσια 600 εἰς τόν Διδάσκαλον τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς κύριον Γ. Ψαραύτην, τά δὲ γρόσια 70 εἰς τόν ἐκεῖ Γαλλικόν Ἀντιπρόσωπον κύριον Γ. Μάντζαν» (ΓΑΚ/Υπουργ. Παιδείας, Φάκ. Νοεμβρίου 1829-Σχολικά), γιὰ ἀπαίτησιν τοῦ τελευταίου ἀπὸ τήν πληρωμὴν τῶν «πλοῖαρχον Λεόντιον, πάροικον Χῖου», ναύλου, «γιὰ νά μετακομίση τούς Ἀρχιερεῖς εἰς Πάρον» κατά τόν Μάρτιον τοῦ 1829 (ΓΑΚ/Υπουργ. Παιδείας Φάκ. Σεπτεμβρίου 1829-Ἐκκλησιαστικά).

21. Βλ. ὑπόσημ. 10.

22. Ὁ «ἰσολογισμός», δηλαδή ὁ πίνακας τῶν ὀφειλομένων μισθῶν καί τῶν ὄσων ἔλαβε, ἐναντι αὐτῶν, ὁ Ψαραύτης, ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Οἱ ὀφειλόμενοι διδασκαλικοὶ μισθοί.

- Ὀκτωβρίου 1, 1828. Ἀπὸ ταύτης τῆς ἐποχῆς μέχρι τῆς πρώτης Ὀκτ. τοῦ 1829, ὡς τό ὑπὸ στοιχ. Α' ἔγγρ. φοίνικες 440

- 1829 Ὀκτωβρίου 1. Ἀπὸ ταύτης τῆς ἐποχῆς μέχρι τῆς 20 Ἰανουαρ. τοῦ 1833, διὰ τριάκοντα ἑννέα μῆνες καί ἡμέρας εἴκοσι, ἀνά ἐξήκοντα φοίνικας κατά μῆνα, ὡς τό ὑπὸ στοιχ. Β' ἀντίγραφ. Δ' γῆς Κυβερν. 2380

2820

Οἱ ἄνωθεν φοίνικες φέρουσι δραχμάς 2256

- Ἰανουαρίου 20 (1833) μέχρι τέλους τοῦ 1833, ἀνά δραχμάς τεσσαράκοντα ὀκτώ κατά μῆνα 304

τό ὄλον 2650

χην, ὡσαύτως καί τό ἀποδεικτικόν αὐτῆς περί τῆς ἐξακολουθήσεως τῶν χρεῶν μου.

Ἐπισυνάπτω δέ πρὸς πληροφορίαν τῆς Γραμματείας ταύτης, ὅτι οἱ ἐξήκοντα φοινηκὲς τοὺς ὁποίους ἔλαβον κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1831 ἀπὸ τὸν τότε ἐπιστάτην τοῦ Τελωνείου, ἀπεράσθησαν διὰ λογαριασμόν τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1829, ὅστις ἔμεινεν ἀπλήρωτος, καθὼς φαίνεται εἰς τὸν ἰσολογισμόν καί εἰς τὸ ὑπὸ στοιχείον α' ἀντίγραφον.

Ὅσον δέ περί τοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἱστορικοῦ καί τῆς ἐνεστώσης καταστάσεως τοῦ Σχολείου, ἐκθέτω ἐν συντόμῳ τὰ ἀκόλουθα:

Τὸ Σχολεῖον τοῦτο, ἐπίσημον διὰ τὴν ἀρχαιότητά του, ἐμπεριεῖχεν οἰκήματα ἱκανά σχεδόν διὰ τριακοσίους μαθητάς.²³ Αἱ ἀπὸ καιρὸν εἰς καιρὸν χρηματικαὶ συνεισφοραὶ τῶν κατοίκων καὶ λοιπῶν φιλογενῶν, ἱκαναὶ διὰ τὰς κατεπειγούσας αὐτοῦ ἀνάγκας, ἐδανείσθησαν ἀπὸ τοὺς τότε Ἐφόρους εἰς τὰς Κοινότητες τῆς αὐτῆς Νήσου καὶ Σερίφου καὶ οἱ ἐξ αὐτῶν ἐτήσιοι τόκοι, συμπεριλαμβανομένων καὶ τῶν ἀπὸ Κωνσταντινούπολιν τόκων, δι' ὅσα χρήματα ἐχορήγησεν πρὸς βοήθειαν τοῦ Σχολείου τούτου ὁ αἰοίδιμος Βαρβάκης,²⁴ ἐχρησίμευαν εἰς διδασκαλικὸν μισθὸν καὶ εἰς συντήρησιν τῶν ἐν αὐτῷ οἰκημάτων μέχρι τοῦ 1820.

Ἐκτοτε διὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἀποστασίαν, οἱ ὀφείλοντες εἰς τὸ κατὰσθημα τοῦτο δὲν ἐπλήρωναν ὡς καὶ πρότερον τοὺς τόκους, ἐκ τοῦ ὁποίου προῆλθε καὶ ἡ παῦσις, καὶ ἡ ἐρήμωσις καὶ πτώσις αὐτοῦ, μὴ δυναμένων τῶν κατοίκων νὰ τὸ συντηρῶσι δι' ἰδίας δαπάνης· ὅθεν ἀπὸ τοῦ 1820 ἕως σήμερον τὰ κεφάλαια τῆς χρηματικῆς αὐτοῦ ποσότητος, συναπτόμενα μετὰ τῶν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μὴ ληφθέντων τόκων, ἀναβαίνουσιν ἕως τριάκοντα πέντε χιλιάδας γρόσια τουρκικὰ ἀρ. 35.000· ἐσυστήθη δὲ πάλιν ἐκ νέου τὴν 1 Ὀκτωβρίου, ἀλλ' ἡ οἰκοδομὴ ὑπόσαθρος χρήζει ἀνοικοδομηῆς ἐκ θεμελιῶν, διότι οἱ εἰς αὐτὴν φοιτῶντες μαθηταὶ εἶναι καθ' ἡμέραν ἐκτεθειμένοι εἰς κίνδυνον νὰ ἐνταφιασθῶσι μετ' ἐμοῦ ὑπὸ τοιαῦτα ἐρείπια, μάλιστα ἐν καιρῷ χειμῶνος.

Πρὸ δύο χρόνων τὸ Σχολεῖον τοῦτο εἶχε ἑκατὸν εἴκοσι μαθητάς, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ ἱκανῶς προχωρημένοι μετέβησαν πρὸ καιροῦ εἰς διάφορα μέρη ζητοῦντες πόρον τοῦ ζῆν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐξήκοντα περίπου τὸν ἀριθμὸν εἶναι ἀρχάριοι οἱ πλείοτεροι.

Ἄς μὲ συγχωρηθῆ νὰ ἐκθέσω πρὸς τὴν Γραμματείαν ταύτην τὰς ἀκολουθοῦσας παρατηρήσεις, πόθεν δύναται νὰ ἀνοικοδομηθῆ τὸ κατὰσθημα τοῦτο καὶ νὰ πορίζεται ὁ

Οἱ λαμβανόμενοι

- 1829 Φεβρουάριος. Ὅσα ἔλαβον ἀπὸ τὴν ἐνταῦθα Δημογεροντίαν πορισθέντα ἐκ μοναστηρ. προσόδων	φ. 200
- Δεκέμβριος. Ὅσα ἀπὸ τὴν Κυριακῷ σύζυγον Ν. Χρυσογέλου χορηγηθέντα ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν	φ. 240
440
- 1830. Ὅσα ἔλαβα ἐφεξῆς κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἀπὸ τὸν τότε Διοικητὴν κύριον Ἰωάννην Πιτάρην μέχρι τέλους Ἰουλίου τοῦ 1831, λογιζομένων τῶν δόσεων ἀπὸ 1 Ὀκτωβρίου τοῦ 1820	φοίν. 1200
- Ὅσα κατὰ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1831 ἀπὸ τὸν ἐπιστάτην τοῦ Τελωνείου	φοίν. 60
	τό ὅλον φοίν. 1700
	Οἱ ἀνωθεν φοίν. φέρουσι δραχμάς 1360
	Νὰ λάβω ἔτι πρὸς ἐξίσωσιν 1200
	τό ὅλον 2560

Τῆ 31 Ἰουλίου 1833/Γ. Παραύτης (ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ. 47/14).

23. Ἡ πληροφορία εἶναι σημαντικὴ, γιατί φανερῶνει τὴ μεγάλη ἀκμὴ τῆς περιώνυμης Σχολῆς τοῦ Ἁγίου Ἰάφου κατὰ τὴν τουρκοκρατίαν. Ἡ προσέλευσις μεγάλου ἀριθμοῦ μαθητῶν ἀπὸ τὰ γύρω νησιά καὶ τὸν ἄλλο ἑλληνικὸ γῶρον, εἶχαν ὀδηγήσει τὸ Κοινὸ τῆς Σίφνου στὴν ἐπέκτασι τῶν κτηριακῶν ἐγκαταστάσεων τοῦ ἀγιοταφικοῦ μετοχίου, ὥστε νὰ ἔχει τὴν ἱκανότητα νὰ στεγάσει περὶ τοὺς 300 μαθητάς!

24. Σμειωνίδης, Τὰ Γράμματα, σελ. 32.

διδασκαλικός μισθός, χωρίς να επιβαρύνεται τό 'Εθνικόν Ταμείον.

Α'. Ἐάν διαταχθῶσιν αἱ ὀφείλουσαι εἰς τό κατάστημα τοῦτο κοινότητες νά πληρῶσιν τούς ἀπό τοῦ 1820 τόκους.

Β'. Ἐάν εὐκολυνθῆ ἡ πληρωμή τῶν ἀπό Κωνσταντινουπόλιν ὀφειλομένων.²⁵

Γ'. Ἐάν ἐνοικιασθῶσιν ἀμερολήπτως τά ὑποστατικά τῆς ἀκατοικήτου μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου, τά ὅποια καρποῦται ἕνας τῶν ἱερομονάχων δίδων μόνον κατ' ἔτος ἑκατόν γρόσια τουρκικά, ἐνῶ εἶναι δυνατόν νά ὠφελεῖται ἐξ αὐτῶν τουλάχιστον πενταπλασίως· καί τό περίεργον, ὅτι ἀγνοεῖται πού ἐξοδεύονται καί τά ὀλίγα ταῦτα χρήματα.

Δ'. Ἐάν ἐνοικιασθῶσιν ὡσαύτως τά ὑποστατικά τῶν ἀποθανόντων καλογήρων τῶν μοναστηρίων τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ καί τῆς Βρύσεως, τά ὅποια διαθέτουν, ὅπως βουλόνται, οἱ ἐν αὐτοῖς Ἡγούμενοι.

Ε'. Ἐάν παραχωρηθῶσιν καί οἱ λεγόμενοι ἐπιτόπιοι πόροι, τούς ὁποίους ἡ Διοικητική Ἐπιτροπή ἄφισε διά μισθοῦ διδασκάλων, ἀλλ' ἐχρησίμευσαν πέρυσιν διά τήν πολιτοφυλακήν.

Μένω μέ βαθύτατον σέβας καί ὑπόκλισιν

Ἐν Σίφῳ τῇ 10 Αὐγούστου 1833

Ὁ Διδάσκαλος τῆς Κοινῆς Ἑλλην. Σχολῆς

Γεώργιος Ψαραύτης».²⁶

Στίς 23 Αὐγούστου καί ὁ διδάσκαλος τῆς Ἀλληλοδ. Σχολῆς Ἰ. Β. Μάτσας ἔγραψε πρὸς τή Γραμματεία: «Κατήντησα εἰς τοσαύτην ἀπορίαν, ὥστε στεροῦμαι καί τῆς καθημερουσίου τροφῆς μου· διά τοῦτο θερμῶς παρακαλῶ... περί τῆς πληρωμῆς τοῦ δεδουλευμένου μισθοῦ τῆς διδασκαλίας μου, ὅστις εἶναι ἀπό 1ης Νοεμβρ. 1832 μέχρι τέλους Ἰουλίου 1833 δραχμαί τό δλον 180...» καί ζητοῦσε «νά χορηγήσει τά ἐλλείποντα ὑλικά» πρὸς διδασκαλίαν, «δηλαδή βιβλιάρια Ἐπιτομῆς τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας καί Χριστιανικῆς Κατηχήσεως, πίνακας τῆς Γαλλικῆς Ἐταιρίας καί ὅσα ἄλλα ἐγκριθῶσι πρόσφορα πρὸς φωτισμόν τῆς Νεολαίας...».²⁷

Ὅμως ἡ Κυβέρνησις, παρά τό γεγονός ὅτι μέ τήν ὑπ' ἀριθμ. 561/19 Ἰουλίου 1833 ἐγκύκλιον εἶχε συστήσει στούς διδασκάλους νά ἔχουν ὑπομονή καί νά ἐξακολουθοῦν νά προσφέρουν τίς ὑπηρεσίες τους μέχρι τακτοποιήσεως τῶν ζητημάτων τῆς Ἐκπαιδεύσεως γιά τά ὅποια ἐργάζονταν συνεχῶς μέ στόχο τή ριζική διοργάνωσή της καί ἐξεύρεση σταθερῶν οἰκονομικῶν πόρων γιά τίς ἀνάγκες της, δέν ἠμπόρεσε νά πληρῶσει διδασκαλικούς μισθοῦς καί μέσα στούς ἐπόμενους μήνες τοῦ 1833. Μόνο στόν Γ. Ψαραύτη «εὐηρεστήθη νά ἐξαποστειλῆ δραχμάς ἑκατόν ἐξήκοντα, ἤτοι 160» τόν Νοέμβριον, μέσω τῆς Νομαρχίας Κυκλάδων, κατόπιν «πολλῶν καί ἀλλεπαλλήλων πρὸς αὐτήν ἀναφορῶν του».²⁸

Στίς 23 Ἰανουαρίου 1834 ὁ Ἰω. Β. Μάτσας ἔγραψε καί πάλι στή Γραμματεία ὅτι «παρῆλθον δεκαπέντε σχεδόν μήνες... καί ποτέ δέν ἔλαβον μισθόν διδασκαλικόν· κατήντησα εἰς τοσαύτην ἀμηχανίαν, ὥστε στεροῦμαι μεταξύ τοσαύτης οἰκογενείας καί τῆς καθημερουσίου τροφῆς μου».²⁹

25. Βλ. κατωτέρω τό Κεφάλαιο 3ο καί τήν ὑπόσημ. 3 τοῦ ἰδίου κεφαλαίου.

26. ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 47/14.

27. Αὐτόθι. Ὑπάρχει στόν ἴδιο φάκελλο καί ἄλλη ἀναφορά τοῦ Μάτσα, τῆς 23-8-1833, μέ ὄμοιο, περίπου, περιεχόμενο, μόνο πού ἀρχίζει ὡς ἑξῆς: «Κατά τό παρελθόν φθινόπωρον τοῦ παύσαντος ἔτους 1832, ἔτοιμος νά ἐκπλεύσω εἰς Σίκινον σχολάρχης, κατά τήν ὁποίαν εἶχον μέ τούς Σικινίτας συμφωνίαν, προσκληθεῖς εἰς τό Διοικητήριον, ἐπεφορτίσθην... νά ἀναδεχθῶ τήν σχολαρχίαν τῆς κοινῆς Ἀλληλοδιδασκατικῆς Σχολῆς τῆς νήσου μας...».

28. Αὐτόθι. Ἐπιστολή Γ. Ψαραύτης τῆς 2-6-1834.

29. Αὐτόθι, ἡ ἀναφορά τοῦ Ἰω. Μάτσα, ἡ ὁποία διεβιβάσθη στή Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν μέ τό ὑπ' ἀριθμ. 4490/20-3-1834 ἔγγραφο τῆς Νομαρχίας Κυκλάδων. Σ' αὐτό

Καί ἐνῶ ὁ Κυβέρνηση συνιστοῦσε μέ ἐγκυκλίους στοὺς πεινασμένους διδασκάλους νά συνεχίζουσαν μέ ἐπιμέλεια καί ζήλο τό ἔργο τους μέχρι ἐξευρέσεως οἰκονομικῶν πόρων, ἡ τελευταία ἀναφορά τοῦ Μάτσα εἶχε ὡς συνέπεια νά ἀνακινηθεῖ θέμα μὴ συννόμου κατοχῆς τῆς θέσεως τοῦ ἀλληλοδιδασκάλου Σίφνου. Τό ζήτημα ἀνεκίνησεν ὁ ὑπάλληλος τῆς Γραμματείας τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως Γ. Φιλοπατρίδης μέ τό ἀκόλουθο σημείωμα πρὸς τόν Γραμματέα τῶν Ἐκκλησιαστικῶν:

«Ὁ Ἰωάννης Β. Μάτσα, περὶ τοῦ οὗοίου ἀναφέρει ὁ Νομάρχης τῶν Κυκλάδων, ἐπειδὴ εἰς τὴν πρῶτην ἀναφορὰν του δέν ἐπεσύναπτε κατὰ τὴν ἐγκύκλιον τὰ ἀπαιτούμενα ἀποδεικτικά, πότε δηλ. καί παρὰ τίνος ἐδιωρίσθη, ἀντὶ τοῦ σεσημειωμένου εἰς τόν Κώδικα Γ. Σταυριανοῦ καθὼς καί τὴν μαρτυρίαν τῆς τοπικῆς Δημογεροντίας, ἀν ἐξηκολούθησεν εἰς τό διάστημα τοῦτο τὰ χρέη του, διὰ τοῦτο δέν ἐλογαριάσθη καί εἶναι αὐτός ἑαυτῷ αἰτιος εἰς τοῦτο. Ἀλλὰ μήπως ἐζήτησεν ἀποδεικτικόν παρὰ τῆς Δημογεροντίας καί δέν τοῦ ἐδόθη; Τοῦτο εἶναι πολλὰ πιθανόν, διότι ἦκουσα ἀπὸ Σίφνιον τινα ὅτι δέν εἶναι ἐργοδιώκτης. Ὁ δούλος σας, Γ. Φιλοπατρίδης».³⁰

Κατόπιν τούτου ἡ Γραμματεία ἔγραψε πρὸς τόν Νομάρχη τῶν Κυκλάδων, μέ τό ὑπ' ἀριθμ. 680/2 Ἀπριλίου 1834 ἐγγραφὸ της:

«Τὰ παράπονα τοῦ κ. Ἰ. Β. Μάτσα δέν ἔχουν καμμίαν βάσιν. Εἰς τοὺς Κώδικας τῆς Γραμματείας ταύτης φαίνεται σημειωμένος ὁ Γ. Σταυριανός³¹ ὡς ἀλληλοδιδασκαλος τῆς Σίφνου καί περὶ τοῦ κ. Μάτσα τίποτε δέν γνωρίζομεν. Ἄν μ' ὄλα ταῦτα εἶχεν ἀντικατασταθεῖ, ὡς λέγει, παρὰ τοῦ Διοικητηρίου, ἦτον ἴδια του φροντίς νά μᾶς κοινοποιήσῃ ἐν καιρῷ, κατὰ τὴν ἐγκύκλιον τῆς Γραμματείας, Α') ἀντίγραφον ἐπιχωρημένου τοῦ διορισμοῦ του, Β') πιστοποιητικόν τῆς ἐπιτοπίου ἀρχῆς περὶ τῆς συνεχοῦς τῶν χρεῶν του ἐκπληρώσεως καί Γ') ἰσολογισμόν τῆς μισθοδοσίας του, τῶν οὗοίων δέν ἐπραξε κανέν κατὰ τὴν ἐννοίαν τῆς ἐγκυκλίου. Ὅσον δέ περὶ τῶν ὑλικῶν βοηθημάτων, τὰ ὄποια ἐζήτησε, τό Νομαρχεῖον θέλει μᾶς πληροφορήσει πόσοι οἱ φοιτῶντες μαθηταὶ εἰς τό σχολεῖον τοῦτο, νά δοθοῦν τώρα, πρὶν ἀκόμη διοργανισθῶσι δηλονότι, κατὰ τόν περὶ δημοδιδασκαλίας νόμον, τὰ κατὰ Δήμους διδασκῆριον»³².

Ὁ Νομάρχης, μέ τό ὑπ' ἀριθμ. 5682/9 Μαΐου 1834 ἐγγραφὸ του, ἀπήντησε ὅτι ἐκάλεσε τόν ἐπαρχο νά ἐνεργήσῃ γιὰ τόν Ἰ. Β. Μάτσα ὅσα τόν διέταξε καί ὅτι ὁ ἐπαρχος μέ ἀναφορὰ του, τόν ἐπληροφόρησε πῶς «εἰς τό Σχολεῖον αὐτό φοιτῶσιν μόνον εἴκοσι πέντε ἕως 30 μαθηταὶ, τό δέ σχολεῖον ἡμελημένον παντάπασιν καί ἀπροστάτευτον, δέν χρήζει ἐπὶ τό παρόν τῶν ὑλικῶν βοηθημάτων μέχρις ὅτου διοργανισθῶσι τὰ κατὰ Δήμους, διδασκῆριον».³³

Στις 2 Ἰουνίου 1834 ὁ Γ. Ψαραύτης ἔγραψεν ἐκ νέου στή Γραμματεία «ὅτι ἐγγίζει ἤδη ἡ συμπλήρωσις τριῶν χρόνων, καθ' οὓς ἐξακολουθῶν τό διδασκαλικόν ἔργον εἰς τὴν Κοινήν Ἑλληνικὴν Σχολὴν τῆς Σίφνου (καί) δέν ἤξιώθη νά λάβω ποτὲ μισθόν» πλὴν τῶν 160 δραχμῶν ποῦ τοῦ ἔδωσε ἡ Νομαρχία τόν Νοέμβριον τοῦ 1833. Καί συνέχισε: «Γνωρίζω ἀληθινὰ τὴν ὄποίαν ἡ Σ. Γραμματεία ἔχει πρόνοιαν περὶ μισθοδοσίας τῶν διδασκάλων, ἐνασχολούμενη εἰς τό νά παρηγορήσῃ γενικῶς τὴν δυστυχίαν των μέ τὴν ἐξόφλησιν τῶν μισθῶν αὐτῶν... καί δέν θά ἔπρεπε νά ἐνοχλῶ αὐτὴν συνεχῶς ἀλλὰ τὰ πολυῶδυνα πάθη μου, παντάπασιν ἀθεράπευτα μέ βιάζουσαν νά προστρέ-

σημειώνεται ὅτι «μολονότι κατὰ συνέπειαν τῆς ὑπ' ἀριθμ. 2196 ἐγκυκλίου» της... «ἐπροσκάλεσα τοὺς κατὰ τόν Νόμον ἐπαρχοὺς νά κοινοποιήσωσιν εἰς τοὺς διδασκάλους περὶ τῆς προσδοκωμένης ἐντός ὀλίγου πληρωμῆς τῶν μισθῶν των, διὰ νά ἐξακολουθῆ τό χρέος των μ' ἐπιμέλειαν καί ζήλον, τὴν διευθύνω μόλον τοῦτο, διὰ νά παρατηρήσῃ ἡ Βασ. Γραμματεία καί τὰς ἀλλας ἀνάγκας, τὰς ὄποιας ὁ διδάσκαλος ἀναφέρει, ὅτι ἔχει τό σχολεῖον τοῦτο».

30. Αὐτόθι.

31. *Συμειωνίδης*, Τὰ Γράμματα, σελ. 42.

32. *ΓΑΚ/Ἑλλ. Σῆφ.*, 47/14.

33. Αὐτόθι.

ξω πάλιν» πρὸς αὐτὴν «ἀπὸ τὴν ὅποια ἐλπίζω τὴν ποθεινὴν θεραπείαν καὶ ἀνακούφισιν τῶν πόνων μου».³⁴

Ἐπὶ τοῦ περιθωρίου τῆς ἀναφορᾶς αὐτῆς, ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματεὺς ἐσημείωσε:

«Διευθύνεται πρὸς τὸν Νομάρχην τῶν Κυκλάδων, διὰ νὰ ἐνεργήσῃ περὶ τῆς πληρωμῆς τῶν ἄχρι τέλους Μαρτίου μισθῶν τοῦ ἀναφερομένου, ὃ, τι σύμφωνον μέ τὰ προδιαταχθέντα. Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 18 Ἰουνίου 1834».

Μετὰ τὴν ἀνωτέρω διαταγῇ, ἡ Νομαρχία Κυκλάδων, μέ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 6570/27-6-1834 ἐγγραφὸ τῆς ἐγνωστοποίησε στὴ Γραμματεία ὅτι «ὁ κ. Γ. Ψαραύτης, διδάσκαλος τῆς κατὰ τὴν Σίφνον Ἑλληνικῆς Σχολῆς παρουσιάσθη σήμερον εἰς τὴν Νομαρχίαν καὶ ἐπληρώθη καὶ εἰς τοῦτον ἢ ποσότης τὴν ὅποιαν ἡ Βασ. Γραμματεία σημειοῖ εἰς τὴν ὑπ' ἀριθμ. 3337 διαταγῆν τῆς, διὰ τὴν μισθοδοσίαν του μέχρι τέλους τοῦ παρελθόντος Μαρτίου».³⁵ Ἔτσι, ὁ Γεώργιος Ψαραύτης, ὕστερ' ἀπὸ τόσες περιπέτειες καὶ οἰκονομικὴ ἀνέχεια χρόνων, ἐπληρώθηκε τοὺς δεδουλευμένους μισθοὺς του.

Ὅμως ὁ Ἰωάννης Β. Μάτσας τῆς Ἀλληλοδιδασκτικῆς Σχολῆς φαίνεται ὅτι ἀντιμετώπισε σοβαρὸ πρόβλημα καὶ εἶναι ἄγνωστο ἂν ἐπληρώθηκε τοὺς δεδουλευμένους μισθοὺς του, γιατί θεωρήθηκε ὅτι δὲν εἶχε διορισθεῖ ἐπισήμως. Τοῦτο συνάγεται ἀπὸ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 9464/5 Δεκ. 1834 ἐγγραφο τῆς Νομαρχίας Κυκλάδων πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Γραμματεία, στό ὅποιο ἀναφέρεται ὅτι: «ἡ Νῆσος Σίφνος στερεῖται δημοδιδασκάλου, ὡς τοιοῦτον προτείνω τὸν ἤδη ἐξετασθέντα Ἰωάννην Β. Μάτσαν»³⁶ καὶ παρακαλῶ τὴν Βασ. Γραμματείαν νὰ εὐαρεστηθῇ νὰ ἐπικυρώσῃ αὐτόν». Ἀφοῦ δηλαδὴ ἐξετάσθηκε γιὰ τίς γνώσεις καὶ τὴν καταλληλότητά του, προτάθηκε νὰ καταλάβῃ τὴ θέση πού ἐπὶ χρόνια ὑπῆρέτησε ἀμισθί! Ἡ Γραμματεία ἔκανε δεκτὴ τὴν πρόταση καὶ ἐξέδωκε τὴν ὑπ' ἀριθμ. 6877/2650/28 Δεκ. 1834 ἀπόφαση: «Συμφώνως μέ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 20559 Βασ(ιλικόν) διάταγμα, ἐπικυρώνει ἡ Γραμματεία τὸν διορισμὸν τοῦ Δημοδιδασκάλου, δευτέρας τάξεως, κυρίου Ἰωάνν. Β. Μάτσα διὰ δημοδιδάσκαλον Σίφνου, ἐπὶ τῷ μηνιαίῳ μισθῷ 80 δραχμῶν. Προσμένεται ἡ εἰδοποίησις περὶ τῆς ἡμέρας τῆς ὀρκοδοσίας του, διὰ νὰ ἐνεργηθῇ ἡ τακτικὴ μισθοδοσία του».³⁷ Ἡ Νομαρχία, μέ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 1392/14 Μαρτίου 1835 ἐγγραφὸ τῆς, ἀνέφερε «εἰς τὴν Βασ. Γραμματείαν, ὅτι ὁ δημοδιδάσκαλος Σίφνου κύριος Ἰωάννης Μάτσας ἔδωκε τὸν ὄρκον τῆς ὑπηρεσίας του τὴν α' Φεβρουαρίου 1835 καὶ ἀνέλαβεν ἔκτοτε τὰ χρέη του»,³⁸ ἐπισήμως πλέον.

Αὐτὴ τὴν ἐποχῇ, ἡ Ἀλληλοδιδασκτικὴ Σχολὴ τῆς Σίφνου, εὐεργετήθηκε μέ ἓνα σημαντικὸ κληροδότημα περὶ τοῦ ὁποίου βλ. στίς σελίδες 104-108.

34. Αὐτόθι.

35. Αὐτόθι.

36. Αὐτόθι.

37. Αὐτόθι. Ὁ Νομάρχης, στόν ὅποιο, ὅπως φαίνεται, δὲν εἶχε περιέλθει ἡ Διαταγὴ τῆς Γραμματείας, ἐπανήλθε μέ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 9793/2-1-1835 ἐγγραφὸ του πρὸς αὐτὴν, προτείνοντας «ὡς Δημοδιδάσκαλον, εἰς μὲν τὴν Σίφνον τὸν Ἰωάννην Β. Μάτσαν, κατεχωρημένον εἰς τὸν σταλέντα τελευταῖον πρὸς τὴν Νομαρχίαν κατάλογον διὰ τοῦ ὑπ' ἀρ. 6794 ἐγγράφου τῆς Βασιλικῆς ταύτης Γραμματείας, τὸν δ' Αὐγερινὸν Τριανταφύλλου εἰς Κίμωλον, σημειούμενον εἰς τὸν αὐτόν κατάλογον» (ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 47/14). Καὶ ὁ Τριανταφύλλου αὐτός ἦταν Σίφνιος, μαθητὴς κατὰ τὸ 1829 τῆς τελευταίας τάξεως τοῦ Γ. Ψαραύτη στὴν Ἑλλην. Σχολὴ τῆς Σίφνου (βλ. Συμπεωνίδη, Τὰ Γράμματα, σελ. 32).

38. ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 47/14.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2ο

Η ΝΕΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΚΑΙ Η ΜΕΤΑΦΟΡΑ ΤΗΣ ΣΧΟΛΗΣ ΣΤΗ ΦΥΤΕΙΑ

1. Κίνδυνος μεταφορᾶς τῆς Ἑλλην. Σχολῆς στή Μῆλο

Ἡ νέα διοικητική διαίρεση τοῦ Κράτους στήν ὁποία προῆλθεν ἡ Ἀντιβασιλεία, ἀνέδειξε τή Μῆλο ἔδρα τῆς Ἐπαρχίας ὅπου μετεφέρθησαν (ἀπό τή Σίφνο) ὅλες οἱ δημόσιες ὑπηρεσίες. Κατά τόν Νόμο περί Παιδείας, σύμφωνα μέ τόν ὁποῖο ἡ Ἐκπαίδευση χωρίσθηκε σέ «Δημοτική», «Μέση» (πού περιελάμβανε τό Ἑλληνικό Σχολεῖο, μέ τρεῖς τάξεις καί τό Γυμνάσιο μέ τέσσερις) καί «Ἀνωτάτη», κάθε ἔδρα Ἐπαρχίας ἔπρεπε νά ἔχει Ἑλληνικό Σχολεῖο καί κάθε ἔδρα Νομοῦ Γυμνάσιο. Μετά τή δημοσίευση τοῦ Νόμου καί τή διάδοση πληροφοριῶν περί ἰδρύσεως Ἐπαρχιακῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς στή Μῆλο, μέ κατάργηση ἐκείνης τῆς Σίφνου, οἱ Σίφνιοι «διά πολλῶν καί ἄλλεπαλλήλων ἀναφορῶν» πρὸς τήν Γραμματεία Ἐκκλησιῶν Ἐκπαιδεύσεως, δέν ἔπαυσαν νά τῆς ὑπενθυμίζουν ὅτι, καί γιά ἱστορικούς λόγους – ἐκτός τῶν ἄλλων – ἡ Ἑλληνική Σχολή Σίφνου ἔπρεπε νά διατηρηθεῖ. Ὅταν μάλιστα τελείωνε τό ἔτος 1834, ἀπέστειλαν ἄλλη μία ἀναφορά, τήν ἐπομένη:

«Πρὸς τήν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως Β. Γραμματεῖαν τῆς Ἐπικρατείας.

Μολονότι ἡ Σ. Γραμματεία διά πολλῶν καί ἄλλεπαλλήλων πρὸς αὐτήν ἀναφορῶν μας ἔχει τās ἀποχρώσας πληροφορίας περί τῆς πρό ἀμνημονεῦτων χρόνων ὑπάρξεως τῆς ἐνταῦθα Ἑλληνικῆς Σχολῆς, κρίνομεν μ' ὄλον τοῦτο ἀναγκαῖον νά ὑπενθυμίσωμεν πάλιν αὐτῇ περί τοῦ ἀντικειμένου τούτου, ἐπαναλαμβάνοντας συντομώτερον, ὅσα καί ἄλλοτε κατά διαφόρους ἐποχάς ἐξεθέσαμεν.

Ἡ Πατρίς ἡμῶν Σίφνος, ὅσον ἐξ ἑνός μέρους ὑπάρχει φύσει πετρώδης καί ἄγονος παντός καρποῦ ἀφορῶντος τήν σωματικήν τροφήν, τόσον ἐξ ἑτέρου, ἔκαρποφόρει πλουσίως, πᾶν ὃ, τι ἀφορᾶ τήν τροφήν τῆς ψυχῆς καί τήν ἠθικήν διαμόρφωσιν, ἔχουσα πρό μᾶς περίπου ἑκατονταετηρίδος τήν Ἑλληνικήν Σχολήν, τό μόνον ἐπέραστον κτήμα, τήν πηγὴν παντός ἀγαθοῦ καί διά τοῦτο ἐνομιζέτο εὐδαμονεστάτη πασῶν τῶν περιοικίδων Νήσων, ἐκπέμπουσα, ὡσπερ ἀφ' ἐστίας τινός τὰ φῶτα καί εἰς ἐκεῖνας.

Ἡ Σχολή αὕτη διετηρεῖτο πρό τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἀγῶνος μέ τās πλουσίας βοηθείας τῶν φιλοκάλων ὁμογενῶν, μέ τās ἐτησίους δυνατάς συνδρομάς τῶν κατοίκων, ἀπό τῶν ὁποίων καί αἱ μισθοδοσίαι τῶν διδασκάλων ἐχορηγοῦντο καί αἱ δαπάναι διά τās ἀπό καιρόν εἰς καιρόν ἐπισκευάς εὐκολύνοντο καί τὰ περισσεύοντα χρήματα ἰκανῆς ποσότητος, δανεισθέντα εἰς τās διαφόρους κοινότητας, συνετέλουν εἰς τήν αὐξησιν καί στερέωσιν αὐτῆς διά τῶν ἐτησίων τόκων καί ἤθελον συντελεῖν οὕτω καί μέχρι τῆς ὥρας ταύτης, ἂν αἱ ὀφείλουσαι τὰ χρήματα ταῦτα Κοινότητες διετάσσοντο ἀπό τās Κυβερνήσεις τοῦ ἔθνους νά πληρώνουν τουλάχιστον τούς τεταγμένους ἐτησίους τόκους τῶν.

Τό κοινωφελές τοῦτο Κατάστημα, τό νοσοκομεῖον τῶν δυστυχῶν μας, βλέπομεν μέ πλῆξιν ἐγκάρδιον πεπαυμένον κατά τήν λαμπράν ταύτην ἐποχήν, καθ' ἣν ἐλπίζομεν ἔτι μᾶλλον τήν ἐπί τό κρεῖττον αὐξησιν καί πρόδόν του, διά τήν εὐκταίαν καί ποθεινὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἔθνους μας καί, καθ' ὅσον δυνάμεθα νά ἐννοήσωμεν οἰκοθεν καί ἐκ φήμης, μέλλει νά καυχᾶται ἀπό τοῦ νῦν ἡ Μῆλος, διά τήν ἐκεῖ ἴσως γενησομένην σύστασιν Ἐπαρχιακῆς Σχολῆς, τιμηθεῖσα καί μέ τόσα ἄλλα μὴ ἀνήκοντα

ἴσως εἰς αὐτὴν προνόμια. Ἡ δὲ Σίφνος, ἡ φιλιτάτη Πατρίς ἡμῶν, ἀθλία καὶ κακοδαίμων διὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοσοῦτων πολιτικῶν ἀγαθῶν, ὅποια ἕως τοῦ νῦν εἶχε, καὶ τὰ ὅποια ἀξίως ἐδόθησαν εἰς αὐτὴν ἀπ' ἀρχῆς τῆς πολιτικῆς συστάσεως τοῦ ἔθνους, καθίσταται ἤδη ἀθλιωτάτη καὶ κακοδαμονεστάτη, ἂν ἀφαιρεθῆ καὶ τοῦτο τὸ καλόν, τὸ ὅποιον θεωρεῖται ὡς ἔσχατον καὶ τελευταῖον μέσον τῆς ὑπάρξεώς της. Ἡ Μῆλος λαβοῦσα πρό ὀλίγου χρόνου τὸ ὅποιον δὲν ἠλιζεν ἐντιμον ὄνομα, «πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας κλπ.», ἄρα θέλει ἀναδειχθῆ εἰς τοὺς κόλπους της καὶ τὰς ἀνέκαθεν ἐμφιλοχωρούσας εἰς τὴν πατρίδα μας Μούσας; ἄρα θέλει μετατεθῆ ἐκεῖ τὸ ἱερόν αὐτῶν καταγῶγιον; Ἐλεεινὴ τῷ ὄντι θέλει εἶσθαι αὕτη, ἐάν ἀφαιρεθῆ παρ' ἀξίαν τὸν παλαιὸν της κόσμον, τὸν στέφανον τῆς εὐκλείας καὶ δόξης της· θέλει κλαίει ἀπαραμύθητος, ἐκπέμπουσα τὴν θλιβεράν ἐκείνην Εὐριπίδειον φωνήν:

»Οὐδέποτε ἀδάκρυτος, ἀστένακτος ἡμέρα μ' ἐπισχῆνθ'». Διότι δὲν εἶναι τόσον λυπηρὸν νὰ μὴν γευθῆ τις ποτὲ τὴν γλυκεῖαν ἡδονὴν τοῦ καλοῦ, ὅσον τὸ νὰ στερηθῆ αὕτην, ἀφοῦ ἀπαξ τὴν δοκιμάσει καὶ μάλιστα τὴν ἐκ τῆς παιδείας ἡδονὴν, εἰς τὴν ὁποῖαν πρό τοσοῦτων χρόνων ἐνετρύφα καὶ ἡ πατρίς ἡμῶν διὰ τὴν ἐν αὐτῇ Σχολὴν ἐλεεινὴ λοιπὸν τῷ ὄντι καὶ ἐλεεινότερα τὰ τέκνα της μέλλοντα νὰ συζῶσι μὲ τὴν ἐπάρατον καὶ στυγεράν ἀμάθειαν, ἐκ τῆς ὁποίας πηγάζει ἡ ἀληθὴς κακοδαιμονία των.

Τὴν ἐνδεχομένην ταύτην συμφορὰν χρέος μας κρίνομεν νὰ ἀπαντήσωμεν ἀναφέροντες πρὸς τὴν Σ. Γραμματεῖαν τὰ προφανῆ δίκαια τῆς πατρίδος μας, τὰ ὅποια ὄχι μόνον τὴν ἀποδεικνύουσιν ἀξίαν νὰ περιθάλη εἰς τοὺς κόλπους της τὰς Μούσας, ὡς καὶ πρότερον, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀναλάβῃ πάλιν τὸ ἀνήκον εἰς αὐτὴν ὄνομα »πρωτεύουσα τῆς Ἐπαρχίας«, δοθέν παρ' ἀξίαν εἰς τὴν Μῆλον.

Ἡ Μῆλος ἐκτός τοῦ ὅτι ἀποτελεῖ τὸ πέμπτον μέρος τῆς Σίφνου εἶναι καὶ φύσει νοσώδης καὶ τὸ χεῖριστον ἐνδεὴς τῶν ἀναγκαίων ὑδάτων· ὅθεν τίς ἐκ τῶν ὑπηκόων τῆς Ἐπαρχίας ταύτης θέλει ἀποστέλλει ἐκεῖ τοὺς παῖδας του διὰ νὰ διδάσκωνται τὴν Ἑλληνικὴν Γλῶσσαν ὅταν μέλλωσι νὰ κινδυνεύουν ἐκεῖ τὴν σωματικὴν ὑγείαν καὶ νὰ περιπλανῶνται τῆδε κακεῖσε, ζητοῦντες νὰ θεραπεύσωσι τὴν δίψαν των καὶ μάλιστα ἐν καιρῷ θέρους; ἐνῶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἡ Σίφνος, ἀποτελεῖ μὲν μόνη τὸ ἡμισυ τῆς ὅλης Ἐπαρχίας, ὡς πρὸς τὴν πληθύν τῶν κατοίκων, ἐπροικίσθη δὲ καὶ παρ' αὐτῆς τῆς φύσεως μὲ εὐκρατον καὶ ὑγιεινὸν ἀέρα καὶ μὲ πηγὰς ὑδάτων ἀφθόνους, τὰ μόνον συντελεστικά εἰς τὴν ἀνθρώπινον ὑγείαν, χωρὶς τῆς ὁποίας δὲν εἶναι δυνατόν νὰ προοδεύσῃ ποτὲ τις εἰς ὁποιαδήποτε τέχνην ἢ ἐπιστήμην.

Εἶναι φανερόν ὅτι ὅπου ἡ ἐνέργεια τοῦ καλοῦ ἀπλόνηται εἰς περισσότερα ἀντικείμενα, ἐκεῖ πρέπει νὰ δίδεται πᾶσα προτίμησις, ὅθεν εἶναι ἀδίκον νὰ προτιμηθῆ ἡ ὠφέλεια τριάκοντα ἢ τὸ πολὺ τεσσαράκοντα παίδων Μηλίων, παρὰ τὴν τῶν διακοσίων παίδων Σιφνίων. Ἡ ἐν Μῆλῳ συστηθησομένη Σχολή, ὑπὸ τὸ ὄνομα »Σχολὴ Ἐπαρχιακὴ« θέλει χρησιμεύει μόνον δι' αὐτοὺς τοὺς Μηλίους, καὶ ὄχι ποτὲ δι' ἄλλον Ἐπαρχιώτην διὰ τοὺς προεκτεθέντας λόγους, ἐνῶ ἂν διαμείνῃ εἰς Σίφνον, ὡς καὶ πρότερον, θέλουν ὠφελεῖσθαι καὶ αὐτοὶ οἱ πολυπληθεῖς μαθηταὶ τῆς Σίφνου καὶ τῆς λοιπῆς Ἐπαρχίας, μέλλοντες νὰ μεταβαίνουσιν εἰς αὐτὴν εὐχαρίστως, καθὼς καὶ πρότερον, διὰ τὰ φυσικὰ της προτερήματα καὶ διὰ τὴν τελείαν ὑγείαν, τὴν ὁποῖαν οἱ κάτοικοι χαίρουνται.

Ἐκτός τούτων, κεῖται εἰς τὸ κέντρον τῶν χωρίων καὶ κωμωπόλεως Σίφνου ἐπὶ λόφου, ἐν γυναικειῶν Μονυδρίων τῆς Φυτείας, τὸ ὅποιον αἱ ἐκεῖ μονάζουσαι ἐκένωσαν κατὰ τὸ Ὑ(ψηλόν) Β(ασιλικόν) Διάταγμα· τὸ Μονυδρίον τοῦτο τετειχισμένον πανταχόθεν καὶ περιέχον οἰκήματα περίπου τῶν τεσσαράκοντα, εἶναι ἀληθινὰ προσφυές καὶ κατάλληλον διὰ κατοικίαν τῶν Μουσῶν, τὸ ὅποιον ἄλλως θέλει καταπέσει, μὲνον ἔρημον καὶ ἀκατοίκητον.

Παρακαλοῦμεν λοιπὸν τὴν Σ. Γραμματεῖαν καὶ δι' αὐτῆς τὴν Α.Μ. νὰ ἐπινεύσῃ εἰς τὰς δικαιολογημένας αἰτήσεις μας καὶ νὰ συγκατατεθῆ ν' ἀφίση τουλάχιστον εἰς τὴν Νῆσον μας τὸ Σχολεῖον τῆς Ἐπαρχίας, διὰ τοὺς ἀνωτέρω λόγους, ἀφοῦ ἐχάσαμεν

τόσα άλλα προνόμια, παραχωρούσα και τό προμηθεύθην άκατοίκητον Μονύδριον, διά νά τό μεταχειρισθώμεν εις τόν σκοπόν τούτον.

Ευέλπιδες εις τήν επιτυχίαν τής δικαίας αίτήσεώς μας, άφοσιούμεθα μέ τήν βαθυτάτην υπόκλισιν και σέβας.

Έν Σίφνω τήν 18 Δεκεμβρίου 1834

Ευπειθέστατοι

Πέτρος Μάτζας – Σ.Ν. Βαλέττας – Ζ.Κ. Μάτσας – Άπ. Γρυπάρης – Ν. Πάος – Γ. Νιοτάρης – Ν. Σπαθάρος – Κ. Συριανός – Ν. Πανόριος – Ν.Μ. Καμπάνης – Γ. Άλιμπέρτης – Γ. Χρυσόγελος – Πέτρος Μπέλης – Άγγελέτος Ν. Δεπάστες – Άγγελής Γεροντόπουλος – Ίάκωβος Μαρουδής – Γεώργιος Μαγκανάρης – Γεώργιος Γεροντόπουλος – Γεώργιος Φρ. Μπέλης – Μιχελής Ταμπακάκης – Κωνσταντίνος Γ. Δεπάστες – Κ. Σπαθάρος – Ν. Δεπάστες – Γ. Ψαραύτης – Γεώργιος Πανώριος – Μανόλης Ροδιάρης – Τριαντάφυλλος Καρδίτζης – Γιαννούλης Διαμαντής – Κωνσταντίνος Βεντούρης – Θεόδωρος Σπεράντσας – Στρατής Ρούσσοσ – Άντώνιος Τρούλλος – Άπόστολος Μαρίας Κουλούρη – Άντώνιος Κ. Ζίας – Ν. Κοσμέτος – Ίωάννης Σάρης – Άπόστολος Κολονέλος – Θεόδωρος Παλληκαράκης – Γεώργιος Ψιλιάκος – Άναγνώστης Πρόκος – Νικόλαος Μπατής – Πέτρος Βασάλος – Ίω. Φιλιππάκης – Ίω. Κουζουρής – Άπ. Μαρούλλης – Ίωάννης Θεολόγος – Ίωάννης Μανόλη Ζάνη – Γεώργιος Ντεστουνιάνος – Νικόλαος Κόμης.

Έπικυροῦται τό γνήσιον τών υπογραφών

Έν Σίφνω τήν 20 Ίανουαρίου 1835

Οί Δημογέροντες
Γεώργιος Μάτσας
Πέτρος Κ. Πάος¹

Ή Δημογεροντία Σίφνου άπέστειλε τήν άνωτέρω άναφορά-έκκληση στό Έπαρχεϊο μέ τό ύπ' αριθμ. 717 έγγραφó της και ó έπαρχος Νικ. Γερακάρης τήν διεβίβασε μέ τήν ύπ' αριθμ. 2364/Δ.1817/20-2-1835 όμοια πρός τήν Νομαρχία τών Κυκλάδων γράφοντας «ότι ήθελεν είσθαι καλόν νά συγχωρηθή εις τήν Σίφνον ή Έπαρχ. Σχολή, καθότι δι' αύτοῦ τοῦ μέσου θέλουν αύξήσει αί σχέσεις μεταξύ τών άσχέτων τούτων Νήσων τής έπαρχίας, διότι δι' άλλας μέν υποθέσεις συρρέουν από τās λοιπās Νήσους εις τήν πρωτεύουσαν και δι' άλλας πάλιν από τήν πρωτεύουσαν και τās λοιπās εις τήν Σίφνον. Έκτός δέ τούτου εις τήν Μήλον δέν ύπάρχει κανέν Δημόσιον Κατάστημα, είμή τό Άλληλοδιδασκαλείον και είς παρακείμενος μικρός οικίσκος πρός χρήσιν Έλλην. Σχολής. Τά δέ μοναστήρια τής Άγίας Μαρίνης και τοῦ Άγίου Γεωργίου είναι εις τοιαύτην άπόκεντρον θέσιν, ώστε δέν δύναται νά χρησιμεύσωσι διά σχολεία όντα πολλά μακράν και εις έρημον σχεδόν τόπον. Οί δέ Μήλιοι δέν είναι εις κατάστασιν νά έξοδεύσωσι δι' άνέγερσιν τοιούτων καταστημάτων, έν ώ εις τήν Σίφνον ένυπάρχει τό διαλυφθέν γυναικείον μοναστήριον τής Φυτειάς κατάλληλον και εις θέσιν πολλά άρμόδιον».²

Τέλος και ό Νομάρχης Κυκλάδων, διαβιβάζοντας μέ τό ύπ' αριθμ. 1393/19-3-1835 έγγραφó του πρός τήν Γραμματεία τών Έκκλησιαστικών κλπ. τίς άνωτέρω άναφορές έσημείωσε: «...νομίζω χρέος μου νά παρακαλέσω τήν Βασ. Γραμματεϊαν νά λάβη ύπ' όψιν τήν αίτησιν και νά εύαρεστηθή νά συγχωρήσιν τήν ύστασιν τοῦ Σχολείου εις τήν Σίφνον όπου και πρίν ύπήρχε τοιούτον κατάστημα, τό όποϊον δέν συνετέλεσεν όλίγον εις τόν φωτισμόν πολλών κατοίκων τοῦ Αίγαίου Πελάγους».³

1. ΓΑΚ/Έλλ. Σίφ., 47/14.

2. Αύτόθι και τά δύο έγγραφα, τής Δημογεροντίας και τοῦ Έπαρχου.

3. Αύτόθι.

Οι άνωτέρω παραστάσεις και, κυρίως, ή έλλειψη καταλλήλου οικόδομήματος στη Μήλο για τή στέγαση τής Σχολής (στην όποία θά προσέρχονταν μαθητές και από άλλα νησιά τής Έπαρχας), συνετέλεσαν ώστε τό αίτημα τών Σιφνίων νά γίνει άποδεκτό.

2. Έπαρχιακή Έλληνική Σχολή στη Σίφνο. Μεταστέγαση στη Μονή τής Φυτειάς. Σχολάρχης ό Νικ. Σπεράντσας

Έ διατήρηση στη Σίφνο τής Έλληνικής Σχολής, ως έπαρχιακής, έγινε, όπως φαίνεται, κατ' έξαιρέσιν. Όπως προκύπτει από έγγραφο τής Γραμματείας τών Έκκλησιαστικών (ύπ' αριθμ. 936/429/17-7-1835) πρós τόν Νομάρχη Κυκλάδων, «ή Κυβέρνησις, προσδιορίσασα προσωρινώς τόν αριθμόν τών έντός του Κράτους σχολείων και τών διδασκάλων τούς όποιους διώρισεν εις έκαστον, έλαβεν ύπ' όψιν τά ένόντα χρηματικά μέσα και τās περιστάσεις του Ταμείου. Έ συντήρησις τών κατ' έπαρχίαν σχολείων, είναι έκ τών ύποχρεώσεων τών Δήμων, και άν ή Κυβέρνησις διατηρεί τινά έξ αυτών, είτε καθ' όλοκληρίαν, είτε κατά μέρος, τό τοιοϋτον πρέπει νά θεωρηθεϊ ως συνεισφορά έκ μέρος της, αναλαμβάνούσης έν μέρος τών καθηκόντων τών εισέτι άδιοργανίστων Δήμων. Τοϋτο εφαρμόζεται και εις τήν Σχολήν τής Σίφνου, τήν όποίαν ή Κυβέρνησις επί τό δραστικώτατον συνέδραμεν, άποφασίσασα νά πληρώνη τόν σχολάρχην αυτης...»,⁴ τόν όποιον, κατά τόν εκπαιδευτικό νόμο, επρεπε νά πληρώνει ό Δήμος.

Παράλληλα μέ τήν έγκριση διατηρήσεως τής Σχολής στη Σίφνο (Β.Δ. 25 Μαρτίου/6 Άπριλίου 1835)⁵ παραχωρήθηκε σ' αυτήν και τό κτιριακό συγκρότημα τής γυναικείας Μονής του Χρυσοστόμου στη Φυτειά, ή όποία είχε διαλυθεϊ τόν προηγούμενο χρόνο, για τή στέγασή της. Άκόμη διορίσθηκε σχολάρχης ό Γ. Φιλοπατριδης, ό όποιος όμως άποποιήθηκε τή θέση, σύμφωνα μέ τήν ακόλουθη άναφορά του πρós τήν Γραμματεία:

«Διορισθεϊς ό ύποσημειούμενος κατ' ευδοκίαν τής Α.Μ. σχολάρχης του, κατά τήν Σίφνον, συστηθέντος Έλληνικού Σχολείου, όμολογώ άπειρους ευγνωμοσύνας διά τήν εις έμέ έμπιστοσύνην τής Σ. Κυβερνήσεως. Έπειδή δέ μέ είναι άσύμφορον νά μεταβώ εκείσε, παρακαλώ τήν Σ. ταϋτην Γραμματείαν νά μείνω, εάν έγκρίνη, εις τήν όποίαν ήδη κατέχω θέσιν, μέχρις ότου συστηθῆ και εις Θήραν σχολείον. Έποσημειοϋμαι δέ μέ βαθύτατον σεβας.

Έν Άθήναις τήν 20 Άπριλίου 1835

Ό Ευπειθέστατος

Έπουργικός Γραμματεϋς

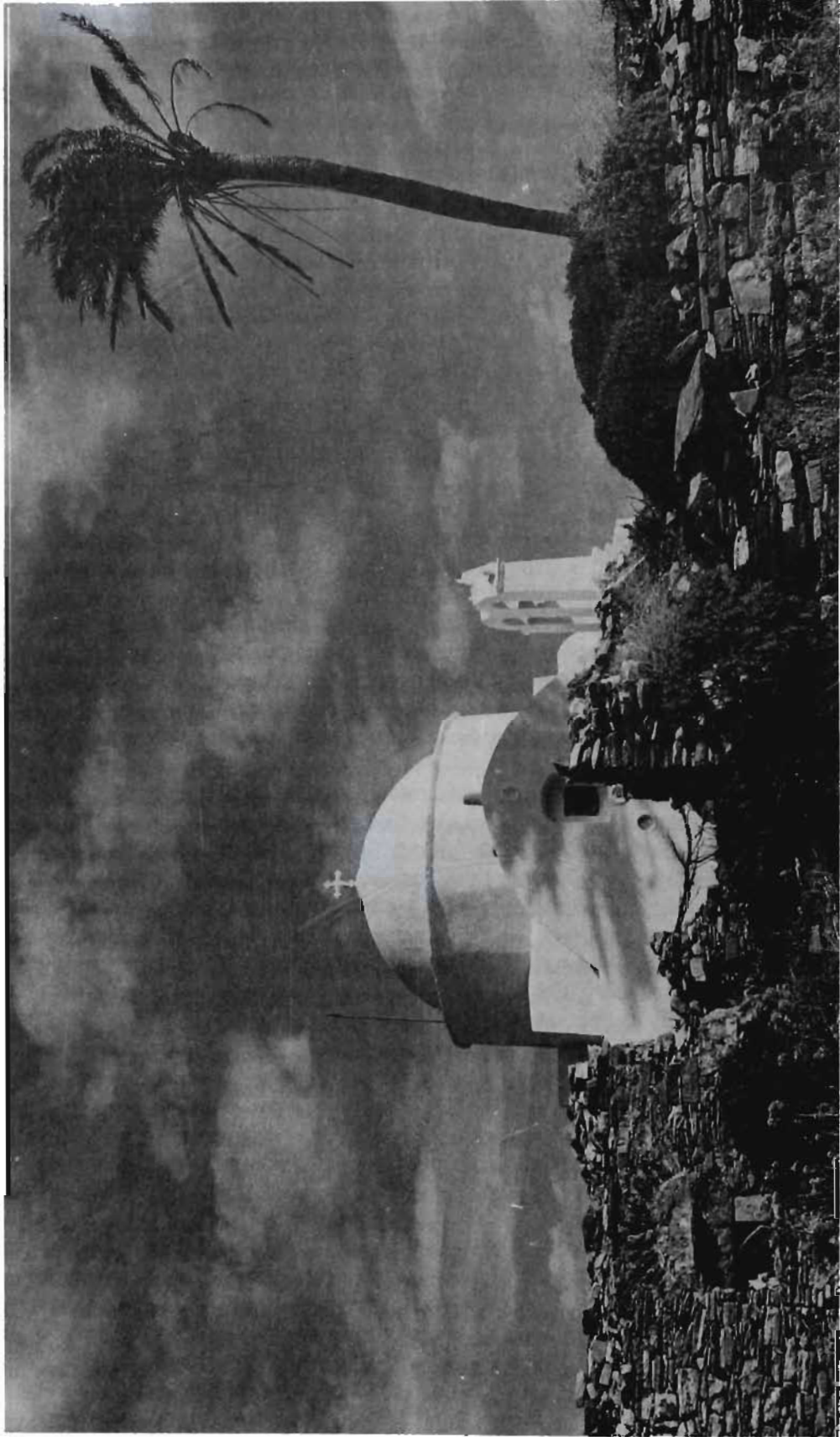
Γ. Φιλοπατριδης»⁶

Παραμένει άγνωστο γιατί, στη θέση πού, μέχρι τότε, κατείχε ό Γ. Ψαραϋτης, ή Γραμματεία τόν άντικατέστησε μέ τόν άνωτέρω Φιλοπατριδην. Άλλά, και μετά τήν άρνηση αυτου, έτοποθέτησε σχολάρχη Σίφνου τόν Νικ. Σπεράντσα, πού τότε ύπηρετούσε στην Άνδρο. Ό τελευταίος, μέ τήν κατωτέρω άναφορά του, άποκαλύπτει σημαντικές λεπτομέρειες για τά σχολικά γεγονότα τής εποχής αυτης:

4. ΓΑΚ/Έλλ. Σίφ., 5/7.

5. Αυτόθι, άναφορά τών Σιφνίων τής 13-6-1835, στην όποία μνημονεύονται τά στοιχεία του Διατάγματος.

6. Αυτόθι.

Ἡ μονή τῆς Φυτειᾶς, ὅπου μεταστεγάσθηκε ἡ Ἑλλην. Σχολή (1835-1854)
(Φωτ. κ. Ε. Παντάζογλου)

«'Αρ. 4
Τὴν 31 Μαΐου 1835
ἐν Σίφῳ

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καὶ
τῆς Δημοσίου Ἐκπαίδευσέως Β. Γραμμα-
τεῖαν τῆς Ἐπικρατείας

Λαβὼν τὴν ὑπ' ἀριθμ. 9026 περὶ μεταθέσεώς μου διαταγὴν τῆς Σ. Γραμματείας ταύτης κατὰ τὴν 13 τοῦ ἤδη παύοντος, ἔσπευσα εὐθὺς τὴν ἐπιούσαν νὰ δόσω τὸν περὶ πίστεως ὄρκον εἰς τὴν Β. Νομαρχίαν τῶν Κυκλάδων καὶ νὰ μεταβῶ εἰς τὴν θέσιν μου χωρὶς τινός ἀναβολῆς. Τὴν 15 ἔφθασα ἐνταῦθα καὶ τὴν 16 διὰ προγράμματος εἰδοποιήθησαν ὅλοι οἱ γονεῖς τῶν ἑλληνοδιδασκομένων παιδῶν νὰ πέμψωσι τὰ τέκνα των διὰ νὰ καταγράφωνται καὶ ἐξεταζόμενα κατατάττωνται εἰς τὴν ἀνήκουσαν τάξιν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν συναχθέντων ἕως τῶρα μαθητῶν ἀναβαίνει εἰς τοὺς ἐβδομήκοντα, τοὺς ὁποίους διήρσα ἀναγκαιῶς εἰς τρεῖς τάξεις, μὴ δυνηθεὶς νὰ μορφώσω ὀλιγωτέρας, ἐπειδὴ προτοῦ ἦσαν διηρημένοι εἰς πέντε τάξεις· ἡ ἔναρξις τῶν μαθητῶν ἐγινε τὴν 22 τοῦ αὐτοῦ, ἀφοῦ πρότερον ὁ Οἰκονόμος Σίφνου, εἰς ἀπουσίαν τοῦ Ἀρχιερέως, ἐπέτελεσε τὴν θείαν μυσταγωγίαν καὶ ἀγιασμόν, καὶ ἀγίασεν ὅλους τοὺς μαθητὰς καὶ τὸ κατάστημα. Κρίνω δὲ χρέος μου νὰ ἐκθέσω ὑπ' ὄψιν τῆς Σ. Γραμματείας τὰ περὶ τῆς Σχολῆς ταύτης.

Πολλὰ γνωστὴ εἶναι εἰς τὴν Σ. Γραμματεῖαν ἡ ἀρχαιότης αὐτῆς, καὶ ὅτι διέλαμψεν ὡς μία κοινὴ ἐστία λόγων εἰς ὅλας τὰς Νήσους τοῦ Ἀρχιπελάγους· ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ πλέον μεμακρυσμένα μέρη συνέτρεχαν οἱ ἐπιθυμοῦντες νὰ διδαχθῶσι τὴν προγονικὴν ἡμῶν γλῶσσαν καὶ διὰ τὸ οἰκονομικώτερον τῶν ἐξόδων καὶ διὰ τὸ ὑγιέστατον κλίμα τοῦ τόπου καὶ διότι ὁ διδάσκαλος ἦτο δημόσιος, μισθούμενος ἀπὸ τὸν τόκον τῶν ἀνηκόντων εἰς τὸ Σχολεῖον χρημάτων, ἀνατεθέντων ἀπὸ φιλομούσους πολίτας καὶ ξένους, διὰ ταύτην τὴν χρῆσιν. Καὶ ἀφοῦ ἡ ἐπανάστασις διερράγη, ἐπειδὴ ὁ τότε σχολαρχὼν κ. Ν. Χρυσόγελος παρητήθη διὰ νὰ ὑπηρετήσῃ τὸ ἔθνος εἰς τὸν Ἱερὸν ἀγῶνα ὑπακούσας εἰς τὴν φωνὴν τῆς πατρίδος, ἐγὼ ἀντικατεστάθην καὶ ἐξηκολούθησα κατὰ δύο ἐποχὰς νὰ διδάσκω· ἀλλὰ διὰ τὴν ἀνωμαλίαν τῶν τότε πραγμάτων μὴ λαβὼν τοὺς μισθοὺς μου ἐπαραιτήθην· καὶ ἐπὶ τῆς προλαβούσης ὁμοῦ Κυβερνήσεως, καὶ ἀπὸ τῆς ἐλεύσεως τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως μέχρι τοῦ παρελθόντος Ἀπριλίου δὲν ἔλειπε διδάσκαλος, ἀλλ' ἐμισθόνετο ἐσχάτως ἀπὸ τοὺς παῖδας ἰδιαιτέρως τῶν εὐπορωτέρων· οἱ γονεῖς, πνέοντες μέγαν ζῆλον ὑπὲρ τῆς ἐκπαίδευσέως τῶν τέκνων των, ἔλαβαν ἄκραν ἀγαλλίασιν, βλέποντες ἐκπληρωμένας τὰς εὐχὰς των εἰς τὴν σύστασιν τῆς Σχολῆς ταύτης καὶ εὐχονται καθ' ἑκάστην ἐκ καρδίας ὑπὲρ τῆς μακροβιότητος καὶ στερεώσεως ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Α.Μ. τοῦ τρισεβάστου Βασιλέως ἡμῶν καὶ ὑπὲρ τῆς Σ. Γραμματείας, διὰ τὰς φιλοκάλους καὶ δικαίας προτάσεις τῆς· ὅσα δὲ ἀφορῶσι τὴν βελτίωσιν τῆς Σχολῆς ταύτης, ἔρχομαι ἤδη νὰ ὑποβάλω ὑπ' ὄψιν τῆς Σ. Γραμματείας.

Πρῶτον μὲν εἶναι μεγίστη ἀνάγκη ἐνός τουλάχιστον συνεργάτου, διότι καθημέραν αὐξάνει ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν καὶ ἀπὸ τὰς ἄλλας νήσους τῆς ἐπαρχίας σκοπὸν ἔχουν νὰ πέμψωσι τοὺς υἱοὺς των ἐνταῦθα διὰ νὰ σπουδάζωσι· ὅταν δὲ διορισθῇ εἰς συνεργάτην, τότε θέλομεν ἐκτελεῖ ἀκριβῶς καὶ καθ' ὅλην τὴν ἑκτασιν τὰ ὁποῖα ἐπιβάλλει εἰς ἡμᾶς χρεὴ ἡ Σ. Γραμματεία, ἐπειδὴ πρὸς τὸ παρὸν δὲν ἐπαρκῶ μόνος· εἰσῆξα δὲ τὴν τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς γλώσσης διδασκαλίαν, τὸ Ἐτυμολογικὸν μέρος τῆς Γραμματικῆς εἰς τὴν πρώτην καὶ δευτέραν, τὴν σύνταξιν καὶ θεματογραφίαν εἰς τὴν τρίτην, τὴν Ἱερὰν κατήχησιν, τὴν Γεωγραφίαν, τὰ στοιχεῖα τῆς Γαλλικῆς πᾶσαν Τετάρτην μετὰ μεσημβρίαν.

Β'. Εἶναι μεγίστη ἀνάγκη νὰ διορισθῇ μία Ἐφορεία διὰ νὰ ἐπιμελῆται τὸ κατάστημα καὶ νὰ χορηγηθῇ πόρος τις διὰ νὰ κατασκευασθῶσι τὰ ἀναγκαῖα εἰς παράδοσιν δωμάτια καὶ ἓν μέγαλον, ὅπου θέλουν γίνεσθαι αἱ ἐξετάσεις καὶ αἱ συναθροίσεις ὄλων τῶν μαθητῶν· νὰ ἐτομασθῶσι τὰ βῆθρα, αἱ διδασκαλοκαθέδραι, τράπεζαι καὶ τὰ λοιπά. Εἶναι τὸ κατάστημα τοῦτο ἐν ἀπὸ τὰ διαλυθέντα γυναικεῖα μοναστήρια, ἀρμοδιώτατον εἰς ταύτην τὴν χρῆσιν διὰ τὴν κεντρικὴν θέσιν του καὶ διὰ τὴν ὁποίαν

χαίρει ήσυχίαν. Οί μαθηταί διημερεύουσιν εις αυτό καί έκαστος από τούς προχωρημένους κατά την ήλικίαν καί κατά τάς γνώσεις έλαβεν υπό την όδηγίαν του άλλους μικροτέρους διά νά έπαγρυπνᾶ εις την εύταξίαν καί πρόοδον αυτών.

Γ'. Βιβλίων έχει τό Σχολείον παντελή στέρησιν καί μάλιστα λεξικῶν· μόνον δέ τόν πρώτον τόμον τής Κιβωτοῦ έχει καί τινα άλλα, τά όποια έπεμψεν ή Γραμματεία αύτη κατά τό 1832 έτος καί οί μαθηταί δέ ώς επί τό πλείστον άντιγράφουν τά όποια παραδίδονται μαθήματα μή δυνάμενοι ν' αγοράσωσι τά άναγκαία βιβλία δι' άπορίαν.

Άφού τά άνωτέρω προμηθευθῶσι, τότε τό Σχολείον τουτο θέλει λάβει έξαιρέτον βελτίωσιν καί ή πρόοδος θέλει ακολουθήσει κατ' εύχήν.

Ευπειθέστατος

Ό Σχολάρχης του Έλλ. Σχολείου Σίφνου
Ν. Σπεράντσαζ⁷

Τήν άναφορά του Σπεράντσα απέστειλε μέ την έπισημειωματική διαταγή ύπ' αριθμ. 457/25 Ιουλίου 1835 ή Γραμματεία προς τόν Νομάρχη Κυκλάδων «διά νά διευθύνη προς την Γραμματείαν τό πρωτόκολλον τής όρκοδοσίας του άναφερομένου, διά νά μήκαθυστερή ή πληρωμή του μισθοῦ του», ένώ προηγουμένως είχε άπευθυνθει προς την αύτή Γραμματεία τό έπόμενο:

«ΟΘΩΝ ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Έπειδή εις την άναφοράν τής Γραμματείας των Έκκλησιαστικῶν από 28 Ιουνίου/10 Ιουλίου τ. έ. περί του Σχολείου τής Σίφνου καί εις την κατ' αύτήν έκδοθεισαν άπόφασιν από 9/21 Ιουλίου έσημειώθη κατά λάθος ό μισθός του Σχολάρχου Σπεράντσα μέ 160 δραχμάς, ένώ προσδιωρίσθη ήδη υπό 6/18 Απριλίου εις 200 δραχμάς, παραγγέλλομεν διά του παρόντος την Γραμματείαν των Έκκλησιαστικῶν νά πληρώση τόν ρηθέντα μισθόν ώς προσδιωρίσθη πρότερον, παραβλέπουσα την σημειωθεισαν έσφαλμένην διαταγήν.

Έν Αθήναις την 22 Ιουλίου/3 Αυγούστου 1835

Καθ' ύψηλοτάτην έπιταγήν
Apmansberg⁸

Ό Νομάρχης Κυκλάδων μέ τό ύπ' αριθμ. 4234/10-8-1835 έγγραφό του προς την Γραμματεία απέστειλε την «όρκοδοσία» του Σπεράντσα, πού έχει ώς έξης:

«Σήμερον τή δεκάτη τετάρτη του Μαΐου του χιλιοστοῦ όκτακοσιοστοῦ τριακοστοῦ πέμπτου ό κύριος Νικόλαος Σπεράντζας Σχολάρχης του έν Άνδρω Έλληνικοῦ Σχολείου,⁹ έδωσε τόν όρκον περί πίστεως ώς ακολουθῶς ένώπιον του Νομάρχου των Κυκλάδων καί του ιερέως παπα-Γεωργίου Γρυπάρη.

Όμνίω πίστιν εις τόν Βασιλέα, ύποταγήν εις τούς νόμους καί τά ει; την Έκπαίδευσιν άναγόμενα Διατάγματα καί όδηγίας καί άκριβή έκτέλεσιν των καθηκόντων τής ύπηρεσίας μου.

Ν. Σπεράντσαζ

Ό έφημέριος τής Μεταμορφώσεως
Γεώργιος Ιερεύς Γρυπάρης

Ό Νομάρχης Κυκλάδων Σ. Σκούφος¹⁰

Μετά την άναφορά του Σπεράντσα προς την Γραμματεία των Έκκλησιαστικῶν, 97 κάτοικοι τής Σίφνου υπέγραψαν όμοια προς αύτήν μέ την όποία την εύχαρίστησαν

7. Αυτόθι.

8. Αυτόθι.

9. Φαίνεται ότι ό Σπεράντσαζ ύπηρετοῦσε μέχρι τότε στην Άνδρο, από την όποία μετετέθη στη Σίφνο.

10. ΓΑΚ/Έλλ. Σίφ., 5/7. Τό πρωτόκολλο όρκωμοσίας του Σπεράντσα είναι αντίγραφο τής 10-8-1835, επικυρωμένο από τόν Νομάρχη Κυκλάδων Σ. Σκούφο.

γιά «τὴν ἐκ νέου σύστασιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου» τοὺς καὶ ἐγνωστοποίησαν ὅτι «ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτῶντων μαθητῶν ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ Σχολάρχου ἀνέβη εἰς τοὺς ἐβδομήκοντα καὶ καθ' ἑκάστην προβαίνει αὐξανόμενος ὥστε ἐντὸς ὀλίγου θέλει ὑπερβῆ τοὺς ἑκατὸν τριάκοντα», γεγονός πού καθίστα ἀναγκαῖον «τὸν διορισμὸν ἐνὸς τουλάχιστον συμβοηθοῦ, διὰ νὰ συμμερισθῆ μετὰ τοῦ Σχολάρχου τὰ διδασκαλικά χρέη, διότι δέν εἶναι δυνατόν νὰ γείνη ἡ ἀπαιτούμενη ὠφέλεια πρὸς τοὺς μαθητὰς συμφώνως μέ τὸν σκοπὸν τῆς Α.Μ.» τοῦ βασιλέως γιά τὴν πρόοδο τῆς νεολαίας. Καὶ συνέχιζαν: «Ἐπὶ τούτῳ τολμῶμεν νὰ παρακαλέσωμεν τὴν Σ. Γραμματεῖαν νὰ μὴ λησμονήσῃ εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ συμβοηθοῦ τὸν κ. Γεώργιον Ψαραύτην, ὅστις διατελέσας Διδάσκαλος εἰς τὴν Σχολὴν ταύτην χρόνους ἑπτὰ, ἐδείχθη πραγματικῶς ὠφέλιμος εἰς τοὺς μαθητὰς διὰ τὴν φιλοπονίαν καὶ εὐμέθοδον διδασκαλίαν του».¹¹

Ἡ ἀναφορὰ ὑπεβλήθη στὴ Δημογεροντία, ἡ ὁποία μέ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 122/17-6-1835 ἐγγραφὸ τῆς τὴν ἀπέστειλε στό Ἐπαρχεῖο μέ τὴν παρατήρησιν ὅτι «ἐπειδὴ καὶ καθημέραν μαθηταὶ ἀνίσων δυνάμεων καὶ ἀρχαριοί, ἔχοντες χρεῖαν ἀγρύπνου καὶ προσεκτικῆς προστασίας, προστίθενται εἰς τοὺς ἤδη μαθητευομένους, δέν εἶναι δυνατόν εἰς μόνον Διδάσκαλος νὰ προφθάνη καὶ τὴν παράδοσιν διαφόρων τάξεων μαθημάτων... θεωροῦμε καὶ ἡμεῖς ὅτι εἶναι ἀναγκαῖος ὁ διορισμὸς ἐνὸς συμβοηθοῦ καὶ ὡς τοιοῦτον κρίνομεν ἄξιον τό μνησθέντα κύριον Γεώργιον Ψαραύτην».¹²

Τὰ ἐγγραφα, διὰ τοῦ Ἐπαρχεῖου¹³ καὶ τῆς Νομαρχίας, κατέληξαν στὴν Γραμματεία Ἐκκλησιαστικῶν κτλ., ἡ ὁποία, μέ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 236/429/17-7-1835 ὁμοίῳ τῆς, ἀφοῦ ἐξήγησε ὅτι ἡ Κυβέρνησις, παρά τίς οἰκονομικὲς δυσχέρειες, εὐεργέτησε τὴ Σίφνον μέ Ἑλληνικὴ Σχολὴ καὶ καταβολὴ τοῦ μισθοῦ τοῦ σχολάρχου ἀπὸ τό Δημόσιο Ταμεῖο, πρόσθεσε: «Ἄν οἱ Σίφνιοι ἔχουν καὶ δευτέρου διδασκάλου ἀνάγκην, ἔργον τῶν εἶναι νὰ φροντίσουν περὶ τῆς πληρωμῆς του. Νομίζομεν δέ ὅτι ὁ ἴδιος Σχολάρχης δύναται νὰ ὑποχρεώσῃ τοὺς ἀρχαιότερους τῶν μαθητῶν του ν' ἀναλάβωσι τὴν διδασκαλίαν εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις».¹⁴

Ἔτσι, ὁ Σπεράντσας συνέχισε τό δύσκολο ἔργο του διδάσκοντας τοὺς πολυάριθμους μαθητὰς του, οἱ ὁποῖοι μάλιστα τὴν 1η Σεπτεμβρίου ἔδωσαν καὶ τίς πρῶτες ἐξετάσεις τους. Γι' αὐτὲς ἀνέφερε λεπτομερῶς στόν Ἐπαρχο Μήλου ἡ Τοπικὴ Δημογεροντία Σίφνου μέ τὰ ἐπόμενα ἐγγραφοῦ τῆς:

Ἄριθ. 211
Τὴν 5 Σεπτ. 1835
ἐν Σίφνω

Βασιλεῖον τῆς Ἑλλάδος
Πρὸς τὸν Β(ασιλικόν) Ἐπαρχον Μήλου
Ἡ Τοπικὴ Δημογεροντία Σίφνου

Κατὰ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 1030 ἐγκύκλιον τῆς ἐπὶ τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως κτλ. Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας, κοινοποιηθεῖσαν πρὸς τὴν Δημογεροντίαν τὴν 11 τοῦ ἀπελθόντος Αὐγούστου διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 3227 ἐγγράφου σας, αἱ διακοπαὶ τοῦ ἐνταῦθα Ἑλληνικοῦ Σχολείου ἤρξαντο αὐθημερόν καὶ διήρκεσαν μέχρι τῆς 31 τοῦ αὐτοῦ μηνός· αἱ διακοπαὶ αὗται ἐχρησίμευσαν διὰ προγύμνασιν τῶν μαθητῶν ὡς πρὸς τὰς ἐξετάσεις των, αἵτινες ἐγιναν τὴν παρελθοῦσαν Κυριακὴν, πρῶτην ἰσταμένου, κατὰ τὸν ἀκόλουθον τρόπον.

Κατὰ προηγουμένην εἰδοποίησιν τῆς Ἐφορείας παρευρέθησαν ἀπὸ πρῶτας τὴν

11. Βλ. στό παράρτημα ἐγγραφο Ζ'.

12. ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 5/7.

13. Ὁ Ἐπαρχος διεβίβασε τὴν ἀναφορὰ τῆς Δημογεροντίας μέ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 3023/2277/30-6-1835 ἐγγραφὸ του πρὸς τὴν Νομαρχία σημειώνοντας «κρίνομεν χρέος μας νὰ παρατηρήσωμεν καὶ ἡμεῖς ὅτι εἶναι ἀναγκαῖος ὁ διορισμὸς ἐνὸς συμβοηθοῦ καὶ ὡς τοιοῦτον κρίνομεν ἄξιον τὸν μνησθέντα κύριον Γεώργιον Ψαραύτην» (ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 5/7).

14. ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 5/7.

ειρημένην ἡμέραν εἰς τὴν Σχολήν, αἱ ἐπιτόπιοι πολιτικά καὶ Δικαστικά Ἄρχαί, οἱ γονεῖς τῶν παιδῶν καὶ πλῆθος πολὺ τῶν κατοίκων. Εὐλογήσαντος ἑνός τῶν ἱερέων (διότι ὁ Μητροπολίτης ἦτον ἀπών), ἐψάλη σύντομος παράκλησις καὶ μετ' αὐτὴν ὁ πολυχρονισμὸς τῆς Α.Μ. ἀκολούθως μετὰ μικρὰν τινα ἐκτενὴ ὑπὲρ στερεώσεως καὶ ἐνισχύσεως τῆς Σχολῆς, ὑπὲρ τῶν Ἐφόρων, τοῦ Σχολάρχου καὶ τῶν φοιτῶντων μαθητῶν, ἐψάλη ἀμέσως ἀργῶς καὶ μετὰ μέλους ὁ Σολομώντιος ὕμνος «θεὲ πατέρων καὶ Κύριε τοῦ ἐλέους, ὁ ποιήσας τὰ πάντα ἐν λόγῳ σου καὶ τῇ σοφίᾳ σου» κτλ. Μετὰ τὸν ὕμνον ὁ Σχολάρχης ἐξεφώνησε τὸ ἐπισυναπτόμενον λογίδριον, μετὰ τὸ τέλος τοῦ ὁποῖου ἡ ἐξεταστικὴ Ἐπιτροπὴ (συγκειμένη ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἐφορείας), πρόεδρον ἔχουσα τὸν Εἰρηνοδίκην, ἐπροχώρησε εἰς τὰς ἐξετάσεις. Καὶ πρῶτον οἱ μαθηταὶ τῆς Γ' τάξεως ἀνέγνωσαν ἐπιστολικά τινὰ γυμνάσματα, τὰ ὅποια εἶχον προετοιμάσει ἐξετάσθησαν δ' ἀκολούθως οἱ αὐτοὶ εἰς τὴν Τραγωδίαν τοῦ Σοφοκλέους τὴν Ἥλέκτραν, τὴν Ποίησιν, τὴν Δραματοποιίαν, τὴν Ἱερὰν Κατήχησιν καὶ εἰς τὴν Γεωγραφίαν. Μετὰ τοὺς τῆς Γ' τάξεως ἐξετάσθησαν οἱ τῆς δευτέρας εἰς τὸν Διάλογον τοῦ Πλάτωνος «Κρίτων» ἢ «περὶ δόξης ἀληθοῦς καὶ δικαίου», τὸ ἐτυμολογικὸν τῆς Γραμματικῆς μέρος, τὴν Κατήχησιν καὶ εἰς μέρη τινὰ τῆς Γεωγραφίας. Τὰ ὀνόματα τῶν ἀριστευσάντων, τόσον ἐκ τῆς Γ', ὅσον καὶ ἐκ τῆς Β' τάξεως, σημειοῦνται παρὰ πόδας, πλὴν καὶ παρὰ τοὺς σημειωμένους τούτους καὶ οἱ λοιποὶ τῶν αὐτῶν τάξεων, ἀπεκρίθησαν ὁπωσοῦν καλῶς.

Ἐκπεραιωθείσων οὕτω τῶν ἐξετάσεων τῆς Γ' καὶ Β' τάξεως (ἡ τῆς Α' ἀνεβλήθη τὴν ἀκόλουθον), τὴν 12 ὥραν πρὸ μεσημβρίας, τὸ ἐν μέλος τῆς Ἐφορείας τῆς Σχολῆς, ἔκαμε παρατηρήσεις τινὰς πρὸς τοὺς παρευρεθέντας περὶ τῆς καταστάσεως αὐτῆς καὶ πρὸ πάντων ἀνέφερεν ὅτι ἡ Σχολὴ στερεῖται τῶν ἀναγκαίων λεξικῶν, βιβλίων καὶ παντός ἄλλου ἀναγκαίου εἰς τὰ διδακτικά καταστήματα, ἐπρότεινε ἀκολούθως τὴν ἀνάγκην περὶ μιᾶς ἐκουσίου συνεισφορᾶς ἐκ μέρους τῶν κατοίκων, διὰ νὰ προμηθευθῇ ἡ Σχολὴ τουλάχιστον ἀπὸ τὰ ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖα αὐτῇ. Ἡ πρότασις ἐνεκρίθη καὶ συμφώνως παρ' ὄλων ἡ Ἐφορεία ἐπεφορτίσθη νὰ φροντίσῃ τὴν κατάστρωσιν ὀνομαστικοῦ καταλόγου, ὄλων τῶν εὐπορούντων Σιφνίων, διὰ νὰ ἐνεργηθῇ ἡ συνδρομὴ. Ὁ κατάλογος οὗτος κατεστρώθη καὶ ἡ Δημογεροντία ἀκολούθως θέλει σὰς ἀναφέρει περὶ τῶν ἀποτελεσμάτων.¹⁵

Ἡ Δημογεροντία, κύριε Ἐπαρχε, δὲν ἔμπορεῖ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην νὰ ἀποσιωπήσῃ τὴν ὁποίαν οἱ Σίφνιοι ἔχουν ροπὴν καὶ κλίσιν εἰς ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων των, ἀλλ' ἐμποδίζονται τοῦ νὰ ἐκπληρώσουν τὴν ἐπιθυμίαν των ταύτην, ἐνεκα τῆς περαιοχούσης ἐνδείας τὸν τόπον αὐτῶν.

Οἱ ἀριστεύσαντες ἐκ τῆς Γ' τάξεως μαθηταί.¹⁶

Όνομα καὶ ἐπώνυμον	Ἡλικία	Πατρίς	Ἐπάγγ. πατρός
- Σπυρίδων Πάτριος	23	Πάτριος	Ἐμπορος
- Γεώργιος Ζηλίμης	17	Σίφνος	Ναυτικός
- Γεώργιος Σπεράντσας	18	»	»
Οἱ ἐκ τῆς Β'			
- Ἀντώνιος Βέλλης	19	Σίφνος	Ἐμπορος
- Γεώργιος Μ. Βᾶος	18	»	Κτηματίας
- Περικλῆς Ἰ. Ὄθωναῖος	18	»	»

Ἰγποσημειούμεθα εὐσεβᾶστως

15. Ὁ κατάλογος δὲν ἀνευρέθη.

16. Εἰδικῆς ἀναφορῆς γιὰ τοὺς μαθητὰς βλ. στὸ Κεφάλαιο 8ο.

Οἱ Δημογέροντες
Γεώργιος Κ. Ὁθωναῖος
(Τ.Σ.) Σ. Βαλέττας¹⁷

«Ἀριθμ. 213
Τὴν 9 Σεπτεμβρίου
1835 ἐν Σίφῳ»

Βασιλεῖον τῆς Ἑλλάδος .
Πρὸς τὸν Β. Ἐπαρχὸν Μήλου
Ἡ Τοπικὴ Δημογεροντία Σίφῳ»

Τὴν χθεσινὴν ὀγδόην ἱσταμένου ἐγειναι καὶ αἱ, τῆς Αἰς τάξεως τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς, ἐξετάσεις, εἰς Νεκρικοὺς τινὰς διαλόγους τοῦ Λουκιανοῦ καὶ εἰς τὸ Ἐτυμολογικὸν τῆς Γραμματικῆς μέρος. Οἱ ἐξετασθέντες ἀπεκρίθησαν ὀπωσοῦν καλῶς. Ἐξ ἴσου δέ, κύριε Ἐπαρχέ, ὄλοι οἱ εἰς τὴν Σχολὴν ταύτην φοιτῶντες μαθηταί, ἔδωκαν χρηστάς περὶ τῆς προόδου τῶν ἐλπίδας, ἥτις ἀναμφιβόλως θέλει διακριθῆ εἰς τὰς γενησομένας Βασ αὐτῶν ἐξετάσεις.

Ὑποσημειούμεθα εὐσεβάστως
Οἱ Δημογέροντες
Γεώργιος Κ. Ὁθωναῖος
(Τ.Σ.) Σ. Βαλέττας¹⁸

3. Οἱ κτιριακὲς καὶ λοιπὲς ἀνάγκες

Τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο τῆς Ἀπολλωνίας συνέχιζε καὶ αὐτὸ μὲ ἐπιτυχία τὶς ἐργασίες του, μολοντοὶ οἱ μαθητὲς ὑπέφεραν ἀπὸ τὴν ἔλλειψη βιβλίων. Σὲ πῖνακα τῆς 26-8-1835 πού ἀπέστειλε στὸν Ἐπαρχὸ ἢ Δημογεροντία, περιέχονται τὰ ἐξῆς στοιχεῖα: ὁ διδάσκαλος Ἰω. Β. Μάτσας ἐδίδασκε 152 παιδιὰ, «ἀρσενικά 126, θηλυκὰ 26» τὰ ὅποια «προοδεύωσιν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον». Ἐκτὸς ἀπὸ βιβλία «καὶ διάφορα ὀργανικά μέσα», τὸ Σχολεῖο «εἶχε χρεῖαν ὀλίγης ἐπισκευῆς», ἦταν δὲ χωρητικότητος «διακοσίων ὡς ἔγγιστα μαθητῶν». Ἐπίτροποί του ἦταν τὰ μέλη τῆς τοπικῆς Δημογεροντίας Γεώργιος Κ. Ὁθωναῖος καὶ Σπυρίδων Βαλέττας.¹⁹

Τὴν ἀνάγκη σὲ βιβλία τοῦ Σχολεῖου ἐκάλυψε μερικῶς ἡ Γραμματεία τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1836. Τὰ παρέλαβε γιὰ λογαριασμὸ του ὁ Ἀπόστολος Γρυπάρης, ἐπίτροπὸς του στὴν Ἀθήνα.²⁰ Ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν βιβλίων εἶχε προηγηθεῖ σημαντικὴ ἀλληλογραφία γιατί, ὅπως φαίνεται, βιβλία πού ἀπεστάλησαν προηγουμένως δὲν ἐφθασαν στὸν προορισμὸ τους. Ἡ Γραμματεία μὲ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 3233/7/28-12-1835 ἔγγραφο πρὸς τὸν Νομάρχην Κυκλάδων τοῦ ἐγνωστοποίησεν ὅτι «τά εἰς τὴν ἀπὸ 3 Σεπτεμβρίου ἐ.ἔ. καὶ ὑπ' ἀριθμ. 1719 ἐγκύκλιον σημειούμενα βιβλία, καταβιβασθέντα πρό καιροῦ εἰς Πειραιᾶ, ἐλπίζομεν, ἀν δὲν ἐφθασαν ἄχρι τοῦδε, νὰ φθάσωσιν ὄσον οὐπω εἰς Σῦρον καὶ ἐπομένως μένει εἰς τὴν Νομαρχίαν νὰ φροντίσῃ διὰ τὴν ἀσφαλῆ καὶ ταχεῖαν αὐτῶν εἰς τὴν Σίφῳν καὶ τὰς λοιπὰς νήσους, ὅπου διατηροῦνται Σχολεῖα ἑλληνικά, διαπόρθμευσιν. Ἄλλ' ἐν τοσοῦτῳ μᾶς φαίνεται παράδοξον πῶς, ἀφ' οὗ τὸν Αὐγουστον τοῦ 1832 ἐστάλησαν παρὰ τῆς Γραμματείας ταύτης, κατὰ τὴν εἰς τὴν ὑπ' ἀριθμ. 456 ἔγγραφον ὑποσημείωσιν, τριανταοκτῶ τόμοι διαφόρων ἑλληνικῶν βιβλίων εἰς Σίφῳν, ἢ Δημογεροντία τῆς νήσου ταύτης καὶ ὁ Ἐπαρχὸς λέγουσιν ὅτι ἡ Σχολὴ στερεῖται τῶν ἀναγκαίων βιβλίων. Περὶ τούτου προσκαλεῖται τὸ Νομαρχεῖον νὰ ἐξετάσῃ ἐπανειλημμένως καὶ νὰ μᾶς πληροφορήσῃ»²¹.

17. ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 5/7. Τὸ ἔγγραφο εἶναι ἀκριβὲς ἀντίγραφο τῆς 9 Νοεμβρίου 1835.

18. Αὐτόθι, ὁμοίως.

19. ΓΑΚ/Δημ. Ἀπ., 21/16.

20. Αὐτόθι. Ἐγγραφο Γραμμ. Ἐκκλησ. ἀριθμ. 3604/48/9-1-1836 στό ὅποιο ἀναφέρεται «διὰ τοῦ ἐνταῦθα διορισθέντος ἐπίτροπου Ἀποστόλου Γρυπάρη».

21. ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 5/7.

Τί ἀπὴντησεν ἡ Νομαρχία ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ, δέν εἶναι γνωστό. Γνωστή εἶναι μόνο ἡ ἀλληλογραφία τοῦ ἔτους 1832 γιά τὰ βιβλία τῆς Ἑλληνικῆς καί Ἀλληλοδιδασκτικῆς Σχολῆς. Ἐχει ὡς ἐξῆς:

α) στίς 9 Αὐγούστου 1832, ὁ πληρεξούσιος Σίφνου Ζανῆς Καμπάνης ἀνέφερε ὅτι «ἀνκαλά καί ἡ Σ. Γραμματεία γνωρίζει καλῶς τήν κατάστασιν τῶν παιδευτικῶν καταστημάτων τῆς νήσου Σίφνου. Νομίζω μ' ὄλον τοῦτο χρέος μου ἀπαραίτητον νά ὑπενθυμίσω καί ἄλιν... τήν οἰκτρᾶν ταύτην κατάστασιν τῶν καί τήν ἔλλειψιν τῶν ἀναγκαιούτων βιβλίων, μάλιστα τοῦ Ἑλληνικοῦ (τό ὁποῖον εἶναι) τό μόνον προϋπάρχον μεταξύ τοῦ Αἰγαίου ὡς Κεντρικόν ἀπό τουρκικῆς ἀκόμη Διοικήσεως καί νά παρακαλέσω νά δείξητε καί πρός ἡμᾶς τήν φιλόμουσον καί πατρικὴν κηδεμονίαν σας καί πέμψητε τὰ ἀναγκαιούτα βιβλία, διά τῆς ἐλλείψεως τῶν ὁποίων μένει ὀπίσω ἡ πρόδος τοσούτων μαθητευομένων παιδῶν».

β) ἡ Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἐγνωστοποίησε αὐθημερόν στόν Ζ. Καμπάνη μέ τό ὑπ' ἀριθμ. 457 ἔγγραφο τῆς ὅτι «ἀποστέλλονται πρός χρῆσιν τῶν ἐν Σίφνῳ διδασκτικῶν καταστημάτων ἐνενηκόντα τέσσαρες τόμοι βιβλίων... Τό περιέχον τὰ βιβλία ταῦτα κιβώτιον, σημειούμενον ὑπ' ἀριθ. 3, θέλετε φροντίσει, Κύριε, νά ἀποσταλῆ ἀσφαλῶς εἰς παραλαβὴν τοῦ ἐκεῖσε Διοικητηρίου ὁμοῦ καί τό συναποστελλόμενον πρός τόν Διοικητὴν ὑπ' ἀριθ... ἔγγραφον τῆς Γραμματείας περιέχον καί τὰς πρός τοὺς ἐφόρους τῶν Σχολείων ἰδιαιτέρας αὐτῆς κοινοποιήσεις...». Τό κιβώτιο παρέλαβε ὁ Καμπάνης, ὑπογράφοντας σχετικὴ ἀπόδειξη, στίς 18 Αὐγούστου 1832.

γ) Μέ τό ὑπ' ἀριθμ. 454/9-8-1832 ἔγγραφο τῆς πρός τοὺς ἐφόρους τῶν διδασκτικῶν καταστημάτων, καί τό ὑπ' ἀριθμ. 455/9-8-1832 πρός τόν ἀλληλοδιδάσκαλο Δ. Σταυριανό, ἡ Γραμματεία τοὺς εἰδοποίησε ὅτι ἀποστέλλονται γιά τό Ἀλληλοδ. Σχολεῖο «τριάντα ὀκτώ σῶματα καί 44 τόμοι» βιβλίων (ἐκ τῶν τοῦ Κομητᾶ: Ἐκκλησι. Ἱστορία, Ἱερά Ἱστορία καί Ἱερά Κατήχησις, Ἀριθμητικά, Μαθημάτων αου. βου καί γου τμήματος, περίληψις Παλ. Διαθήκης, Περίληψις τοῦ Εὐαγγελίου, Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, Ἀλφαβητάρια, βίος τοῦ Προφήτου Δανιὴλ) καί μέ τό ὑπ' ἀριθ. 487/18-8-1832 πρός τόν Δ. Σταυριανό, ὅτι τοῦ «ἀποστέλλεται διά τοῦ κ. Ζανῆ Καμπάνη ἐν σῶμα τοῦ ὁδηγοῦ τῆς Γραμμικῆς Ἰχνογραφίας».

δ) Μέ τό ὑπ' ἀριθμ. 456/10-8-1832 πρός τοὺς ἐφόρους τῶν διδασκ. καταστημάτων, τοὺς ἐγνωστοποίησε τήν ἀποστολὴν γιά τό Ἑλληνικὸ Σχολεῖο «εἰκοσιδύο σῶμάτων καί τριανταοκτώ τόμων» βιβλίων (τοὺς 10 ῥήτορες, Θουκυδίδης, Ἀρριανοῦ τὰ σωζόμενα, Ἀπολλοδώρου κλπ. μυθογράφων βιβλιοθήκη. Εὐτροπίου Ρωμαϊκὴ Ἱστορία, Αἰσχίνου Σωκράτους διάλογος, Λυκούργου ὁ κατὰ Λεωκράτους λόγος, Ἀρριανοῦ εἰς Ἐπικτητον διατριβή, Καραντινοῦ μαθηματικὸ ὁ 3ος καὶ 6ος τόμοι, Συλλογὴ Παλαιῶν Γεωγράφων καί ἐκ τῶν τοῦ Εὐγενίου περὶ συστήματος τοῦ παντός, γεωμετρία Τακουέτου).

Τὰ ἀνωτέρω ἔγγραφα εὐρίσκονται στὰ Γ.Α.Κ./Υπουργεῖον Παιδείας, Ἰούνιος 1832, φάκ. Β-ν-6(δ) Σχολικά.²²

Ἡ Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστ. καί Δημ. Ἐκπαιδεύσεως ἔδειξεν, ἐπίσης, ἐνδιαφέρον καί γιά τήν κτιριολογικὴν κατάστασιν τῆς καταργηθείσης γυναικείας Μονῆς τοῦ Χρυσοστόμου στή Φυτειά, ὅπου εἶχεν ἐγκατασταθεῖ ἡ Ἑλληνικὴ Σχολή, ἀφοῦ τό κτιριακὸ συγκρότημα τῆς στό μετόχι τοῦ Ἁγίου Τάφου ἐκινδύνευε νά καταπέσει. Κατόπιν ἐντολῆς τῆς, ὁ Ἐπαρχος Μήλου ἐζήτησε ἀπὸ τῆς Δημογεροντίας Σίφνου σχετικὲς πληροφορίες μέ τό ὑπ' ἀριθμ. 2398/23-2-1835 ἔγγραφο του. Ἡ ἀπάντησις ἐδόθηκε μέ τήν ὑπ' ἀριθμ. 154/16 Ἰουλίου ἀναφορὰ τῆς Δημογεροντίας πρός τόν Ἐπαρχο, ὁ ὁποῖος, στίς 30 Σεπτεμβρίου, ἐπανῆλθε ζητώντας ἀκριβεῖς πληροφορίες γιά τήν κτηματικὴν περιουσίαν τῆς Φυτειᾶς. Τὰ παρασχεθέντα στοιχεῖα, καί μέ τήν ὑπ' ἀριθμ.

22. Στόν ἴδιο φάκελλο εὐρίσκεται καί αἴτησις ἀπὸ 23-8-1832, τοῦ Σιφνίου Ἰακώβου Α. Δραγάτη, ὑπαλλήλου τῆς Γραμματ. Ἐκκλησι. (περὶ τοῦ ὁποίου βλ. Σ.Μ. Συμεωνίδη, Ἐνας παραγκωνισμένος Κρητικὸς, περιοδ. «ἩΩΣ», τεύχη 76-85 τοῦ 1964-ἀφιέρωμα στήν Κρήτη, ὅπου καί ὁ διορισμὸς τοῦ Δραγάτη ἀπὸ τὸν Νικ. Χρυσόγελο στή Γραμματεία), μέ τήν ὁποία παρακάλεσε νά χορηγηθοῦν βιβλία γιά τὰ τρία τέκνα του. Βλ. στό παράρτημα Ἐγγραφο ΣΤ'.

269/25 'Οκτ. 1835 συμπληρωματική αναφορά τῆς Δημογεροντίας,²³ ἔχουν ὡς ἐξῆς:

α) Τό ἐξωθεν μῆκος τοῦ κτηρίου (τῆς Φυτειᾶς) καί τό πλάτος εἶναι 50 βήματα, τό δέ ἐσωθεν 32, ἔχει δέ 41 οἰκήματα ἄνω καί κάτω (ἐννοεῖ δωμάτια).

β) Τό κτήριον εἶναι στερεόν, ἀπέχει δέ τῆς πόλεως καί τῶν χωρίων Σίφνου ἐν τέταρτον τῆς ὥρας, ὥστε θεωρεῖται ὡς κέντρον τῶν κατοικουμένων μερῶν τῆς Νήσου ταύτης. Ἡ στερεότης τοῦ κτηρίου εἶναι τοιαύτη, ὡς ἂν ἐγένετο πρόσφατος, ἡ δέ θέσις τοῦ ὑγιεινοτάτη.

γ) Τά περίξ αὐτοῦ κτήματα καθὼς καί ἡ ἀπό τοῦ κτηρίου ἀπόστασις αὐτῶν εἶναι ὡς ἐφεξῆς:

- ἀγρός ἐξωθεν τοῦ κτηρίου, στρέμματος ἑνὸς τετάρτου ὡς ἐγγιστα, ἐκτιμᾶται δρχ. 10.

- ἀγρός ἀπέχων τοῦ καταστήματος (λεπτά) 3, στρέμματα ἑνός, ἐκτιμᾶται δρχ. 110.

- ἀγρός εἰς τό χωρίον Πετάλι, ἀπέχει τοῦ κτηρίου λ. 10, στρέμματος ἡμίσεως, ἐκτιμᾶται δρχ. 450.

- ἀμπελῶν εἰς τήν αὐτήν θέσιν, στρέμματος ἡμίσεως, ἐκτιμᾶται δρχ. 300.

- ἀγρός εἰς τόν Ἅγιον Σώζοντα, ἀπέχων τοῦ κτηρίου λ. 10, στρέμματος ἡμίσεως, ἐκτιμᾶται δρχ. 140.

- ἀγρός εἰς τό Ξηροζάμπελον ἀπέχων τοῦ κτηρίου λ. 5, μικρᾶς ἀξίας.

- ἀγρός εἰς τοῦ Φελῆ μέ 4 ἐλαίας, ἀπέχων τοῦ κτηρίου λ. 10, ἐκτιμᾶται δρχ. 20».²⁴

Τά ἀνωτέρω κτήματα, κατά τήν ἀποψη τῆς Δημογεροντίας, ἀποτελοῦσαν «ὑποστατικό πολυετῶς ἐνοικιαστέον» κατά τόν Νόμο περί καταργήσεως τῶν Μονῶν τοῦ προηγουμένου χρόνου. Ἀντίθετα, γνώμη τοῦ Ἐπάρχου ἦταν ὅτι «ἂν δύο ἢ τρία κτήματα τοῦ περί οὗ ὁ λόγος Μοναστηρίου εἶναι περίξ αὐτοῦ, δέν δύνανται νά σχηματίζου ὑποστατικόν», γι' αὐτό, ἔγραψε στήν ὑπ' ἀριθμ. 3670/9 Νοεμβρίου 1835 ἀναφορά του πρὸς τή Νομαρχία Κυκλάδων, «κρίνομεν χρέος μας νά προσθέσωμεν ὅτι τό κατάστημα τοῦτο δύναται νά διατεθῆ ὀλόκληρον καί διαρκῶς πρὸς χρῆσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου, διότι ἄλλη χρῆσις δέν γίνεται εἰς αὐτό».²⁵

Ἡ Ἑλληνική Σχολή ἐγκαταστάθηκε στή Φυτειά τό 1835, κατά τήν ἀνάληψη τῆς σχολαρχίας ἀπό τόν Σπεράντσα, χωρίς τροποποιήσεις στό χῶρο τῆς, ἐλλείψει οἰκονομικῶν μέσων. Ὁ σχολάρχης, στήν πρώτη ἀναφορά του πρὸς τήν Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν (31 Μαΐου) ἐπεσήμανεν ὅτι «εἶναι μεγίστη ἀνάγκη νά διορισθῆ μία Ἐφορεία διὰ νά ἐπιμεληθῆ τό κατάστημα καί νά χορηγηθῆ πόρος τις διὰ νά κατασκευασθῶσι τά ἀναγκαῖα εἰς παράδοσιν δωμάτια καί ἐν μέγαλον, ὅπου θέλουσιν γίνεσθαι αἱ ἐξετάσεις καί συναθροίσεις ὄλων τῶν μαθητῶν...».²⁶

Ἡ ἐξεύρεση ὁμοῦ πόρων δέν ἦταν δυνατή, οὔτε ἐπαρκοῦσε ἡ ἐτήσια πίστωση τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Δήμου ἐκ δρχ. 200 γιὰ τή συντήρηση «κοινωφελῶν καταστημάτων». Φαίνεται λοιπόν ὅτι, μέχρι καί τό ἔτος 1838, δέν ἐγιναν κτιριολογικές ἐργασίες στή Φυτειά ἀφοῦ, στίς 20 Αὐγούστου τοῦ ἔτους αὐτοῦ, οἱ Ἐφοροὶ τῶν διδακτικῶν καταστημάτων ἔγραψαν σέ ἀναφορά τους: «... τό κατάστημα τοῦτο τῆς διαλυθείσης γυναικείας Μονῆς τοῦ Χρυσοστόμου ἔχει ἀνάγκην ἐπισκευῆς καί ἀπαιτεῖται τουλάχιστον νά σχηματισθῶσι τά διδακτήρια καί νά ἐπισκευασθῶσι καί μερικά οἰκήματα πρὸς χρῆσιν τῶν διδασκάλων καί τῶν μαθητῶν καί μία βιβλιοθήκη μικρά. Καί ἡ πα-

23. Ὅλα τά ἐγγραφα καί τό ὑπ' ἀριθμ. 3670/9 Νοεμβρ. 1835 σχετικό τοῦ Ἐπάρχου Μήλου πρὸς τήν Νομαρχία στά ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 5/7.

24. Αὐτόθι.

25. Αὐτόθι.

26. Αὐτόθι.

ραχωρηθείσα αντίμισθία του Δημάρχου Δρχ. 400 δέν εξαρκεί εις δλας αυτάς τάς ανάγκας...».²⁷ Οι άπαραίτητες αυτέσ έπισκευέσ συντελέσθηκάν μεταξύ 1838/1839 μέ τή χρησιμοποίηση τών χρημάτων τής αντίμισθίας του Δημάρχου, λοιπών χορηγήσεων και προσωπικής έργασίας τών κατοίκων, σύμφωνα μέ τά διαλαμβανόμενα σέ αναφορά, από 28-7-1839, τής Έφορείας Έκπαιδ. Καταστημάτων: «... οίκοδομηθέντων ήδη δύο άκροατηρίων εύρυχώρων εις παράδοσιν τών μαθημάτων έκ τής αντίμισθίας του κυρίου Δημάρχου και κατασκευαζομένης ήδη μικράς βιβλιοθήκης. Τό κατάστημα μ' όλα ταύτα έχει ανάγκην και άλλης έπισκευής, τήν όποία θέλει έξακολουθήσει ή Έφορεία έκ τών συνεισφορών τών Δημοτών, όσοι, διά τήν άνωτέραν θέσιν των, δέν έργάσθηκάν προσωπικώς εις τό κατάστημα τουτό, ως οι άλλοι Δημόται».²⁸ Σέ φυλλάδιο του έτους 1860 περιέχονται συμπληρωματικές πληροφορίες για τή βελτίωση του κτιρίου τής Φυτειάς: «... και μετά τήν σύστασιν τών γυμνασίων και σχολαρχείων Σύρου, πολλοί νέοι τών πέριξ νήσων, οίον Μήλιοι, Σερίφιοι και άλλοι... ήρχοντο άκόμη, είτε χάριν οικονομίας, είτε δι' άλλους λόγους, εις Σίφνον, όπου έδιδάσκοντο κατοικούντες έν τή σχολή, ής τά πολλά και εύρύχωρα οικήματα, τά μέν έχρησίμευον ως παραδόσεων αίθουσai, τά δέ ως ένδιδαιτήματα και μελετητήρια τών μαθητών, τά δέ πρός άνάπαυσιν τών διδασκάλων ή δέ μαρμάρινος και εύρύχωρος αυλή εις περίπατον και συνδιάλεξιν ουτω δέ ή τε άμιλλα και ό ζήλος ηύξάνετο και ή πρόοδος έγίνετο ταχύτερα και πληρεστέρα».²⁹

Όπως συνάγεται από τά άνωτέρω, τό μοναστήρι τής Φυτειάς, ισχυρότατης κτιριακής κατασκευής, καλοδιατηρημένο και σέ θέση κεντρική που έξυπηρετούσε όλα τά χωριά, ίκανοποιούσε άπόλυτα και τίς σχολικές ανάγκες, ύστερ' από τήν κατασκευή δύο καινουργών αίθουσών διδασκαλίας και βιβλιοθήκης μέ τήν οικονομική συνδρομή του Δημάρχου Ν. Χρυσογέλου και τή συμπαράσταση τών κατοίκων. Έτσι, ένω μέ τήν κατάργηση του σκοπου που ύπηρετούσε επί δύο περίπου αίώνες, τής γυναικειας δηλ. μονής, έκινδύνευε, λόγω έγκαταλείψεως, σέ άφανισμό, μία νέα ανάγκη του τόπου, ή εκπαίδευση τής Νεολαίας, ανέδειξε τή Φυτεία σέ Έλληνικό Σχολείο. Ένα άκόμη μοναστήρι του νησιου, όπως πολύ παλαιότερα, τό 1683, τό μετόχι του Παναγιου Τάφου, στο όποιο ιδρύθηκε ή περιώνυμη όμώνυμη Σχολή, προσέφερε τους χώρους του για τή στέγηση τής Παιδείας.

4. Οι παλαιές άπαιτήσεις του Ν. Σπεράντσα

Όταν παρήλθαν μερικοί μήνες από τής αναλήψεως τών καθηκόντων του στη Σίφνο, ό σχολάρχης Ν. Σπεράντσα, άπεφάσισε να ζητήσει τήν πληρωμή τών μισθών δύο περιόδων διδασκαλίας του κατά τά χρόνια τής Έπαναστάσεως γιατί τότε άκριβώς, όσοι τον είχάν δανείσει κατά τήν εποχή εκείνη, αξίωσαν τήν έξόφλησή των ύποχρεώσεων του. Άπηύθυνε λοιπόν τήν έπομένη αναφορά:

«Πρός τό Β(ασιλικόν) Έπαρχειον Μήλου.

Κατά τό 1821 έτος, άφου ό τότε διδάσκων κ. Νικόλαος Χρυσόγελοσ άπεφάσισε να δράμη εις τόν έθνικόν άγώνα, άντεκατεστάθη έγώ διδάσκαλοσ τής ένταυθα Δημοσίου Έλληνικής Σχολής επί μισθώ χιλίων γροσίων κατ' έτος ψηφισθείσ υπό τών τότε προυχόντων, οι όποιοι βάσιν είχον συμφωνούντες τους τόκους τών χρημάτων του Σχολείου· αλλά εις όλο τό διάστημα τών 17 μηνών όχι μόνον δέν έλαβα τους συμφωνηθέντας μισθούσ μου, άλλ' ουδεμίαν συνδρομήν είδα εις θεραπείαν τών αναγκών

27. Αυτόθι.

28. Αυτόθι, αναφορά ύπ' αριθμ. 3/28-7-1839.

29. Άπό τή Συλλογή μου παλαιών φυλλαδίων, μονοφυλλων, έφημερίδων έκ δωρεάς του άειμνήστου Νικ. Άπ. Βάου.

μου. Ἐξῆσα λοιπόν ἀθλίως δανειζόμενος μέ ἐλπίδα ὅτι θέλω λάβειν μετ' ὀλίγον τοὺς μισθοὺς μου καὶ πληρώσει τοὺς δανειστάς μου.

Πάλιν κατὰ τὸ 1825 ἔτος ἀνέλαβα τὸ αὐτὸ χρέος κατὰ προτροπὴν τοῦ τότε παραστάτου κ. Ν. Χρυσογέλου ὅστις (κατὰ τὰ ὅποια σώζονται ἐγγράφα του πρὸς ἐμέ) ὑπέσχετο πολλὰ εἰς ἐμέ ὅτι θέλει διορισθῆν ἀπὸ τὴν Διοίκησιν οἱ μισθοὶ μου ἱκανοί, ὥστε νὰ ζῶ ἐν ἀνέσει καὶ ὁ διορισμένος παρὰ τῆς Διοικήσεως Ἐφορος τῆς Παιδείας κ. Γρηγόριος Κωνσταντῆς ἐπισήμως μ' ἐνεθάρυνεν εἰς τὸ ἔργον τῆς διδασκαλίας μέ τὴν ἐπιστολήν του, τῆς ὁποίας σᾶς ἐμπερικλείεται ἀντίγραφον.³⁰ Καὶ ὅμως ἐκτὸς ὀκτακοσίων γροσίων, τὰ ὅποια ἔλαβα εἰς ὄλο τὸ διάστημα τῶν 16 μηνῶν ἀπὸ τὴν 10ην Φεβρουαρίου 1825 μέχρι τέλους Ἰουνίου 1826 κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην ἐποχὴν ἀπὸ ἑράνους καὶ ἄλλας τοιούτου εἶδους βοήθειας πρὸς παραμυθίαν τῶν ἀναγκῶν μου, τίποτε ἄλλο δὲν ἀπῆλαυσα.³¹ Κατὰ δὲ τὸ 1830 ὁ εἰρημένος Ν. Χρυσόγελος, ὢν Γραμματεὺς ἐπὶ τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως, ὑπὸ τῶν θερμῶν αἰτήσεών μου καμ-

30. Ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Γρ. Κωνσταντᾶ, ἔχει δημοσιευθῆι στοῦ *Γκιών*, Ἱστορία, σελ. μ' καὶ ἀναδημοσιευθῆι στοῦ *Συμμεωνίδη*, Γράμματα, σελ. 29.

31. Σὲ ἐπιστολὴ τοῦ Ν. Σπεράντσα, ἀπὸ 5 Δεκ. 1829, πρὸς τὸν Νικ. Χρυσόγελο (βλ. *Σ.Μ. Συμμεωνίδη*, Ἀνέκδοτα Γράμματα πρὸς Νικόλ. Χρυσόγελο, περιοδ. «Νέα Ἑστία», ἔτος ΛΔ'-1960-, τόμ. 68ος, τεύχος 799, σελ. 1360), ὑπῆρχε συνημμένος πίνακας περὶ τῶν ὄσων χρημάτων ἔλαβε τότε, τὸν ὅποιο δὲν ἐδημοσίευσα. Ἐχει ὡς ἐξῆς:

«Σημειώσις τῶν ὄσων ἔλαβα κατὰ διαφόρους ἐποχὰς εἰς λογαριασμόν τοῦ μισθοῦ μου:

- παρὰ τοῦ καπετάν Γιάννη, ἐπιτρόπου	γρ. 16
- ἔτι φλωρία 6 πρὸς 16:10	γρ. 94,20
- 1 γινέαν	γρ. 51
(στὰ ἀνωτέρω ποσὰ, ἔγραψε ἰδιοχειρῶς ὁ τοποτηρητὴς τῆς Μητροπόλεως Σίφνου, «εἶναι τὰ ἐδικά μου 50 καὶ τῶν ἱερέων 40,20=90,20»)	
- παρὰ τοῦ Δεσπότη μας ἔτι	γρ. 10
- παρὰ τοῦ κ. Ν. Χρυσογέλου 1 δίστηλον	γρ. 11
- ἐκ τοῦ κουτίου Κάστρου Δεσπ(ότου);	γρ. 25
- ἔτι ἐν μαχμουδιέ Δεσπ(ότου)	γρ. 32
- ἔτι ἐκ τοῦ Ἀποστόλη Ὁθωναίου	γρ. 13
- Ἀπὸ ἑρανὸν τοῦ Ἀρχιερέως, τοῦ ἐπάρχου, τοῦ παραστάτου, τοῦ καπ. Γιάννη, τοῦ Ἀρχιμανδρ.	γρ. 77
(ἐν αὐτοῖς 25 ἔδωσα», ἐσημείωσε ὁ τοποτηρητὴς)	γρ. 329,20
- ἀπὸ Π. Ταταράκη	γρ. 50
- ἀπὸ Μαρίνον Μπαῶν διὰ κερεστέν	γρ. 25
- ἔτι παρὰ τῶν ἐπιτρόπων τῶν Μοναστηρίων κ. Ἀποστ. Μπάου καὶ Ζ.Ι. Καμπάνη	γρ. 100
	γρ. 504,20
- παρὰ τοῦ Ἀρχιερέως οἰα 3 βενέτικα σανίδια	γρ. 12
- ἀπὸ καπετάν Γιάννη διὰ τὰ σανίδια τοῦ Σχολείου	γρ. 26,20
- ἀπὸ ἑρανὸν καὶ κουτεῖον Κάστρου καὶ ἐκ τῶν τοῦ Στραβομούρη διὰ χεῖρὸς τοῦ δεσπότη (12 ὁ τοποτηρητὴς)	γρ. 100
- ἔτι ἐκ τῶν τοῦ Ἀποστ. Ὁθωναίου	γρ. 50
- ἔτι παρὰ τοῦ Κωνστ. Ζ. Μάτσα	γρ. 50
- παρὰ τοῦ Ἰ. Λεμβαίου	γρ. 28
- παρὰ τοῦ Δ. Μυτιληναίου	γρ. 50
ἅτοι ὀκτακόσια εἴκοσι καὶ ἐν	γρ. 821

Τὴν 22 Νοεμβρ. 1829

ἐν Σίφνω

Ὁ Διδάσκαλος τῆς Ἑλληνικῆς
Σχολῆς χρηματίσας Ν. Σπεράντσα.

Ὁ Ἐπίσκοπος Τοποτηρητὴς Βαρθολομαῖος ὑποβεβαίωσις.

[ΓΑΚ/Ἰδιογραφ. Παιδείας, φάκ. Νοεμβρ. 1829, σχολικά]

πτόμενος, διέταξε τόν Διοικητήν τῆς Σίφνου νά μέ δόση γρόσια πεντακόσια ἐκ τῶν μοναστηριακῶν κτημάτων, τά ὅποια καί ἔλαβα.

Θλιβόμενος δέ ἤδη ἀπό τούς δανειστάς μου καί ἀπαιτούμενος ἀπαραιτήτως, παρακαλῶ τόν Β. Ἐπαρχεῖον τοῦτο νά ἀναφέρῃ ὅπου ἀνήκει, διά νά ἐκδοθῇ Ὑ(ψηλόν) Β(ασιλικόν) Διάταγμα περί τῶν καθυστερησάντων τούτων μισθῶν μου νά πληρωθῶσιν ἀνωπερθέτως, ἀφοῦ πρῶτον προσδιορισθῇ ἡ κατά τήν δευτέραν ἐποχὴν δικαία μισθοδοσία, ὅποιαν ἤθελε ἐγκρίνη ἡ ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Β(ασιλική) Γραμματεία τῆς Ἐπικρατείας, καθότι εἶναι τῶ ὄντι ἡ μεγίστη πασῶν τῶν ἀδικιῶν, ἀφοῦ ἐφώτισα τό κατά δύναμιν τήν νεολαίαν τῆς πατρίδος, ἐκ τῶν ὁποίων οἱ μέν κατέχουν σήμερον πολιτικός, οἱ δέ διδασκαλικὰς θέσεις, νά σύρωμαι σήμερον εἰς τά δικαστήρια καί νά στενοχωροῦμαι.

Ἐν Σίφνω τήν 12 Σεπτεμβρίου 1835

Ὁ Σχολάρχης Σίφνου
Ν. Σπεράντσας»³²

Τήν ἀναφορά τοῦ Σπεράντσα καί τό συνημμένο σ' αὐτήν ἀντίγραφο τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Γρ. Κωνσταντᾶ, ὁ Ἐπαρχος Μήλου διεβίβασε μέ τό ὑπ' ἀριθμ. 3528/Δ.2652/26-9-1835 ἔγγραφό του πρὸς τήν Νομαρχία τῶν Κυκλάδων «κατά χρέος». ³³ Ὁ Νομάρχης Σ. Σκουφός, μέ ἐπισημειωματικὴ διαταγὴ τῆς 15-10-1835 πρὸς τόν Ἐπαρχο, ἔδωσε ἐντολή νά κοινοποιηθῇ ἡ ἀναφορά τοῦ Σπεράντσα στὴ Δημοτικὴ Ἀρχὴ τῆς Σίφνου, προκειμένου νά δώσει ἐξηγήσεις. ³⁴ Τό Δημοτικὸ Συμβούλιο ἐξέδωκε ἐπὶ τοῦ θέματος τήν ἐπομένη πράξη του:

«Συνεδρίασις 10

Ἐν Σίφνω τήν 22 Μαρτίου 1836

1. Ἐν τῇ σημερινῇ συνεδριάσει ἀνεγνώσθη ἡ διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 3636 ἔγγραφου τοῦ Β. Ἐπαρχοῦ Μήλου πρὸς τόν Δήμαρχον Σίφνου διευθυνθεῖσα ἀναφορά τοῦ κ. Νικολάου Σπεράντσα, διὰ τῆς ὁποίας οὗτος ζητεῖ καθυστερήσαντας διδασκαλικούς μισθοὺς του, διὰ δύο διαφόρους ἐποχάς, καθ' ἃς ἐδίδασκεν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Σχολὴν τῆς Νήσου ταύτης.

2. Τό Συμβούλιον συζητήσαν μετ' ἀκριβείας τό ἀντικείμενον τοῦτο, ἀπολογεῖται ὅτι, ὅσον περί τῆς πρώτης ἐποχῆς ἐνθυμεῖται ὅτι ὁ κ. Ν. Σπεράντσας ἐδίδασκε καιρὸν τινά εἰς τὴν ἐνταῦθα Ἑλληνικὴν Σχολὴν τὰ Γραμματικά, ὁ δὲ Γεώργιος Ψαραῦτης ὡσαύτως εἰς τό χωρίον τοῦ Ἀρτεμῶνος³⁵ καί Κοσμᾶς τις Χίος³⁶ εἰς τὰ λοιπὰ χωρία τῆς αὐτῆς Νήσου, ἀλλὰ παρά τινων ὁ διαληφθεὶς Σπεράντσας ἐδιωρίσθη ὡς διδάσκαλος καί εἰς πόσον καιρὸν ἐδίδασκε, εἴτε πόσον μισθὸν ἔλαβε, τό Συμβούλιον τοῦτο ἀγνοεῖ, μὴ ὑπάρχοντος συμφωνητικοῦ ἔγγραφου, καθὼς καί περί τῶν λοιπῶν.

Παρατηρήσαν δέ μετ' ἀκριβείας καί τὰ πρακτικὰ τῶν τότε Ἐφόρων τῆς αὐτῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς (οἵτινες ἀπεβίωσαν), δέν εἶδε ν' ἀναφέρεται τι περί διορισμοῦ ἢ συμφωνίας τοῦ αὐτοῦ διδασκάλου κυρίου Ν. Σπεράντσα, ἐνῶ ἀναφέρουν περί διορισμοῦ ἢ μισθοδοσίας τῶν προκατόχων του.

3. Περί δὲ τῆς δευτέρας, τό Συμβούλιον τοῦτο μνημονεῖ ὅτι ἐπανέλαβε τὴν διδασκαλίαν του, ἀλλὰ καί κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴ ἀγνοεῖ παρομοίως πόθεν ἔλαβε τὸν διορισμὸν του.

Ὁ Πρόεδρος: Ν.Α. Καμπάνης. Τὰ Μέλη: Ἰ. Ἀρβανιτάκης, Κ. Συριανός, Κ. Σπα-

32. ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 5/7.

33. Αὐτόθι.

34. Αὐτόθι.

35. Στὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἀντύπα, βλ. *Συμμεωνίδη*, Τὰ Γράμματα, σελ. 28.

36. Περί αὐτοῦ, ἀναφερομένου ὡς διδασκάλου στὴ Σίφνο ἀπὸ τοῦ ἔτους 1813(;) βλ. *Σίμου Μ. Συμμεωνίδη*, «Καὶ ἄλλοι διδάσκαλοι Σίφνου», στὰ «Σιφναϊκὰ Νέα», ἔτος 50 (1993), φ. 46.

θάρος, Γ.Κ. Όθωναϊος, Α. Δεπάστες, Π. Μπέλης, Ά. Γεροντόπουλος, Γεώργιος Μαγκανάρης.

Διά τό ακριβές τής αντιγραφής
Έν Σίφνω τή 24 Ίουλίου 1836.
Ό Πρόεδρος: Ν. Ά. Καμπάνης». ³⁷

Ότι ό Ν. Σπεράντσας έδίδαξε δύο περιόδους κατά τή διάρκεια τής Έπαναστάσεως, είναι άπολύτως βέβαιο καί έξακριβωμένο. Φαίνεται όμως ότι δέν είχε συνάψει γραπτές συμφωνίες για τήν παροχή τών διδασκαλικών ύπηρεσιών του μέ τίς τοπικές Άρχές, άγνωστο για ποιόν λόγο. Άν, έξ αίτίας τής τυπικής αύτης παραλείψεως, εγκρίθηκε ή όχι ή καταβολή τών δεδουλευμένων μισθών που άπαιτούσε αύτή τήν έποχή, παραμένει άγνωστο γιατί τά στοιχεία τών άρχειακών πηγών έξαντλοΰνται μέχρι έδω.

Άλλά καί κατά τή νέα αύτή περίοδο τής διδασκαλίας του ό Σπεράντσας αντιμετώπισε πρόβλημα μέ τόν μισθό του μηνός Όκτωβρίου 1837, λόγω άπωλείας του σχετικού χρηματικού έντάλματος. Τό θέμα έθεσε στή Νομαρχία ό Διοικητής Μήλου μέ τό ύπ' αριθμ. 302/8-3-1838 έγγραφό του καί ή Νομαρχία μέ τό ύπ' αριθμ. 2576/8-9-1838 στή Γραμματεία Έκκλησιαστικών. Στίς 25 Ίανουαρίου 1839, έπειδή δέν είχε άκόμη τακτοποιηθεί τό ζήτημα, ό Σπεράντσας αναγκάστηκε νά γράψει άπ' εύθείας στή Γραμματεία, διαβιβάζοντας καί τήν ύπ' αριθμ. 674/Δ.294/24-8-1838 πιστοποίηση του Διοικητικού Ταμίου τής Μήλου ότι «δέν έπαρουσιάσθη ούτε έξωφλήθη» τό ένταλμά του, «παρακαλών θερμώς νά μή στερηθή τόν καθυστερήσαντα τουτον μηνιαϊον μισθόν του», τήν πληρωμή του όποιου έδέησε ή Γραμματεία νά διατάξει στίς 10 Νοεμβρίου 1839. ³⁸

5. Διδασκαλία μαθηματικών από τόν Ν. Χρυσόγελο

Στό νέο ξεκίνημα του Έλληνικού Σχολείου, ό παλαιός του διδάσκαλος Νικ. Χρυσόγελος, έπήρε ένεργό μέρος. Δημοτικός σύμβουλος τότε «καί έχων πολύν τόν περί τά κοινά καλά ζήλον», ύστερ' από συνεννόηση μέ τόν φιλόμουσο Διοικητή Μήλου Ι.Γ. Λάτρη, έδήλωσε στον τελευταίο ότι «κάναδέχεται τόν κόπον νά παραδίδη εις ρητάς ήμέρας κατά τό ένταϋθα Έλληνικόν Σχολείον ύψηλότερα τινά μαθήματα, οϊόν τής μαθηματικής καί άλλα», έγραφε στήν ύπ' αριθμ. 28/17-8-1836 άναφορά του ό Λάτρησ προς τήν Γραμματεία τών Έκκλησιαστικών, προσέθετε δέ ότι «τό παράδειγμα του Συμβούλου τούτου δύναται καί τήν έπιμέλειαν τών διδασκόντων ν' αύξήση καί τών διδασκομένων τήν φιλομάθειαν καί τόν περί Παιδείας ζήλον εις τους γονείς». ³⁹ Στήν άναφορά του έπεσύναψε καί αντίγραφο σχετικής έπιστολής του Χρυσογέλου, τό κείμενο τής όποιας έχει ως έξης:

«Πρός τήν Β(ασιλικήν) Διοίκησιν Μήλου

Συναισθανόμενος τό χρέος, τό όποϊον έχει έκαστος πολίτης του νά συντελή εις τό κοινόν όφελος τών συμπολιτών του έκ τών ένόντων, προεθέμην νά διδάξω τά Στοιχεία τής μαθηματικής καί τήν θεωρητικήν Γεωγραφίαν εις τό Βασιλικόν τής Πατρίδος μου Γυμνάσιον.

Άλλ' έπειδή μεριζόμενος εις τās οικιακάς φροντίδας καί εις δημοσίους ύπηρεσίας ως μέλος του Δημοτικού Συμβουλίου, δέν έχω τόν άπαιτούμενον υλικόν καιρόν,

37. ΓΑΚ/Έλλ. Σίφ., 5/7.

38. Αυτόθι, όλα τά έγγραφα.

39. ΓΑΚ/Έλλ. Σίφ., 5/7.

παρακαλῶ νά μοί δοθῆ ἡ ἄφεσις ἀπό τῆς Δημοσίου ὑπηρεσίας, διά νά διδάσκω τό μάθημα τοῦτο δίς τῆς ἐβδομάδος.

Οὕτω δύναμαι, νομίζω, νά γίνω χρησιμότερος εἰς τό κοινόν, συντελῶν εἰς τήν ἠθικήν τῶν συμπατριωτῶν μου βελτίωσιν, ἐνῶ ἡ σύμπραξις μου, ὡς μέλους τοῦ Συμβουλίου παρέχει μικράν ἢ οὐδεμίαν εἰς τό Κοινόν ὠφέλειαν.

Ἵποσημειοῦμαι μέ σέβας
Ἐν Σίφνῳ τήν 10 Αὐγούστου 1836
Εὐπειθέστατος
Ν. Χρυσόγελος»⁴⁰

Μερικές ἡμέρες ἀργότερα, ὁ Χρυσόγελος ἀπηύθυνε πρός τήν Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τήν ἐπομένη ἐπιστολή:

«Ἀφ' ὅτου ἡ Κυβέρνησις τῆς Α.Μ. εὐηρεστήθη νά εὐεργετήσῃ τήν Πατρίδα μου διά τῆς συστάσεως καί συντηρήσεως τῆς ἐνταῦθα Ἑλληνικῆς Σχολῆς, συνέλαβον ὁ ὑποφαινόμενος, τόν σκοπόν νά διδάξω εἰς τό Βασιλικόν τοῦτο κατάστημα ἀμισθί τά στοιχεῖα τῆς Μαθηματικῆς, νομίζων ὅτι θέλω ἐκπληρώσει ἐν ταυτῶ διπλοῦν χρέος, καί πρός τήν Κυβέρνησιν τῆς Α.Μ. καί πρός τήν Πατρίδα αὐτήν, ἐάν συνεισφέρω ὅ,τι δύναμαι εἰς φωτισμόν τῶν συμπατριωτῶν μου. Ἡ ἔλλειψις τῶν ἀναγκαίων εἰς τοῦτο βιβλίων ἐστάθη ἐν ἀπό τά ἐμπόδια, διά τά ὅποια ἀνέβαλα ἕως τώρα τήν ἐπιχείρησιν τοῦ ἔργου. Ἐνθαρρυνόμενος τέλος πάντων ἀπό τόν φιλόμουσον Διοικητήν Μήλου κύριον Λάτρην, ἀπεφάσισα νά ἀναδεχθῶ τό χρέος τοῦτο, καθῶς ἐγνωστοποίησα τοῦτο δι' ἀναφοράς μου τῆς 11 Αὐγούστου πρός τόν ἴδιον. Ὁ κύριος Διοικητής μοί ὑπεσχέθη πᾶσαν δυνατήν συνδρομήν καί διά τόν πορισμόν τῶν ἀναγκαίων βιβλίων καί διά τήν ἀγοράν τῶν Γεωγραφικῶν Σφαιρῶν καί Πινάκων διά τό μάθημα τῆς Γεωγραφίας, προέτρεψε δέ νά μεταβῶ εἰς Ἀθήνας ἐπ' αὐτῶ τούτω καί διά νά λάβω τήν συνδρομήν τῆς Σ. Γραμματείας καί τήν γνώμην τῶν διδασκάλων τοῦ Β. Γυμνασίου περί τῆς ἐκλογῆς τοῦ μαθηματικοῦ συγγράμματος, τό ὅποιον πρέπει νά παραδώσω ἐφοδιάσας με συγχρόνως καί μέ τό ἐσώκλειστον πρός τήν Σ. ταύτην Γραμματείαν ἐπίσημον. Ἄλλ' ἐνῶ ἤμην ἔτοιμος νά ἀναχωρήσω, οἰκιακαί ὑποθέσεις μέ ἠνάγκασαν νά ἀναβάλω δι' ὀλίγας ἡμέρας τήν ἀναχώρησίν μου. Ἐκρίνα δέ χρέος μου νά διευθύνω τό ἔγγραφον τοῦ Διοικητοῦ συνοδευμένον μέ τήν παροῦσαν μου, διά τῆς ὁποίας ἐξαιτοῦμαι παρά τῆς Σ. Γραμματείας νά μέ ἐφοδιάσῃ μέ τās ὁδηγίας τῆς καί μέ δύο ἢ τρία σώματα τῶν βιβλίων τῆς στοιχειώδους μαθηματικῆς. Ἐπειδή δέ οἱ ἐνταῦθα διδασκόμενοι νέοι εἶναι ἐπόμενον νά μεταβαίνωσιν ἀκολούθως εἰς τήν Καθέδραν, διά πόθον ὑψηλοτέρων μαθημάτων, νομίζω καταλληλότερον νά παραδοθῆ καί εἰς τοῦτο τό Βασιλικόν γυμνάσιον ἡ αὐτή σειρά τῆς στοιχειώδους Μαθηματικῆς, τήν ὁποίαν παραδίδει αὐτόθι ὁ Διδάσκαλος κ. Χορτάκης.

Ἐνῶ ἡ προσδοκωμένη ἐκ τούτου ὠφέλεια εἶναι μικρά, διά τās ὀλίγας γνώσεις μου, ἀλλά τό παράδειγμα συντελεῖ μέγάλως εἰς τό νά κινήσῃ τόν ζήλον καί ἄλλων ἱκανωτέρων παρ' ἐμέ, ὅταν εὔρη τήν ἀποδοχὴν τῆς Σ. Γραμματείας τό ἐγχείρημά μου.

Ἵποσημειοῦμαι μέ βαθύτατον σέβας
Ἐν Σίφνῳ τῆ 24 Αὐγούστου 1836
Εὐπειθής
Ν. Χρυσόγελος»⁴¹

Ἡ Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ἀπηύθυνε, μετά τῆ ἀνωτέρω, τό ὑπ' ἀριθμ. 7789.7790/2285 τῆς 2ας Αὐγούστου(;) 1836 ἔγγραφό της πρός τόν Διοικητήν Μήλου:

40. Αὐτόθι. Τό ἔγγραφο εἶναι ἀκριβές ἀντίγραφο τῆς 17-8-1836.

41. Αὐτόθι.

Ἀπαντῶσα εἰς τὴν ἀπὸ 17 Αὐγ(ούστου) ἀναφορὰν σας περὶ τῆς κάτω σημειουμένης ὑποθέσεως, ἡ Γραμματεία σᾶς προσκαλεῖ νὰ ἐκφράσετε εἰς τὸν κ. Ν. Χρυσόγε-
λον τὴν μεγάλην εὐχαρίστησίν της διὰ τὸν ὅποιον δεικνύει ἀξιέπαινον ζῆλον εἰς τὸ νὰ
ὀφελήσῃ τὴν νεολαίαν τῆς νήσου του. Περί εἰσαγωγῆς νέων μαθηματικῶν βιβλίων
εἰς τὰ Ἑλληνικὰ Σχολεῖα σκέπτεται ἤδη ἡ Γραμματεία. Ἀλλὰ τὰ μέχρι τοῦδε παρα-
δεδεγμένα εἰς τὰ γυμνάσια καὶ τῶν ὁποίων δύναται νὰ κάμῃ ἐπωφελεῶς χρῆσιν εἰς τὴν
παράδοσίν του, εἶναι τοῦ Καρανδηνοῦ καὶ τοῦ Δεσποτοπούλου αἰ, ἐκ τοῦ Λαγρεγγίου
καὶ Βουρδῶνος μεταφράσεις τῆς Ἀριθμητικῆς Ἀλγέβρας καὶ Γεωμετρίας, καὶ τὰ ὑπὸ
Σούτζου καὶ Ραγκαβῆ συλλεχθέντα μαθηματικὰ προβλήματα. Ἐκ τῶν βιβλίων τού-
των δὲν ἔχει ἡ Κυβέρνησις οὐδὲν εἰς τὴν διάθεσίν της, πωλοῦνται ὁμως ὅλα ἐν Ἀθή-
ναις εἰς τὸ Βιβλιοπωλεῖον τοῦ Α. Κορομηλά.

Ἐν Ἀθήναις τῆ 2 Αὐγούστου (;) 1836. (Ἵπογραφή)». ⁴²

Ἡ Γραμματεία, μολοντί ἐγνώριζε ὅτι τὰ βιβλία τῶν μαθηματικῶν ἐπωλοῦντο
στὴν Ἀθήνα, δὲν ἐφοδίασε μ' αὐτὰ τὸν Χρυσόγελο, ἀλλ' ἀρκέσθηκε στὴν ἀπλὴ ἐκ-
φραση τῶν εὐχαριστιῶν της γιὰ τὸ ἔργο πού, ἀμισθί θὰ ἀνελάμβανε. Φαίνεται λοιπόν
ὅτι τὰ προμηθεύτηκε μόνος του καί, ἀφοῦ τὰ ἐμελέτησε, ἄρχισε τίς παραδόσεις του
τὴν 1η Νοεμβρίου 1836 κατὰ τὴν ἐπόμενη, ὑπ' ἀριθμ. 237/19-11-1836, ἀναφορὰ τοῦ
Δημάρχου Σίφνου Σ. Βαλέττα πρὸς τὸν Διοικητὴν Μήλου:

«Τὴν πρώτην μεσοῦντος ὁ κ. Νικόλαος Χρυσόγελος ἔκαμεν ἑναρξιν τῆς παραδό-
σεως τῶν στοιχειωδῶν μαθηματικῶν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν τῆς Νήσου ταύτης Σχολήν,
καὶ πρῶτον τῆς Ἀριθμητικῆς. Ὁ Δήμαρχος παρευρέθη εἰς τὴν ἑναρξιν ταύτην καὶ
πλήθος πολὺ τῶν κατοίκων.

Πρὸ τῆς ἐνάρξεως ὁ Σχολάρχης κ. Ν. Σπεράντσας ἐξεφώνησε πρῶτον ὁμιλίαν⁴³
καὶ μετὰ τὸ τέλος αὐτῆς ὁ εἰρημένος κ. Χρυσόγελος λόγον κατάλληλον ὡς πρὸς τὰ
μαθήματα τὰ ὅποια ἀνεδέχθη νὰ παραδίδῃ.

Οἱ μαθηταὶ τῆς Γης τάξεως τῆς Σχολῆς, οἱ ἰκανώτεροι ἐκ τῆς Βασι καὶ ἄλλοι ἐκ
τῶν κατοίκων ἀκροάζονται τὸ ὑπὸ τοῦ Χρυσογέλου παραδιδόμενον μάθημα. Ἡ
Δημαρχία δὲν δύναται νὰ μὴν ἐπαινέσῃ εἰς τὴν περίστασιν ταύτην τὸν ζῆλον καὶ πα-
τριωτισμὸν τοῦ κ. Χρυσογέλου, ὑπὸ τῶν ὁποίων κινούμενος συνέλαβε βέβαια τὸν
σκοπὸν νὰ μεταδώσῃ γνώσεις τῆς στοιχειώδους Μαθηματικῆς εἰς τοὺς πατριώτας
του καὶ εὐχεται ὥστε νὰ κινηθῶσι καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Νήσου ταύτης εἰς
μίμησιν αὐτοῦ.

42. Αὐτόθι. Τὸ ἐγγραφο φέρει ἡμερομηνία 2 Αὐγούστου, πλὴν ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ λευκοῦ περιθωρίου ἔχει σημειωθεῖ «Διεκπερ. 7 Σεπτεμβρ. '36».

43. Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι ὁ Σπεράντσας, μολοντί ἑλληνοδιδάσκαλος, ἠθέλησε νὰ ἐκ-
παιδευθεῖ καὶ στὴν ἀλληλοδιδασκτικὴ μέθοδο, ὥστε νὰ διαθέτῃ περισσότερες γνώσεις. Σχετικὸ
εἶναι τὸ ἐπόμενο ἐγγραφο:

«Ἀριθμ. 261

Ἑλληνικὴ Πολιτεία

Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλ. καὶ Δημ. Ἑκπ. Γραμμ.

Ὁ Κύριος Νικόλαος Σπεράντσας Σίφνιος, γνωστός διὰ τὴν παιδείαν του, χρηματίσας πρότερον
κατὰ τὴν πατρίδα του Διδάσκαλος τῆς ἑλληνικῆς καὶ ὠφελήσας τὰ μέγιστα, ἐπεθύμησε
σήμερον νὰ γένῃ ὁμοίως χρήσιμος καὶ διὰ τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου.

Παρακαλεῖται λοιπόν ἡ Γραμματεία νὰ ἐφοδιάσῃ αὐτὸν με τὰ ἀναγκαῖα συστατικά ἀπερχό-
μενον εἰς Αἴγινα διὰ νὰ διδαχθῇ κατὰ τὸ παραδεχθὲν νέον σύστημα τοῦ Γάλλου κ. Σαραζίνου.

Ἵποσημειοῦται μὲ τὸ προσῆκον σέβας

Ἐν Σίφνω τῆ 29 Ἀπριλίου 1831

(Τ.Σ.) Ὁ Διοικητὴς Ἰ. Πιτάρης

[ΓΑΚ/Ἵπ. Παιδ.-Ἀπρίλιος 1831-σχολικά].

Ἐπισυνάπτοντες ἀντίγραφα τῶν ἐκφωνηθέντων λόγων ὡς ἄνωθεν.

Εὐπειθέστατος
Ὁ Δήμαρχος Σίφνου
Σ. Βαλέττας⁴⁴

Ἡ ἄνωτέρω ἀναφορά τοῦ Δημάρχου περιέχει δύο ἐξαιρετικοῦ ἐνδιαφέροντος πληροφορίες: α) ὅτι τὰ μαθήματα πού παρέδιδε ὁ Χρυσόγελος, ἐκτός ἀπό τοὺς σπουδαστές τῆς Σχολῆς, παρακολουθοῦσε «καὶ πλῆθος πολὺ τῶν κατοίκων», γεγονός πού φανερώνει τὴ φιλομάθεια τῶν Σιφνίων καὶ β) ὅτι «καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Νήσου ταύτης» ἦταν ἱκανοὶ «εἰς μίμησιν αὐτοῦ», μαρτυρία πού ἀποκαλύπτει ὅτι ὑπῆρχαν στὸ νησί ἄνθρωποι μὲ μόρφωση καὶ προσόντα γιὰ νὰ διδάξουν στὴ Σχολὴ ἰδιαίτερα μαθήματα.

Ὁ Δήμαρχος μὲ τὸ ἐγγραφὸ τοῦ 160/17-10-1836 εὐχαρίστησε τὸν Χρυσόγελο γιὰ τὴ μεγάλη προσφορά του καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ συνεχίσει νὰ προσφέρει καὶ τίς ὑπηρεσίες του ὡς «Δημοτικὸν Συμβούλου καὶ νὰ παρευρίσκεσθε ὡς τοιοῦτος εἰς τὰς συνόδους τοῦ Δημ. Συμβουλίου, εἰς τὰς ὁποίας ἡ παρουσία σας θέλει συνεργεῖ τὰ μέγιστα εἰς τὴν ἐνέργειαν τῶν δημοτικῶν ὑποθέσεων».⁴⁵

Ἐπὶ πόσο διάστημα ἐδίδαξε τὰ ἰδιαίτερα αὐτὰ μαθήματα ὁ Χρυσόγελος, δέν εἶναι γνωστό. Τότε πάντως εὐεργητικὸς ἐπνευσε ὁ ἄνεμος τῆς Παιδείας στὸ νησί, ὁ δὲ Διοικητὴς Μήλου, στὸ ὑπ' ἀριθμ. 879.885 τῆς 22 Νοεμβρίου 1836, ἐγγραφὸ τοῦ πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Γραμματειῶν, ἔγραψε, ἐκτός ἀπό τὴ γνωστοποίηση ἐνάρξεως τῶν μαθημάτων τοῦ Χρυσογέλου: «Ἐπειδὴ συγχρόνως ἐπληροφορήθην, ὅτι διὰ τὴν πρόοδον τῶν νέων τούτων μαθημάτων καὶ δι' ἄλλας ἀνάγκας τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου, ἦτο χρεῖα κατεπεύγουσα Ἐφόρων τινῶν, ἔσπευσα νὰ διορίσω προσωρινῶς (καὶ μέχρις ὅτου ἡ Κυβέρνησις λάβῃ περὶ τούτου γενικόν τι μέτρον), τοὺς κυρίους Ν. Χρυσόγελον, Ἀπόστολον Γρυπάρην, Ἀντώνιον Καντσιλλιέρην καὶ Πέτρον Μάτσαν ὡς μέλη καὶ τὸν Δήμαρχον ὡς Πρόεδρον τῆς προσωρινῆς ταύτης Ἐφορείας τοῦ Σχολείου, διατάξας νὰ ἔχουν ὑπ' ὄψιν εἰς τὰς ἐργασίας των τὸ περί Δημοτικῶν σχολείων Β. Διάταγμα καὶ ὅλους τοὺς ὑπάρχοντας κανονισμοὺς καὶ νὰ ἀναφέρουν εἰς τὴν Διοίκησιν τὰ δέοντα διὰ τῆς Δημαρχίας».⁴⁶

Τὸ μεγάλο ἐνδιαφέρον γιὰ τὰ ἐκπαιδευτικὰ πράγματα τοῦ νησιοῦ εἶχε ἀρχίσει κατὰ τίς ὑπάρχουσες μαρτυρίες, ἀπὸ τὸν προηγούμενο χρόνο μὲ αἰτήματα τῶν Σιφνίων γιὰ τὴν ἰδρυση καὶ ἄλλων δημοτικῶν σχολείων στὸ νησί. Ἐπρότειναν μάλιστα νὰ τοὺς χορηγηθεῖ ἡ ἀδεία νὰ τὰ ἀνεγείρουν μὲ τὰ οικοδομικὰ ὑλικά τῆς Σχολῆς τοῦ Ἁγίου Τάφου, ἡ ὁποία εἶχε ἀρχίσει νὰ ἐρειπώνεται.

44. ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 5/7. Τὸ ἐγγραφὸ εἶναι ἀκριβὲς ἀντίγραφο τῆς 22-11-1836.

45. Γκιών, Ἱστορία, σελ. μα'-μβ'.

46. ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 5/7.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3ο

«ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΡΕΙΠΩΜΕΝΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΕΙΣ ΣΙΦΝΟΝ Ο ΑΓΙΟΣ ΤΑΦΟΣ»

Μετά τή στέγαση τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς στό μοναστήρι τῆς Φυτειᾶς, τό παλαιότατο κτιριακό συγκρότημά της στό μετόχι τοῦ Ἁγίου Τάφου, κάτω ἀπό τό Κάστρο, χωρίς συντήρησι ἀπό τοῦ ἔτους 1821, εὐρίσκονταν σέ κατάστασι ἐρειπώσεως. Ἡ Δημογεροντία ἐσκέφθηκε τότε δι μέ τά ὑλικά τοῦ συγκροτήματος αὐτοῦ ἦταν δυνατή ἡ ἀνέγερσι δημοτικῶν σχολείων στό Κάστρο καί τά ἄλλα χωριά, τῶν ὁποίων τόσσην εἶχε ἀνάγκη ἡ νεολαία τοῦ νησιοῦ. Ἔθεσε λοιπόν τό θέμα ὑπόψη τοῦ Ἐπαρχοῦ Μήλου μέ τό ἐπόμενο ἐγγραφο:

«Ἀριθ. 210
Τήν 3 Σεπτεμβρίου 1835
ἐν Σίφνω

Βασίλειον τῆς Ἑλλάδος
Πρός τόν Β. Ἐπαρχον Μήλου
Ἡ Τοπική Δημογεροντία Σίφνου

Ἡ Νῆσος αὕτη ἠτύχησεν, ὡς σᾶς εἶναι γνωστόν, ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων νά ἔχη Ἑλληνικόν Σχολεῖον, ὑπό τ' ὄνομα «Ἁγιος Τάφος». Τό Σχολεῖον τοῦτο διατηρεῖτο ἀπό τήν ὁποίαν εἶχε χρηματικήν περιουσίαν καί ἀπό τήν συνδρομήν τῶν φιλομούσων κατοίκων τῆς Νήσου ταύτης μέχρι τοῦ 1821 ὁπότε διαρραγείσης τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως καί μή δυναμένη ἡ Σχολή οὔτε ἐξ ἰδίων (διότι τό χρηματικόν της δανεισμένον εἰς τά κοινά, ἔμεινεν ἀνερέργητον), οὔτ' ἐκ συνδρομῆς νά διατηρηται, παραμεληθεῖσα μάλιστα ἐπτά ὀλοκλήρους χρόνους διά τήν ἀναρχίαν, ἐρημοῦτο καί ἡμέρα τῆ ἡμέρα κρημιζομένη, κατήντησε σχεδόν ἐρείπιον καί οὔτω ἡ Νῆσος αὕτη στερουμένη κοινοῦ Σχολεῖου ἀπό τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1830, ὁπότε, ἡ Ἑλληνική Κυβέρνησις, τῆ συνδρομῆ καί τῶν κατοίκων ἀνήγειρε Δημοτικόν Σχολεῖον ἐν τῷ διαλυθέντι μονυδρίῳ τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου διά τήν ἐκπαιδεύσιν τῆς Νεολαίας, ὡς πρὸς τήν ἀλληλοδιδασκτικήν μέθοδον.

Τό σχολεῖον τοῦτο, ὡς γνωρίζετε, κεῖται εἰς μέρος, ὅπου δέν εἶναι δυνατόν νά συνέρχεται ὅλη τῆς Ν(ήσου) ταύτης ἡ νεολαία, ὡς χρήζουσα τοιαύτης ἐκπαιδεύσεως, μάλιστα ἐκεῖνη τῆς Πόλεως (Κάστρου) καί τῶν χωρίων Ἀρτεμῶνος, Ἐξαμπέλων καί Καταβατῆς καί μ' ἓνα λόγον τό Σχολεῖον τοῦτο κυρίως χρησιμεύει διά τήν ἐκπαιδεύσιν τῆς Νεολαίας τοῦ χωρίου Ἀπολλωνίας (Σταυρίου) καί ὡς ἐκ τούτου λοιπόν καί ὡς ἐκ τοῦ ὅτι, καί ἂν ἦτο δυνατόν νά συνέρχεται εἰς τό αὐτό μέρος ὅλη τῆς Νήσου ἡ Νεολαία, τό σχολεῖον δέν ἔχει τοιαύτην χωρητικότητα, ἡ Νεολαία τῆς Ν. ταύτης μένει κατά τό πλεῖστον μέρος αὐτῆς ὑστερουμένη ἐκπαιδεύσεως τῆς ἀλληλοδιδασκτικῆς μεθόδου, ἀναγκαίας διά τήν εἰσαγωγήν εἰς ἐκεῖνα τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης τά Σχολεῖα.

Ἡ Δημογεροντία, θεωρεῖ, μέ λύπην της, τήν ἔλλειψιν ταύτην καί ἐπιθυμοῦσα, κατά τό χρέος της, νά γένη πρόξενος κοινωφελείας, τολμᾷ νά σᾶς παρακαλέσῃ νά ἐνεργήσητε, ὅπου ἀνήκει, ὥστε νά παραχωρηθῆ πρὸς τήν κοινότητα τῆς Νήσου ἡ ὅλη τῆς ἐρειπωθείσης παλαιᾶς Ἑλληνικῆς Σχολῆς ἐκ τοῦ ἰδίου Τάφου, ὥστε ἐξ αὐτῆς καί διά τῆς συνδρομῆς τῶν κατοίκων, ν' ἀνεγερθῶσιν εἰς τήν πόλιν (ἤτις διόλου στερεῖται ἀλληλοδιδασκτικῆς Σχολῆς) καί εἰς ἐκεῖνα τῶν χωρίων, ὅπου ὑπάρχει παρομοία ἔλλειψις, Δημοτικά Σχολεῖα.

Ἡ Δημογεροντία, κύριε Ἐπαρχε, ἐρειδομένη εἰς τό φιλόκαλον καί φιλόμουσον σας καί εἰς τήν ὁποίαν ἐδείξατε καί δεικνύεται καθ' ἐκάστην προσπάθειαν, ὥστε νά φαίνεσθε ἐπωφελῆς εἰς τούς ἐπαρχιώτας σας πέποιθεν ἀδιατάκτως ὅτι θέλετε ἐνεργ-

γήση τήν εἰς τήν κοινότητα τῆς Σίφνου παραχώρησιν τῆς εἰρημένης ὕλης, ἀχρήστου διόλου, ἄλλως εἰς τό Δημόσιον ὡς μικρᾶς καί οὐτιδανῆς.

Ἵποσημειούμεθα εὐσεβάστως
Οἱ Δημογέροντες
(Τ.Σ.) Γεώργιος Κ. Ὁθωναῖος
Σ. Βαλέττας»¹

Ὁ Ἐπαρχος διεβίβασε στίς 24 Ὀκτ. 1835 τήν ἀναφοράν τῆς Δημογεροντίας στή Νομαρχία σημειώνοντας ὅτι, πράγματι, «ἡ νεολαία τῆς Σίφνου ἔχει ἀνάγκην δύο καί τριῶν καταστημάτων χρησιμευόντων διά Δημοτικά Σχολεῖα, ἡ δέ παλαιά Ἑλληνική Σχολή ὁ Ἅγιος Τάφος κειμένη εἰς μίαν κοιλάδα ἀπόκεντρον καί ὀλίγον φωτιζομένην ἀπό τόν ἥλιον καταντᾶ νοσώδης, παραμεληθεῖσα δέ τόσον χρόνον εἰς τό δίαιστημα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, κατήντησε ἐρείπιον καί βαθμηδόν ἐλαττοῦται ἡ ὕλη αὐτῆς· νομίζω λοιπόν δίκαιον νά παραχωρηθῆ εἰς τήν κοινότητα ἡ ὕλη τοῦ περι οὗ ὁ λόγος ἐρειπωμένου σχολείου πρός κατασκευήν Δημοτικῶν Σχολείων τοσοῦτον ἀναγκαίων εἰς αὐτήν».²

Τό περιεχόμενο τῆς ἀναφορᾶς τῆς Δημογεροντίας, καί ἰδιαίτερα τό σημεῖο περὶ χρηματικῆς περιουσίας τῆς τέως Σχολῆς τοῦ Ἁγίου Τάφου, ἐκίνησε τήν περιέργεια καί τό ἐνδιαφέρον τῆς Διοικήσεως, ἡ ὁποία ἐζήτησε λεπτομερεῖς πληροφορίες προκειμένου νά ἀναζητηθοῦν τά πρός τή Σχολή χρέη. Οἱ πληροφορίες παρεσχέθησαν μέ τό ὑπ' ἀριθμ. 5222/5-11-1835 ἔγγραφο τῆς Νομαρχίας³ καί ἡ Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν μέ τό ὑπ' ἀριθμ. 2807/1244 τῆς 16 Νοεμβρίου 1835 ὁμοιο τῆς ἐγνωστοποίησε, μεταξύ ἄλλων διαδικαστικῶν θεμάτων, ὅτι «μένει εἰς τήν Δημοτικὴν ἀρχὴν νά ἐνεργήσῃ ὅ,τι ἐκ τῶν καθηκόντων τῆς πρός εἰσπραξίν τῶν ὀφειλομένων, ἐξαιτουμένη, ἀν τό ἐγκρίνη, καί τήν σύμπραξιν τῆς Πολιτικῆς ἀρχῆς, τήν ὁποίαν θέλει χορηγήσῃ τότε εἰς αὐτήν τό Νομαρχεῖον κατὰ τά καθήκοντά του. Ἄλλ' ἐν τοσοῦτω θέλει μᾶς πληροφορήσῃ παρά τίνος καί κατὰ ποίαν ἄδειαν κατετέθησαν χρηματικά κεφάλαια τῆς Κοινότητος Σίφνου εἰς τόν Ἅγιον Τάφον κατὰ τό 1827 καί 1830, εἰς ἐποχάς δηλαδή καθ' ἃς τό κατάστημα τοῦτο δέν ἀπελάμβανε μεγάλην ὡς πρός τά χρηματικά του συμβόλαια ὑπόληψιν καί διατί ἔκτοτε δέν ἐφρόντισαν οἱ διαχειρίζοντες τὰς ὑποθέσεις τῆς Κοινότητος νά λάβουν τόσον τά διάφορα, ὅσον καί μέρος τῶν κεφαλαίων, τά ὁποῖα, κατὰ τό πρό τεσσάρων ἐτῶν ληφθέν ἐν Κωνσταντινουπόλει μέτρον, πρόκειται νά πληρωθῶσιν ἐντός ὀρισμένης προθεσμίας καί πληρώνονται ἤδη κατ' ἔτος».⁴

Εἶναι φανερό ὅτι οἱ ἀνωτέρω ἀπορίες τῆς Γραμματείας προήλθαν ἀπό ἐλλειπεῖς πρός αὐτήν πληροφορίες τῆς Νομαρχίας, ἡ ὁποία, ἀφοῦ ἐζήτησε νέα ἐνημέρωση ἀπό τίς τοπικές ἀρχές μέ τό ἔγγραφο τῆς ἀριθμ. 6347/3-12-1835, ἐπανήλθε διαβιβάζοντας καί τό ἐπόμενο ὁμοιο τοῦ Ἐπαρχείου Μήλου:

1. ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 5 7. Τό ἔγγραφο εἶναι ἀντίγραφο, ἐξ ἀντιγράφων τῆς 24.10.1835 τοῦ Ἐπαρχείου Μήλου, πού ἐπεκύρωσε ἡ Νομαρχία Κυκλάδων στίς 7-3-1836.

2. Αὐτόθι.

3. Αὐτόθι. Ὁ Νομαρχῆς Σ. Σκουφός ἀνέφερε μέ τό ἔγγραφο αὐτό ὅτι στή Σχολή χρεωστοῦσαν οἱ Κοινότητες Σίφνου καί Σεριφίου καί ὁ Ἅγιος Τάφος. Ἐξέφρασε δέ τήν ἀποψη «ὅτι εἶναι δίκαιον νά ἐπιφορτισθῆ ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικός Πρέσβυς νά λάβῃ τοὺς χρεωστοῦμένους τόκους τῶν ὁμολογιῶν τῶν ἐπ' ὀνόματι τοῦ Ἁγίου Τάφου, ὅστις ἤδη, ὡς νομίζω, τοὺς πληρώνει κατ' ἐξαμηνίαν εἰς τοὺς παρουσιαζομένους καί ζητοῦντας αὐτοὺς δανειστάς του· περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου δύναται καί ἡ Νομαρχία νά συνεννοηθῆ μετά τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλήν. Πρέσβεως, φθάνει μόνον νά λάβῃ τήν συγκατάθεσιν τῆς Β. Γραμματείας». (Διευκρινίζεται ὅτι τό Πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων, διά τοῦ Μετοχίου τοῦ Ἁγίου Τάφου, πού διατηροῦσε στήν ΚΠολη, διεκπεραίωνε μεγάλο μέρος τῶν ὑποθέσεών του).

4. Αὐτόθι.

«'Αριθμ. 163
ἐπί τοῦ ὑπ' ἀριθμ. 6347 καί
ἀπό 3 Δεκ. π.ξ.
Ἐν Μήλῳ
τὴν 26 Φεβρουαρίου 1836
Δ. 163

Πρὸς τὴν Β. Νομαρχίαν τῶν
Κυκλάδων

Περὶ τῶν χρεωστούμενων εἰς
τὴν ἐν Σίφῳ Ἑλλ. Σχολῆν

Σπεύδει τὸ ἐπαρχεῖον ν' ἀναφέρῃ πρὸς τὴν Β. Νομαρχίαν τὰς ζητηθείσας πληρο-
φορίας περὶ τῶν, παρὰ τοῦ Ἁγίου Τάφου, χρεωστούμενων εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Σχο-
λὴν τῆς Σίφου ὡς ἀνέφερον ἡ Δημογεροντία αὐτῆς.

Ὁ ποτέ εἰς Ταϊγανρόγ ἄρχων πολκόβνικος καὶ ἱππεὺς Ἰωάννης Βαρβάκης⁵ κατὰ
κοινὴν αἴτησιν τῶν Σιφνίων ἐπρόσφερε προῖκαν εἰς τὴν εἰρημένην Σχολὴν κατὰ τὸ
1820 γρόσια τουρκικὰ 7.500,⁶ τὴν ποσότητα ταύτην κατέθεσεν εἰς τὸ ταμεῖον τοῦ
Παναγίου Τάφου διὰ νὰ δίδεται ὁ ἐτήσιος τόκος αὐτῆς συνιστάμενος εἰς γρόσια
τουρκικὰ 600, δηλονότι ἀνά 8 τοῖς 100 κατ' ἔτος, εἰς χρῆσιν τῆς ἐν Σίφῳ Ἑλληνικῆς
Σχολῆς, εἰς ἐνδειξιν δέ τούτου ὁ τότε Μακαριώτατος πατριάρχης τῶν Ἱεροσολύμων
ἐξέδωκε χρεωστικὴν πρὸς τὴν Σχολὴν ὁμολογίαν διὰ τὴν εἰρημένην τῶν 7.500 γρο-
σίων ποσότητα.

Κατὰ τὸ 1830 ἔτος, ὁ κατὰ τὴν ἐπισκοπὴν Μήλου Σ. Μητροπολίτης κ. Καλλίνι-
κος, ὅστις ἦτο μέλος τῆς Ἐφορείας τῆς Σχολῆς, εὐρεθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν,
ἐζήτησε πολλάκις νὰ τῷ δοθῶσιν οἱ δουλευθέντες μέχρι τοῦ ἔτους ἐκείνου τόκοι τῶν
7.500 γροσίων καὶ μὴ δυνηθεὶς νὰ τοὺς λάβῃ διὰ τὴν τότε ἀμχανίαν τοῦ Ταμεῖου τοῦ
Ἁγίου Τάφου, κατῴρθωσε τέλος πάντων ὥστε οἱ τόκοι τῶν 7.500 μέχρι τοῦ 1827,
φέροντες γρόσια 3.600 καὶ οἱ τόκοι τούτων μέχρι τοῦ 1830 ἀνά 4 τοῖς 100 κατ' ἔτος
φέροντες γρόσια 900, τὸ ὅλον 4.500, κατῴρθωσε λέγομεν νὰ ἀνακεφαλαιώσῃ τὴν πο-
σότητα ταύτην καὶ νὰ λάβῃ ἄλλην ὁμολογίαν μέ τόκον ἀνά 4 τοῖς 100 κατ' ἔτος. Ἐν
τούτοις σημειοῦται καὶ ἡ διαλαμβανομένη συνθήκη εἰς τὴν τελευταίαν ὁμολογίαν αὐ-
τολεξεῖ: «Τὰ γρόσια ταῦτα 4.500 ὑποσχόμεθα πληρῶσαι τὸν καθ' ἕκαστον χρόνον
πρὸς 4 τοῖς 100 κατ' ἔτος μέχρι τριετίας· μετὰ δὲ τὴν τριετίαν ὑποσχόμεθα διδόναι
κατ' ἔτος ἀνά γρόσια 500 ἀπὸ τοῦ ἄνωθεν κεφαλαίου σὺν τῷ τόκῳ τῶν ἄνωθεν μέχρι
τελείας ἐξοφλήσεως διό κτλ.»⁷

Ἡ συνθήκη αὕτη εἶναι σύμφωνος μέ τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸ τεσσάρων
ἐτῶν ληφθὲν μέτρον τῆς χρεωλυσίας τοῦ Ἁγίου Τάφου. Τὸ Ἐπαρχεῖον παρακαλεῖ
τὴν Β. Νομαρχίαν νὰ ἐνεργήσῃ ὅ,τι ἐγκρίνει περὶ τῆς ἐξοφλήσεως τόσον τῆς πρώτης
καθὼς καὶ τῆς δευτέρας χρεωστικῆς πρὸς τὴν διαληφθεῖσαν Σχολὴν ὁμολογίας.

Εὐπειθέστατος
Ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Ἐπάρχου
ὁ Γραμματεὺς
Ε. Κορτέσης».⁸

Ἡ ἀνωτέρω ἀναφορά τοῦ Ἐπαρχείου ἀπεστάλη ἀπὸ τὴ Νομαρχία Κυκλάδων στὴ
Γραμματεία μέ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 1089/7-3-1836 ἐγγραφὸ τῆς, στὸ ὁποῖο διετύπωσε τὴ
γνώμη «ὅτι εἶναι καλὸν νὰ ἐνεργηθῇ, ἂν ἐγκριθῇ ἡ ἐξοφλήσις τῶν ἀνωτέρω χρημά-
των διὰ τῆς ἐν Κωνσταντ(ινουπόλει) Β(ασιλικῆς) Πρεσβείας».⁹ Ἀκόμη μέ τὸ ὑπ'

5. Στὸ ἐγγραφο ἀναγράφεται, ἐσφαλμένα, «Βαρδάκας».

6. Βλ. Γκιών. Ἱστορία, σελ. ιζ' καὶ Συμειωσίδη. Τὰ Γράμματα, σελ. 32.

7. ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 5/7. Τὸ νέο αὐτὸ χρεωστικὸ ὁμολογιο τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων,
ἐδημοσίευσεν ὁ Γκιών, δ.π.λ., σελ. ιη'.

8. ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 5/7.

9. Αὐτόθι.

ἀριθμ. 892/7-3-1836 ἐγγραφὸς τῆς ἀπέστειλε ἀντίγραφα ὄλων τῶν ἀναφορῶν ποῦ προηγήθησαν ἐπὶ τοῦ ἀνωτέρω θέματος γιὰ πληρέστερη ἐνημέρωση τῆς Γραμματείας καὶ προσέθεσε, ἀναφορικά μὲ τὰ ἐρείπια τῆς παλαιᾶς σχολῆς «εἶμαι δὲ γνώμης νὰ δοθῆ ἡ ἄδεια εἰς τὸν Δῆμον Σίφνου νὰ μεταχειρισθῆ τὴν ὕλην τοῦ ἐρειπίου εἰς τὴν κατασκευὴν τοῦ νέου σχολείου, τόσω μᾶλλον καθόσον, κατὰ τὴν ἐκθεσιν τοῦ Ἐπαρχοῦ,¹⁰ αὐτὴ εἶναι μικρᾶς ἀξίας καὶ ἐλαττοῦται καθ' ἐκάστην ὡς οὕσα ἐκτεθειμένη καὶ ἀπεριόριστος».¹¹

Τὴν ἀνωτέρω ὑπ' ἀριθμ. 892 ἀναφορὰ τῆς Νομαρχίας διεβίβασε ἡ Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν πρὸς τὴν τῶν Οἰκονομικῶν γιὰ νὰ ἐκφράσῃ τὴ γνώμη τῆς ἐπὶ τῆς δωρεᾶν παραχωρήσεως τῶν ὑλικῶν τῆς τέως σχολῆς στὸν Δῆμο Σίφνου ἢ ἐναντι καταβολῆς κάποιου τιμήματος. Ἐπὶ τοῦ περιθωρίου τῆς δὲ ὁ διευθυντὴς Οἰκονομικῶν, ἐσημείωσε τὰ ἑξῆς:

«Ἐπιστρέφοντες τὰ ἐπισυνημμένα, λαμβάνομεν τὴν τιμὴν νὰ σᾶς κάμωμεν, Κύριε Γραμματεῦ, τὴν παρατήρησιν ὅτι καὶ ἂν ἦτον μεγαλητέρας ἀξίας παρ' ὅτι φαίνεται ὅτι εἶναι ἡ ὕλη ἐνός κατερειπομένου σχολείου, δὲν ἐδύνατο βέβαια νὰ διατεθῆ χρησιμώτερον παρά εἰς ἀνέγερσιν ἄλλου σχολείου. Ἐπομένως νομιζόμεν ἀνοίκειον τὸ νὰ ζητηθῆ ἡ τιμὴ τῆς ὕλης παρά τοῦ Δήμου τῶν Σιφνίων, ἐν ᾧ τὰ μοναστηριακά κτήματα προσδιωρίσθησαν ἐξ ἀρχῆς εἰς τὸν μέγαν σκοπὸν τῆς ἀνεγέρσεως παιδευτικῶν καταστημάτων. Εἴμεθα λοιπὸν γνώμης τὸ νὰ γενῆ ἀπογραφὴ τῆς ὕλης καὶ νὰ παραχωρηθῆ εἰς τὸν Δῆμον διὰ νὰ χρησιμεύσῃ, ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς Διοικητικῆς Ἀρχῆς, εἰς τὸν σκοπὸν τὸν ὁποῖον προτείνου.

Ἀθῆναι τὴν 18 Ἀπριλίου 1836
Ὁ Διευθυντὴς τῶν Οἰκονομικῶν
Γ. Λασσάνης (:).¹²

10. Ἡ ἐκθεσι τοῦ Ἐπαρχοῦ ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Ἀριθ. 136

Ἐπὶ τοῦ ἀριθ. 6023 καὶ

ἀπὸ 9 Νοεμβρίου π.ἔ.

Ἐν Μήλω τῆ 14 Φεβρ. 1836

Δ. 10β

Πρὸς τὴν Β(ασιλικήν) Νομαρχίαν τῶν Κυκλάδων.
Περὶ τοῦ ἐρειπωμένου εἰς Σίφνον
Σχολείου ὁ Ἅγιος Τάφος.

Σπεύδομεν ν' ἀναγγείλωμεν, πρὸς τὴ Β. Νομαρχίαν, ὅτι τὸ ἐν Σίφνω ἐρειπωμένον ἤδη Σχολεῖον, εὑρίσκειται εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Δήμου Σίφνου, ἐκτίσθη πρό ἀμνημονεῦτων χρόνων διὰ συνδρομῆς τῶν Σιφνίων. Ἐπωνομάσθη δὲ Ἅγιος Τάφος, διότι ἐκτίσθη κατ' ἀρχάς ὡς μοναστήριον καὶ ὡς τοιοῦτον ἡ Κοινότης Σίφνου τὸ ἀφιέρωσεν εἰς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις Ἅγιον Τάφον διὰ νὰ λογίζεται μετόχιον αὐτοῦ καὶ ἐπὶ τούτῳ τοῦ ἔδωσαν καὶ τὴν ἐπωνυμίαν «Ἅγιος Τάφος». Ἐπομένως τὸ Μοναστήριον τοῦτο παρεχωρήθη ἀπὸ τὸν τότε Μακαριώτατον εἰς χρῆσιν Δημοτικῆς Σχολῆς τῆς Νήσου Σίφνου.

Τὸ κτίριον δὲν συμπεριλαμβάνεται εἰς κτήματα διότι δὲν ἔχει τοιαῦτα, ἀλλὰ κεῖται μόνον ἡ ὕλη τοῦ κτηρίου εἶναι μικρᾶς ἀξίας κατακρημνισθέντων καὶ ἐρημωθέντων τῶν οἰκημάτων αὐτοῦ πρό δεκαπέντε ἐτῶν. Εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν κρίνομεν ν' ἀναφέρωμεν πρὸς τὴν Β. Νομαρχίαν, ὅτι ἡ ὕλη τοῦ κτηρίου τούτου, ὡς πεταπῆ, εἶναι δίκαιον νὰ παραχωρηθῆ εἰς τὸν Δῆμον τῆς Σίφνου πρὸς κατασκευὴν ἐνός Δημοτικοῦ Σχολείου, διότι τὸ ἐν Σίφνω Δημοτικὸν Σχολεῖον εὑρίσκειται εἰς τὴν περιφέρειαν τοῦ Δήμου τῆς Ἀπολλωνίας.

Εὐπειθέστατος, ὁ Ἐπαρχος Μήλου

Νικόλαος Ε. Γερακάρης».

Ἀκριβὲς ἀντίγραφον ἐν Σύρῳ τῆ 8 Μαρτίου 1836.

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Νομαρχίας Κυκλάδων.

(ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 5/7).

11. ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 5/7.

12. Αὐτόθι.

Ἀκολουθῶς ἡ Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν ἔγραψε πρὸς τὸν Νομάρχη Κυκλάδων: α) μετὰ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 4619/621/17-3-1836 ἔγγραφο τῆς διὰ «τότε μόνον δύναται νὰ συστήσῃ εἰς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν τὴν αἴτησιν τῆς Κοινότητος Σίφνου περὶ ἐξοφλήσεως τοῦ πρὸς τὴν ἐκεῖ Σχολὴν χρέους τοῦ Ἁγιοταφικοῦ Ταμείου, ὅταν ὁ Δῆμος, τῆς περιουσίας τοῦ ὁποίου μέρος ἀποτελεῖ ἡ ὀφειλομένη ποσότης, ζητήσῃ δι' ἀναφορᾶς του τακτικῆς τοῦτο παρά τοῦ Ἐπαρχείου καὶ τὸ Νομαρχεῖον ἐγκρίνει καὶ παραπέμπει πρὸς τὴν Γραμματεῖαν ταύτην τὴν αἴτησιν τοῦ Δήμου»¹³ καὶ β) μετὰ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 4618/943/21-4-1836 διὰ «γίνεται δεκτὴ ἡ αἴτησις τῆς Δημοτικῆς Ἀρχῆς» Σίφνου περὶ παραχωρήσεως «τῆς ὕλης τοῦ νῦν ἐρειπωμένου Ἑλληνικοῦ ποτῆ Σχολείου... ὅθεν προσκαλεῖσθε νὰ διατάξῃτε νὰ γίνῃ ἡ ἐκτίμησις καὶ ἀπογραφή τῆς ὕλης καὶ νὰ παραδοθῇ εἰς τὸν Δῆμον διὰ νὰ χρησιμεύσῃ, ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς Διοικητικῆς Ἀρχῆς, εἰς τὸν σκοπὸν τὸν ὁποῖον προτείνετε. Πρωτόκολλον δὲ τῆς ἀπογραφῆς ταύτης θέλετε πέμπῃ ἐν καιρῷ πρὸς τὴν Γραμματεῖαν ταύτην».¹⁴

Ὅταν ἡ Νομαρχία ἐγνωστοποίησε τὰ ἀνωτέρω, διὰ τοῦ Ἐπαρχείου Μήλου, ὁ Δήμαρχος Σίφνου προσεκάλεσε σὲ συνεδρίασιν τὸ Δημοτικὸν Συμβούλιον γιὰ τὸ πρῶτον θέμα γιὰ τὸ ὁποῖον ἐκδόθηκε ἡ ἐπομένη πράξις:

«Πρᾶξις 19. Ἐν Σίφνω τὴν 9 Νοεμβρίου 1836

Ἀνεγνώσθη ἡ ὑπ' ἀριθμ. 44 πρόσκλησις τοῦ Δημάρχου, πρὸς τὸν πρόεδρον τοῦ Δημ. Συμβουλίου, κοινοποιοῦσα τὴν ὑπ' ἀριθμ. 1530 τῆς Νομαρχίας τῶν Κυκλάδων περὶ τῶν ὀφειλομένων εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Σχολὴν παρά τοῦ Ταμείου τοῦ Ἁγίου Τάφου. Ὅτι διὰ νὰ γένῃ ἡ ἐξόφλησις τούτων προαπαιτεῖται νὰ ζητηθῇ παρά τοῦ ἀρμοδίου Δήμου, τοῦ ὁποίου τὰ ρηθέντα χρήματα εἶναι περιουσία, διὰ τακτικῆς ἀναφορᾶς. Τὸ Συμβούλιον θεωροῦν τὴν ἀνάγκην τοῦ νὰ ἐξοφληθῇ τὸ δάνειον τοῦτο πρὸς συντήρησιν τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς.

Ἀποφασίζει

Ἴον Ἡ ἐξόφλησις τοῦ δανείου τούτου νὰ ἐνεργηθῇ παρά τῆς Σ(εβαστῆς) Κυβερνήσεως

2ον Ὁ Δήμαρχος νὰ διευθύνῃ τὰ ἀντίγραφα τῶν χρεωστικῶν ὁμολογιῶν τοῦ Ταμείου τοῦ Ἁγίου Τάφου πρὸς τὴν Σ(εβαστὴν) Κυβέρνησιν καὶ νὰ ἐνεργῇ σὲ, πᾶσι ἐκ τῶν καθηκόντων του.

Ὁ Πρόεδρος: Ν.Α. Καμπάνης. Τὰ Μέλη: Ν. Χρυσόγελος, Α. Γεροντόπουλος, Ν. Πανώριος, Πέτρος Μάτσας, Γ. Μάτσας, Παῦλος Ἀλμπέρτης, Α. Κολονέλος, Ν. Μπατῆς.

Διὰ τὸ ἀκριβὲς τῆς ἀντιγραφῆς

Ἐν Σίφνω τὴν 12 Νοεμβρίου 1836

Ὁ Πρόεδρος: Ν.Α. Καμπάνης»¹⁵

Τὴν ἀνωτέρω πράξιν καὶ τὰ ἀντίγραφα δύο χρεωστικῶν ὁμολογιῶν (τῆς 20-1-1821 πατριάρχου Ἱεροσολύμων Πολυκάρπου καὶ τῆς 20-1-1830 πατριάρχου Ἀθανασίου),¹⁶ ὁ Διοικητὴς Μήλου ἀπέστειλε στὴ Γραμματεῖα μετὰ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 903/30-1-1837 ἔγγραφο του, τὸ ὁποῖον ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Τὸ Ἐπαρχεῖον Μήλου δι' ἀναφορᾶς του (τῆς 26 Φεβρουαρίου 1836) ἐζήτησε τὴν ἐξόφλησιν δύο χρεωστικῶν ὁμολογιῶν τοῦ Κοινοῦ τοῦ Παναγίου Τάφου πρὸς τὴν ἐν Σίφνω Ἑλληνικὴν Σχολὴν, διὰ νὰ χρησιμεύσουν τὰ χρήματα ταῦτα εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν τῆς νεολαίας τῆς νήσου ἐκείνης.

13. Αὐτόθι.

14. Αὐτόθι.

15. Αὐτόθι. Τὸ ἔγγραφο εἶναι ἀκριβὲς ἀντίγραφο τῆς 30-1-1837.

16. Ἔχουν δημοσιευθεῖ στοῦ Γκιών, Ἱστορία, σελ. ιζ' καὶ ιη'.

Ἡ παύσασα Νομαρχία τῶν Κυκλάδων ἀπήντησεν (ἀρ. 1530 τῆς 31 Μαρτίου) ὅτι ἐγνωμοδότησε πρὸς τὴν Β. Κυβέρνησιν νά ἐνεργηθῆ ἡ ἐξόφλησις τῶν ὁμολογιῶν διὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλλ. Πρεσβείας τῆς Α.Μ., ἀλλ' ὅτι κατὰ διαταγὴν τῆς Β. ταύτης Γραμματείας διὰ νά γείνη τοῦτο, ἀπαιτεῖτο νά ζητηθῆ παρὰ τοῦ ἀρμοδίου Δήμου, τοῦ ὁποίου τὰ ρηθέντα χρήματα εἶναι περιουσία, διὰ τακτικῆς ἀναφορᾶς. Τό Ἐπαρχεῖον ἐκοινοποίησε τὰ δέοντα εἰς τόν Δήμαρχον Σίφνου, ὅστις διεύθυνεν ἐσχάτως πρὸς τὴν Διοίκησιν τὴν ἐγκλειομένην εἰς ἀντίγραφον πρᾶξιν τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου, ἐξαιτουμένου νά εὐαρεστηθῆ ἡ Β. Κυβέρνησις νά ἐνεργήσῃ τὴν ἐξόφλησιν τῶν ὁμολογιῶν, τῶν ὁποίων ἐπισυνάπτονται τ' ἀντίγραφα».¹⁷

Ἡ ἀνωτέρω ἀναφορά ἀπεστάλη ἀπὸ τὴ Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν μέ τό ὑπ' ἀριθμ. Δ. 527/19-2-1837 ἐπισημειωτικό ἔγγραφο «Πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐξωτερικῶν (Γραμματείαν), παρακαλουμένην νά ἐνεργήσῃ διὰ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Πρέσβεως τὰ περὶ ἐξοφλήσεως τῶν ὁμολογιῶν τοῦ Παναγίου Τάφου, τῶν ὁποίων ἐγκλείονται ἀντίγραφα, συμφώνως μέ τὴν ἐπίσης εἰς ἀντίγραφον ἐγκλειομένην πρᾶξιν τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου Σίφνου, ἔχοντος τὴν διαχείρισιν τῆς δημοτικῆς περιουσίας καὶ ἐπομένως καὶ τῆς περιουσίας τοῦ σχολείου. Παρακαλεῖται νά ἐπιστρέψῃ τὴν παροῦσαν ἐν καιρῷ μετὰ τῆς ἀνηκούσης κοινοποιήσεως».¹⁸

Ποία ὑπῆρξε ἡ συνέχεια ἐπὶ τοῦ θέματος αὐτοῦ εἶναι ἀνεξακρίβωτο ἀκόμη, ἀφοῦ οἱ ἀρχειακές πηγές δέν περιέχουν ἄλλα στοιχεῖα ἢ δέν ἔχουν ἐντοπισθεῖ ἐκεῖνες πού τὰ περιέχουν.

Εἶναι ἐπίσης, ἄγνωστο τί ἀπέγιναν τὰ ὑλικά τῆς ἐρειπωμένης Σχολῆς τοῦ Ἁγίου Τάφου, μετὰ τὴν ἐγκριση παραχωρήσεώς τους στόν Δήμο Σίφνου. Οἱ μαρτυρίες στίς ἀρχειακές πηγές ἐξαντλοῦνται μέχρι τοῦ σημείου αὐτοῦ. Ὅμως σέ φυλλάδιο τοῦ Μαρτίου 1860, προεκλογικοῦ χαρακτήρος, μέ τόν τίτλο «Ἡ Σίφνος καὶ ὁ Δήμαρχος αὐτῆς», σελ. 7, ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς:

«Ἡ ἀρχαία τῆς Σίφνου πρωτεύουσα, τό Κάστρον, ἐστερεῖτο ἀνέκαθεν προπαιδευτικοῦ σχολείου... τὰ δέ τέκνα τοῦ δήμου ἐκεῖνου ἔμενον σχεδόν ἀναλφάβητα καὶ ἀπαραπαιδαγώγητα, ὡς μὴ δυνάμενα, πενταετῆ καὶ ἑξαετῆ βρέφη, νά φοιτῶσι καθ' ἑκάστην εἰς τὴν κατὰ τόν Δήμον Ἀπολλωνίας δημοτικὴν σχολήν, ἀπέχουσαν μίαν καὶ ἐπέκεινα ὥραν τοῦ Κάστρου καὶ χωριζομένην αὐτοῦ διὰ δυσβάτων ὁδῶν καὶ δύο μεταξὺ χειμάρρων. Πρὸς θεραπείαν τοῦ δεινοῦ τούτου εἶχεν ἄλλοτε ἕποφασίσει ἡ πρό τοῦ κ. Προβελεγγίου δημοτικὴ ἀρχὴ νά οἰκοδομήσῃ κατάλληλον τι ἀλληλοδιδασκατικόν σχολεῖον. Ὑπογραφαὶ λοιπόν συνδρομητῶν ἠνοιχθησαν δι' ἐπιμελείας τοῦ τότε δημάρχου καὶ ἡ οἰκοδομὴ ἤρχισεν ἐπὶ τῶν ἐρειπίων τῶν λεγομένων Πολλῶν Ἐκκλησιῶν... Πρὶν ὅμως ἐπιτεθῆ ἡ στέγη, ἐπειδὴ εἶχον ἐξαντληθεῖ οἱ πόροι, ἀνεβλήθη πρὸς καιρόν ἡ ἀποπεράτωσις τῆς οἰκοδομῆς, καὶ τό ὑπολειπόμενον ὑλικόν ἐτέθη εἰς δημόσιόν τι οἰκοδόμημα, ἵνα φυλάττεται ἕως ἄν εὐρεθῶσι τὰ ἀπαιτούμενα Χρήματα... Εἰκοσιν ὀλόκληρα ἔτη... ἔμενον ἀτελής ἡ οἰκοδομὴ τοῦ σχολείου...». Εἶναι πολὺ πιθανόν τὰ οἰκοδομικά ὑλικά πού χρησιμοποιήθηκαν γιὰ τὴν δημοτικὴν σχολὴν Κάστρου νά προέρχονται ἀπὸ ἐκεῖνα τῆς ἀγιοταφικῆς, ἀφοῦ οὔτε στόν Ἀρτεμῶνα, οὔτε σέ ἄλλο χωριό ἀνοικοδομήθηκε τότε σχολεῖο. Ἴσως μάλιστα πρέπει νά ὑποθέσουμε ὅτι ἀφοῦ πρῶτα ἀνοικοδομήθηκαν μέ τὰ ὑλικά τῆς ἐρειπωμένης σχολῆς οἱ δύο νέες αἰθουσες διδασκαλίας στίς καινούργιες ἐγκαταστάσεις τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς στὴ Φυτειά, τὰ ἐναπομείναντα χρησιμοποιήθηκαν, κατὰ τὰ ἀνωτέρω, γιὰ τὴν ἀνέγερση τοῦ δημοτικοῦ σχολείου Κάστρου. Ἄλλωστε τὰ ὑλικά αὐτὰ ἦταν πολλά, ὅταν ἤδη εἶναι γνωστό ὅτι τὰ κτίρια τῆς ἄλλοτε Σχολῆς τοῦ Ἁγίου Τάφου ἦταν ἱκανά νά στεγάσουν καὶ ἐξυπηρετήσουν 300 περίπου μαθητές.

¹⁷. ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ.: 5/7.

¹⁸. Αὐτόθι.

ΔΗΜΑΡΧΕΥΟΝΤΟΣ ΝΙΚΟΛ. ΧΡΥΣΟΓΕΛΟΥ

Στά άμέσως επόμενα χρόνια και, όπως ιδιαίτερα, από το έτος 1837, όταν, μετά τη συγχώνευση των Δήμων Απολλωνίας και Σίφνου σε έναν Δήμο, δήμαρχος ανέλαβε ο Νικ. Χρυσόγελοσ, παρατηρείται στο νησί μία έντονη εκπαιδευτική δραστηριότητα με όπως ευεργετικά αποτελέσματα. Η προσέλευση μαθητών, τόσο στο Άλληλοδιδασκτικό, όσο και στο Έλληνικό Σχολείο, χαρακτηρίζεται μεγάλη και πέραν των δυνάμεων των δύο διδασκάλων, Μάτσα και Σπεράντσα. Στά 1836 ο πρώτος έδίδασκε 90 μαθητές, 74 αγόρια και 16 κορίτσια¹ και ο δεύτερος 113, αγόρια 109 και κορίτσια 4, χωρισμένους σε τρεις τάξεις.² Μάλιστα στην Έλληνική Σχολή 23 από τους μαθητές προέρχονταν από άλλες περιοχές: από την Κρήτη 12, από τη Μήλο 5, από τη Φολέγανδρο 2 και ανά ένας από την Πάτμο, τη Μοσχόπολη, την Έφεσο και την Ύδρα. Αναφέρεται ακόμη ότι, λόγω κτιριακής ανεπάρκειας, περί τους 150 μαθητές έξακολουθούσαν να παρακολουθούν τά μαθήματα των Γραμματοδιδασκάλων.³

Κατά τον εκπαιδευτικό νόμο, ή Έκπαίδευση της νεολαίας αποτελούσε έργο των Δήμων, οι όποιοι είχαν την ευθύνη προαγωγής της (άνεγερση σχολικών κτιρίων, έξοπλισμός, διδασκαλικοί μισθοί κλπ.) από τά τοπικά έσοδα. Ο Δήμος Σίφνου, πτωχός σε έσοδα, αντιμετώπιζε, όπως ήταν φυσικό, μεγάλο οικονομικό πρόβλημα στην έν γενει άσκηση του έργου του και ήταν έντελώς αδύναμος να πραγματοποιήσει άνεγερση σχολικών κτιρίων ή να συντηρήσει περισσότερους διδασκάλους, οι όποιοι ήταν πράγματι άπαραίτητοι για τη σωστή έκπαίδευση τόσων πολλών μαθητών.

Ός Δήμαρχος Σίφνου, ο Νικολαος Χρυσόγελοσ, άνθρωπος έμπειρος, τόσο στα σχολικά, όσο και στα διοικητικά (κυβερνητικά) πράγματα, έγνώριζε ότι, τουλάχιστον τότε, δέν μπορούσε να περιμένει οικονομική συμπαράσταση από τό Κράτος για την έκτέλεση των αναγκαίων στην Έκπαίδευση έργων. Τά πλέον άπαραίτητα άπ' αυτά ήταν ή δημιουργία νέων σχολικών αίθουσών και ο διορισμός ενός βοηθού διδασκάλου στην Έλληνική Σχολή. Η τελευταία, είχε μέν άποκτήσει τη νέα στέγη της στον Χρυσόστομο, άλλ' ή κτιριακή συγκρότηση του τελευταίου ως Μονής, δέν έξυπηρετούσε τίς σχολικές άνάγκες. Έτσι, όπως ήδη αναφέρθηκε, χρησιμοποιώντας τά οικοδομικά υλικά της έρειπωμένης Σχολής του Αγίου Τάφου, την προσφορά εργασίας των κατοίκων και τη δημαρχιακή άμοιβή του εκ δρχ. 400, άνήγειρε δύο αίθουσες διδασκαλίας και μικρή βιβλιοθήκη στη Φυτειά και προχώρησε στην οικοδόμηση δημοτικού σχολείου στο Κάστρο, οι μαθητές του όποιου δέν ήταν δυνατόν, λόγω άποστάσεως, να σπουδάζουν στο δημόσιο σχολείο της Απολλωνίας. Άργότερα, τό 1840, ένεθάρρυνε τον διδάσκαλο Κωνσταντίνο Μανδελένη να συστήσει Δημοτικό Σχολείο στον Άρτεμώνα,⁴ πολυάνθρωπο χωριό, ώστε να γίνει δυνατή ή κάλυψη των εκπαιδευτικών αναγκών του νησιού κατά τον καλύτερο τρόπο.

Οι στόχοι του Χρυσογέλου επί των σχολικών πραγμάτων περιγράφονται στο ύπ' αριθμ. 149/22-9-1837 έγγραφό του προς την Διοίκηση Μήλου, στο όποιο, αναφερό-

1. ΓΑΚ/Δημ. Άπ., 21/16, όπου ο κατάλογος των μαθητών.

2. ΓΑΚ/Έλλ. Σίφ., 5/7.

3. ΓΑΚ/Δημ. Άπ., 21/16, όπου τό ύπ' αριθμ. 149/22-9-1837 έγγραφο του Δημάρχου Σίφνου Ν. Χρυσογέλου.

4. Βλ. τό κεφάλαιο 6ο της παρούσης.

μενος στην Ἀλληλοδιδασκτική Σχολή, έγραφε, μεταξύ άλλων: «Ἐπισυνάπτεται καί ὁ κατάλογος τῶν μαθητευομένων ὀγδοήκοντα ἑπτὰ τόν ἀριθμόν. Ὁ ἀριθμός οὗτος δέν εἶναι ἀνάλογος μέ τήν πληθύν τῶν κατοίκων διά τήν δυσκολίαν τοῦ νά πέμπωσιν οἱ γονεῖς τά μικρά τέκνα των εἰς τό Σχολεῖον τοῦτο ἔνεκα τῆς ἀποστάσεως, ἐν καιρῷ χειμῶνος μάλιστα. Ὑπάρχουν ὁμως Γραμματοδιδάσκαλοι πολλοί, διδάσκοντες ὑπέρ τούς 150 παῖδας. Ἡ Δημαρχία δέν ἠμπορεῖ νά ὑποχρεώσῃ τούς γονεῖς νά πέμπωσι τούς παῖδας των εἰς τό δημόσιον κατάστημα διά τούς ἔκτεθέντας λόγους καί νά παύσῃ τούς Γραμματοδιδασκάλους τούτους· ἐλπίζει δέ νά συστηθῶσιν ἀλληλοδιδασκτικά σχολεῖα, ὅπου δέν ὑπάρχουν, μέ τά ἀφιερωθέντα εἰς τοῦτο ὀλίγα δημοτικά χρήματα καί διά τῶν δημοσίων ἐργασιῶν».⁵

Ἡλπιζε ἢ προγραμματίζει δηλαδή ὁ Χρυσόγελος ὅτι μέ τίς πιστώσεις τοῦ δημοτικοῦ προϋπολογισμοῦ, τίς σχετικές μέ τήν ἐκπαίδευση, θά ἐπετύγχανε τήν ἴδρυση καί ἄλλων δημοτικῶν σχολεῖων. Ὅταν διεπίστωσεν ὅτι τοῦτο ἦταν ἀδύνατο, προσέφερε, γιά τόν σκοπό αὐτό, τήν ἐτήσια δημαρχιακή ἀντιμισθία τοῦ ἀπό τοῦ ἔτους 1838 καί ἐξῆς, ἀνερχομένην σέ 400 δρχ., γεγονός πού ἐπέτρεψε νά ἀξιῶσῃ ἀπό ἐργατικούς δημότες νά συνεισφέρουν τήν προσωπική τους ἐργασία καί ἀπό τούς λοιπούς οικονομική συμπαράσταση. Ἐτσι, μετά τίς οικοδομικές ἐργασίες στήν Ἑλληνική Σχολή καί στό Κάστρο, προήλθε τό 1838 «εἰς τήν λιθόστρωσιν τοῦ Ἀλληλοδιδασκτικοῦ» σχολεῖου τῆς Ἀπολλωνίας,⁶ τό ὁποῖο, ἐπί χρόνια, τήν ἔστερεῖτο. Γιά τόν σκοπό αὐτό, ἀλλά καί τίς ἄλλες κτιριακές βελτιώσεις τῶν σχολεῖων, ἐζήτησε νά χρησιμοποιήσῃ καί τά οικοδομικά ὑλικά τῆς διαλελυμένης γυναικείας μονῆς τοῦ Μουγκοῦ, κατά τό ἐπόμενο ἔγγραφο:

«Ἀριθ. 146

ἐν Σίφνω τήν 7 Σεπτ. 1837

Πρός τήν Β. Διοίκησιν Μήλου

Περί τοῦ ὑλικοῦ τῆς διαλυθείσης γυναικείας Μονῆς τοῦ Μουγκοῦ.

Τό ὑλικόν τῶν οικοδομημάτων τῆς διαλυθείσης γυναικείας Μονῆς τοῦ Μουγκοῦ, συνιστάμενον εἰς μικρούς δοκοῦς, πλάκας καί πορτοπαράθυρα, ἔκτεθειμένον καί ἀπροστάτευτον, τό μέν ἐφθάρη ὑπό τοῦ χρόνου, τό δέ διηρπάσθη παρά τῶν τυχόντων. Ἡ Δημαρχία, ἅμα ἀνέλαβε τά χρέη τῆς, ἀπηγόρευσε διά τῆς ὑπ' ἀριθμ. 11 τῆς 4 Ἰουλίου, ἐπί ποινῆ τοῦ ἀρθροῦ 376 τοῦ Ποινικοῦ Νόμου τήν διαρπαγήν τῆς ὕλης ταύτης, ἀλλά θεωροῦσα ὅτι ὁλονέν φθείρεται, ὡς μή ἔχουσα τά μέσα νά προφυλάξῃ αὐτήν ἀπό τούς διαρπάζοντας, ἐνόμισε χρέος τῆς νά ἀναφέρῃ περί τούτου εἰς τήν Β(ασιλικήν) Διοίκησιν.

Τό διασωθέν ἐκ τοῦ ὑλικοῦ τούτου, εἶναι χρήσιμον εἰς τήν ἀλληλοδιδασκτικήν Σχολήν, τῆς ὁποίας τό ἔδαφος μή ὄν λιθόστρωτον, τρίβεται καθημερινῶς. Ἡ Δημαρχία θέλει μεταχειρισθῆ τοῦτο εἰς τό δημόσιον κατάστημα, ἐπικουρούμενη παρά τῆς Β(ασιλικῆς) Κυβερνήσεως, ἐάν εὐδοκήσῃ νά παραχωρήσῃ αὐτό εἰς τήν χρῆσιν ταύτην. Ἡ Δημαρχία περιμένει τās περί τούτου διαταγάς τῆς Β. Διοικήσεως, εὐελπίς ὅτι θέλει ἐνεργήσῃ τά ἐπ' αὐτῇ, πρὸς κοινόν συμφέρον.

Εὐπειθέστατος

Ὁ Δήμαρχος Σίφνου

Ν. Χρυσόγελος»⁷

Ἡ ἀναφορά τοῦ Δημάρχου διαβιβάσθηκε ἀρμοδίως στήν Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί, τελικά, μέ τήν ὑπ' ἀριθμ. 770/192/10 Νοεμβρ. 1837 ἀπόφαση τῆς

5. ΓΑΚ/Δημ. Ἀπ., 21/16.

6. Αὐτόθι.

7. ΓΑΚ/Μοναστηριακά, Φάκ. 586. Τό ἔγγραφο εἶναι ἀκριβές ἀντίγραφο τῆς 14-10-1837 μέ ἐπικύρωση τῆς Διοικήσεως Μήλου.

Ἐπιτροπῆς τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου πρὸς αὐτήν, ἐγνωμοδοτήθηκεν ὅτι «ἡ αἵτησις τοῦ Δημάρχου Σίφνου, τοῦ νὰ παραχωρηθῆ εἰς τὸν Δῆμον τοῦ τό ὑλικόν τῆς ἐκεῖ διαλυθείσης γυναικειᾶς Μονῆς τοῦ Μουγκοῦ... θεωρεῖται παραδεκτέα...».⁸

Ἔτσι, ὁ Χρυσόγελο, μέ τίς εὐστοχες ἐνέργειές του, ὡς ἓνας ἄλλος πατροκοσμᾶς, μέ τὰ ὑλικά τῶν ἐρειπωμένων Μονῶν, ἀλλά καί τήν προσωπική οἰκονομική συμμετοχή του, ἐπέτυχε, κατά τήν περίοδο τῆς θητείας του στό Δημαρχιακό ἀξίωμα, νά θέσει ἰσχυρές βάσεις στά ἐκπαιδευτικά πράγματα τοῦ νησιοῦ, μέσα σέ σύντομο, σχετικά, διάστημα, μέ τίς ἀπαραίτητες βελτιώσεις πού ἐπέφερε. Ἀκόμη, τό 1838, προχώρησε καί στήν ἐπένδρωσι τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς μέ βοήθῃ τοῦ Σχολάρχου Σπεράντσα, ὁ ὁποῖος, παρά τίς φιλότιμες προσπάθειές του, δέν ἦταν δυνατό νά ἔχει τήν πρέπουσα ἀπόδοσι ὅταν οἱ μαθητές του ὑπερέβαιναν τοὺς 110.⁹ Ὑστερ' ἀπό συσκέψεις καί διάφορες σκέψεις γιά τήν ἐξοικονόμησι τοῦ κονδυλίου τῶν μισθῶν τοῦ βοηθοῦ διδασκάλου, ἐπρότεινε τῆ θέσι στόν Γεώργιο Ψαραῦτη, ὁ ὁποῖος τότε ἐδίδασκε στή Σέριφο¹⁰ καί τόν ἐπεισε νά τήν ἀποδεχθεῖ. Σέ ἔκθεσι ἀπό 20-8-1838, τῆς Ἐφορείας τῶν διδακτικῶν καταστημάτων (μέ Πρόεδρο τόν Ν. Χρυσόγελο καί Μέλη τοὺς Πέτρο Μάτσα, Ἀ. Γρυπάρη καί Α. Καντζηλλιέρη), ἀναφέρεται:

«Ὁ Σχολάρχης κύριος Ν. Σπεράντσα, ἐκπληρῶν μέ φιλοτιμίαν καί ζῆλον τὰ χρέη του, ἐπρόβαλλε τήν ἀνάγκην ἑνός βοηθοῦ Διδασκάλου, ἀδυνατῶν εἰς ἄλλο νά ἐξαρκέσῃ εἰς τόσους μαθητάς καί πρὸς ἐξοικονόμησιν τῆς μισθοδοσίας αὐτοῦ, παρεχώρησεν ἐκ τοῦ μισθοῦ του δραχμᾶς 40 κατά μήνα. Ἡ Ἐφορεία γνωρίζουσα τήν ἀνάγκην ταύτην ἐκλεξε πρό πέντε ἤδη μηνῶν ὡς τοιοῦτον τόν δημότην κύριον Γ. Ψαραῦτην, ἔχοντα πρακτικὴν ἀσκήσιν εἰς τό διδασκαλικόν ἐπάγγελμα, τό ὁποῖον μετῆλθε πολλοὺς χρόνους εἰς τό αὐτό Σχολεῖον τῆς Σίφνου καί ἀλλαχοῦ, καί τήν ἀδειαν τῆς Σ. Γραμματείας, διορίσασα διὰ μισθόν αὐτοῦ δραχμᾶς 90 κατά μήνα, πρὸς τό παρόν, κατά τὰ ἐνόντα μέσα, καί ὄχι κατά τήν ἰκανότητα τοῦ Διδασκάλου τούτου. Τήν ἐκλογὴν τοῦ διδασκάλου τούτου, γνωστοῦ διὰ τήν ἰκανότητα καί τήν ἀμειπτον διαγωγὴν του, ἐνέκρινε τό Δημοτικόν Συμβούλιον, ἀποδεξάμενον καί τό ὁποῖον ἔλαβε μέτρον ἢ Ἐφορεία τοῦ νά συνεισφέρωσι κατά μήνα οἱ εὐκατάστατοι γονεῖς τῶν μαθητῶν ἀνά 1 δρχ. ἢ 1:50, τό δέ ἐλλεῖπον εἰς συμπλήρωσιν τῶν 90 δραχμῶν ἐνέκρινε τό Συμβούλιον νά χορηγῆται ἀπό τὰ προσδιορισθέντα κεφάλαια δρχ. 200 εἰς τόν Προϋπολογισμὸν εἰς συντήρησιν τῶν διδακτικῶν καταστημάτων τοῦ Δήμου Σίφνου. Ἐπειδὴ δέ ὁ πόρος οὗτος ἐξηντλήθη κατά τό τρέχον ἔτος εἰς τήν ἐπισκευὴν τοῦ κατά τήν Ἀπολλωνίαν Δημοτικοῦ Σχολεῖου, ὁ Δήμαρχος, ἐπρόσφερε τήν ἀντιμισθίαν του εἰς ἀναπλήρωσιν τοῦ ἐλλείποντος καί εἰς ἄλλας ἀνάγκας τῶν διδακτικῶν καταστημάτων. Διὰ τῆς συστάσεως τοῦ ρηθέντος Διδασκάλου ἐπαγρυπνοῦντας ἀκόμωσ εἰς τήν διαγωγὴν τῶν παιδῶν, φυλάττεται ἡ ἀπαιτουμένη εὐταξία εἰς τό Σχολεῖον καί πρόοδος περισσοτέρα τῆς Νεολαίας εἰς τὰ μαθήματα ἐλπίζεται».¹¹

Ἔτσι, μέ τίς ἀνωτέρω οἰκονομικὰς θυσίας ὅλων τῶν πλευρῶν, καί αὐτοῦ τοῦ Ψαραῦτη πού ἐδέχθηκε τὸν μισθὸ τῶν 90 δραχμῶν, ἡ Ἑλληνικὴ Σχολή, ἀπὸ 1ης Ἰουνίου 1838, διέθετε πλέον δύο ἐξαιρέτους διδασκάλους καί παιδαγωγούς μέ μεγάλη πείρα, μέ ἀποτέλεσμα τήν αἰσθητὴ πρόοδο τῶν μαθητῶν κατά τὰ χρόνια πού ἀπεκλύθησαν. Πολλοὶ μάλιστα ἀπὸ τοὺς μαθητές τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ἀνεδείχθησαν βραδύτερα σέ διακεκριμένα στελέχη τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας, μερικοὶ δέ ἀπ' αὐτούς, μέ τήν ἰδιαί-

8. Αὐτόθι.

9. ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 5/7, ὅπου ὁ κατάλογος τῶν μαθητῶν.

10. ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 5/7, ὅπου ἡ ὑπ' ἀριθμ. 63/20-8-1838 ἀναφορὰ τοῦ Ν. Σπεράντσα, στήν ὁποία γίνεται λόγος γιά τὴ διδασκαλία τοῦ Ψαραῦτη στή Σέριφο.

11. ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 5/7.

τερη δραστηριότητά τους, επέδρασαν θετικά στη διαμόρφωσή της.¹²

Ἡ γενική πρόοδος τῶν μαθητῶν τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς, συνετελέσθη ἐν μέσῳ πολλῶν δυσχερειῶν καί ἐλλείψεων τῶν ἀναγκαίων διδακτικῶν μέσων. Σέ ἀναφορά τῶν Ἐφόρων, τῆς 28ης Ἰουλίου 1839, ἀναγράφεται:

«Μέ εὐχαρίστησιν τῆς ἀναφέρει ἡ Ἐφορεία τήν πρόοδον τοῦ καταστήματος τούτου, διά τήν ἐπιμέλειαν καί φιλοπονίαν τοῦ Σχολάρχου καί τοῦ Διδασκάλου καί τήν βελτίωσιν αὐτοῦ... Ἡ ἐλλείψις τῶν ἀναγκαίων διδακτικῶν βιβλίων καί διά τούς διδασκάλους καί τούς μαθητάς εἶναι ἡ σημαντικώτερα, τήν ὁποίαν ἡ Ἐφορεία δέν ἔχει τά μέσα νά θεραπεύσῃ· διότι ἐκτός τῶν βιβλίων, τά ὁποῖα εἰς διαφόρους ἐποχάς διένειμεν εἰς τά Σχολεῖα, δέν ὑπάρχουν ἄλλα καί οἱ μαθητές αὐτοί, πένητες ἐκ πενήτων, δέν ἔχουν τά μέσα νά προμηθευθῶσι τά ἀναγκαῖα βιβλία. Διά χρῆσιν λοιπόν τῶν διδασκάλων καί τῶν πτωχῶν μαθητῶν, παρακαλεῖται ἡ Γραμματεία αὕτη, νά χορηγή εἰκοσι τουλάχιστον σώματα ἐκ τῶν διδακτικῶν βιβλίων, τά ὁποῖα εἰσάγονται εἰς τά Ἑλληνικά τοῦ Κράτους Σχολεῖα».¹³

Στίς ἐξετάσεις τοῦ ἰδίου μηνός καί ἔτους «ἡ Ἐφορεία διένειμεν εἰς τούς ἀριστεύσαντας ἐκ τῶν, παρά τοῦ κυρίου Ἰ. Βαλέττα, σταλέντων βιβλίων εἰς τήν Σχολήν ταύτην πρός τόν σκοπόν τούτον».¹⁴ Παλαιός μαθητής τοῦ Γ. Ψαραύτη, τό 1829 κ.ἐξ. ὁ Βαλέττας (ὁ μετὰ διάσημος διδάσκαλος)¹⁵ προήλθε στήν εὐγενῆ αὐτή χειρονομία, χάριν ἀναπτύξεως τῆς ἀμίλλης μεταξύ τῶν μαθητῶν.

Καί ἐνῶ ἡ πρόοδος τῆς Σχολῆς ηὔξανε μέ τούς δύο διδασκάλους, μέ Β. Διάταγμα τῆς 16/28 Ἰουνίου 1841, ὁ Γ. Ψαραύτης, διορίσθηκε «διδάσκαλος εἰς τό Ἑλληνικόν Σχολεῖον τῆς Ναυπλίας». Τήν τοποθέτησή του ἐγνωστοποίησεν ὁ διδάσκαλος μέ ἀναφορά τῆς 30ης ἰδίου μηνός στόν Δήμαρχο Νικ. Χρυσόγελο, ὁ ὁποῖος, μέ τό ὑπ' ἀριθμ. 238/6-7-1841 ἐγγράφῳ του πρός τήν Διοίκηση Σύρου, ἀνέφερε: «Ἐπειδή ὁ διδάσκαλος οὗτος, διωρισμένος παρά τῆς Δημοτικῆς Ἀρχῆς, ἐμισθοῦτο παρ' αὐτῆς καί ἀπό τόν ἴδιον Σχολάρχην παραχωροῦντα κατά μήνα δρχ. 40 ἐκ τῆς ἀντιμισθίας του, συνεκαλέσαμεν εἰς συνεδρίασιν τό Δημοτικόν Συμβούλιον, διά νά γείνη ἡ ἀνήκουσα σύσκεψις καί ἀπόφασις περί τοῦ σπουδαίου τούτου ἀντικειμένου. Τό Δημοτικόν Συμβούλιον ἐξέδωκε κατά συνέπειαν τήν ὑπ' ἀριθμ. Δ' πρᾶξιν τῆς 2 τοῦ ἐνεστώτος, ἔχον ὑπ' ὄψιν καί τήν πρός τήν Δημαρχίαν ἀναφοράν τῶν πατέρων τῶν διδασκομένων ὑπό τοῦ διδασκάλου τούτου παιδῶν, ἐξαιτουμένων νά μή μετατεθῇ ὁ Διδάσκαλος οὗτος, ὑπό τόν ὁποῖον οἱ παῖδες τῶν ἔδειξαν ἐξ ἀρχῆς καί δεικνύουν διανοητικῆς καί ἠθικῆς προόδου».

Συμμορφούμενοι μέ τό ἄρθρον 1 τῆς μνησθείσης πράξεως διευθύνομεν ἀντίγραφον τῆς ἰδίας καί τήν ἀναφοράν τῶν Δημοτῶν πρός τήν Β. Διοίκησιν, ἐξαιτούμενοι νά καθυποβληθῶσιν εἰς τήν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστ. κτλ. Β. Γραμματεῖαν ὅσον τάχιον, πρὶν ὁ διδάσκαλος οὗτος μεταβῇ εἰς Ναυπλίαν καί τό ἐνταῦθα Ἑλληνικόν Σχολεῖον παραλυθῇ. Ἡ Β. Γραμματεία ἔχει τās ἀνηκούσας πληροφορίας περί τῆς ἰκανότητος καί τῆς ἐπιμελείας τοῦ Διδασκάλου τούτου ἀπό τās ἐκθέσεις τῆς Ἐφορείας, μετά τās θερινᾶς ἐξετάσεις τοῦ Σχολείου τούτου τῶν τριῶν παρελθόντων ἐτῶν.

Ὅφειλομεν δέ νά παρατηρήσωμεν ἐπί τούτοις, ὅτι ἡ μετάθεσις τοῦ Διδασκάλου τούτου θέλει γείνην μέγα πρόσκομμα εἰς τήν ἠθικήν καί διανοητικήν πρόοδον 120 παιδῶν διδασκομένων ὑπ' αὐτοῦ, διά τήν δυσκολίαν τοῦ νά διευθύνῃ μόνος ὁ Σχο-

12. Βλ. στοὺς καταλόγους μαθητῶν (Κεφάλαιο 8ο), τὰ ὀνόματα μέ ἀστερίσκο(*). Καί τό μικροβιογραφικόν τοῦ Ἀπ. Μακράκη (σελ. 95).

13. ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ. 5 7.

14. ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ. 5 7, ὅποι. ἡ ὑπ' ἀριθμ. 5 24-7-1839 ἀναφορά τῶν διδασκάλων Σπεράντσα-Ψαραύτη, στήν ὁποῖα περιέχεται ἡ πληροφορία.

15. Σιμειωνίδης, Τά Γράμματα, σελ. 32 καί Ἱστορία, σελ. 309.

λάρχης τό Σχολεῖον τοῦτο, καθὼς ὁ ἴδιος ἐξέφρασεν ἐνώπιον τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου. Δέν λανθάνει δέ τήν Β. Διοίκησιν, ὅτι ἡ μεταβολή τῶν διδασκάλων εἰς παῖδας πρωτοπείρους καί ὄπου ἡ μέθοδος τοῦ διδάσκειν δέν κατέστη εἰσέτι ὁμοιόμορφος, καθ' ὅσον ἀφορᾷ μάλιστα τό Γραμματικόν μέρος τῆς Γλώσσης θέλει φέρει τῶ ὄντι στάσιν εἰς τήν πρόοδον παιδῶν, προγεγυμνασμένων ἀρκετά εἰς τό τεχνολογικόν μέρος, κατὰ τήν παραδεχθεῖσαν Γραμματικήν τοῦ κυρίου Γενναδίου, τήν ὁποίαν δέν εἶναι εὐκόλον νά ἀκολουθήσῃ ὁ τυχών Διδάσκαλος, χωρίς πορηγουμένην μελέτην καί συχνήν ἐφαρμογήν».¹⁶

Ὁ Διοικητής Σύρου διεβίβασε τή σχετική ἀλληλογραφία στή Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν μέ τό ὑπ' ἀριθμ. 2749/27-10-1841 ἔγγραφόν του καί τήν παρατήρησιν «ὅτι τό Σχολεῖον τῆς Σίφνου δέν ἦταν δυνατόν νά διευθύνηται παρά μόνον τοῦ Σχολάρχου, ἀλλ' ἀπαιτεῖται καί εἰς ἄξιος βοηθός διά νά διδάσκη τάς κατωτέρας κλάσεις. Ὁ κ. Ψαραύτης ἦτον ἰκανότατος διά τήν ὑπηρεσίαν ταύτην καί ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του προώδευσε ἀρκετά τό Σχολεῖον. Διά ταῦτα παρακαλοῦμεν τήν Β. Γραμματείαν νά τόν μεταθέσῃ πάλιν εἰς τήν προτέραν θέσιν του, ἂν οὗτος εὐχαριστῆται τουναντίον, νά διορίσῃ ὅσον τάχος ἄλλον κατάλληλον, πρὸς ἀποφυγὴν πάσης ὀπισθοδρομήσεως τῶν μαθητῶν, ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως δευτέρου διδασκάλου».¹⁷

Ὁ Ψαραύτης φαίνεται ὅτι δέν ἐπερίμενε νά τελεσφορήσουν οἱ ἀνωτέρω ἐνέργειαι καί ἀνεχώρησε γιά τό Ναύπλιο. Τότε τό Δημοτικό Συμβούλιο Σίφνου «ἀπεφάσισε νά ζητήσῃ παρά τῆς ἀνηκούσης Ἀρχῆς τόν διορισμόν τοῦ νέου Ἀντωνίου Ι. Βέλλη ἐπὶ μισθῶ μηνιαίῳ δραχμῶν ἑκατόν (100) πληρωθησομένῳ ἐκ τοῦ δημοτικοῦ Ταμείου». Τό αἴτημα ἔγινε δεκτό ἀπό τήν Γραμματεία τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, ἡ ὁποία «ἐθεώρησε τήν αἴτησιν ταύτην εὐλογωτάτην καί τιμὴν φέρουσαν εἰς τό φιλόμουσον τῶν ρηθέντων Συμβούλων» καί προώθησε σχέδιον Β. Διατάγματος περί διορισμοῦ τοῦ Ἀντ. Ι. Βέλλη.¹⁸ Ὁ Βέλλης φαίνεται ὅτι ἀνέλαβε ἀμέσως καθήκοντα, ἀφοῦ στίς 24 Φεβρουαρίου 1842 «ἤρχισαν αἱ ἐξετάσεις τῶν μαθητῶν... συνεξετάζοντος τοῦ διδασκάλου Ἀντωνίου Βέλλη... ἐξετάσθησαν πρῶτον αἱ δύο τάξεις τοῦ Σχολάρχου, εἶτα δέ αἱ δύο ἄλλαι τοῦ βοηθοῦ...» ἀπό τοὺς μαθητές τοῦ ὁποίου «ἠὺδοκίμησαν» δεκαπέντε.¹⁹ Τέλος, «κατὰ τήν θερινὴν ἐξαμηνίαν τοῦ 1842» ὁ Βέλλης ἐδίδαξε σέ δύο τάξεις 66 μαθητές.

Τόν Φεβρουάριον τοῦ 1842, ἔληξε ἡ δευτέρα θητεία τοῦ Νικ. Χρυσογέλου ὡς Δημάρχου Σίφνου καί, μολοντί ἐξελέγη γιά τρίτη φορά, δέν ἀπεδέχθη τήν ἐκλογήν γιατί «εἶχε ἀνάγκην, χάριν οἰκιακῶν του ὑποθέσεων νά ἀποδημήσῃ ἐκτός τοῦ Κράτους». Δήμαρχος ἀνέλαβε τότε ὁ Γεώργιος Καμπάνης,²⁰ ὁ ὁποῖος ἐδειξεν, ἐπίσης, ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον γιά τήν πρόοδο τῆς ἐκπαιδεύσεως στό νησί.

16. ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 85/2.

17. ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 85/2.

18. Αὐτόθι.

19. Αὐτόθι.

20. Σ.Μ. Συμμεωνίδης, Ἡ ἐκλογή (1842) τοῦ Δημάρχου Σίφνου Γεωργίου Καμπάνη, ἐφημ. «Σιφναϊκά Νέα», φ. 49. Ἀπριλ. 1993.

ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΣ

Ἡ πορεία τῶν ἐργασιῶν τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Ἀπολλωνίας περιγράφεται μέ ικανές λεπτομέρειες στὰ νέα ἱστορικά ἐγγραφα μέχρι τὸ 1846. Κατὰ τίς πληροφορίες τους, ἡ πορεία αὐτὴ ὑπῆρξε δυσχερῆς ἐξ αἰτίας τῆς ἐλλείψεως βιβλίων καὶ ἐποπτικῶν μέσων, ἀπαραιτήτων γιὰ τὴν ἐφαρμοζόμενη ἀλληλοδιδασκτικὴ μέθοδο, καί, κυρίως, λόγω τῆς ἀποστάσεως τοῦ Σχολείου ἀπὸ τὰ ἄλλα χωριά τοῦ νησιοῦ, πού ἀποτελοῦσε σοβαρὸ πρόβλημα γιὰ τὴ μετάβαση μικρῶν παιδιῶν σ' αὐτό. Τὰ ἀριθμητικὰ δεδομένα βεβαιώνουν τὴν ὀξύτητα τοῦ προβλήματος. Πράγματι, ἐνῶ κατὰ τὸ 1835 ἐνεγράφησαν 152 μαθητές,¹ στὰ χρόνια πού ἀκολούθησαν ὁ ἀριθμὸς τους δὲν ὑπερέβη τοὺς 95. Ὁ διδάσκαλος Ἰω. Βιτ. Μάτσας κατέβαλε μεγάλες προσπάθειες γιὰ τὴν πρόδὸ τους ἀγωνιζόμενος ὑπεράνθρωπα. Οἱ διασωθέντες κατάλογοι βαθμολογήσεως τῶν μαθητῶν καὶ οἱ πίνακες τῶν ἐτησίως «ἀριστευόντων», ὁ ἀριθμὸς τῶν ὁποίων συνεχῶς ἠῤῥανε, βεβαιώνουν τὸ θετικὸ ἔργο τοῦ διδασκάλου.²

Στὶς θερινές ἐξετάσεις τοῦ 1836, Αὐγούστου 29, «οἱ μαθηταὶ ἐξετάσθησαν εἰς τὴν γραφὴν, ἀνάγνωσιν, ἀριθμητικὴν, ἱεράν ἱστορίαν, κατήχησιν καὶ γραμματικὴν, εἰς τὰ ὁποῖα (μαθήματα) ἤριστευσαν» ἐπτά, «ἐκτός δέ τούτων καὶ οἱ λοιποὶ ἀπεδείχθη ὅτι προοδεύουν ὀπωσοῦν καλῶς ὡς πρὸς τὴν τάξιν καὶ ἡλικίαν εἰς τὴν ὁποίαν ἕκαστος εὐρίσκεται...».³ Τὸ ἴδιο ἔτος, κατὰ τὸ ὁποῖο ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἀνέρχονταν σὲ 90 (κορίτσια 19) «τριάκοντα ὡς ἐγγιστα... διελθόντες τὰς ὀκτώ κλάσεις τῆς (ἀλληλοδιδασκτικῆς) μεθόδου, ἐπέμφθησαν ἐκ διαλειμμάτων παρὰ τῶν ἰδίων γονέων εἰς τὴν

1. ΓΑΚ/Δημ. Ἀπ., 21/16, ὅπου Πίνακας 20 ἐρωταποκρίσεων μέ ἐνδιαφέρον περιεχόμενο καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν: Ἐρωτ. α) Πλήθος κατοίκων. Ἀπ. Ὁκτακόσσια πενήκοντα οἰκογένεια. Ἐρωτ. β) Ὄνομα τοῦ κτήτορος τοῦ διδασκτηρίου. Ἀπ. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις τῆ συνδρομῆ τῶν κατοίκων Σίφνου. Ἐρωτ. γ) Ἐποχὴ τῆς κτίσεώς του. Ἀπ. Κατὰ τὸ 1830 ἔτος. Ἐρωτ. δ) Σημερινὴ κατάστασις του. Ἀπ. Ἐχει χρεῖαν ὀλίγης ἐπισκευῆς. Ἐρωτ. ε) Ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν τοὺς ὁποίους χωρεῖ. Ἀπ. Διακοσίους ὡς ἐγγιστα. Ἐρωτ. στ) Ἄν ἔχη τὰ γραφεῖα καὶ θρανία του. Ἀπ. Ὅλα. Ἐρωτ. ζ) Ἄν ἔχη τὰ πλέον ἀναγκαῖα βιβλία κλπ. Ἀπ. Ὑστερεῖται ἐν γένει τῶν ἀναγκαίων βιβλίων καὶ διαφόρων ὀργανικῶν μέσων. Ἐρωτ. η) Ὄνομα τοῦ Διδασκάλου. Ἀπ. Ἰωάννης Β. Μάτσας. Ἐρωτ. θ) Ἄν ζῆ κοσμίως καὶ χρηστοθήτως. Ἀπ. Μάλιστα. Ἐρωτ. ι) Ἄν πράττει ἐπιμελῶς τὰ χρέη του. Ἀπ. Μάλιστα. Ἐρωτ. ια) Ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν του. Ἀπ. Ἐκατὸν πενήκοντα δύο. Ἐρωτ. ιβ) Ἀρσενικά ἢ θηλυκὰ καὶ πόσα ἀπὸ κάθε γένος. Ἀπ. Καὶ ἀπὸ τὰ δύο γένη, ἀρσενικά 126, θηλυκὰ 26. Ἐρωτ. ιγ) Ἄν εἶναι χρηστὴς διαγωγῆς. Ἀπ. Μάλιστα. Ἐρωτ. ιδ) Ἄν ἀληθῶς προοδεύουσιν. Ἀπ. Ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον. Ἐρωτ. ιε) Ἄν ἔλαβεν ὁ Διδάσκαλος τοὺς μισθοὺς του. Ἀπ. Ἀνελλιπῶς. Ἐρωτ. ιστ) Ἄν ἔλαβε ἐλευθέραν κατοικίαν παρὰ τῆς κοινότητος. Ἀπ. Ἐχει ἰδικὴν του ὡς ἐντόπιος. Ἐρωτ. ιζ) Ἄν λαμβάνη κατὰ τὸ ἄρθρον 24 τοῦ Νόμου μηνιαῖον μισθὸν παρ' ἐκάστου μαθητοῦ. Ἀπ. Ὁχι. Ἐρωτ. ιη) Ἄν ὑπάρχουν ἐπιτροπικοὶ τοῦ Σχολείου ἢ Ἐφοροὶ. Ἀπ. Μάλιστα, ἡ τοπικὴ Δημογεροντία εἶναι ἐπιφορτισμένη τὴν Ἐφορείαν τῆς Σχολῆς. Ἐρωτ. ιθ) Τὰ ὀνόματα τῶν Ἐπιτρόπων. Ἀπ. Γεώργιος Κ. Ὁθωναῖος, Σπυρίδων Βαλέττας. Ἐρωτ. κ) Ἄν ἐπιμελῶνται τὰ ἐπιτροπικὰ χρέη των. Ἀπ. (κενὸ).

Ἐν Σίφνῳ τὴν 26 Αὐγούστου 1835

Οἱ δημογέροντες: Γεώργιος Κ. Ὁθωναῖος, Σ. Βαλέττας».

2. Βλ. τοὺς Πίνακες στὸ 8ο κεφάλαιο. Οἱ ἀριστευόντες μέ*.

3. ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ. 5/7. Μολονότι τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, ὁ πίνακας εἶναι συνημμένος στὴν ἀπὸ 21-9-1836, ἀναφορὰ τῆς Νομαρχίας, ἢ ὁποῖα εὐρίσκεται στὸν φάκ. τοῦ Ἑλλην. Σχολείου. Μαζὶ καὶ ἡ ἀπὸ 4-9-1836, σχετικὴ ἀναφορὰ τοῦ Δημάρχου Σίφνου.

Ἑλληνικὴν Σχολὴν...». ⁴ Κατὰ τὸ 1837, ἐπὶ συνόλου 87 μαθητῶν (κορίτσια 22), «ἤρίστευσαν οἱ 24», ἀνά 12 ἀγόρια καὶ κορίτσια. ⁵ Τὸ 1838, ἐπὶ συνόλου 94, «ἄρρενα 70, θήλεια 24», ἐπῆραν ἄριστα 13 καὶ ἔλαβαν ἀνάλογα βραβεῖα· «προσέτι διενεμήθησαν καὶ δώδεκα προσεγγίσεις βραβείων εἰς τοὺς δευτερεύσαντας». ⁶ Τὰ ἀποτελέσματα ἀπεστάλησαν στὸ Ὑπουργεῖο μαζί με «ἕξ τετράδια καλλιγραφίας ἐκ τῶν μαθητῶν τοῦ δευτέρου τμήματος τῆς γραφῆς» (βλ. ἐξ αὐτῶν δύο σελίδες στὸ πανομοιότυπο τῆς σελ.). Τὸ 1839 ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν ἔπεσε στοὺς 71, «ἄρρενες 54, θήλεις 17». Ἀπὸ αὐτοὺς ἐπῆραν ἄριστα οἱ ἐπτὰ «διενεμήθησαν δὲ καὶ ἕνδεκα προσεγγίσεις βραβείων εἰς τοὺς δευτερεύσαντας». ⁷ Τὸ 1840, ἐπὶ 76 μαθητῶν, «ἄρρενες 54, θήλεις 22», τὰ βραβεῖα διενεμήθησαν σὲ 12 καὶ «ἀπενεμήθησαν ἑννέα προσεγγίσεις εἰς τοὺς δευτερεύσαντας». ⁸

Ὅμως, τέσσερα χρόνια ἀργότερα, παρατηρεῖται μία μεγάλη πτώση τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν, πού ἔφθανε μόλις τοὺς 47, «ἄρρενες 39, θήλεις 8». ⁹ Κατὰ τὴν ἡμέρα τῶν ἐξετάσεων ὁ διδάσκαλος ἐξήγησε ὅτι τοῦτο «ῥοφείλετο εἰς τὴν ὑπάρχουσαν ἑλλειψιν τοῦ ὕλικου (ἐννοεῖ τῶν ἐποπτικῶν μέσων) τοῦ ἀφορῶντος κυρίως τὴν πρόοδον τῶν μαθητῶν» καὶ «ἐνεκα τῶν ὑπαρχόντων Γραμματοδιδασκάλων» ¹⁰ οἱ ὁποῖοι ἐξακολουθοῦσαν νὰ συγκεντρῶνουν τοὺς μικροὺς μαθητὲς τῶν χωριῶν. Στὶς ἐξετάσεις «ἤρίστευσαν 16 τὸν ἀριθμὸν, πρὸς τοὺς ὁποίους δὲν ἐδόθησαν βραβεῖα, δι' ἀνέχειαν», ὅπως ἐσημείωσε στὴν, ἀπὸ 15-10-1844, ἀναφορὰ τῆς ἡ ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία θεώρησε χρέος τῆς «νὰ ἐκθέσῃ μὲν τὴν πρὸς τὸν διδάσκαλον κύριον Ἰωάννην Μάτσαν (εὐαρέσκειάν τῆς), εὐχαριστοῦντες διὰ τὸν ὅποιον δεικνύει ζῆλον καὶ ἐπιμέλειαν εἰς τὴν πρόοδον τῶν μαθητῶν του, μετὰ τὴν προσθήκην ὅμως ὅτι, ἀνευ τῆς καταργήσεως τῶν ἐντὸς τοῦ Δήμου τῆς Ἀπολλωνίας Γραμματοδιδασκαλείων, δὲν δύναται νὰ εἰσαχθῆ ἡ ἀπαιτούμενη εὐρυθμία καὶ πρόοδος, διὰ τὴν ὀλιγότητα τοῦ προσωπικοῦ (δηλ. τῶν μαθητῶν), καθόσον μάλιστα δὲν γένη καὶ ἡ δέουσα προμήθεια τοῦ ἐλλείποντος ἀναγκαίου ὕλικου τοῦ αὐτοῦ Σχολείου». ¹¹

Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω, τὰ Γραμματοδιδασκαλεῖα δὲν ἐλειτουργοῦσαν μόνο στὰ ἀπομακρυσμένα χωριά, ἀλλὰ καὶ σ' αὐτὴν τὴν Ἀπολλωνία, ὅπου εὐρίσκονταν τὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο, μετὰ ἀποτέλεσμα τῆς μεγάλης μείωσης τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν του. Οἱ γραμματοδιδάσκαλοι, στερούμενοι τῶν ἀπαραιτήτων γνώσεων, δὲν ἦταν φυσικὰ σὲ θέση νὰ ἐφαρμόσουν τὴν ἀλληλοδιδασκτικὴ μέθοδο σύμφωνα μετὰ τὸ κρατικὸ ἐκπαιδευτικὸ πρόγραμμα καὶ οἱ μαθητὲς τοὺς ἐδιδάσκονταν ἀπλῶς γραφὴ καὶ ἀνάγνωσις. Ὁ κόπος τοὺς ἀμείβονταν μετὰ κάποια μικρὴ οἰκονομικὴ ἐνίσχυσις ἀπὸ τοὺς γονεῖς, οἱ ὁποῖοι, φαίνεται, δὲν προόριζαν τὰ παιδιὰ τοὺς γιὰ περαιτέρω σπουδὲς στὴν Ἑλληνικὴ Σχολὴ καὶ θεωροῦσαν ἐπαρκεῖς τὶς γνώσεις πού τοὺς παρείχαν οἱ γραμματοδιδάσκαλοι. Ἄγνωστο γιὰ ποιὸν λόγο, ἡ Δημοτικὴ Ἀρχὴ δὲν ἦταν σὲ θέση νὰ καταργήσῃ οὔτε καὶ τὰ Γραμματοδιδασκαλεῖα τῆς Ἀπολλωνίας, μετὰ ἀποτέλεσμα τῆς συνεχῆς φθορᾶς τοῦ ἐπιστήμου Δημοτικοῦ Σχολείου. Ἀπὸ λόγους μάλιστα οἰκονομικοὺς εἶχε τοῦτο ἀφαιρεθῆ στὴν τύχη του, τὰ δὲ μηνιαῖα ἀπαραίτητα ἐξοδα τῆς λειτουργίας του εἶχαν πρό πολλοῦ καταργηθῆ, μὴ ἀναγραφομένου στὸν δημοτικὸ προϋπολο-

4. Αὐτόθι.

5. ΓΑΚ/Δημ. Ἀπ., 21/16.

6. Αὐτόθι. Γιὰ τὸ εἶδος, τὴν ἀπονομὴ βραβείων κλπ. βλ. Ἑλένης Ε. Κούρκου, Ὁ Καποδιστριας καὶ ἡ Παιδεία (1827-1832), Β' Τὰ ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα τῆς Αἰγίνης. Ἀθῆναι 1972, σελ. 50.

7. ΓΑΚ/Δημ. Ἀπ., 21/16.

8. Αὐτόθι.

9. Αὐτόθι.

10. Αὐτόθι, στὴν ἀπὸ 15-10-1844 ἐκθεση τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς.

11. Αὐτόθι.

γισμό ούδενός σχετικού ποσοῦ. Σέ πίνακα περιγραφῆς τῆς ἐν γένει καταστάσεως τοῦ Σχολείου τῆς 15-10-1844 σημειώνεται μάλιστα:

«Ὁ Δημοδιδάσκαλος, θεωρῶν τήν ἀνέχειαν τοῦ Δημοτικοῦ Ταμείου, ἀφῆκεν ἐτησίως πρὸς καιρὸν τό ἡμισυ τῆς ἀντιμισθίας του, κατ' αἴτησιν τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου, εὐχαριστηθεὶς νά λαμβάνη κατά μῆνα ἀνά δραχμάς 40· ἀλλὰ καί οὕτω τῷ καθυστεροῦνται 15 μηνιαῖα».¹²

Δηλαδή, ὅταν τό καλοκαίρι τοῦ 1843, τό Δημοτικό Συμβούλιο ἐξήγησε στόν Μάτσα ὅτι ὁ προϋπολογισμός τοῦ Δήμου δέν διέθετε τήν ἀναγκαῖα πίστωση γιά νά τόν πληρῶνει 80 δρχ. μηνιαίως, ἐδέχθηκε τήν πρότασή του νά λαμβάνει ἐπί ἓνα χρόνο τό μισό ποσό ἐκ δρχ. 40 κατά μῆνα. Παρ' ὄλο τοῦτο, ἐπί 15 μῆνες δέν ἔλαβε οὔτε δραχμή ἀπό τούς μειωμένους μισθοῦς! Στή θλιβερή αὐτή κατάσταση εἶχε περιέλθει τό Δημοτικό Σχολεῖο καί δέν ὑπῆρχε οὔτε ἐφορευτική ἐπιτροπή, ὅπως πάντοτε, γιά νά φροντίσει γιά τίς ἀνάγκες του, ὁ δέ Δήμος ἐπεδείκνυε τελεία ἀδιαφορία, μέχρι πού γιά νά ἀντιπαρέλθει τίς προφορικές καί γραπτές ἐνοχλήσεις τοῦ διδασκάλου, τόν κατηγορήσεν ὡς τόν ὑπαίτιο τῆς καταστάσεως πού εἶχε δημιουργηθεῖ. Σέ σχετική καταγγελία προῆλθε ὁ Δήμαρχος Σίφνου, ὅπως προκύπτει ἀπό τό ἐπόμενο ἐγγραφο τῆς Διοικήσεως Κυκλάδων:

«Ἀριθμ. 1600

τῆν 18 Μαΐου 1845

ἐν Ἐρμούπολει

Πρὸς τό ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν Ὑπουργεῖον

Περί τοῦ δημοδιδασκάλου Σίφνου κ. Ἰ. Μάτσα

Ὁ Δήμαρχος Σίφνου ἀναφέρεται διά μακρῶν κατά τοῦ δημοδιδασκάλου Ἀπολλωνίας ὡς ἀνικάνου καί ἀμελοῦς καί τήν παραλυσίαν τοῦ Σχολείου εἰς τήν ἔλλειψιν τοῦ ὑλικοῦ ἀποδιδόντος, ἐνῶ τοιοῦτο λέγει ὁ Δήμαρχος ἐπρομηθεύθη κατά διαφόρους καιρούς, ἀλλ' ὁ διδάσκαλος ἀμελῶν ἐφθειρεν αὐτό, ὥστε τό Σχολεῖον στερεῖται ἤδη τοῦ ἀναγκαίου, τό ὁποῖον ἐπί τοῦ παρόντος δέν δύναται τό Ταμεῖον τοῦ Δήμου νά συμπληρώσῃ δι' ἀπορίαν. Προσθέτει δέ ὁ Δήμαρχος, ὅτι πολλοί τῶν γονέων παραπονοῦνται διά τῶν τέκνων τῶν τήν ἀμάθειαν, ἀποδίδοντες ταύτην γενικῶς εἰς τό διδασκάλου τό ἀμέθοδον καί τήν ἀδιαφορίαν.

Ἐν τούτοις ἐπειδή καί καθ' ἃς ἔχω ἄλλοθεν πληροφορίας, ὁ ἀναφερόμενος δημοδιδάσκαλος ἐξακολουθεῖ τήν νωθρότητα καί τά ἔργα του καί ἀνικανότητα, παρακαλῶ τό Ὑπουργεῖον νά ἐνεργήσῃ κατ' αὐτοῦ τά τοῦ Νόμου, χάριν τῶν μαθητῶν τῆς ἐν Ἀπολλωνία Σχολῆς, οἵτινες μή προσδεύοντες ποσῶς ἐν αὐτῇ, καταφεύγουν εἰς γραμματοδιδασκαλεῖα, τά ὁποῖα διάφορον ἔχοντα μέθοδον τοῦ διδάσκειν, ὀλίγον καί αὐτά ὠφελῶν τούς φοιτῶντας.

Εὐπειθέστατος
Ἀπόντος τοῦ Διοικητοῦ Σύρου
Ὁ Γραμματεὺς
(ὑπογραφή)».¹³

Ἔτσι ὁ Ἰω. Β. Μάτσας, ὕστερα ἀπό 16ετῆ προσφορά διδασκαλικοῦ ἔργου στήν Ἀπολλωνία, κατηγορήθηκε ὡς νωθρός καί ἀμελής! Ἀλλὰ καί «ἀμέθοδος» παρά τό γεγονός ὅτι, μολονότι ἐδίδασκε ἀπό τοῦ ἔτους 1829, εἶχε ὑποχρεωθεῖ, κατά τό 1834, νά δώσει ἐξετάσεις καί νά λάβει δίπλωμα δημοδιδασκάλου δευτέρας τάξεως.

Ὅταν λοιπόν πληροφορήθηκε τά τεκταινόμενα ἀπό τόν Δήμαρχο Σίφνου, ἔσπευσε νά γράψῃ ἀμέσως καί ἀπ' εὐθείας στό Ὑπουργεῖο τήν ἐπομένη ἀναφορά-

12. Αὐτόθι.

13. Αὐτόθι.

παραίτηση του εκθέτοντας και τούς πραγματικούς λόγους που τον υπεχρέωναν στην ενέργειά του:

«Άριθμ. 125

Έν Σίφνω τήν 14 Μαΐου 1845

Πρός τό επί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν
καί τῆς Δημ. Ἐκπαιδ. Β. Ὑπουργεῖον

Καί διά λόγου προφορικοῦ καί δι' ἐπιστήμων ἀναφορῶν μου πρός τήν Δημοτικήν Ἀρχήν τῆς Νήσου μας, ἐζήτησα πολλάκις, τοῦ μέν ἀκινήτου ὑλικοῦ τήν βελτίωσιν τοῦ, ὑπό τήν διεύθυνσίν μου Δημοτικοῦ Σχολείου, τοῦ δέ κινητοῦ τήν ἀναπλήρωσιν, ὑπαγομένου κυρίως εἰς τήν πρώτην ἀνάγκην. Ἐζήτησα πρός τούτοις τήν θεραπείαν τῶν προσκομμάτων τοῦ προσωπικοῦ τοῦ Σχολείου (ἐννοεῖ τῶν μαθητῶν), προερχομένων ὑπό τῆς αὐξήσεως τῶν Γραμματοδιδασκάλων τῶν διδασκόντων ἐντός τοῦ Δήμου τῆς Ἀπολλωνίας, πλησίον τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου, καί μή εἰσακουσθεῖς, ἀνεφέρθη πρός τήν Β. Διοίκησιν Σύρου, ἥτις μολονότι διέταξεν ἐντόνως διά τῆς ὑπ' ἀριθμ. 710 καί 711 τήν μνησθεῖσαν Δημοτικήν Ἀρχήν περί τῆς θεραπείας πάντων τῶν εἰρημένων, οὐδεμία ἐνέργεια ἐγένετο παρ' αὐτῆς καί πρός ἀποφυγὴν πάσης εὐθύνης διεύθυνον ἀντίγραφα τούτων καί τῆς ἐκθέσεως τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς τῶν ἐαρινῶν ἐξετάσεων, ἐπισυνημμένα εἰς τήν ὑπ' ἀριθμ. 123 ἀπάντησίν μου πρός τό ἐπί τῶν Δημοτικῶν Σχολείων Γ(ενικόν) Διευθυντήριον.

Λαμβάνω δέ τήν τόλμην νά ἀναφέρω ὅτι, ἐν ὄσῳ ἐμισθοδοτούμην ὑπό τῆς Σ. Κυβερνήσεως, ἐξόδευον (ἂν καί ἦτον ἐκτός τῶν καθηκόντων μου), μέρος τοῦ μηνιαίου μισθοῦ εἰς γραφικά ἐξόδα καί βιβλιάρια τινά, ἀφορῶντα τήν χρῆσιν τῶν μαθητῶν, χωρίς ποτέ ἡ Δημοτική Ἀρχή νά μοί χορηγήσῃ μικροέξοδα τοῦ Σχολείου κατά τόν περί Δημοτικῶν Σχολείων Νόμον. Ἄλλ' ἀφ' ὅτου ἡ μισθοδοσία τῶν Δημοδιδασκάλων ἀνετέθη διά Β. Διατάγματος εἰς τούς Δήμους, ἂν καί ἐχάρισα πρός καιρόν τό ἡμισυ τῆς μισθοδοσίας μου κατά παράκλησιν τοῦ Δημοτικοῦ Συμβουλίου καί αὐτοῦ τοῦ Δημάρχου, ἐλπίζων κατά τās προφορικές ὑποσχέσεις των νά βελτιώσωσι τό Σχολεῖον, νά μοί πληρῶνωσι τό ἕτερον ἡμισυ κατά μήνα, ἐπιφυλαττόμενοι νά αὐξήσωσι κατά τόν ἐνόντα τρόπον εἰς νέον Προϋπολογισμόν τήν μνησθεῖσαν μισθοδοσίαν μου, παρ' ἐλπίδα παρήλθον ὡς ἐγγίστα δύο ἔτη καί οὔτε περί βελτιώσεως τοῦ Σχολείου ἐφρόντισαν, οὔτε περί τῆς μισθοδοσίας μου καί ὡς ἐκ τούτου στεροῦμαι καί τήν καθημερινήν τροφήν τῆς οἰκογενείας μου καί τήν ἐξοικονόμησιν τῶν μικροεξόδων τοῦ Σχολείου.

Ὅθεν, μή δυνάμενος διά τās προμνησθεῖσας ἐλλείψεις, νά διατηρῶ τήν δέουσαν εὐρυθμίαν καί νά προάγω τούς μαθητάς μου κατά τήν ἀπαιτουμένην πρόοδον ἀκολουθῶν κατά γράμμα τās διατάξεις, ἐξαιτούμαι τήν ἀδειαν τήν παραιτήσεώς μου, παρακαλῶν θερμῶς νά μοί ἐπιφυλαχθῇ τό δικαίωμα νά ἀναλάβω πάλιν τήν διεύθυνσιν αὐτῆς τῆς θέσεώς μου, ἂν ληφθῇ μέτρον περί βελτιώσεως τοῦ Σχολείου καί ἀναπλήρωσεως τῶν ἐλλειπόντων ὑλικῶν. Ἄλλως, νά διορισθῶ ἐν καιρῷ εἰς θέσιν τινά κατάλληλον δι' ἐμέ, εἰς τινά τῶν παρακειμένων Κυκλάδων Νήσων.

Εὐγνωμονῶν δέ πρός τό Σ(εβαστόν) τοῦτο Β(ασιλικόν) Ὑπουργεῖον διά τήν συνδρομήν τήν ὅποιαν ἐδειξε πρός ἐμέ κατά διαφόρους καιρούς καί περιστάσεις, ὑποσημειοῦμαι μέ σέβας βαθύτατον.

Ὁ Εὐπειθέστατος Δημοδιδάσκαλος
Ἰωάννης Μάτσας¹⁴

Ἡ, κατά τά ἀνωτέρω καί μέ ἐπιφύλαξιν, παραίτηση τοῦ Ἰω. Μάτσα, φαίνεται ὅτι ἐγίνε ἀποδεκτή, παραμένει ὅμως ἀγνωστο πότε ἀκριβῶς διέκοψε τίς παραδόσεις του. Πιθανόν μετά τή διενέργειαν τῶν θερινῶν ἐξετάσεων.

Ἀπό τόν Νοέμβριο ἰδίου ἔτους (1845) τή διεύθυνση τοῦ Σχολείου ἀνέλαβεν ἄλ-

14. Αὐτόθι.

λος Σίφνιος διδάσκαλος, ο Νικόλαος Ψαραύτης, αδελφός του Σχολάρχου, μέχρι τότε και επί οκτώ μήνες δημοδιδάσκαλος στο Ναύπλιο. Και αυτός απεδέχθη μηνιαίο μισθό 40 δρχ. από το Ταμείο του Δήμου, τοῦ εἶχε ὅμως παρασχεθεῖ ἡ βεβαίωση ὅτι, λόγω πτωχείας τοῦ Δήμου, ἡ Κυβέρνηση θά τοῦ ἐχορηγοῦσε οἰκονομική ἐνίσχυση, ἀπό τήν ὁποία θά ἐλάμβανε τή διαφορά τῶν ὑπολοίπων 40 δρχ., δηλ. ὁ μισθός καί γι' αὐτόν εἶχε συμφωνηθεῖ σέ 80 δραχμές. Σημαντικές πληροφορίες περιέχονται στό ἐπόμενο ἐγγραφο τοῦ Ν. Ψαραύτη:

«Ἀριθμ. Πρωτ. 19
Διεκπ. 17
Ἐν Σίφνῳ τήν 5 Ἀπριλ. 1846

Πρός τό ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν
καί τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως
Β(ασιλικόν) Ὑπουργεῖον.

Ἡ Δημοτική Ἀρχή Σίφνου βασιζομένη εἰς τήν ὑπ' ἀριθμ. 32661 ἐγκύκλιον τοῦ Β(ασιλικοῦ) τοῦτου Ὑπουργείου περί τῆς μισθοδοσίας τῶν Δημοδιδασκάλων, διέταξε νά πληρωθῶσι μόνον εἰς τόν ὑποφαινόμενον τεσσαράκοντα δραχμαί κατά μήνα, μέχρι τέλους τοῦ παρελθόντος μηνός Δεκεμβρίου, κατεχώρησε δέ καί αὐτίς εἰς τόν Δημοτικόν Προϋπολογισμόν τήν αὐτήν ποσότητα καί διά τό τρέχον ἔτος, τοῦτο μέν, διά τήν πραγματικήν ἀνέχειαν καί ἀπορίαν τοῦ Δήμου τοῦτου, τοῦτο δέ, διά τόν λόγον ὅτι ἡ Β. Κυβέρνησις θέλει ἐπιδαψιλεύσει καί κατά τό ἐνεστῶς ἔτος τήν προσήκουσαν συνδρομήν καί βοήθειαν, ἀποδεδειγμένης οὔσης τῆς ἀπορίας τοῦ Δήμου.

Τήν ἀπόφασιν ταύτην ἀνέφερα πρό πολλοῦ εἰς τήν Β. Νομαρχίαν τῶν Κυκλάδων, ἥτις καί μοί ἀπήντησεν ὅτι ἡ Νομαρχία ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν τό ἀντικείμενον τοῦτο καί ἐνήργησεν ὁ,περ ἔδει. Ἄλλ' ἐπειδή μέχρι τοῦδε δέν γνωρίζω θετικώτατα ἄν ἡ Κυβέρνησις μέλλῃ νά πληρώσῃ εἰς τόν ὑποφαινόμενον τό ἐλλεῖπον τοῦτο ποσόν τῆς ἀντιμισθίας μου διά τούς τελευταίους τρεῖς μήνας τοῦ παρελθόντος ἔτους, καθώς καί διά τό τρέχον ἤδη ἔτος, παρακαλῶ τό Β. Ὑπουργεῖον νά μοί ἀναγγεῖλῃ τήν περί τοῦτου ἀπόφασιν τῆς Β. Κυβερνήσεως πρός ὁδηγίαν καί γνώσιν μου. Τολμῶ δέ νά παρατηρήσω εἰς τό Σ. Ὑπουργεῖον ὅτι ἡ διατήρησις τοῦ Δημοτικοῦ τοῦτου Σχολείου ἀποκαθίσταται ἰδανική, ἄν ἡ Κυβέρνησις δέν εὐδοκῆσῃ νά χορηγήσῃ τήν ἀνάλογον βοήθειαν καί συνδρομήν τῆς. Ἐπομένως, καί αὐτός ἐγώ δέν δύναμαι νά προχωρήσω εἰς τήν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐπιβεβλημένων μοι χρεῶν μέ τοιοῦτον εὐτελεῖ μισθόν τῶν τεσσαράκοντα δραχμῶν, τάς ὁποίας προεῖδεν ὁ Δημοτικός Προϋπολογισμός, τοσοῦτο μᾶλλον, καθόσον παρεχώρησα πρό πολλοῦ πρός ὄφελος τοῦ Δήμου καί τά παρά τοῦ Νόμου ὀριζόμενα δίδακτρα διά νά χρησιμεύσωσιν εἰς ἀντιμισθίαν ἐνός βοηθοῦ, ὁ διορισμός τοῦ ὁποίου εἶναι τοσοῦτον ἀναγκαῖος, καθ' ὅσον ὁ ἀριθμός τῶν μαθητευομένων παιδῶν ὑπερέβη ἤδη τούς διακοσίους, ἐνώ τό διδακτήριον δέν δύναται νά χωρήσῃ πλέον τῶν ἑκατόν πενήκοντα.

Πεποιθῶς ὅτι τό Β. Ὑπουργεῖον δέν θέλει ἐγκαταλείπει τήν πολυπληθῆ νεολαίαν τῆς Σίφνου, οὐδέ τόν ὑποφαινόμενον, ὅστις ἠναγκάσθη ὡς ἐκ τῆς πασχούσης ὑγείας του νά ἀφήσῃ τήν λαμπράν θέσιν τῆς Ναυπλίας καί νά περιορισθῇ εἰς τήν παρούσαν, ὑποσημειοῦμαι μέ σέβας βαθύτατον.

Εὐπειθέστατος
Ὁ ἐπαρχ. Δημοδιδάσκαλος Σίφνου
Νικόλαος Ψαραύτης.¹⁵

Ἡ ἀνωτέρω ἀναφορά τοῦ Ψαραύτη περιέχει τήν πολύτιμη πληροφορία ὅτι, κατά τό ἔτος αὐτό, «ὁ ἀριθμός τῶν μαθητευομένων παιδῶν ὑπερέβη τούς διακοσίους»! Ἡ συγκέντρωσις τόσο μεγάλου ἀριθμοῦ μαθητῶν στό Δημοτικό Σχολεῖο, ἀπό τοῦ δευτέρου ἐξαμήνου τοῦ 1845 καί ἐξῆς, ὁδηγεῖ στή σκέψη ὅτι τότε ἡ Δημοτική Ἀρχή προῆλθε στό κλείσιμο τῶν Γραμματοδιδασκαλείων, γεγονός πού ἀνάγκασε τούς γο-

15. Αὐτόθι.

νεῖς νά ἐγγράψουν σ' αὐτό τά παιδιά τους καί μάλιστα μέ τήν καταβολή διδάκτρων, σύμφωνα μέ «τά παρά τοῦ Νόμου ὀριζόμενα». Τά δίδακτρα παρεχώρησεν ὁ Ψαραύτης στό Δημοτικό Ταμεῖο, προκειμένου νά καλυφθεῖ ὁ μισθός ἑνός βοηθοῦ του, ἀπολύτως ἀναγκαίου γιά τή διδασκαλία τόσο μεγάλου ἀριθμοῦ μαθητῶν, ἀφοῦ ὁ μόνος του ἦταν ἀδύνατον νά τοὺς διδάξει. Δέν παρέλειψε ὁμως νά ἐπισημάνει ὅτι, ἐάν δέν ἐλάμβανε ὁ ἴδιος πλήρη τόν μισθό τῶν 80 δραχμῶν, δέν εἶχε πρόθεση νά συνεχίσει τό ἔργο του «μέ τόν εὐτελεῖ μισθόν τῶν τεσσαράκοντα δραχμῶν».

Ἡ τελευταία αὐτή προειδοποίηση τοῦ Ν. Ψαραύτη, ἀνάγκασε τόν Ὑπουργό νά ἀποστείλει τήν ἀναφορά του πρός τό Νομαρχεῖον Κυκλάδων «μέ τήν πρόσκλησιν ἵνα λαβόν γνώσιν τῶν ἐκθετομένων, μᾶς ἀναφέρει... ἐάν τῶ ὄντι ὁ Δήμος Σίφνιων προϋπελόγισε μόνον δρχ. 40 διά τήν μηνιαίαν μισθοδοσίαν τοῦ δημοδιδασκάλου» (ἐπισημειωματική διαταγή ὑπ' ἀριθμ. 832/18-5-1846),¹⁶ γιατί, προφανῶς, ἐθεώρησε πρᾶγματι εὐτελεῖ τόν μισθό τῶν δρχ. 40.

Τήν ἐξέλιξη τῆς ὑποθέσεως περιγράφει ὁ Ψαραύτης στήν ἐπομένη ἀναφορά:

«Ἀριθ. Πρωτ. 29

Διεκπ. 26

Ἐν Σίφνω τῇ 29 Ἰουλίου 1846

Πρός τό ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν

καί τῆς Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως

Βασιλικόν Ὑπουργεῖον.

Ἡ Βασιλική Κυβέρνησις ἔχουσα ὑπ' ὄψιν τήν ἀπορίαν τῶν Δήμων καί τήν ἐκ ταύτης προερχομένην καθυστέρησιν τῆς μισθοδοσίας τῶν Δημοδιδασκάλων, ἐπιθυμοῦσα δέ, τοὺς μέν Δήμους ν' ἀνακουφίσῃ, τοὺς δέ Δημοδιδασκάλους νά ἐμψυχώσῃ εἰς τήν ἐκπλήρωσιν τῶν ἐμπειστευμένων αὐτοῖς καθηκόντων, ηὔδωκε νά πληρώσῃ ἐκ τοῦ Δημοσίου Ταμείου τό ἡμισυ τῆς ἀντιμισθίας αὐτῶν διά τό ἔτος 1845.

Ἡ συνδρομή αὕτη τῆς Βασιλικῆς Κυβερνήσεως νά χορηγηθῇ ἐμελλε εἰς τοὺς Δημοδιδασκάλους ἐκείνους, οἵτινες, καίτοι μὴ μισθοδοτούμενοι τακτικῶς, ἐξεπλήρωσαν μετά ζήλου τά καθήκοντά των καί παρέμειναν ἀγογγύστως εἰς τὰς θέσεις των, πεποιθότες ὅτι ἡ Β. Κυβέρνησις ἐμελλε νά τοὺς περιθάλῃ μέχρι τέλους.

Κατά συνέπειαν καί αὐτός ἐγώ ἔλαβον παρά τοῦ Δημοσίου Ταμείου Δραχμάς τριακοσίας εἴκοσι, ἀριθ. 320 διά τήν ὀκτάμηνον εἰς Ναυπλίαν ὑπηρεσίαν μου κατά τό ἔτος 1845, ἐφ' ᾧ καί ἐκφράζω δημοσίως τήν εὐγνωμοσύνην μου εἰς τό Β. Ὑπουργεῖον, τό ὅποιον εὐηρεστήθη νά ἐπιδαψιλεύσῃ καί πρός ἐμέ τήν Βασιλικήν ταύτην περίθαλψιν. Ἄλλ' ἄς μοί συγχωρηθῇ νά παρατηρήσω εἰς αὐτό ὅτι διετέλεσα διδάσκων καθ' ὅλον τό ἔτος ἐκεῖνο, εἰς Ναυπλίαν μὲν μέχρι τέλους Σεπτεμβρίου, εἰς Σίφνον δέ ἀπό τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μέχρι σήμερον, ἀγνοῶ δέ διά ποῖον λόγον τό Σ. Ὑπουργεῖον παρέλειψε τοὺς τέσσαρας τούτους τελευταίους μήνας, ἐνῶ καί ἐγκαίρως ἀνεφέρθην περί τούτου καί ἡ ἀντιμισθία μου αὕτη εἰσέτι μοί καθυστερεῖται ἀπό τά ἀρμόδια Δημοτικά Ταμεῖα καί πρό πάντων ἀπό τό Δημοτικόν Ταμεῖον Σίφνου, τό ὅποιον δέν εἶναι εἰς κατάστασιν νά μοί δώσῃ κατά μῆνα πλέον τῶν τεσσαράκοντα δραχμῶν, τὰς ὁποίας προϋπελόγισε καί εἰς τόν Δημοτικόν Προϋπολογισμόν.

Τολμῶ λοιπόν καί αὐθις νά παρενοχλήσω τό Β. Ὑπουργεῖον, παρακαλῶν αὐτό, ὅπως εὐαρεστηθῇ νά συμπεριλάβῃ καί τοὺς τέσσαρας τελευταίους μήνας τοῦ ἔτους 1845 καί ἐκδώσῃ τό ἀπαιτούμενον ἔνταλμα, διά νά μὴν ἀδικηθῇ ἄνθρωπος οἰκογενειάρχης καί περιστοιχισμένος ἀπό ἀνυπερβλήτους ἀνάγκας καί ὁ ὁποῖος ἐξεπλήρωσε πάντοτε μετά ζήλου τά ἐπιτετραμμένα εἰς αὐτόν καθήκοντα.

Ὑποσημειοῦμαι εὐσεβέστατος

καί εὐπειθέστατος

Ὁ ἐπαρχ. Δημοδιδάσκαλος Σίφνου

Νικόλαος Ψαραύτης.¹⁷

16. Αὐτόθι.

17. Αὐτόθι.

Ποία υπήρξε ἡ τύχη τοῦ αἰτήματος τοῦ διδασκάλου, δέν παραδίδουν οἱ ἀρχειακές πηγές. Παρέχουν ὁμως σημαντικές πληροφορίες γιά τό ἔργο πού ἐπετέλεσε διδάσκοντας 220 μαθητές, ἐκ τῶν ὁποίων, κατά τίς χειμερινές ἐξετάσεις τοῦ ἔτους 1846, ἐβαθμολογήθηκαν μέ ἄριστα οἱ 46 (κορίτσι μόνον ἓνα, ἡ Μαρία Χρυσογέλου, ἐτῶν 10), στίς δέ θερινές, δεκαπέντε ἀπ' αὐτούς «ἀπελύθησαν ὡς ἱκανῶς διδαγμένους»,¹⁸ ὅλοι ἄρρενες.

Ἡ ἐξεταστική ἐπιτροπή τῶν χειμερινῶν ἐξετάσεων, ἀποτελουμένη ἀπό τοῦς Πέτρο Κ. Πᾶον, πρόεδρο, καί μέλη τόν Νικόλαον Βᾶο, ἱερέα καί οἰκονόμο καί τόν Ἀπόστολο Μαρούλλη, στήν ἀπό 25-4-1846 ἐκθεσῆ της, μετά τήν λεπτομερῆ περιγραφῆ τῶν ἐξετάσεων πού διήρκεσαν ἐπί τετραήμερο, ἐσημείωσαν: «Εὐχαρίστως δέ ἀναφέρομεν... ὅτι τό ἀποτέλεσμα τῶν ἐξετάσεων ἦτο πολύ εὐάρεστον, καθότι ὅλοι ἐν γένει οἱ μαθητευόμενοι ἔδωσαν ἱκανά δείγματα προόδου, καίτοι πρωτόπειροι ὄντες ἅπαντες, ὅτε κατετάχθησαν εἰς τό Σχολεῖον, κατά τόν παρελθόντα Νοέμβριον μετά τόν διορισμόν τοῦ ὑπάρχοντος Δημοδιδασκάλου... Τελευτῶντες δέ τήν παρούσαν μας ὀφείλομεν νά ὁμολογήσωμεν εὐσυνειδήτως, ὅτι ἡ πρόοδος αὕτη τῆς νεολαίας εἰς τοσοῦτον βραχὺ διάστημα ὀφείλεται βέβαια εἰς τοῦς ἀτρύτους κόπους, τήν ἱκανότητα καί τόν ζήλον τοῦ Διδασκάλου κ. Ν. Ψαραύτου καί κατά συνέπειαν τολμῶμεν νά συστήσωμεν αὐτόν διά τῆς Β(ασιλικῆς) ταύτης Νομαρχίας εἰς τήν Β(ασιλικήν) Κυβέρνησιν, ὡς ἀξίον παντός ἐπαίνου... Περὶ δέ τῆς ὕλικῆς καταστάσεως τοῦ Σχολείου παρατηροῦμεν εὐχαρίστως... ὅτι τό ἀκίνητον καί κινητά ὕλικά αὐτοῦ εἶναι πλήρη καί εἰς καλήν κατάστασιν ὡς ἐβεβαιώθημεν καί ἐξ ἰδίας ἀντιλήψεως καί ἐκ τοῦ ἰδίου Διδασκάλου καί τῆς Ἐπιθεωρητικῆς Ἐπιτροπῆς, χάρις εἰς τάς ἀξιεπαίνοους προσπάθειάς τοῦ ἀξιοτίμου κ. Δημάρχου, ὅστις ἐπρονόησε καί προνοεῖ περὶ τούτου τά δέοντα. Τήν μόνην ἔλλειψιν τήν ὁποίαν παρατηροῦμεν εἰς τό Σχολεῖον τοῦτο εἶναι ἡ χωρητικότης του, ὡς μή οὔσα ἀνάλογος μέ τόν ἀριθμόν τῶν μαθητευομένων παιδῶν, ἐφ' ᾧ καί πρόσκομμα προκύπτει εἰς τήν ταχύτεραν πρόοδον τῆς σπουδαζούσης νεολαίας καί πολλοῦς κόπους ἀναδέχεται ὁ διδάσκαλος μόνος ὧν καί πολλοί παῖδες τοῦ Δήμου μένουσιν ἐξερημένοι τῆς προκαταρκτικῆς ταύτης ἐκπαιδεύσεως, μή γενόμενοι πλέον δεκτοί εἰς τό Σχολεῖον τοῦτο».¹⁹

Κατά τίς ἀνωτέρω μαρτυρίες τῆς Ἐπιτροπῆς καί ἡ κτηριακή συντήρησις τοῦ Σχολείου εἶχε πραγματοποιηθεῖ καί ὁ ἐξοπλισμός σέ μέσα διδασκαλίας εἶχε συντελεσθεῖ ἀπό τόν Δήμαρχο μέσα σέ σύντομο διάστημα ἀπό τῆς παραιτήσεως τοῦ Ἰω. Μάτσα, ἐπί τῶν ἡμερῶν τοῦ ὁποίου τά διδακτικά βιβλία, κατά τοῦς διασωθέντες πίνακες²⁰ πού ὑπέβαλε ἐτησίως ὁ διδάσκαλος, ὑπελείποντο κατά πολύ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητῶν. Προξενεῖ συνεπῶς ἐντύπωση τό γεγονός ὅτι ἡ Ἐπιτροπή, ἐπί συνόλου πλέον

18. Αὐτόθι.

19. Αὐτόθι.

20. Σέ «κατάλογο τοῦ ὕλικου τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Σίφνου» τῆς 3-10-1838, (ΓΑΚ/Δημ. Ἀπ., 21/16), σημειώνονται: «10 Εὐαγγέλια τυπωθέντα εἰς Γενεύην, 4 Ἀλφαβητάρια, 3 περιλήψεις τοῦ Ἱεροῦ Εὐαγγελίου, 22 Περιλήψεις τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἡμίφθαρτοι, 19 Ἀπανθίσματα Ἱστορικά ἐκ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἡμίφθαρτα, 1 Σῶμα τρίτομον τοῦ Καλαγάνη, 1 Ἐγχειρίδιον Ἀλεξάνδρου Στούρζα, 2 κατηγήσεις ὑπό Α. Κορομηλά, 3 Συνόψεις Ἱερᾶς Κατηχήσεως, 2 Συνόψεις τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας, 6 χαρακτήρες ἱερογραφικοί, 2 ὁμοια τοῦ Τέκνου ὁ Βοηθός, 3 προσευχητήρια, 3 φυλλάδια περιέχοντα στοιχειώδη μαθήματα διά τοῦς ἀρχαρίους, 1 Ἐκκλησιαστική Ἱστορία ὑπό Στεφάνου Κομητᾶ, 1 Ἱερὰ Ἱστορία συντεθεισα παρά τοῦ αὐτοῦ, 8 θέλητρα Γραμματικῆς, 3 φυλλάδια Ἱστορίας τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδος, 1 Σῶμα πινάκων ἡμιφθάρτων τῆς Ἀναγνώσεως, 1 Σῶμα πινάκων ἡμιφθάρτων τῆς Ἀριθμητικῆς, 24 Πινακίδες καί 35 ἀβάκια».

Μέ τά ἐλάχιστα σέ ἀριθμό ἀντιτύπων βιβλία, ἐπί συνόλου 94 μαθητῶν κατά τό ἔτος αὐτό, ἔπρεπε νά διδάξῃ ὁ Μάτσα. Ἄλλωστε, τό ἴδιο φανερώνουν καί οἱ κατάλογοι βιβλίων τῶν ἐπομένων ἐτῶν, μόνο πού σ' αὐτούς προστίθενται κάθε φορά καί ἀπό ὀλίγα ἀντίτυπα νέων βιβλίων.

220 μαθητῶν τοῦ Ψαραύτη, εὐρῆκε τὰ «κινητά ὑλικά» τοῦ Σχολείου πλήρη! Τό μόνο πρόβλημα πού ἀπέμενε πρὸς ἐπίλυσιν ἦταν ἡ ἔλλειψη χώρου στεγάσεως τῶν μαθητῶν, γεγονός πού ἐμπόδιζε τὴν ἐγγραφή καὶ πολλῶν ἄλλων, οἱ ὅποιοι δὲν ἐγένοντο πλέον δεκτοί.

Παρ' ὅλα ταῦτα ὁ Ψαραύτης δὲν παρέμεινε ἐπὶ πολὺ ἀκόμη στὴ θέση του, εἴτε γιατί δὲν ἱκανοποιήθηκαν οἱ δίκαιες οικονομικὲς ἀπαιτήσεις του, εἴτε γιατί κατηγορήθηκε γιὰ ἀντικυβερνητικὴ δραστηριότητα καὶ ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὴ Σίφνο. Τὴν ἴδια κατηγορία ἀντιμετώπισε καὶ ὁ ἀδελφός του σχολάρχης Γ. Ψαραύτης, ὁ ὁποῖος ὁμως ἐπέτυχε νὰ διατηρήσει τὴ θέση του (βλ. σελ. 68 ἐπ.).

Τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1847 τὴ διεύθυνση τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Ἀπολλωνίας ἀνέλαβε ἄλλος Σίφνιος διδάσκαλος, ὁ Ἀ.Ν. Γοζαδῖνος, μέχρι τότε διδάσκαλος στὴ Νάξο, μὲ δωδεκαετὴ διδασκαλικὴ πείρα. Οἱ πληροφορίες γι' αὐτὸν περιέχονται στὴν ἐπομένη ἀναφορά του:

«Ἄριθ. 2

Ἐν Σίφνω τῆ 10 Αὐγ. 1847

Πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν
καὶ τῆς Δημοσ. Ἐκπαιδεύσ. Β. Ὑπουργεῖον

Πρὸ ἐννέα περιπτῶν μηνῶν ἐξήτησα τὴν ἐκ τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Νάξου μετάθεσίν μου, ἐλπίζων, ὅτι καὶ ἡ πάσχουσα ὑγεία μου θὰ βελτιωθῆ καὶ τὰ ἐπίπονα τοῦ δημοδιδασκάλου καθήκοντα θὰ δύναμαι νὰ ἐκπληρῶ, ὡς καὶ ἄλλοτε, μὲ ζῆλον καὶ δραστηριότητα. Πρὸ τεσσάρων δὲ περιπτῶν μηνῶν ἔλαβον τὴν ἐγκριθεῖσαν μετάθεσιν καὶ πλήρης ἐὺγνωμοσύνης πρὸς τὸ Σ. Ὑπουργεῖον, μετέβην ἀμέσως εἰς τὴν πατρίδα μου καὶ ἀνεδέχθην τὰ καθήκοντά μου. Ἀλλὰ παρά πᾶσαν ἐλπίδα, ἀντὶ νὰ βελτιωθῆ ἡ ὑγεία μου, ἐχειροτέρευσε καὶ χειροτερεῖ ὁσημέραι, ὥστε δύναμαι μὲν νὰ διαβεβαιώσω τὸ Σ. Ὑπουργεῖον, ὅτι ἐκπληρῶ τὰ τῆς ὑπηρεσίας μου ἀνελλιπῶς, ὄχι ὁμως καὶ μὲ ὀλίγην θυσίαν τῆς ὑγείας μου.

Διὰ τοῦτο, ἂν καὶ καταπιεζόμενος ὑπὸ τρομερᾶς καὶ ἀνυποφόρου ἐνδείας, στερούμενος καὶ τῶν ἀπολύτως ἀναγκαίων πρὸς ζωάρκειαν μέσων, ὡς ἐκ τῆς καθυστερήσεως τῶν μισθῶν μου (διότι, παρά μὲν τοῦ Δημοσίου πρὸ ὀκτώ μηνῶν δὲν ἔλαβον οὐδέ λεπτόν, παρά δὲ τοῦ Δημοτικοῦ πρὸ δύο ἐτῶν καὶ ἡμίσεως ἐτῶν) καὶ εὕρισκόμενος εἰς ἀμηχανίαν, ὡς μὴ δυνάμενος νὰ ἐξασκήσω ἄλλο τι ἐπάγγελμα πρὸς οικονομίαν τῆς πολυμελοῦς οἰκογενείας μου διὰ τὴν καχεξίαν τοῦ σώματός μου καὶ τὴν ἀνεπιτηδειότητά μου εἰς τὰ τοιαῦτα· μ' ὅλα ταῦτα, διὰ νὰ μὴ παραβῶ τὴν ὁποίαν ἀείποτε πρεσβεύω ἀρχήν, ὅτι τὸ ἴδιον συμφέρον πρέπει πάντοτε νὰ ὑποχωρῆ εἰς τὸ κοινόν, παρακαλῶ εὐσεβᾶστως τὸ Σ. Ὑπουργεῖον νὰ εὐαρεστηθῆ νὰ μοὶ διευθύνῃ ὅσον ἐνεστί τάχιον τὴν ἐκ τῆς ὑπηρεσίας παραίτησίν μου, εὐελπισ, ὅτι ὁ ἐπὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως φιλοδίκαιος Ὑπουργός, ἀφοῦ λάβῃ τὰς ἀναγκαίας πληροφορίες παρά τοῦ ἐπαξίως διευθύνοντος τὰ τῆς Δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως ἀρμοδίου ὑπαλλήλου, περὶ τῆς δωδεκαετοῦς ὑπηρεσίας μου, ὡς δημοδιδασκάλου, θὰ πράξῃ, ὅ,τι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἀπαιτεῖ τὸ δίκαιον καὶ τὸ συμφέρον.

Ὑποσημειοῦμαι μὲ τὸ προσῆκον σέβας

Εὐπειθῆς

Ὁ Δημοδιδάσκαλος Σίφνου

Α.Ν. Γοζαδῖνος.²¹

Μὲ τὴν ἐξάντληση τῶν πληροφοριῶν τῶν ἀρχεϊακῶν πηγῶν στὸ σημεῖο αὐτό, παραμένει ἀγνωστο ἂν ἐγίνε δεκτὴ ἡ αἴτηση παραίτησεως τοῦ Γοζαδῖνου, ὁ ὁποῖος, λόγω τῆς ἀσθενείας του, εἶναι πιθανόν ὅτι ἀδυνατοῦσε νὰ διδάσκει τοὺς πολυπληθεῖς μαθητὲς τοῦ Σχολείου.

21. ΓΑΚ/Δημ. Ἀπ. 21/16.

ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΡΤΕΜΩΝΟΣ

Στό πολυάνθρωπο χωριό του Ἀρτεμῶνος δέν εἶχε ἰδρυθεῖ Δημοτικό Σχολεῖο, ὑπῆρχε δέ πρόβλημα στους γονεῖς νά στέλνουν μικρῆς ἡλικίας παιδιά στό ὑπάρχον Σχολεῖο τῆς Ἀπολλωνίας, λόγω ἀποστάσεως. Τό πρόβλημα ἱκανοποιούσαν, κατά τόν παμπάλαιο τρόπο, οἱ λεγόμενοι Γραμματοδιδάσκαλοι. Ἀναφέρεται ὅτι τό 1841 λειτουργοῦσαν στόν Ἀρτεμῶνα τέσσερα Γραμματοδιδασκαλεῖα, τά ὁποῖα, λόγω ἀκαταλληλότητος τῶν διδασκάλων, δέν ἦταν σέ θέση νά ἐφαρμόσουν τό κυβερνητικό ἐκπαιδευτικό πρόγραμμα. Ἡ κατάσταση αὐτή συνεχίζονταν μέχρι ὅτου τόν Μάρτιο τοῦ 1840 ὁ Σίφνιος δημοδιδάσκαλος καί κάτοικος Ἀρτεμῶνος Κωνσταντῖνος Μανδελένης, μέ αἴτησή του πρὸς τήν Δημαρχία Σίφνου, ἐπρότεινε νά «συστήσῃ Σχολεῖον ἰδιαίτερον εἰς τό χωρίον Ἀρτεμῶνος» καί ἐζήτησε τή συμπαράσταση τοῦ Δήμου. Ὁ Μανδελένης, πού εἶχε διατελέσει δημόσιος διδάσκαλος Ἀνάφης ἀπό 22 Φεβρουαρίου 1835 μέχρι τέλους Αὐγούστου 1839, διέθετε τά ἀνάλογα προσόντα καί ἐπίστευε ὅτι «ἡ προθυμία τῶν ἐγχωρίων νά συνεισφέρωσιν εἰς τήν σύστασιν Ἀλληλοδιδασκτικῆς Σχολεῖου» στόν Ἀρτεμῶνα, θά συντελοῦσε στήν ἐπιτυχία τοῦ σκοποῦ του.

Ἡ ἐπιστολή-πρότασή του ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Πρὸς τήν Δημαρχίαν Σίφνου

Διορισθεῖς δημοδιδάσκαλος εἰς τήν νῆσον Ἀνάφην παρά τῆς ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδύσεως Β(ασιλικῆς) Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας διά τῆς ἀπό 22 Φεβρουαρίου 1835, ὑπ' ἀριθμ. 7564 Σ(εβαστῆς) Διαταγῆς τῆς πρὸς τήν παύσασαν Νομαρχίαν τῶν Κυκλάδων, διέμεινα μέχρι τέλους Αὐγούστου π.έ. 1839.

Ἀλλά διά τήν ἐκεῖ ἔλλειψιν Ἑλληνικοῦ Σχολεῖου πρὸς ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων μου, ἠναγκάστην νά ζητήσω τήν παραίτησίν μου καί νά ἀποκατασταθῶ εἰς τήν πατρίδα μου, τήν Νῆσον Σίφνον, ὅπου ὑπάρχει τοιοῦτον κατάστημα, συντηρούμενον παρά τῆς Σ(εβαστῆς) Κυβερνήσεως. Ἐπιθυμῶν δέ νά γίνω χρήσιμος εἰς τήν πατρίδα μου καί νά πορίζωμαι ὅπως οὖν τά πρὸς τό ζῆν, προεθέμην νά συστήσω Σχολεῖον ἰδιαίτερον εἰς τό χωρίον Ἀρτεμῶνος, ὅπου ἔχω τήν διαμονήν μου.

Τόν σκοπόν μου τοῦτον κοινοποιήσας εἰς τήν Δημαρχίαν ταύτην εὗρον αὐτήν πρόθυμον νά μέ συντρέξῃ εἰς τήν σύστασιν τῶν ἐνόμων μέσων, πρὸς συντήρησιν αὐτοῦ, χορηγοῦσα τό ἐνοίκιον τοῦ καταστήματος καί τά ἀναγκαῖα ὄργανα μέσα, ὅσα δέν ὑπάρχουν εἰς ἐμέ. Ἡ ἀνάγκη τοιοῦτου καταστήματος εἰς τό πολυανθρωπότερον τοῦτο χωρίον συνιστάμενον ἀπό τετρακοσίας περίπου οἰκογενείας, τῶν ὁποίων οἱ παῖδες κατατρίβουσι τόν καιρόν εἰς μάτην εἰς Γραμματοδιδασκάλους ἀμαθεῖς σᾶς εἶναι γνωστή, Κύριε Δήμαρχε, καθὼς καί ἡ προθυμία τῶν ἐγχωρίων τούτων νά συνεισφέρωσιν εἰς τήν σύστασιν Ἀλληλοδιδασκτικῆς Σχολεῖου.

Παρακαλεῖσθε λοιπόν νά καθυποβάλλητε τήν ἀναφοράν μου ὅπου ἀνήκει, ἐνεργοῦντες τά ἐφ' ὑμῖν, κατά συνέπειαν τοῦ ἀρθροῦ 60 καί 61 τοῦ περί Δημοτικῶν Σχολείων Νόμου διά νά λάβω τήν πρὸς τοῦτο ἀπαιτουμένην ἀδειαν τῆς ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κλπ. Β(ασιλικῆς) Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας.

Ὑποσημειοῦμαι δέ μέ τό ἀνήκον βαθύτατον σέβας

Ἐν Σίφνῳ τῆ 29 Μαρτίου 1840

Ὁ εὐπειθέστατος Δημοδιδάσκαλος

Κ. Μανδελένης¹

1. ΓΑΚ/ἡμ. Ἀρτ., 85 3.

Ὁ Δήμαρχος Σίφνου Νικ. Χρυσόγελος, απέστειλε αὐθημερόν τὴν αἴτηση τοῦ Μανδελένη στὴ Διοίκηση Σύρου μέ τό ἐπόμενο ἐγγραφοῦ του:

«Ἀριθ. 139

Ἐν Σίφῳ τὴν 29 Μαρτίου 1840

Πρός

τὴν Β. Διοίκησιν Σύρου.

Ἐγκλείεται ἀναφορὰ τοῦ δημότου κυρίου Κωνσταντίνου Μανδελένη πρὸς τὴν Δημαρχίαν ταύτην, ζητοῦντος τὴν ἀδειαν τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ. Β. Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας διὰ νά συστήσῃ ἰδιαίτερον Ἀλληλοδιδασκῆριον εἰς τό χωρίον Ἀρτεμῶνος, ὅπου ἔχει τὴν διαμονήν του. Ὁ δημότης οὗτος διωρισμένος Δημοδιδάσκαλος παρά τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλ. κτλ. Β. Γραμματείας εἰς τό Σχολεῖον Ἀνάφης, ἐξεπλήρωσε τὰ χρέη του μέ ἰκανότητα καί εὐαρέστησεν πολλοὺς τῶν δημοτῶν. Γνωρίζοντες διὰ ταῦτα τὴν ἰκανότητα καί τὴν χρηστότητα τῶν ἠθῶν του καί τὴν ἀνάγκην τοιοῦτου καταστήματος εἰς τό πολυανθρωπότερον τοῦτο χωρίον, ὅπου τινές ἀμαθεῖς Γραμματοδιδάσκαλοι ψωμίζονται ἀπὸ 400 οἰκογενείας, χωρὶς ὠφέλειαν, ἐνεθαρρύναμεν αὐτόν εἰς τὴν ἐπιχείρησιν τοῦ ἔργου, ὑποσχόμενοι νά τόν συντρέξωμεν εἰς τὴν προμήθειαν τῶν ἀναγκαίων ὀργανικῶν μέσων ἀπὸ τὰ λείψανα τῆς Δημαρχιακῆς ἀντιμισθίας μου, ἀφιερωθείσης εἰς τὰ διδακτικά τοῦ Δήμου Καταστήματα. Ἐλπίζομεν δέ νά εὐρωμεν προθύμους εἰς συνδρομήν καί τοὺς πλέον φιλοκάλους ἐκ τῶν ἐγχωρίων.

Παρακαλεῖται ἡ Β. Διοίκησης, πρὸς τὴν ὁποῖαν ἀναφερόμεθα κατ' εὐθείαν, διὰ νά μὴν βραδύνη ἢ ἐνέργεια τῶν καλῶν, νά ἐνεργήσῃ τὰ κατὰ τό ἀρ. 60 τοῦ περὶ Δημοτ. Σχολείων Νόμου, διὰ νά δοθῇ ἡ ἀπαιτούμενη ἀδεια εἰς τόν ἀναφερόμενον.

Εὐπειθέστατος ὁ Δήμαρχος Σίφνου

Ν. Χρυσόγελος.²

Ἡ Διοίκηση Σύρου, μέ τό ὑπ' ἀριθ. 1770/2-6-1840 ἐγγραφοῦ τῆς πρὸς τὴν Γραμματεία διεβίβασε τὴν ἀνωτέρω ἀλληλογραφία καί, «βασίζομένη εἰς τὰς περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου συστάσεις τοῦ Δημάρχου», εἰσηγήθηκε τὴ χορήγησιν τῆς ἀδειας κατὰ τόν Νόμο³. Ἡ Γραμματεία παρεχώρησε τὴν ἐγκρισὴν τῆς μέ τό ἐπόμενο:

«Ἀριθ. 1360

Πρὸς τὸν Διοικητὴν Σύρου

Ἐγκρίνεται κατὰ τὴν προτασίαν σας ἡ αἴτησις τοῦ Δημάρχου Σίφνου ταῦ νά παραχωρηθῇ ἡ ἀδεια εἰς σύστασιν δημοτικοῦ σχολείου εἰς Ἀρτεμῶνα, χωρίον αὐτοῦ τοῦ δήμου, ὅπου θέλει διδάσκει ὁ δημοδιδάσκαλος Βασ. τάξεως κ. Κ. Μανδελένης ἰδιαίτερος μισθοδοτούμενος, μέρος ὑπὸ τῶν γονέων τῶν φοιτῶντων καί μέρος ἐκ τῆς δημάρχου ἀντιμισθίας.

Προσκαλεῖσθε ἐπομένως νά παραχωρήσητε τὴν ζητούμενην ἀδειαν κατὰ τόν νόμον, νά ἐπαινέσητε δέ ἀπὸ μέρος τῆς Γραμματείας τόν δήμαρχον Σίφνου διὰ τὴν παραχώρησιν τῆς ἀντιμισθίας του εἰς βοήθειαν τῆς τῶν συνδημοτῶν του ἐκπαιδεύσεως καί νά προσκαλέσητε ἐν ταυτῶ νά ἐνεργήσῃ ἐντόνως τὴν κατάργησιν ὄλων τῶν ἐκεῖ εὑρισκομένων γραμματοδιδασκάλων, οἵτινες ἐν ᾧ ἦσαν καί πρὶν ἀνωφελεῖς, ἤδη ὑπαρχόντων δύο τακτικῶν σχολείων καθίστανται πλέον περιττοὶ καί ἐπιβλαβεῖς εἰς τὴν πρόοδον τῆς νεολαίας.

2. Αὐτόθι.

3. Αὐτόθι. Τὸ Διάταγμα τῆς 6/18 Φεβρουαρίου 1834 γιὰ τὴν Δημοτικὴν Ἐκπαίδευσιν, προέβλεπε στό ἀρθρο 60: «Καί ἰδιῶται ἔχουν δικαίωμα νά συνιστῶσιν, εἴτε μόνοι, εἴτε καί μετ' ἄλλων, δι' ἰδίων ἐξόδων, σχολεῖα ἢ παιδοτροφεῖον ἢ ἄλλο τι διδασκῆριον. Πρὸς τοῦτο ὁμοῦ θέλουσιν ζητεῖν τὴν ἀδειαν τῆς ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τὰ λοιπὰ Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας».

Ἐν Ἀθήναις τὴν 11 Ἰουνίου 1840
Ἵ Γραμματεὺς».⁴

Ἔτσι ἰδρύθηκε τὸ πρῶτο Δημοτικὸ Σχολεῖο Ἀρτεμῶνος, στὸ ὁποῖο ἡ Διοίκηση Σύρου ἔσπευσε νὰ ἀποστείλει καὶ τὰ κατάλληλα βιβλία γιὰ τὴν ἐκπαίδευση τῶν μαθητῶν τοῦ χωριοῦ.⁵ Ἄγνωστο παραμένει πού ἀκριβῶς στεγάσθηκε τὸ Σχολεῖο. Κατὰ τὶς ὑπάρχουσες μαρτυρίες ἔστερεῖτο καταλλήλου στέγης καὶ τὸ οἶκμα στὸ ὁποῖο ἄρχισε τὶς ἐργασίες του ἦταν κάποια οἰκία πού δὲν ἐχωροῦσε ὄλους τοὺς μαθητές, ἀλλὰ λίγους. Ὡς ἐκ τούτου τὰ ἔσοδα δὲν ἐπαρκοῦσαν γιὰ τὴ συντήρηση τοῦ Σχολείου καὶ τοῦ διδασκάλου, ἀφοῦ οἱ ὑπόλοιποι μαθητές ἐξακολούθησαν νὰ «σπουδάζουν» στὰ τέσσερα γραμματοδιδασκαλεῖα πού λειτουργοῦσαν στὸ χωριό. Τὰ προβλήματα ἀνέκυψαν ἀμέσως καὶ ὁ Μανδελένης εὐρέθηκε πρό τραγικῆς καταστάσεως. Ἀναγκάστηκε λοιπὸν μέ τὴν ὑπ' ἀριθμ. 17/15-8-1841 ἀναφορὰ του πρὸς τὸ, ἐπὶ τῶν Δημοτικῶν Σχολείων, Γενικὸ Διευθυντήριο, νὰ ἐκθέσει τὴν ὅλη κατάστασι καὶ νὰ δηλώσει τὴν παραίτησή του. Τὸ κείμενο τῆς ἐχει ὡς ἑξῆς:

«Ἐπειδὴ διατηροῦνται ἐντὸς τῆς περιφερείας μου τέσσερα Γραμματοδιδασκαλεῖα καὶ ἔνεκα τῆς διατηρήσεως των, μέ τὸ νὰ φοιτῶσιν εἰς αὐτὰ οἱ περισσότεροι παῖδες τῶν κατοίκων, τὸ ὁποῖον διευθύνω Ἰδιωτικὸν Σχολεῖον, δὲν μοὶ χορηγεῖ ἀρκούντως τὰ πρὸς τὸ ζῆν καὶ διὰ τοῦτο δὲν μοὶ συμφέρει νὰ τὸ διατηρῶ, διὸ ἀναφερόμενος καὶ αὐθις πρὸς τὸ Γενικὸν τοῦτο Διευθυντήριον, παραιτοῦμαι τούτου καὶ παρακαλῶ νὰ διορισθῶ εἰς τινα ἄλλην θέσιν, ἂν ὑπάρχη τοιαύτη κενή, εἰδὲ μή, νὰ μοὶ συχωρηθῆ τουλάχιστον νὰ ἀπέλθω ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος».⁶

Ἡ ἀναφορὰ τοῦ Μανδελένη διεβιβάσθη στὴ Γραμματεία ἡ ὁποία, ἀπηύθυνε τὸ ἔγγραφο τῆς ὑπ' ἀριθμ. 10530/2545 τῆς 10 Ὀκτωβρίου 1851 πρὸς τὸν Διοικητὴν Σύρου:

«Ὁ εἰς Ἀρτεμῶνα Σίφνου συστήσας κατ' αἴτησιν τῆς Δημοτικῆς Ἀρχῆς σχολεῖον δημοτικὸν ἰδιαίτερον κ. Κ. Μανδελένης ἀνέφερεν ἐξαιτούμενος τὴν παραίτησιν του καὶ τὴν διάλυσιν αὐτοῦ τοῦ σχολείου, διότι ἐντὸς τῆς περιφερείας αὐτῆς τῆς Κοινότητος διατηροῦνται τέσσερα Γραμματοδιδασκαλεῖα εἰς τὰ ὁποῖα φοιτῶσιν οἱ πλείοτεροι παῖδες τῶν κατοίκων. Δὲν δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν διὰ τίνα λόγον, ἀφ' οὗ ἡ δημοτικὴ ἀρχὴ κατ' ἀρχάς συνέτρεξεν εἰς σύστασιν αὐτοῦ τοῦ σχολείου, δὲν ἠθέλησεν ἀπ' ἀρχῆς νὰ καταργήσῃ καταδιώκουσα κατὰ τὸν νόμον αὐτῆς τοὺς γραμματοδιδασκάλους, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀνέχεται τὸν πολλαπλασιασμόν αὐτῶν. Προσκαλεῖσθε κ. Διοικητὰ νὰ μᾶς δώσετε τὰς ἀναγκαίας ἐπὶ τούτου διασαφήσεις καὶ νὰ προσκαλέσητε τὸν δήμαρχον Σίφνου ἐπὶ ποινῇ πειθαρχικῆ νὰ ἐνεργήσῃ ἀμέσως τὴν κατάργησιν τῶν Γραμματοδιδασκάλων κατὰ τὸν νόμον, νὰ διατηρήσῃ δὲ καὶ τὸ εἰς Ἀρτεμῶνα τακτικὸν σχολεῖον, ἀναφερόμενος νὰ σταλῆ ἕτερος δημοδιδάσκαλος, ἂν ὁ κ. Μανδελένης δὲν θέλει νὰ διαμείνῃ ἐκεῖ διδάσκων».⁷

Τὸ ἔγγραφο τῆς Γραμματείας, ἡ ὁποία ἀγνοοῦσε ἢ προσεποιεῖτο ὅτι ἀγνοοῦσε τὸ στεγαστικὸ πρόβλημα πού ἀντιμετώπιζε τὸ σχολεῖο, δημιούργησε, προφανῶς, ζητήματα στὸ δήμαρχο. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ ὁ Μανδελένης ἔσπευσε μέ τὴν ἀναφορὰ του ἀριθ. 20/10 Δεκεμβρίου 1841 πρὸς αὐτὴν νὰ τὴν πληροφορήσει ὅτι «δὲν ἀπέβλε-

4. ΓΑΚ/Δημ. Ἀρτ., 85/3.

5. Αὐτόθι, ὅπου τὸ ὑπ' ἀριθμ. 3409/4-9-1840 ἔγγραφο τοῦ Διοικητοῦ Σύρου πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιῶν Γραμματεία, στὸ ὁποῖο ἀναφέρεται ὅτι «ἐπιστρέφεται ὁ κατάλογος τῶν εἰς τὸ Δημοτικὸν Σχολεῖον Ἀρτεμῶνος σταλέντων βιβλίων ὑπογεγραμμένος παρὰ τοῦ Δημάρχου Σίφνου καὶ τοῦ Δημοδιδασκάλου».

6. ΓΑΚ/Δημ. Ἀρτ., 85/3.

7. Αὐτόθι.

πε τήν παῦσιν τούτων (τῶν γραμματοδιδασκαλείων), διότι αὕτη εἶναι ἀδύνατον νά ἐκτελεσθῆ, ἐπί τοῦ παρόντος, διά τήν ἑλλειψιν χωρητικοῦ τινος καταστήματος»⁸ καταλλήλου γιά τή στέγαση τοῦ σχολείου. Ἡ ἀνυπαρξία οἰκήματος καί μόνον ἦταν ὁ λόγος πού ἐμπόδιζε τή συγκέντρωση ὄλων τῶν μαθητῶν στό σχολεῖο του καί ὄχι οἱ γραμματοδιδάσκαλοι, γιατί ἂν διέκοπταν τά μαθήματά τους, τά παιδιά θά ἐστεροῦντο καί αὐτῶν τῶν ἐλαχίστων πού ἐσπούδαζαν σ' αὐτούς. Ἀλλά, συνέχιζεν ὁ Μανδελένης «δέν δύναμαι νά διατηρῶ ἰδιωτικῶς εἰσέτι (τό σχολεῖο), διότι ἐξοδεύσας πᾶν ὅτι ἀπήλαυσα ἀπό τήν εἰς Ἀνάφην τετραετῆ διδασκαλίαν μου, ἤδη δύο ἔτη χωρίς ἀπολαυήν, κατήντησα εἰς ἐσχάτην ἔνδειαν καί ἀπορίαν τῶν πρὸς τό ζῆν. Παρακαλεῖται λοιπόν ἡ Β. Γραμματεία αὕτη νά εὐαρεστηθῆ ἢ νά μέ μεταθέσῃ εἰς τινα ἄλλην θέσιν, ἥτις παρακαλῶ, ἂν εἶναι δυνατόν νά εἶναι ἐντός τῶν Δήμων τῶν ἐχόντων Ἑλληνικόν Σχολεῖον πρὸς ἀνωτέραν ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων μου, τά ὁποῖα ἔχουν ἤδη ἀνάγκη ταύτης, ἢ ἐν ἑλλείψει τυχόν θέσεως νά μοί συγχωρήσῃ νά ἀπέλθω ἐκτός τοῦ Κράτους, ὅπου δυνηθῶ νά ἐπιτύχω πόρον ζωῆς».⁹

Ἡ Γραμματεία δέν ἐπελήφθη τοῦ καιρίου ζητήματος ἀνεγέρσεως διδασκασίου, ἀλλ' ἀκολουθώντας τήν τακτική τῶν ἀναβολῶν, ἀπηύθυνε ἀπ' εὐθείας στόν Μανδελένη τό ἔγγραφο 11815/31-12-1841, μέ τό ὁποῖο τοῦ ἐγνωστοποίησε «ὅτι θέλομεν φροντίση εἰς πρώτην τυχούσαν θέσιν κατά τήν αἰτησίαν σου νά σέ μεταθέσωμεν καί ἐλπίζομεν ἐντός ὀλίγου νά τύχωμεν τοιαύτης· ἐν τοσοῦτῳ δέ προσκαλεῖσαι νά παραμείνης εἰς τήν θέσιν σου».¹⁰

Ἔτσι ὁ Μανδελένης παρέμεινε στή θέση του ἀναμένοντας τό «ἐντός ὀλίγου» τῆς μεταθέσεώς του, τό ὁποῖο ἀργοῦσε πολύ νά ἔλθῃ. Ἀπελπισμένος ἐπανήλθε μέ τήν ἀναφορά του ἀριθ. 2/1-1-1843, μέ τήν ὁποῖα, ἀφοῦ ὑπενθύμιζε ὅτι «παρήλθεν ἤδη ἐν ὀλόκληρον ἔτος, ἀφότου ἡ Γραμματεία αὕτη... μέ εἰδοποίησεν ὅτι θέλει με μεταθέσει...» ἐπανελάβε τό αἰτημά του γιά ἄλλη θέση, «εἰδέ μή, νά μοί συγχωρηθῆ νά ἀπέλθω ἐκτός τοῦ Κράτους, ὅπου ἐπιτύχω πόρον ζωῆς».¹¹ Ἡ Γραμματεία τότε ἐζήτησε μέ τό ἔγγραφο ἀριθ. 18906/18-3-1843 ἀπό τόν Διοικητή Σύρου νά τήν ἐνημερώσῃ «εάν δέν εἶναι δυνατόν νά διατηρηθῆ τό εἰς Ἀρτεμῶνα σχολεῖον, διά νά ἐνεργήσωμεν κατά συνέπειαν τήν μετάθεσιν τοῦ ἀναφερομένου».¹²

Ὁ Διοικητής, προκειμένου νά μή διακόψῃ τίς ἐργασίες του τό Σχολεῖο τοῦ Μανδελένη, ὁ ὁποῖος εἶχε περιέλθει σέ ἐσχατῆ ἔνδεια, «ἔλαβε πρόνοιαν, ἀφαιρέσας ἀπό τόν μισθόν τῶν δημοτικῶν ὑπαλλήλων ἀνάλογον ποσότητα, διά νά χρησιμεύσῃ εἰς μισθοδοσίαν τοῦ διδασκάλου κυρίου Μανδελένη, διότι ἄλλους πόρους δέν εἶχεν ὁ Δήμος», ἔγραψε στή Γραμματεία μέ τό ὑπ' ἀριθμ. 1335/26-4-1843 ἔγγραφο του.¹³ Ὁ δημοδιδάσκαλος δέν εὐρῆκε σωστή τή λύση αὐτή· «ὄθεν ἀναγκασθεῖς μετέβη» στήν Ἀθήνα, ὅπου ἐμφανίσθηκε στό, ἐπί τῶν Δημοτικῶν Σχολείων, Γενικόν Διευθυντήριο, στό ὁποῖο ἀνέπτυξε τά προβλήματα πού ἀντιμετώπιζε καί ἐζήτησε «νά ἐνεργήσῃ ὅσον ἐνεστί ταχύτερον τήν μετάθεσιν του... μή ποριζόμενος ἀρκούντως τά πρὸς τό ζῆν, ἀπό τό ὁποῖον διεύθυνον ἰδιωτικόν Σχολεῖον εἰς Ἀρτεμῶνα Σίφνου», ἔγραφε «ἐν Ἀθήναις» στήν, ἀπό 20 Ἰουνίου 1844, αἰτησί του πρὸς τό Διευθυντήριο.¹⁴ Εἶχε δηλαδή παύσει πλέον νά διευθύνῃ τό σχολεῖο του. Ἀφοῦ ἔλαβε καί τότε ὑπόσχεση μεταθέσεως, ὁ Μανδελένης ἐπέστρεψε στή Σίφνο, ἀπό ὅπου μέ ἄλλη αἰτησί, τῆς 12 Ὀκτωβρίου, ὑπενθύμιζε «τήν προφορικῆ ὑπόσχεση» πού τοῦ εἶχε δοθεῖ

8. Αὐτόθι.

9. Αὐτόθι.

10. Αὐτόθι.

11. Αὐτόθι.

12. Αὐτόθι.

13. Αὐτόθι.

14. Αὐτόθι.

γιά μετάθεση πού δέν είχε πραγματοποιηθεῖ. Τό Γενικό Διευθυντήριο διεβίβασε καί πάλι τήν αίτησή του μέ τό ὑπ' ἀριθμ. 8676/542/2-11-1844 ἐγγραφο στή Γραμματεία Ἐκκλησιαστικῶν μέ τήν παράκληση «νά λάβη αὐτήν ὑπ' ὄψιν καί νά διατάξη ὅτι ἐγκρίνου». ¹⁵

Αὐτή εἶναι καί ἡ τελευταία πληροφορία περί τοῦ ἀτυχοῦς Μανδελένη καί τοῦ ἀτυχέστερου Δημοτικοῦ Σχολείου Ἀρτεμῶνος. Ἡ Δημοτική Ἀρχή καί οἱ κάτοικοι τοῦ χωριοῦ αὐτοῦ, γιά λόγους πού ἀγνοοῦμε, δέν ἠμπόρεσαν τότε νά διατηρήσουν τό σχολεῖο, τό ὁποῖο βραδύτερα θά ἦταν εὐχερέστερο νά μετατραπεῖ ἀπό ἰδιωτικό σέ δημόσιο. Τό ἀποτέλεσμα εἶναι γνωστό. Ὁ Ἀρτεμῶνας ἀπέκτησε δημόσιο Δημοτικό Σχολεῖο μετά πενήντα ὀλόκληρα χρόνια, τό 1893. ¹⁶

15. Αὐτόθι.

16. Γεωργίου Β. Πρόκου, Συνοπτική Ἱστορία τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου Ἀρτεμῶνος Σίφνου, Ἀθήναι 1985 (ἐκδόση Σιφνιακοῦ Πνευμ. Ἰδρύματος, «Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος» Μονγκοῦ).

Οὐρανίας Σ : Μάτσα

Ἀριστείδης (Ἀθηναῖος)

Ἐνας ὡσότου ὁσάντιους ἄνδρας οἱ
ἄλλοι ἐδόξασαν ὅτι ἑλληνικὸν ἔνομα εἶ-
ναι καὶ ὁ ἄριστείδης. ὡσάντιοι ἄλλοι
ἐφείνησαν ἀνώτεροι του εἰς τὴν οὐρανί-
α. καὶ οἱ ἄλλοι ἄλλοι δὲν τὸν ὑπερέβη
εἰς τὴν οὐρανίαν, χαρὶς τὴν ὁσάντιαν
1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10

Γύμνασμα καλλιγραφίας τῆς μαθητρίας τῆς Ἀλληλοδιδασκτικῆς Σχολῆς Οὐρανίας
Μάτσα.

ΟΙ ΣΧΟΛΑΡΧΙΕΣ ΧΡΥΣΟΓΕΛΟΥ-ΨΑΡΑΥΤΗ

Άγνωστο γιά ποιόν λόγο καί, πιθανόν, άμέσως μετά τίς θερινές εξετάσεις του 1842, ό Νικ. Σπεράντσας έπαυσε νά διευθύνει τήν 'Ελληνική Σχολή Σίφνου' ίσως μετετέθη σέ άλλο σχολείο. 'Επί δίμηνο, περίπου, ή Σχολή παρέμεινε χωρίς διδάσκαλο, μέχρι πού τόν Σεπτέμβριο μήνα ή σχολαρχία άνετέθη στόν Νικόλαο Χρυσόγελο! 'Ο παλαιός της διδάσκαλος, παρά τό γεγονός ότι είχε διατελέσει 'Υπουργός Παιδείας καί, μέχρι τότε, Δήμαρχος Σίφνου, άπεδέχθη τόν διορισμό, χωρίς νά είναι γνωστές από τίς άρχειακές πηγές οί λεπτομέρειες επί του θέματος. 'Η μαρτυρία περί του διορισμού του περιέχεται στό έπόμενο σχέδιο έγγράφου τής Γραμματείας τών 'Εκκλησιαστικών:

«'Αρ. 16750/2644
έξ έπαγγέλματος

Πρός τόν κ. Ν. Χρυσόγελο
Σχολάρχη Σίφνου

'Εν ώ περιεμένομεν νά μās αναγγείλετε ότι άνελάβετε τό χρέος τής διδασκαλίας εις τό 'Ελλ(ηνικόν) Σχολείον Σίφνου, μανθάνομεν Κύριε ότι ήλθετε εις 'Αθήνας.

'Επειδή ήδη πρό πολλού άργούν οί μαθηταί του ειρημένου καταστήματος καί βλέπονται έκ τούτου τά συμφέροντα τής 'Υπηρεσίας, Σās προσκαλούμεν νά αναχωρήσετε άνυπερθέτως εις τόν τόπον του διορισμού σας.

'Αθήναι 3 'Οκτωβρίου 1842
('Υπογραφή)».¹

'Αν επέστρεψε άμέσως στή Σίφνο ή έτακτοποίησε προηγουμένως τίς οίκογενειακές υποθέσεις του, αυτές πού έπικαλέσθηκε γιά νά μήν αναλάβη Δήμαρχος γιά τρίτη φορά, δέν παραδίδεται. Τόν Νοέμβριο όμως είχε έπιστρέψει καί αναλάβει τά καθήκοντά του, έγραψε δέ προς τήν Γραμματεία τών 'Εκκλησιαστικών τήν έπομένη αναφορά του (μέ αριθμό 2):

«Καθυποβάλλεται όνομαστικός κατάλογος τών φοιτώντων εις τό, υπό τήν διεύθυνσίν μου, Σχολείον, διηρημένος κατά τάξεις καί τό πρόγραμμα τών μαθημάτων τών εις έκάστην τούτων διδασκομένων. Είς τό πρόγραμμα τούτο παρατηρεί ή Γραμματεία ότι δέν έφυλάχθη ή άπαιτουμένη σειρά τών μαθημάτων από τόν κανονισμόν, ως προς τάς άνωτέρας τάξεις, διότι οί μαθηταί δέν ήσαν ικανώς γυμνασμένοι εις όσα έδιδάχθησαν εις τάς κατωτέρας τάξεις καί τών άλλων μαθημάτων, όσα έπρεπε νά διδάσκωνται συγχρόνως, είναι άπειροι.

Ούτως ένόμισα άναγκαϊόν νά γυμνάζωνται οί μαθηταί ούτοι εις τό Τεχνολογικόν καί 'Ετυμολογικόν, επί του μαθήματος τής προλαβούσης, πρό τής παραδόσεως του 'Ελληνικού καί νά εξακολουθώσι καί τά λοιπά μαθήματα, άρχόμενοι από τήν 'Ιεράν 'Ιστορίαν. 'Ενεκα τούτου έγινε άνάγκη νά προσθέσω μίαν ώραν εις τάς προσδιωρισμένας από τόν κανονισμόν διά νά άναπληρώσω τάς έλλείψεις ταύτας καί διά νά ρυθμίσω, μέ τήν συχνήν έπιτήρησιν, τήν διαγωγήν τών παιδων, οί όποιοι έτρεχον τόν δρόμον τής ήθικής διαφθοράς.

'Ο ύπάρχων βοηθός εις τό Σχολείον τούτο, διά τής έπιμελείας καί χρηστής διαγωγής του, συντρέχει εις τόν σκοπόν τούτον καί έλπίζω ότι θέλω άναδειξει καρπούς άξιους τής προσδοκίας τής Σ(εβαστής) Κυβερνήσεως.

Θέλω αναφέρει άκολούθως καί περί τής ύλικής καταστάσεως του καταστήματος τούτου, καί τής έλλείψεως τών μέσων, τά όποια άπαιτούνται διά τήν βελτίωσιν του

1. ΓΑΚ/'Ελλ. Σίφ., 91/3.

11874

Πρόγραμμα πέντε μαθημάτων.

μετ' ἑνὸς μαθηματικῶν

εἰς τὸ ἑπιστήμιον ἔτος τοῦ κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἑξαετηρίαν τοῦ 1842

εἰς τὴν Α' τάξιν τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ.

εἰς τὴν Α' τάξιν τοῦ βίου.

ὁ μαθηματικὸς τοῦ βίου.

ὁ ἐπιπέδου τοῦ βίου.

Στοιχία

πεδωτολογία, κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἑξαετηρίαν τοῦ 1842

ἀριθμητική.

ἀριθμητική.

ἀριθμητικὴ καὶ ἀριθμητική.

ἀριθμητικὴ τοῦ βίου.

ἀριθμητικὸς τοῦ βίου.

ἀριθμητικὸς τοῦ βίου.

ἀριθμητικὸς τοῦ βίου.

ἀριθμητικὸς τοῦ βίου.

ἀριθμητικὸς τοῦ βίου.

ἀριθμητικὸς τοῦ βίου.

ἀριθμητικὸς τοῦ βίου.

ἀριθμητικὸς τοῦ βίου.

ἀριθμητικὸς τοῦ βίου.

ἀριθμητικὸς τοῦ βίου.

ἀριθμητικὸς τοῦ βίου.

ἀριθμητικὸς τοῦ βίου.

ἀριθμητικὸς τοῦ βίου.

ἀριθμητικὸς τοῦ βίου.

ἀριθμητικὸς τοῦ βίου.

ἀριθμητικὸς τοῦ βίου.

ἀριθμητικὸς τοῦ βίου.

ἀριθμητικὸς τοῦ βίου.

ἀριθμητικὸς τοῦ βίου.

ἀριθμητικὸς τοῦ βίου.

ἀριθμητικὸς τοῦ βίου.

ἀριθμητικὸς τοῦ βίου.

ἀριθμητικὸς τοῦ βίου.

Τὸ πρόγραμμα μαθημάτων ἔτους 1842 τοῦ σχολάρχου Ν. Σπεράντζα.

καταστήματος τούτου καί τήν πρόοδον τῶν εἰς αὐτό μαθητευομένων.

Ἐν Σίφνῳ τήν 25 Νοεμβρίου 1842

Εὐπειθέστατος

Ὁ Σχολάρχης

Ν. Χρυσόγελος». ²

Οἱ μαθηταί τῆς Σχολῆς ἀνέρχονταν σέ 79, ἐκ τῶν ὁποίων 74 ἦταν ἀγόρια καί 5 κορίτσια, σέ τρεῖς τάξεις. Τήν πρώτη τάξη παρακολουθοῦσαν 16 μαθηταί, τή δευτέρα 12 καί τήν τρίτη οἱ ὑπόλοιποι, χωρισμένοι σέ δύο τμήματα· τό πρῶτο μέ 20 μαθητές καί τό δεύτερο μέ 31. ³ Ὁ Σχολάρχης καί ὁ βοηθός του Ἄντ. Βέλλης ἐδίδασκαν ἀπό 8 π.μ.-15 μ.μ. συνεχῶς, κατὰ τό πρόγραμμα τῶν μαθημάτων πού κατέστρωσεν ὁ πρῶτος στίς 25/11/1842. Τό ἀξιοπρόσεκτο σ' αὐτό εἶναι ὅτι ὁ Χρυσόγελος ἐδίδασκε τή γαλλική γλῶσσα στίς τάξεις Α' καί Β' τρεῖς φορές τήν ἐβδομάδα. ⁴

Ὁ Ἀντώνιος Βέλλης, ἀγνώστο γιά ποιόν λόγο, ἔπαυσε νά προσφέρει τίς ὑπηρεσίες του ἢ, ἐν πάσῃ περιπτώσει, πρό τοῦ τέλους τοῦ 1842, ἐτέθη θέμα ἀντικαταστάσεώς του, κατὰ τήν ὁμολογία τοῦ διαδόχου του Ἀγγέλου Ἀβραῆ: «Κατά δέ τό 1842 προσκληθεῖς παρά τῆς Δημοτικῆς Ἀρχῆς τῆς πατρίδος μου Σίφνου, ὡς βοηθός τοῦ ἐκεῖ Σχολάρχου καί διδασκάλου μου κυρίου Ν. Χρυσογέλου, ὑπηρετῶ ὡς τοιοῦτος μέχρι τῆς σήμερον», ἔγραφε στίς 9 Σεπτ. 1846, «λαμβάνων ὡς ἀντιμισθίαν δρχ. 40 παρά τοῦ Δημοτικοῦ Ταμείου καί 20 παρά τοῦ κυρίου Σχολάρχου, κατὰ μῆνα...». ⁵ Τά καθήκοντά του στή Σίφνο ἀνέλαβε μετά τίς 22 Μαΐου 1843, ἀφοῦ κατὰ τήν ἡμέρα αὐτή ὁ Δήμαρχος Σαλαμίνος, ὅπου ὑπηρετοῦσε ἀπό τόν Ὀκτώβριο τοῦ 1839, τοῦ ἐχορήγησε πιστοποιητικό καλῶν ὑπηρεσιῶν ⁶ ἐνόψει, προφανῶς, τῆς ἀναχωρήσεώς του.

Ἄλλες πληροφορίες γιά τή σχολαρχία Χρυσογέλου δέν εἶναι γνωστές. Φαίνεται ὅτι διηύθυνε τή Σχολή ἐπί μία διετία γιατί τόν Σεπτέμβριο τοῦ 1844 ἀντικαταστάθηκε ἀπό τόν Γεώργιο Ψαραύτη, ἡ μετάθεση τοῦ ὁποίου, ἀπό τό Ναύπλιο στή Σίφνο, ἐνεργήθηκε μέ τό Β.Δ. 3592/25-9-1844. ⁷

Ὁ Γ. Ψαραύτης ἀνέλαβε καθήκοντα στίς 9 Ὀκτωβρίου «ἐνασχοληθεῖς ἐν πρώτοις εἰς μικράν τινά δοκιμασίαν τῶν μαθητῶν» προκειμένου νά διαπιστώσει τό ἐπίπεδο τῶν γνώσεών τους. Στή συνέχεια «ἐχώρισε τούτους εἰς τρεῖς τάξεις, ὄντας πρότερον διηρημένους εἰς πέντε, καί προσδιώρισε τά ἀνάλογα μαθήματα» γιά κάθε μίαν. Μετά τίς πρῶτες αὐτές ἐνέργειες, ἀπηύθυνε στό Ὑπουργεῖο Ἐκκλησιαστικῶν τήν ὑπ' ἀριθμ. 2/14-10-1844 ἀναφορά του «κρίνοντας χρέος του νά ὑποβάλη ὑπ' ὄψιν αὐτοῦ τά ἀκόλουθα περί τῶν μαθητῶν» τῆς Σχολῆς:

«Α'. Οἱ μαθηταί τῆς ἀνωτάτης τάξεως, καθ' ὅσον μὲν ἀφορᾶ τό Ἑλληνικόν μάθημα, ὄντες ὀλίγον γυμνασμένοι εἰς τό Τεχνολογικόν καί ἔχοντες μικράς τινας ἀρχάς εἰς τό συντακτικόν, σχηματίζουσι τήν Γ' τάξιν. Ἀγνοοῦντες ὁμως τό περισσότερο μέρος τῆς Ἀριθμητικῆς καί Ἑλληνικῆς Ἱστορίας καί ὀλόκληρον τήν Πολιτικὴν Γεωγραφίαν, μαθήματα ἀνήκοντα μᾶλλον εἰς μαθητάς τῆς Β' τάξεως, ὑπεχρεώθησαν νά ἀκούσωσι ταῦτα μετά τῶν μαθητῶν ἐκείνης, ὅπως προκαταρτισθέντες ἰκανῶς εἰς

2. Αὐτόθι.

3. Αὐτόθι, κατάλογος τῶν μαθητῶν συνημμένος στήν ὑπ' ἀριθμ. 2/25-11-1842 ἀναφορά τοῦ Χρυσογέλου.

4. Αὐτόθι, καί τό πρόγραμμα μαθημάτων.

5. Σ.Μ. Συμεωνίδη, Μία ἀναφορά τοῦ διδασκάλου Ἀγγ. Ἀβραῆ, ἐφημ. «Σιφναϊκά Νέα», Φεβρ. 1993, σ. 47.

6. ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 91/3. Περί τοῦ Ἀγγ. Ἀβραῆ βλ. τά ἔγγραφα τοῦ παραρτήματος μέ τά στοιχεία Η', Θ', Γ'.

7. Αὐτόθι.

αυτά κατά τό ἐνεστώς ἔτος, διδαχθῶσιν ἀκολούθως τά ἐπίλοιπα ὅσα ἀνήκουσιν εἰς μαθητάς τῆς Γ' τάξεως τῶν Σχολείων.

β'. Οἱ μαθηταί τῆς Β' ἀκολουθοῦσιν ἤδη τά διαγεγραμμένα εἰς τό πρόγραμμα μαθήματα, συγχωνευθέντες εἰς μίαν τάξιν μέ τούς μᾶλλον προχωρημένους τῆς κατωτάτης. ἀμφότεραι δέ αὐταί αἱ τάξεις διδάσκονται ὑπό τοῦ ὑποφαινομένου. Ὅθεν δαπανῶνται εἰς τήν διδασκαλίαν αὐτῶν ἕξ ὥραι καθ' ἑκάστην, καθῶς φαίνεται εἰς τό πρόγραμμα.

γ'. Οἱ τῆς Α' ἢ κατωτάτης εἶναι παντάπασιν ἀπειροί καί αὐτῶν τῶν γνώσεων, ὅσας πρέπει νά ἔχωσιν οἱ μαθηταί ἐμβαίνοντες εἰς Ἑλληνικόν Σχολεῖον. Ἐλλειψίς προελθοῦσα, κυρίως, ἐκ τοῦ διότι εἰς τά λοιπὰ χωρία καί εἰς τήν κωμόπολιν τῆς Σίφνου δέν ὑπάρχουσι δημοτικά σχολεῖα καί ὡς ἐκ τούτου ἀποβαίνουσα δυσθεράπευτος. Τούτους προπαρασκευάζει ὁ βοηθός τοῦ καταστήματος κύριος Ἀγγ. Ἀβράς, διδάσκων τά ἀνάλογα εἰς τήν δυνάμιν τῶν μαθημάτων.

Αἰτίαι ἰκανῶς δικαιολογημέναι μέ ὑπεχρέωσαν νά σχηματίσω προσωρινῶς τὰς τάξεις τοιοῦτοτρόπως, τουλάχιστον διά τό ἐνεστώς ἔτος καί κυρίως ὅτι οἱ μαθηταί τῶν δύο τάξεων ὄντες πρότερον διηρημένοι εἰς τρεῖς, μάλιστα δέ οἱ τῆς ἀνωτάτης, νομίζουσι προσβολήν ἑαυτῶν, ἂν συγχωνευθῶσιν ὅλοι εἰς μίαν. Τήν διαίρεσιν ταύτην ἐνόμισα πολύ κατάλληλον ὡς πρός τήν ἐνεστῶσαν κατάστασιν τῶν μαθητῶν, ἐλπίζων ὅτι τοῦτο θέλει συντελέσει εἰς τήν βελτίωσιν αὐτῶν. Τό μάθημα τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας καί Κατηγήσεως παρελείφθη ἐπί τοῦ παρόντος, διότι οὔτε ὑλικός καιρός μένει καί οἱ μαθηταί δέν ἔχουσι τά ἀναγκαῖα βιβλία. Θέλει ὁμως εἰσαχθῆ κατά τήν ἑαρινήν ἐξαμηνίαν, ὅτε οἱ μαθηταί δυνατόν νά εἶναι ὁπωσοῦν μορφωμένοι.

Εὐπειθέστατος

Ὁ Σχολάρχης

Γ. Ψαραύτης». ⁸

Στή νέα αὐτή περίοδο τῆς διδασκαλίας του, ὁ Σχολάρχης πλέον Γ. Ψαραύτης, ἔδωσε τόν καλύτερο ἑαυτό του, συνεπικουρούμενος ἀπό τόν Ἀβρά, γιά τήν ἀρτιώτερη κατάρτιση τῶν μαθητῶν. Στίς πρῶτες μάλιστα ἐξετάσεις πού διενήργησαν τόν Φεβρουάριο τοῦ 1845, ἡ Ἐφορεία τοῦ Σχολείου «εἶδεν εὐχαρίστως... πραγματικούς καρπούς, ἀληθῆ προϊόντα τοῦ ζήλου καί τῆς φιλοπονίας τοῦ Σχολάρχου Γ. Ψαραύτη καί τοῦ βοηθοῦ του Ἀ. Ἀβρά», οἱ ὅποιοι, «διά νά ἐμψυχώσωσι τούς μαθητάς, ἀναδεικνύοντες τήν ὁποῖαν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ ἔλαβον πρόοδον, ἐφιλοτιμήθησαν», παρά τό γεγονός ὅτι κατά τόν περί Ἑλληνικῶν Σχολείων καί Γυμνασίων νόμον οἱ ἐξετάσεις ἔπρεπε νά εἶναι σύντομες, «νά ἐξετάζωσιν αὐτούς εἰς τοιοῦτον τρόπον ὥστε... αὐταί ἐνηργήθησαν πολύ αὐστηρότερον καί ἐκτενέστερον παρά ἐάν ἦσαν δημόσιαι, διότι διήρκεσαν τέσσαρας ἡμέρας, ἀνά πέντε καί ἕξ ὥρας καθ' ἑκάστην». ⁹ Ἐγραψαν ἀκόμη οἱ Ἐφοροί:

«Οἱ μαθηταί τῆς ἀνωτάτης τάξεως, οἵτινες ὅλοι σχεδόν εὐδοκίμησαν, ἀνέπτυσσον τὰς εἰς τόν παράλληλον τοῦ Πλουτάρχου «βίος Δημοσθένους» ἐννοίας μέ παρατηρήσεις, ὅσας εἰς τὰς καθ' ἡμέραν παραδόσεις τοῦ Διδασκάλου ἤκουον, ἀνέλυον τὰς διαφόρους προτάσεις, ἔδιδον λόγον ἑκάστης Ἀριθμητικῆς πράξεως, διετήρησαν ἐξαιρέτα τήν σειράν τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας μετά τῆς χρονολογίας ἀπό τοῦ τέλους τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου μέχρι τοῦ θανάτου τοῦ Φιλίππου, ἐδείκνυον ἀκριβῶς ἐπί τοῦ Γεωγραφικοῦ χάρτου τῆς Εὐρώπης τά διάφορα μέρη αὐτῆς, πόλεις, ὄρη, ποταμούς, λίμνας, θαλάσσας κλπ. μεταβιβαζόμενοι διά τῶν ἐρωτήσεων τοῦ διδασκάλου πότε εἰς τὰς βορείους ἐπικρατείας, πότε εἰς τὰς νοτίους, πότε ἀλλαχοῦ, ὥστε καί ἡ

8. Αὐτόθι.

9. Αὐτόθι, ὅπου ἦ, ἀπό 2-3-1845, ἀναφορά τῆς ἐφορείας.

Έφορεία και οι λοιποί, εϋηρεστήθησαν εϋχόμενοι νά ἴδωσι παρόμοια ἀποτελέσματα καί εἰς τὰς δημοσίας ἐξετάσεις. Τά αὐτά λέγομεν καί περί τῆς Β΄ τάξεως, διότι καί οἱ μαθηταὶ ταύτης ἐρωτώμενοι εἰς τὰ δυσκολώτερα τοῦ Τεχνολογικοῦ καί περί συνθέσεως, παραγωγῆς καί γραφῆς τῶν λέξεων, ἀπεκρίνοντο μετά λόγου, ἐφαρμόζοντες καταλλήλως τοὺς γραμματικούς κανόνας. Καί αὐτὴ ἡ μικροτάτη, καίτοι συγκεκμημένη ἀπὸ παιδάρια, ἐδείκνυε καί αὐτὴ μεγάλην ἐτοιμότητα εἰς τὰ ἐρωτώμενα, καθ' ὅσον ἀφορᾶ τὸ τυπικόν μέρος τῆς Γραμματικῆς καί λοιπά, ὅσα εἶχε διδαχθεῖ ὑπὸ τοῦ βοηθοῦ.

Δέν ἀρνούμεθα ὅτι καί εἰς τὴν Δευτέραν καί εἰς τὴν μικροτέραν τάξιν ἐδείχθησαν καί τινες μαθηταὶ ἀνευ προόδου, ἀλλ' ἡ αἰτία τούτου εἶναι ἡ ἄλλειψις βιβλίων διὰ πενίαν καί αἱ συχναὶ ἀπουσίαι. Ἐάν ὁ Δήμος τῆς Σίφνου δέν ἦτον ἐνδεής καί ἄπορος, ἤθελε προμηθεύσει εἰς τὴν βιβλιοθήκην τοῦ καταστήματος ὀλίγα τινὰ σώματα τῶν ἐγκριθέντων ὑπὸ τῆς ἐπὶ τῶν βιβλίων Ἐπιτροπῆς διδακτικῶν βιβλίων, πρὸς χρῆσιν τῶν ἀπόρων μαθητῶν.¹⁰

Ὅπως προκύπτει ἀπὸ τὸ «πρόγραμμα τῶν μαθημάτων τῆς ἐαρινῆς ἐξαμηνίας τοῦ 1845 ἔτους»,¹¹ οἱ διδάσκαλοι ἐδίδασκαν ἀπὸ τῆς 7 τῆς πρώτῃς μέχρι τῆς 5 τῆς ἀπόγευμα! Ὁ Ἀβρᾶς μάλιστα, ἐκτός ἀπὸ τὴν τάξιν του, ἐδίδασκε καί μαθητὲς τῆς Β΄ τοῦ σχολάρχου στὸ μάθημα τῆς Ἱστορίας, καθημερινὰ δὲ προγύμναζε τοὺς ἀδυνάτους.

Σὲ ἐκθεσὴ τους, ἀπὸ 19 Αὐγούστου 1845, οἱ Ἐφοροὶ τῆς Σχολῆς ἐπεσήμαναν: «... ὁ φιλόπονος οὗτος Σχολάρχης ἀναλαβὼν ἀπ' ἀρχῆς τοῦ διορισμοῦ του χρεὴ δύο διδασκάλων καί διδασκῶν δύο τάξεις, τὰς ἀνωτέρας, τὰ διαγεγραμμένα εἰς τὸ πρόγραμμα μαθημάτων, ἀγωνιζόμενος καθ' ἑκάστην ἀπὸ πρωῆς μέχρι τῆς ἑσπέρας, εἶναι ἀξιὸς παντός ἐπαίνου, καί ὡς τοιοῦτον συνιστᾷ τούτον ἡ Ἐφορεία εἰς τὸ Σ. Ὑπουργεῖον, διαβιβάζουσα πρὸς αὐτὸ τὴν εὐγνωμοσύνην ἑαυτῆς καί ὄλων τῶν δημοτῶν διὰ τοῦ διορισμοῦ τοιοῦτου φιλοπόνου καί καλοῦ Σχολάρχου» καί ἐζήτησαν τὸν διορισμὸν καί ἄλλου διδασκάλου, «ἵκανοῦ νά συμμερίζεται μετὰ τοῦ Σχολάρχου τὰ χρεὴ τῆς διδασκαλίας 80-90 μαθητῶν...».¹² Ἐχει ἰδιαίτερη σημασία, ἐπίσης, τὸ γεγονός ὅτι, κάθε Τετάρτη, μαζί με τὴν ἀνωτάτην τάξιν, παρακολουθοῦσαν τὸ μάθημα τῆς Ἱερᾶς Κατηγήσεως πού παρέδιδε ὁ σχολάρχης «καί τινες τῶν ἱερέων τοῦ Δήμου».¹³ Τὸ Ὑπουργεῖον, μετὰ τὸ ὑπ' ἀριθμ. 31817/1159 τῆς 27 Σεπτ. 1845 ἐγγραφοῦ του, εὐχαρίστησε τὸν Ψαραύτη γιὰ τὸ προσφερόμενον ἔργο καί τοῦ ἀπηύθυνε τὰ θερμὰ συγχαρητήριά του.¹⁴

Οἱ δραστηριότητες τῶν διδασκάλων, οἱ ὁποῖοι «ἐβλεπον τελεσφοροῦντας τοὺς ὑπερμέτρους κόπους των» μετὰ ἱκανοποίησιν, συνεχίσθησαν μετὰ τὸν ἴδιον ἐντατικὸν ρυθμὸν, μετὰ ἀποτέλεσμα καί ὁ ἀριθμὸς τῶν προαγομένων μαθητῶν νά αὐξάνει συνεχῶς. Χαρακτηριστικὰ εἶναι τὰ ἀναφερόμενα στὴν ὑπ' ἀριθμ. 29/1-9-1846 ἀναφορὰ τοῦ Ψαραύτη: «Καί εὐχαρίστως εἶδον ὅτι, ἐκ μὲν τῆς Β΄ τάξεως πολλοὶ σχηματίζουσιν ἤδη τὴν τρίτην, ἐκ δὲ τῶν μαθητῶν τῆς τρίτης, οἱ μὲν μεταβαίνουσι ἤδη εἰς Γυμνάσια λαβόντες τὰ ἀποδεικτικά των, οἱ δὲ μὴ δυνάμενοι διὰ τὴν πενίαν τῶν γονέων νά μεταβῶσιν εἰς ἀνώτερα διδασκῆρια, ἐπεθύμουν μὲν νά μείνωσιν ἔτι ἓν ἔτος εἰς τὸ ἐνταῦθα σχολεῖον, καί διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἀνεβάλομεν μέχρι τοῦδε τὴν σύνταξιν καί ἀποστολὴν τοῦ προγράμματος, μετὰ σκοπὸν νά δώσωμεν περισσοτέραν ἑκτασιν εἰς τὰ μαθήματα χάριν τῶν πτωχῶν τούτων μαθητῶν, ἀλλ' ἤδη οὗτοι ἀπέρχονται εἰς ἄλλοδαπήν»¹⁵ γιὰ ἀναζήτησιν ἐργασίας.

10. Αὐτόθι.

11. Αὐτόθι.

12. Αὐτόθι.

13. Αὐτόθι.

14. ΓΑΚ/Ἐλλ. Σίφ., 114/12, ὅπου ἀναφορὰ τῆς 30-7-1847 τοῦ Γ. Ψαραύτη, στὴν ὁποία γίνεται μνεῖα τοῦ ἐγγράφου τούτου.

15. Αὐτόθι.

Αυτή τήν ἐποχή ὁ Ἄγγελος Ἀβράς, ὁ ὁποῖος ἐλάμβανεν «ὡς ἀντιμισθίαν δρχ. 40 παρά τοῦ Δημοτικοῦ Ταμείου καί 20 παρά τοῦ κυρίου Σχολάρχου κατά μῆνα, ἐνῶ κατέβαλε τόσους κόπους διδάσκων 70 παῖδας, εἰς δύο κλάσεις διηρημένους», ἔθεσε οἰκονομικό θέμα γιατί, «διά τοῦ μισθοῦ τούτου, δέν ἠδύνατο νά ἐπαρκέσῃ εἰς τάς ἀπολύτους ἀνάγκας τῆς οἰκογενείας του». ¹⁶ Μάλιστα μέ τήν, ἀπό 9 Σεπτ. 1846 αἰτήσή του πρός τό Ὑπουργεῖο, ἐζήτησε «νά τόν διορίσῃ ὡς τακτικόν βοηθόν τοῦ Σχολείου τούτου ἢ ὡς διδάσκαλον εἰς τινα νῆσον, διά νά δυνηθῇ νά πορίζεται τόν ἐπιούσον ἄρτον τῆς οἰκογενείας του». ¹⁷ Δέν εἶναι γνωστό ποιά ὑπῆρξεν ἡ τύχη τοῦ οἰκονομικοῦ αἰτήματος τοῦ Ἀβρά, μετάθεσις του ὅμως δέν πραγματοποιήθηκε καί ἐξακολούθησε τό ἔργο του καί τά ἐπόμενα χρόνια.

Καί ἐνῶ ἡ πρόοδος τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς ηὔξανε συνεχῶς μέ τήν, μέχρι θυσίας, δραστηριότητα τῶν διδασκάλων τῆς, ὁ φθόνος τῶν πολιτικῶς ἀντιθέτων τοῦ Γ. Ψαραύτη, ἦλθε νά ταραξῆι τά σχολικά πράγματα τό καλοκαίρι τοῦ 1847. Ἡ ἀναστάτωση ἄρχισε μέ τό ὑπ' ἀριθμ. 2014/16-4-1847 ἔγγραφο τῆς Νομαρχίας τῶν Κυκλάδων πρός τό Ὑπουργεῖο τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, τό ὁποῖο ὑπέγραψε «ὁ ἐκπληρῶν χρέη Νομάρχου Ἐπαρχος Ἀνδρου». Τό κείμενο τοῦ ἐγγράφου αὐτοῦ ἔχει ὡς ἐξῆς:

«Καθ' ἃς λαμβάνω πληροφορίας ἢ διαγωγῆ τῶν ἀδελφῶν Ψαραύτη, διδασκάλων ἐν Σίφνῳ, τοῦ μὲν εἰς τό Ἑλληνικόν Σχολεῖον, τοῦ δέ εἰς τό Δημοτικόν, δέν συνάδει μέ τό ἐπάγγελμά των, ὡς μή περιοριζομένων εἰς τά καθήκοντά των, ἀλλά μιγνυμένων εἰς τά πολιτικά καί λαμβανόντων ἐνεργητικόν εἰς αὐτά μέρος, μή φειδομένων ἀνοικείων ἐπικρίσεων ἐπὶ τῆς Κυβερνητικῆς πορείας, ἀνωτέραν τῆς σφαίρας των εἰς τό χεῖριστον δημοσίως ἐκθετομένων. Ἐπειδὴ ἡ περαιτέρω εἰς Σίφνον διαμονή τῶν δύο τούτων διδασκάλων, ἐπικειμένης μάλιστα ἐκλεκτικῆς πάλης, δέν θεωρεῖται καθ' ὅλους τοὺς λόγους συμφέρουσα, δέν διστάζω νά προτείνω τήν ἐκεῖθεν ταχεῖαν μετάθεσιν ἀμφοτέρων εἰς ἄλλα μέρη, ὅπου, μακράν ὄντες τῆς πατρίδος των, θέλουσι περιορισθῆ εἰς μόνην τῶν διδασκαλικῶν καθηκόντων των τήν ἐκπλήρωσιν». ¹⁸

Σέ ἔξαρση τά πολιτικά πάθη αὐτῆ τῆν ἐποχὴ καί, ἰδιαίτερα, οἱ πολιτικῆς ἀνωμαλίες τοῦ ἔτους αὐτοῦ τῆς κυβερνήσεως Κωλέττη, εἶχαν τήν ἐπίπτωσή τους καί στήν ἐκπαίδευση τῆς Σίφνου διά τῶν καταγγελιῶν ἐναντίον τῶν διδασκάλων ἀδελφῶν Ψαραύτη. Πράγματι, μετά τήν ἀνωτέρω ἀναφορὰ τῆς Νομαρχίας, τό Ὑπουργεῖο, μέ διαταγή του, ἡ ὁποία ἐπιδόθηκε στόν Γ. Ψαραύτη στίς 22 Ἰουνίου, τόν «προσεκάλεσε ν' ἀναχωρήσῃ ἀμέσως ἐκ Σίφνου καί νά μεταβῆ εἰς Ἀθήνας», τήν ὥρα πού προετοίμαζε τή διεξαγωγὴ τῶν ἐξετάσεων τῶν μαθητῶν καί εἶχε ἐνημερώσει σχετικῶς τὴν Δημαρχία.

«Εἰς τήν Σ(εβαστήν) Διαταγὴν πειθόμενος», ἔγραφε ὁ Ψαραύτης, «ἀνεκάλεσα αὐθημερόν τήν προλαβοῦσαν ἀναφορὰν μου, εἰδοποιήσας τήν Δημαρχίαν ὅτι αἱ ἐξετάσεις ἀναβάλλονται διά τήν προμνησθεῖσαν αἰτίαν, καί ἠτοιμαζόμεν ν' ἀναχωρήσω ἀλλὰ κατὰ δυστυχίαν διά τήν σφοδρότητα τῶν ἐναντίον ἀνέμων μόλις σήμερον μετὰ ἰκανὴν καί κινδυνώδη θαλασσοπλοΐαν ἐδυνήθη νά μεταβῶ εἰς Σύρον. Προλαμβάνων λοιπόν πᾶσαν συκοφαντίαν καί διαβολήν, τήν ὁποῖαν ἠμποροῦν νά προσάψωσι εἰς ἐμέ καί ὡς πρός τοῦτο, ὅσοι καθ' ἑκάστην ἐκτοξεύουσι κατ' ἐμοῦ τὰ φαρμακερά βέλη τοῦ φθόνου καί τῆς συκοφαντίας, διά νά βλάψωσιν ἄνδρα ἀθῶον καί οἰκογενειάρχην καί εἰς μόνην τήν ἐκπλήρωσιν τῶν χρεῶν του ἀποβλέποντα, σπεύδω νά ἰδεάσω τό Σ. Ὑπουργεῖον ὅτι εὐρίσκομαι ἤδη εἰς Σύρον καί μεταβαίνω ἀμέσως εἰς Ἀθήνας μέ τό προσεχές ἀτιμόπλοιον, ὡς διετάχθην. Ἐν Σύρῳ τήν 3 Ἰουλίου 1847.

Εὐπειθέστατος
Ὁ Σχολάρχης Σίφνου
Γ. Ψαραύτης». ¹⁹

16 Σ. Σμειωνίδη. Μία ἀναφορὰ κλπ.

17. Αὐτόθι.

18. ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 114/12.

19. Αὐτόθι.

Μόλις έφθασε στην Αθήνα ο Σχολάρχης υπέβαλε στο Υπουργείο την επόμενη αναφορά:

«Υπακούσας προθυμότητα εις την υπ' αριθμ. 6284/1219 διαταγήν του Σ. Υπουργείου, έσπευσα να παρουσιασθώ ενώπιόν του, αναχωρήσας εκ Σίφνου την 2 λήγοντος. Γνωρίζων δέ ότι ο κύριος Υπουργός φίλος του καλού και της δικαιοσύνης, έκτιμά κατ' αξίαν τά δίκαια των πιστῶς και εύσυνειδήτως υπηρετούντων υπαλλήλων του, λαμβάνω την τόλμην να εκθέσω εν συντόμῳ τά κατ' έμέ, πεποιθῶς ότι η φιλοδίκαιος αὐτοῦ ψυχή δέν θέλει άνεχθῆ να πάθῃ εἰς διδάσκαλος οίκογενειάρχης, οστις από του 1828 διδάσκων εις διάφορα σχολεία του Κράτους, ιδίως δέ εις τό της πατρίδος του Σίφνου, δέν έδωκε την παραμικράν αφορμήν εις τάς προϊσταμένας του Αρχάς να τον επιπλήξωσιν.

Ἦμην Κύριε Υπουργέ Σχολάρχης εις τό έν Ναυπλία σχολεῖον, τίνι δέ τρόπῳ εξέπλήρωσα τά χρέη της υπηρεσίας μου κατά την εκεί τριετή διατριβήν μου, έχει τό Σ. Υπουργεῖον τάς περί τούτου πληροφορίας από τάς κατ' έτος γενομένας εκθέσεις των εκεί γυμνασιαρχούντων. Πρό τριῶν δ' έτῶν ὡς εγγιστα μετατεθείς ὡς τοιοῦτος εις τό Σχολεῖον της πατρίδος μου Σίφνου και εύρων αὐτό εις την έσχάτην άθλιότητα, έπροσπάθησα να τό ρυθμίσω επί τό κρεῖττον διά πολλῶν πόνων και αγώνων, κανονίσας τάς τάξεις και εισαγαγών τά αναγκαῖα μαθήματα. Διαμένων δέ από πρωίας μέχρι της έσπέρας εις τό κατάστημα και εργαζόμενος άδιαλείπτως, ητύχησα να βλέπω πάντοτε τούς έλλιζομένους καρπούς, των οποίων μάρτυρες είναι αἱ πρὸς τό Σ. Υπουργεῖον εκθέσεις των Έφορειῶν, η συνομολογία των συνδημοτῶν μου, και τέλος, η πρὸς έμέ σταλείσα εύχαριστήριος του Σ. Υπουργείου υπ' αριθμ. 31817/1159 και από 27 Σεπτεμβρίου του 1845. Την εύχαριστήριον ταύτην θεωρῶν ὡς αξίαν άμοιβήν των αγώνων μου, έπηύξανον την φιλοπονίαν μου, προσπαθῶν να ώφελησῶ έτι μάλλον την εύνοϊαν του Σ. Υπουργείου.

Αλλά παρά πάσαν προσδοκίαν, ὡς έβεβαιώθην, πολλαί κατηγορίαι, γεννήματα της συκοφαντίας και διαβολής έγιναν κατ' έμοῦ, εις τάς οποίας δέν άμφιβάλω, ότι τό Σ. Υπουργεῖον οὔδεμίαν πίστιν έδωκεν, αφού μάλιστα ίκανῶς απέδειξα εις αὐτό, ότι τοιαῦτα είναι μηχανορραφίαι προσωπικοῦ έχθρου προθεμένου να μέ βλάβῃ. Νομίζων λοιπόν ότι ο κ. Υπουργός επέισθη ήδη περί της άθωότητός μου, έξαιτουμαι την άδειαν να μεταβῶ πλέον εις την πατρίδα μου διά Σύρου με τό άτμόπλοιοι της 5 του έρχομένου Αύγουστου, η εις έναντίαν περίστασιν, να διαμείνω εις Σύρον, δσον καιρόν νομίζει ότι απαιτεῖται να είμαι μακράν της πατρίδος μου.

Επί τέλους Κύριε Υπουργέ, αφού και αὐθις υποβάλω υπ' ὄψιν σας, ότι άκριβῶς εξέπλήρωσα μέχρι τουδε τά διδασκαλικά χρέη μου, διδάσκων καθ' έκάστην έπτά ὡρας εις τό Σχολεῖον της Σίφνου, τό ὅποιον συγκείμενον από εκατόν μαθητάς περίπου, έχει χρειαν και έτέρου διδασκάλου, παρακαλῶ θερμῶς να μήν με μεταθέσῃ από αὐτό· διότι κατεφρόνησα θέσιν άνωτέραν, την σχολαρχίαν της Ναυπλίας, επί μόνῳ τῷ σκοπῷ να εύρίσκωμαι έντός της οίκογενείας μου, την ὅποιαν δέν δύναμαι να συμπαραλάβω εις άλλο μέρος διά τό πολυμελές αὐτῆς· άποσιωπῶ ότι μετατιθέμενος, δέν λαμβάνω την τύχην να θερίσω τούς καρπούς των πολυμόχθων αγώνων μου.

Έν Αθήναις τῆ 30 Ιουλίου 1847

Εὐπειθέστατος

Ο Σχολάρχης Σίφνου

Γ. Ψαραύτης.²⁰

Τό Υπουργεῖον επέισθηκε, επί τέλους, γιά την άθωότητα του Ψαραύτη και περί τις 15 Αύγουστου του επέτρεψε να αναχωρήσει από την Αθήνα. Τότε ο σχολάρχης

20. Αὐτόθι.

υπέβαλε σ' αυτό ακόμη μία, τήν επομένη αναφορά:

«Ἐξαιτούμενος τήν ἄδειαν νά ἐπανέλθω εἰς τήν πατρίδα μου, ὡς ἀπηλλαγμένος ἤδη τῆς ὑποχρέωσης τοῦ νά παρατείνω ἐπί πλεῖον τήν εἰς Ἀθήνας διαμονήν μου καί μάλιστα ἐνῶ πλησιάζει ἡ ἐναρξίς τῶν μαθημάτων τοῦ νέου σχολαστικοῦ ἔτους, τολμῶ νά κάμω συγχρόνως καί τήν ἀκόλουθον αἴτησιν, πεποισθῶς ὅτι τό Σ. Ὑπουργεῖον θέλει ἐπιφέρει τήν ἀναγκαίαν θεραπείαν.

Ἐνῶ ἐκανονίσθη ὑπό τῆς Βουλῆς καί ἐπεκυρώθη δι' Ὑ.Β. Διατάγματος, οἱ σχολάρχαι τῶν διαφόρων σχολείων τοῦ Κράτους νά λαμβάνωσιν ἀκέραιον τόν μισθόν 200 δρχ. καί οἱ λοιποὶ σχολάρχαι τόν λαμβάνουσι πρό πολλοῦ χωρίς τῆς μέχρι τινός γινομένης ἐλαττώσεως, ἐγώ μέχρι τῆς ὥρας ταύτης ἐξακολουθῶ νά λαμβάνω τόν μισθόν τοῦτον ἐλαττωμένον κατά 7 ταῖς ἑκατόν, μολονότι καί ἐκ τοῦ μισθοῦ τούτου παραχωρῶ δραχμάς εἴκοσι κατά μήνα πρός συμπλήρωσιν τοῦ μισθοῦ ἐνός βοηθοῦ, τόν ὁποῖον ὁ Δῆμος τῆς Σίφνου μισθοδοτεῖ καί τήν θυσίαν ταύτην κάμνω τρία ἤδη ἔτη διά περισσοτέραν πρόοδον τῶν μαθητῶν, καίτοι ὡς ἐκ τούτου περιοριζομένων τῶν ἀναγκαίων τῆς οἰκογενείας μου.

Παρακαλῶ λοιπόν τό Σ. Ὑπουργεῖον νά θεραπεύσῃ τήν ἀνάγκην ταύτην διά τῆς πληρωμῆς τοῦ καθυστερήματος, ἀφ' οὗ χρόνου δίδεται ἀκέραιος καί εἰς ἄλλους τῶν σχολαρχῶν ὁ μισθός οὗτος, διά νά ἀπαντήσω τουλάχιστον διά τοῦ ποσοῦ τούτου ἐν μέρος τῶν ὁποίων ὑπέστην ἐξόδων, ἀναχωρήσας πρό πενήκοντα ἡμερῶν ἐκ Σίφνου καί θέλω ὑποστῆ εἰσέτι, μέχρις οὗ ἐπανέλθω εἰς τήν οἰκίαν μου.

Συγχωρήσατέ μοι ἐπί τέλους κύριε Ὑπουργέ νά σᾶς εἶπω, ὅτι διστάζω νά παραδεχθῶ τήν ἰδέαν ὅτι τό Σ. Ὑπουργεῖον, τό ὁποῖον περί πλεῖστον ποιεῖται τήν πρόοδον τῶν ἐκπαιδευτικῶν καταστημάτων, προτίθεται νά προκαλέσῃ μετάθεσιν διδασκάλου μετά ζήλου ἐκπληροῦντος τά χρέη του· ἀλλ' ἐάν μετά τοσοῦτους ἀγῶνας καί θυσίας εἶναι πεπρωμένον εἰς ἐμέ νά ὑποπέσω καί εἰς ταύτην τήν ἀνάγκην, παρακαλῶ νά εὐαρεστηθῇ ὁ Κύριος Ὑπουργός νά κάμῃ τήν μετάθεσιν ταύτην εἰς Ναύπλιον ἢ κἄν εἰς μίαν τῶν πλησίων εἰς τήν πατρίδα μου νήσων τοῦ Αἰγαίου.

Ἀθήναι τῇ 18 Αὐγούστου 1847

Εὐπειθέστατος

Ὁ Σχολάρχης Σίφνου

Γ. Ψαραύτης». ²¹

Οἱ ἀναφορές καί οἱ προσωπικές παραστάσεις τοῦ Ψαραύτη στό Ὑπουργεῖο, φαίνεται ὅτι εἶχαν ἀποτέλεσμα. Ἐπέστρεψε λοιπόν στή Σίφνο στίς 24 Αὐγούστου καί ἐπιδόθηκε ἀμέσως στή διενέργεια τῶν ἐξετάσεων, οἱ ὁποῖες πραγματοποιήθηκαν στίς 10 Σεπτεμβρίου, ὕστερ' ἀπό μεγάλη καθυστέρηση. Ἡ Ἐφορεία τῆς Σχολῆς στήν, ἀπό 14 Σεπτ. 1847, ἐκθεσῆ τῆς πρός τό Ὑπουργεῖο, ἐσημείωσε, μεταξύ τῶν ἄλλων, καί τά ἐξῆς: «Μολονότι οἱ μαθηταί κατά τήν δέμηνον ἀπουσίαν τοῦ διδασκάλου τῶν ἐπλανῶντο τῆδε κακεῖσε μηδ' ὄλως φροντίζοντες περί τῶν μαθημάτων τῶν καί νομίζοντες ὅτι ἦσαν ἤδη ἐκτός πάσης ὑποχρέωσης τοῦ νά ὑποστῶσιν ἐξετάσεις, μόλα ταῦτα εὐχαρίστως εἶδε πάλιν ἡ Ἐφορεία τοὺς προσδοκωμένους καρπούς καί δέν ἔχει τήν παραμικράν ἀφορμήν νά εἶπῃ τι ἐναντίον τοῦ ἀποτελέσματος τῶν ἐξετάσεων τούτων, καίτοι γενομένων παρακαίρως καί μὴ δοθέντος ἰκανοῦ καιροῦ εἰς τοὺς μαθητάς νά παρασκευασθῶσιν ἀποχρώντως... Ταῦτα ἐκθέτουσα ἡ Ἐφορεία, σπεύδει ἀφ' ἐνός μέρους νά ἐκφράσῃ τήν εὐαρέσκειάν της ὡς πρός τήν πρόοδον τῶν μαθητῶν καί νά γείνη διερμηνεύς τῆς πρός τό Σ. Ὑπουργεῖον εὐγνωμοσύνης τῶν Δημοτῶν διά τήν ἐπάνοδον τοῦ πολλὰ μοχθοῦντος ὑπέρ τῆς ὠφελείας τῶν μαθητῶν διδασκάλου κυρίου Γ. Ψαραύτη, ἀφ' ἑτέρου δέ νά συστήσῃ αὐτόν καί τόν βοηθόν καί τώρα, ὡς

21. Αὐτόθι.

καί ἄλλοτε, διά τόν ἀκάματον ζῆλον καί φιλοπονίαν των».²²

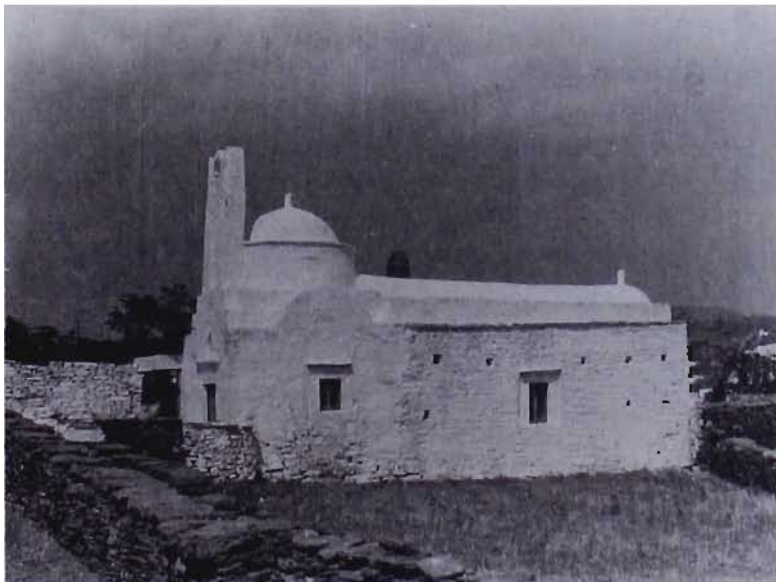
Καί ὁ Ψαραύτης, μέ τήν ἀναφορά του ἀριθ. 47/16-9-1847, ἔγραψε: «Ἐπανελθών εἰς Σίφνον τήν 24 τοῦ παρελθόντος Αὐγούστου, μόλις μετά μίαν ἐβδομάδα περίπου ἠδυνήθην νά ἐπισυναγάγω τοὺς διεσκορπισμένους μαθητάς, ἀσχολουμένους τότε εἰς τόν τρυγητόν καί εἰς ἄλλας οἰκιακὰς ὑπηρεσίας. Ἐνασχολήσας δέ αὐτοὺς ὀλίγας τινὰς ἡμέρας εἰς τήν ἐπανάληψιν καί ἐπιθεώρησιν τῶν προδιδαχθέντων μαθημάτων, τὰ ὁποῖα ἐπόμενον ἦτον νά λησμονήσωσιν, ὡς μηδὲν μελετήσαντες κατά τό δίμηνον διάστημα τῆς ἀπουσίας μου, ὑπέβαλον εἰς δημοσίας ἐξετάσεις, τῶν ὁποίων ἡ ἔναρξις ἐγένετο τήν 10 Σεπτεμβρίου... Εἰς τήν περίστασιν ταύτην δέν ἠλπίζετο μέν εὐάρεστον ἀποτέλεσμα καί σύμφωνον μέ τὰ τῶν ἄλλων περιόδων καί ὅποιον ἤμποροῦσε νά φανῆ ἂν αἱ ἐξετάσεις αὗται ἐγίνοντο περί τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος Ἰουνίου, ὅτε καί οἱ μαθηταὶ ἦσαν ἀρκούντως παρεσκευασμένοι, μ' ὅλον τοῦτο ἐδείχθη πραγματικῶς, ὅτι καί τῶν τριῶν τάξεων οἱ μαθηταὶ ἐπισυναχθέντες εἰς τό κατάστημα καί ἐπιτείναντες τήν μελέτην τῶν μαθημάτων, ἠδυνήθησαν νά εὐχαριστήσωσι τήν Ἐφορείαν, τοὺς παρευρεθέντας καί ἐμέ αὐτόν, εὐδοκμήσαντες οἱ πλείοτεροι εἰς ὅλα τὰ μαθήματα καί κριθέντες προβιβάσιμοι...».²³

Στό σημεῖο αὐτό ἐξαντλοῦνται οἱ μαρτυρίες τῶν ἀρχειακῶν πηγῶν. Κατά τόν Κάρολο Γκιών, στό βιβλίον τοῦ ὁποίου ἐστηρίχθησαν ὅσοι ἔγραψαν περί τῆς Ἐκπαιδεύσεως στή Σίφνον, ὁ Ψαραύτης ἐσχολάρχευσε μέχρι καί τοῦ 1851, ὅποτε καί ἀπεβίωσε «ἐν ἀκμαίᾳ ἔτι ἡλικίᾳ». Τότε ἀνεδείχθη Σχολάρχης Σίφνου ὁ παλαιός μαθητής τῆς Σχολῆς Γεώργιος Βιώνης (1851-1855), τόν ὁποῖο διεδέχθη ὁ διδάσκαλός του Νικ. Σπεράντσας (1855-1858). Ὁ τελευταῖος, καθὼς καί ὁ ἑλληνοδιδάσκαλος Ἄγγελος Ἀβρᾶς συνταξιοδοτήθηκαν τό ἔτος 1863».²⁴

22. Αὐτόθι.

23. Αὐτόθι.

24. Σίμου Μ. Συμεωνίδη. Οἱ πρῶτοι Σίφνιοι συνταξιούχοι, ἐφημ. «Σιφναϊκά Νέα», Ἰανουαρ. 1991, φ. 24.

Τό σιμωνοπετριτικό μετόχι τοῦ Ἁγίου Ἀντύπα, ὅπου στεγάσθηκε τό πρῶτο πρωπαιδευτικό Σχολεῖο (1821).

38. 8.

16. 2/29

Κατάλογος των ἀριστευσάντων μαθητῶν ἐν ταῖς ἐξετάσεσι
 τῆς ἐκκλησιαστικῆς σχολῆς κατὰ τὴν
 22. εὐρίην 1837.

ἰατρικὴ	ἐπιπέμπω	ὄνομα καὶ ἐπίσημον.	παιδίον	ἡλικία	κράθημα εἰς τὸ ὅποιον ἀρίστευσε.
Α'		Σωφροδίου σπάρτημος.	σπάρτη	23.	περὶ ποικιλίας ἡ ἀπὸ ἐκείνου ἔχοντες τὰς ποιήσεις καὶ τὴν ἀντιφῶν τῶν ἀδελφῶν.
"		Α. Βαλῆς — —	ἔβρος	20.	ὁμοίως.
Β'		Α. Β. Ἰβάνης — —	—	20.	ἐν ταῖς ἐπιπέμπασιν τῶν ἀριστοτέρων, καὶ τῶν τῶν ἀναζητῶν τῶν γόρων.
"		Πατριάρχης Ὀδονόμος — —	—	18.	ὁμοίως.
"		Γ. Βιῶντας — —	—	18.	ὁμοίως.
"		Ν. Χριστοφιδίου — —	—	21.	ὁμοίως.
Α"	Α"	Ν. Φωτιάδης — —	—	15.	ἐν ταῖς ἐπιπέμπασιν γόρων ἀπογραφόμενον ἀποστολῆς τῶν τῶν.
"		Κοσμάτος χρυσομήτης — —	—	13.	ὁμοίως.
"		Μαρία Θεοτόκος — —	—	13.	ὁμοίως.
"		Γ. Ν. Θεοφάνης — —	—	14.	ὁμοίως.
"		Κωνσταντῖνος Βίβλος — —	—	14.	ὁμοίως.
"	Β'	Κάκης Φραγκάκης — —	—	12.	ἐν ταῖς ἐπιπέμπασιν ἀπογραφόμενον καὶ ἐν ἐπιπέμπασιν τῶν ἐπιπέμπων γόρων.
"	"	Ν. Γ. Χαυδοῦ — —	—	15.	ὁμοίως.
"	"	Ν. Σ. Μαΐνας — —	—	13.	ὁμοίως.
"	"	Ν. Γρουσαρῆς — —	—	13.	ὁμοίως.

ἐν τῇ ἐπιπέμπῃ τῇ 22. ἑβρίας 1837.

Θ. Διευθυντής
 Ν. Γρυπὸς

Κατάλογος ἀριστευσάντων μαθητῶν (1837).

ΤΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ

Κατά τή δυσχερή πορεία πού ἀκολούθησε ἡ Ἐκπαίδευση μέσα στά πρῶτα δεκαπέντε χρόνια τοῦ νέου Ἑλληνικοῦ Κράτους λόγω τῶν πολλαπλῶν ἐγγενῶν ἀδυναμιῶν της (ἔλλειψη διδακτικοῦ προσωπικοῦ, οἰκονομικῶν πόρων – κτιριακῶν ἐγκαταστάσεων, βιβλίων – ἐποπτικῶν μέσων κλπ.), ἀλλά καί ποικίλων κρατικῶν σκοπιμότητων, ἡ Σίφνος, στηριζομένη στήν παμπάλαια ἐκπαιδευτική παράδοσή της καί τούς φορεῖς-ἐκπροσώπους της (Χρυσόγελο-Σπεράντισα-Ψαράυτη-Μάτσα-Σταυριανό), ἐπέτυχε νά ἀποκομίσει ἀξιόλογα ὀφέλη. Ἐκτός ἀπό τούς διδασκάλους, μέγας ἀριθμός πολιτῶν, τόσο τῆς παλαιότερας, ὅσο καί τῆς νεωτέρας γενεᾶς, διέθετε ἱκανοποιητική μόρφωση καί εἶχε βαθυτάτη ἐπίγνωση τῆς ἀξίας τῆς Παιδείας. Τοῦτο εἶχε μεγάλη σημασία καί ἐπέδρασε θετικά στήν προαγωγή τῆς Ἐκπαίδευσως, λόγω τῆς εὐρύτατης συμμετοχῆς τοῦ λαϊκοῦ στοιχείου στήν ἐπιτέλεση τοῦ ἔργου της, παρά τίς, κατά καιροῦς, ἀναφύεσες πολιτικές ἀντιθέσεις.

Μέτοχοι παιδείας οἱ κοινοτικοί ἄρχοντες τῆς ἐποχῆς, στήν εὐθύνη τῶν ὁποίων εἶχεν ἀνετεθεῖ τό ἔργο τῆς Ἐκπαίδευσως, ἀλλά καί τά μέλη τῶν σχολικῶν ἐφορειῶν, ἡ συμμετοχή τῶν ὁποίων στά ἐκπαιδευτικά πράγματα ἦταν ἐνεργός καί μέ συγκεκριμένα καθήκοντα, συνετέλεσαν στή δημιουργία μεγάλου «ἐκπαιδευτικοῦ ρεύματος» στό νησί καί ἀνυψώσεως τῆς ἀνάγκης μορφώσεως τῆς νεολαίας του σέ πρωτεύον θέμα.

Μία σύντομη ἀναφορά σέ μερικές πτυχές τῶν ἐκπαιδευτικῶν πραγμάτων τῆς ἐποχῆς αὐτῆς παρουσιάζει ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον.

Α'. Τά μαθήματα καί οἱ ἐξετάσεις

Τά μαθήματα πού ἐδίδαξαν οἱ διδάσκαλοι στό Δημοτικό Σχολεῖο Ἀπολλωνίας, σημειώνονται στά διασωθέντα προγράμματα, καταλόγους μαθητῶν, ἀναφορές κλπ. στοιχεῖα: Γραφή, Ἀνάγνωση, Ἀριθμητική, Ἱερά Ἱστορία, Κατήχηση καί Γραμματική, σέ «ὀκτώ κλάσεις τῆς (ἀλληλοδιδασκτικῆς) μεθόδου... ὡς πρός τήν ἡλικίαν» ἐκάστου μαθητοῦ, ἀναφέρεται στά, ἀπό 4-9-1836 καί ὑπ' ἀριθμ. 149/22-9-1837, ἔγγραφο τοῦ Δημάρχου Σίφνου.¹ Τό 1839 προσετέθησαν ἡ Γεωγραφία καί ἡ Ἑλληνική Ἱστορία.²

Οἱ ἐξετάσεις τῶν μαθητῶν, χειμερινές καί θερινές, ἀποτελοῦσαν σημαντικές ἐκδηλώσεις τοῦ νησιοῦ μέ εὐρύτατη συμμετοχή τῶν κατοίκων. Ὁ πανηγυρικός χαρακτήρας τους καί ὁ τρόπος διεξαγωγῆς τους περιγράφονται λεπτομερῶς στίς ἐκθέσεις τῶν ἐφορευτικῶν ἐπιτροπῶν, τόσο τοῦ Δημοτικοῦ, ὅσο καί τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου. Χαρακτηριστική εἶναι ἡ ἐπομένη ἀναφορά τῆς ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου:

«Πρός τήν Β(ασιλικήν) Νομαρχίαν τῶν Κυκλάδων.

Οἱ ὑποφαινόμενοι, διορισθέντες μέλη ἐξεταστικῆς ἐπιτροπῆς τοῦ ἐνταῦθα Δημοτικοῦ Σχολείου, κατά συνέπειαν τῆς ὑπ' ἀριθμ. 1382 διαταγῆς τῆς Β. ταύτης Νομαρ-

1. ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 5/7.

2. ΓΑΚ/Δημ. Ἀπ., 21/16.

χίας, ἐνεργήσαμεν τὰς ἐξετάσεις αὐτοῦ κατὰ τὴν 24, 25, 26 καὶ 27 τοῦ παρελθόντος μηνός, ἐπὶ παρουσία τῶν Δημοτικῶν Ἀρχῶν, τῆς ἐπιθεωρητικῆς ἐπιτροπῆς, τῶν γονέων καὶ πολλῶν πολιτῶν.

Πρὸ τῆς ἐνάρξεως, ὁ Δημοδιδάσκαλος ἐξέθεσε τὴν κατάστασιν τοῦ Σχολείου, τὸν τρόπον καὶ τὸ πνεῦμα τῆς Δημοδιδασκαλίας, τὰ παραδιδόμενα μαθήματα κλπ. Ἐπειτα, ἀφοῦ ἐψάλη ὑπὸ τῶν μαθητῶν ὁ ἀπαιτούμενος ὑπὲρ τοῦ βασιλέως ὕμνος, ἤρξατο ἡ ἐξέτασις ὡς ἀκολούθως:

Τὴν πρώτην ἡμέραν ἐξετάσθησαν ἅπαντες οἱ μαθητευόμενοι οἱ μαθητεύομενοι, συμποσούμενοι εἰς διακοσίους εἴκοσι, εἰς τὸ μάθημα τῆς Γραφῆς καὶ ἀκολούθως ἐξετάσθη τὸ ἀνώτερον τμήμα τῆς Ἀναγνώσεως ἐπὶ τοῦ τυχόντος βιβλίου, εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἱεράν Ἱστορίαν, τὸ μαθηματικόν καὶ φυσικόν μέρος τῆς Γεωγραφίας, ἐπὶ τῆς σφαίρας καὶ τοῦ ἐπιπεδοσφαιρίου, ἔπειτα ἐξετάσθη καὶ ἡ ἀνωτέρα τῆς Ἀριθμητικῆς εἰς τὰ κοινὰ καὶ δεκαδικὰ κλάσματα.

Τὴν δευτέραν ἡμέραν ἐξετάσθη ἡ Γραμματικὴ τῆς λαλουμένης Γλώσσης μέχρι τῆς τρίτης κλίσεως, εἰς τοὺς μαθητὰς τῆς ἀνωτέρας τάξεως τῆς Ἀναγνώσεως καὶ μετὰ ταῦτα ἐξετάσθησαν αἱ δύο ἐπόμεναι τάξεις εἰς τὸ αὐτὸ βιβλίον εἰς τὸ ὅποιον ἐξετάσθη καὶ ἡ ἀνωτέρα, καὶ εἰς ὁλόκληρον τὴν Ἱεράν Ἱστορίαν. Ἐπειτα ἐξετάσθη ἡ ἐπομένη τάξις τῆς Ἀριθμητικῆς εἰς τὰς τέσσαρας πράξεις τῶν συμμιγῶν ἀριθμῶν. Τὴν δὲ τρίτην ἡμέραν ἐξετάσθησαν αἱ δύο ἐπόμεναι τάξεις τῆς Ἀναγνώσεως, ἡγουν ἡ ὀγδόη καὶ ἡ ἐβδόμη ἐπὶ τῶν Πινάκων τῶν ἰδίων κλάσεων ἐκάστη, ληφθέντων κατ' ἐκλογὴν ἡμῶν, καὶ εἰς κεφάλαιά τινά τῆς Ἱερᾶς Ἱστορίας, ἐξετάσθησαν δὲ συγχρόνως καὶ αἱ δύο ἐπόμεναι τάξεις τῆς Ἀριθμητικῆς εἰς τὰ τέσσαρα ἀπλᾶ πάθη.

Τὴν δὲ τετάρτην καὶ τελευταίαν ἡμέραν ἐξετάσθησαν ἡ ἕκτη καὶ πέμπτη τάξις τῆς Ἀναγνώσεως ἐπὶ τῶν ἰδίων πινάκων καὶ ἡ τετάρτη καὶ πέμπτη τάξις τῆς Ἀριθμητικῆς, ἡγουν ἡ πρόσθεσις, ἡ ἀφαίρεσις καὶ ὁ πολλαπλασιασμός.

Εὐχαρίστως δὲ ἀναφέρομεν εἰς τὴν Β. ταύτην Νομαρχίαν ὅτι τὸ ἀποτέλεσμα τῶν ἐξετάσεων ἦτο πολὺ εὐάρεστον καθότι ὅλοι ἐν γένει οἱ μαθητευόμενοι ἔδοσαν ἰκανὰ δείγματα προόδου καίτοι πρωτόπειροι ὄντες ἅπαντες, ὅτε κατετάχθησαν εἰς τὸ Σχολεῖον, κατὰ τὸν παρελθόντα Νοέμβριον, μετὰ τὸν διορισμὸν τοῦ ὑπάρχοντος Δημοδιδασκάλου. Ἐξ αὐτῶν δὲ ἠρίστευσαν... ἀνήκοντες εἰς τὰς τρεῖς ἀνωτέρας τάξεις τοῦ Σχολείου, ὀνομαστικὸς κατάλογος τῶν ὁποίων ἐπισυνάπτεται ἐν τῇ παρούσῃ συνοδευόμενος μὲν τινὰ καλλιγραφικὰ ὑποδείγματα, σύμφωνα μὲν τὰ περὶ τούτου διατεταγμένα. Τελευτῶντες δὲ τὴν παροῦσαν μας ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν εὐσυνειδήτως, ὅτι ἡ πρόοδος αἴτη τῆς νεολαίας εἰς τοσοῦτον βραχὺ διάστημα ὀφείλεται βέβαια εἰς τοὺς ἀτρύτους κόπους, τὴν ἰκανότητα καὶ τὸν ζῆλον τοῦ Διδασκάλου κ. Ν. Ψαραύτου καὶ κατὰ συνέπειαν τολμῶμεν νὰ συστήσωμεν αὐτόν διὰ τῆς Β. ταύτης Νομαρχίας εἰς τὴν Β. Κυβέρνησιν, ὡς ἄξιον παντός ἐπαίνου. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῶν ἐξετάσεων κλπ. κλπ.

Ἐποσημεϊούμεθα εὐσεβάστως
Ἐν Σίφνῳ τῇ 25 Ἀπριλίου 1846
Εὐπειθέστατοι

Ὁ Πρόεδρος
Πέτρος Κ. Πᾶος

Τὰ Μέλη
Ν. Βᾶος, ἱερεὺς καὶ οἰκονόμος Σίφνου
Ἀπόστολος Μαρούλλης».³⁾

Στὸ Β' κεφάλαιο τῆς παρούσης μελέτης κατεχωρίσθησαν ἤδη δύο ἔγγραφα περὶ τῆς διεξαγωγῆς τῶν ἐξετάσεων τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου τοῦ Αὐγούστου 1835, ὅπου ἐπίσης, περιγράφεται ὁ πανηγυρικός χαρακτήρας καὶ ἡ αὐστηρότητά τους, ἐνώπιον μάλιστα πλήθους. Σημειώνεται ὅτι, ἐκτός ἀπὸ τὰ μέλη τῆς ἐφορευτικῆς ἐπιτροπῆς,

3. Αὐτόθι.

έρωτήσεις είχαν δικαίωμα να θέσουν στους μαθητές και οι παρευρισκόμενοι εκ των κατοίκων. Έτσι τόσο ο πανηγυρικός χαρακτήρας των εξετάσεων και η αυστηρότητα διεξαγωγής τους, όσο και οι στιγμές έκφωνήσεως του καταλόγου των αριστευόντων και της άπονομής των βραβείων, συντελούσαν στην ανάπτυξη της έπιμελείας των μαθητών στην εκμάθηση των διδασκομένων μαθημάτων, βάση των οποίων ήταν η αρχαιοελληνική και βυζαντινή Γραμματεία. Αναφέρονται τά ακόλουθα για τις θερινές εξετάσεις του 1837 των μαθητών της Έλληνικής Σχολής:

«... κατόπιν οι μαθηταί της Γ' και Β' τάξεως ανέγνωσαν τά συντεθέντα γυμνάσματα· έπειτα δέ εξετάσθησαν οι μόν τής Γ' τάξεως περί ποιητικής γενικώς και ίδίως περί εκάστου είδους τής ποιήσεως. Έκ δέ των βουκολικών ανέγνωσαν έν είδύλλιον του Θεοκρίτου και τον έπιτάφιον του Αδώνιδος, αριστούργημα του Βίωνος, οι δέ τής Β' τάξεως εξετάσθησαν εις τους όλυνθιακούς του Δημοσθένους και εις την ανάλυσιν του λόγου. Τό ανώτατον τμήμα τής πρώτης τάξεως εξετάσθη εις του Πλάτωνος λόγον, έπιγραφόμενον άπολογία Σωκράτους, όμοίως και εις την έτοιμολογίαν του ελληνικού λόγου και την όρθογραφίαν...»⁴

Στις εξετάσεις του Φεβρουαρίου 1840 «τό πρώτον τμήμα τής τάξεως του Σχολάρχου, εξετάσθη πρώτον εις τά μαθήματα τής α' εξαμηνίας εξηγούντες έκαστος κατά κληρον περικοπήν τινά εκ τής Ιλιάδος του Όμήρου και άποκρινόμενοι έτοιμώς εις όσα ήρωτώντο περί ποιήσεως· όμοίως και εις την Έλληνικήν Ιστορίαν και Γαλλικήν. Και τό δεύτερον τμήμα ώσαύτως εξετάσθη κατά την αυτήν ήμέραν εις τους παραλλήλους του Πλουτάρχου, κάμνοντες μετά τουτο την Γραμματικήν ανάλυσιν του Έλλην. Λόγου καθώς και εις την Γεωγραφίαν. Τήν δευτέραν ήμέραν εξετάσθη τό πρώτον τμήμα τής τάξεως του διδασκάλου (του Γ. Ψαραύτη) εις τον Ίσοκράτην και εις τό έτοιμολογικόν κατά την Γραμματικήν του κ. Γενναδίου, εφαρμόζοντες αξιόλογα τους γραμματικούς κανόνας· όμοίως και εις την Γεωγραφίαν τής Ελλάδος και εις την Ίεράν Ιστορίαν...»⁵

Μετά τή διενέργεια των εξετάσεων κάθε εξαμήνου, οι διδάσκαλοι, συνεργαζόμενοι μέ τους Έφόρους, κατέστρωναν τό πρόγραμμα των μαθημάτων που θά έδίδασκαν τό επόμενο έξάμηνο. Ός παράδειγμα αναφέρομεν, μεταξύ των διασωθέντων, «τό Πρόγραμμα των παραδοθησομένων μαθημάτων κατά την θερινήν εξαμηνίαν του σχολικού έτους 1841» τό όποιο έχει ως εξής:

«Σχολάρχης και Μαθήματα

- Οι μαθηταί τής πρώτης τάξεως του Σχολάρχου, συνιστάμενοι εις δύο μόνους παραδίδονται τά άπέναντι μαθήματα.
 - Έκ των Ιστοριών Θουκυδίδου
 - Σύνταξιν και Θεματογραφίαν
 - Γενικήν Ιστορίαν Γενναδίου
 - Παλαιάν Γεωγραφίαν Κοκκώνη
 - Γαλλικά.
 - Οι μαθηταί τής δευτέρας τάξεως του ίδιου συνιστάμενοι εις δεκαεπτά διδάσκονται τά άπέναντι μαθήματα.
 - Έκ των παραλλήλων Πλουτάρχου
 - Σύνταξιν και Τεχνολογίαν
 - Αρχάς θεματογραφίας
 - Ίεράν Κατήχησιν
 - Έλληνικήν Ιστορίαν
 - αρχάς Γαλλικής.
- Τό όλον των μαθητών του Σχολάρχου δεκαεννέα, άρ. 19.

4. ΓΑΚ/Έλλ. Σίφ., 5/7, όπου ή ύπ' αριθ. 150/22-9-1837 αναφορά του Δημάρχου Σίφου.

5. ΓΑΚ/Έλλ. Σίφ., 85/2, αναφορά έφορευτ. έπιτροπής από 2-3-1840.

Διδάσκαλος καί μαθήματα

- Οί μαθηταί τῆς πρώτης τάξεως τοῦ διδασκάλου, συνιστάμενοι εἰς τριάκοντα καί ἕξ παραδίδονται.
 - Ἐκ τῶν τοῦ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου καί Διονυσίου τοῦ Ἀλικαρνασσεύς τὰ Ἑλληνικά
 - Τεχνολογικόν
 - Γεωγραφίαν τῆς Εὐρώπης
 - Ἱερὰν Ἱστορίαν
 - Πρακτικὴν Ἀριθμητικὴν
 - Καλλιγραφίαν.
 - Οί μαθηταί τῆς Β' τάξεως τοῦ αὐτοῦ συνιστάμενοι εἰς εἴκοσι καί ἕναν, παραδίδονται
 - Λουκιανοῦ Διαλόγους
 - Τεχνολογικόν
 - Καλλιγραφίαν.
 - Οί μαθηταί τῆς Γ' τάξεως συνιστάμενοι εἰς τριάκοντα καί τέσσαρας παραδίδονται
 - Τὰ πρῶτα μέρη τῆς Χρηστομαθείας τοῦ Φαρμακίδου
 - Τὰ πρῶτα μέρη τῆς Γραμματικῆς-Καλλιγραφίαν
 - Οί προπαιδευόμενοι ἀπὸ τοὺς δύο μαθητάς τοῦ Σχολάρχου, ὑπότῃν ἄμεσον ἐπιτήρησιν τοῦ διδασκάλου, δεκαπέντε κατὰ τὸν ἀριθμὸν, προπαιδεύονται.
 - Εἰς τὴν Γραμματικὴν καί Καλλιγραφίαν.
- Τό ὅλον τῶν μαθητῶν τοῦ Διδασκάλου ἑκατὸν ἕξ ἀριθ. 106».⁶

Κατὰ τὴν προηγηθεῖσα χειμερινή περίοδο τοῦ 1841 ὁ Σχολάρχης εἶχε διδάξει στὴν Α' τάξη, σέ ἕξι μαθητές: Ἀπομνημονεύματα Ξενοφώντος, Σύνταξη, Θεματογραφία, Φυσικὴ καί Πολιτικὴ Γεωγραφία τοῦ Κοκκῶνη, Ἀριθμητικὴ καί Γαλλικὴ γλῶσσα. Στὴ Β' τάξη, σέ 20 μαθητές, ἐκ τῶν τοῦ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου, Τεχνολογία, Ἀρχές Συντάξεως καί Θεματογραφίας, Ἱερὰ Κατήχηση, Ἑλληνικὴ Ἱστορία, Εἰσαγωγή εἰς τὴν Γαλλικὴν.

Ὁ διδάσκαλος Γ. Ψαραύτης, στὴν δική του Α' τάξη, σέ 32 μαθητές, «ἐκ τῶν Γεωγραφικῶν τοῦ Στράβωνος, Τεχνολογία, Ἱερὰ Ἱστορία, Γεωγραφία τῆς Ἑλλάδος, Πρακτικὴ Ἀριθμητικὴ». Στὴ Β' τάξη, σέ 23 μαθητές, «Μυθολογικὰ Διηγήματα ἐκ τῶν τοῦ Ἀπολλοδώρου, Τεχνολογία, Πρακτικὴ Ἀριθμητικὴ καί Καλλιγραφία» καί στὴ Γ' τάξη, σέ 40 μαθητές, «ἀπὸ τὰ πρῶτα μέρη τῆς Ἑλληνικῆς Κλίμακος, Ἀρχάς Τεχνολογικοῦ καί Καλλιγραφία», ἐπόπτευσεν δὲ καί ἑννέα μαθητές «γυμναζόμενους εἰς τὴν γραφὴν καί ἀνάγνωσιν».⁷

Οἱ διδάσκαλοι ἐδίδασκαν συνήθως ἀπὸ τῆς 8 π.μ. μέχρι τῆς 3 τοῦ ἀπόγευμα συνεχῶς, ὁ δὲ Ψαραύτης, ὅταν ἀνέλαβε τὴ σχολαρχία τὸ 1845 ἐδίδασκε ἀπὸ 8 π.μ. μέχρι τῆς 3 τοῦ ἀπόγευμα, ὅπως καί ὁ βοηθὸς του Ἰ. Ἀγγ. Ἀβραῆς καὶ νέα μαθήματα ἀπὸ βιβλία ποῦ εἶχαν ἐγκριθεῖ ἀπὸ τῆς ἐπὶ τῶν διδακτικῶν βιβλίων Ἐπιτροπῆς, ὅπως «Βασιλείου τοῦ Μεγάλου Ὁμιλία ρηθεῖσαι ἐν αἰχμῶ καὶ λιμῶ, ἐκ τῆς Χρηστομαθείας Α. Ραγκαβῆ», «Ἰσοκράτους ὁ πρὸς Φίλιππον λόγος» τοῦ ἰδίου κ.ἄ.⁸

Ἐποικοδομητικὰ ἦταν καί τὰ θέματα τῶν γυμνασμάτων ποῦ ἐδίδονταν στοὺς μαθητές γιὰ ἀνάπτυξη. Στὰ κείμενά τους ἀποτυπώνονταν οἱ ἐν γένει γνώσεις τους, πέραν τῆς ἱκανότητός τους στὴν τεχνικὴ κατὰστρωσὴ τους. Παράδειγμα:

6. ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 85/2.

7. ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 85/2.

8. ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 91/3.

Γύμνασμα Προτρεπτική προσφώνησις

Τί κάμνομεν, ὦ φίλοι συμμαθηταί (διότι πρὸς σᾶς ἀποτείνεται ὁ λόγος), τί ὀκνοῦμεν νά ἀναβῶμεν τὸν ἑλικῶνα; ἐκεῖ ὁ χορὸς τῶν ἰοπλοκάμων μουσῶν ἐνδέχεται φιλοφρόνως τοὺς πρὸς αὐτάς ἀνερχομένους, καὶ ὀρέγουσαι τὰς χεῖρας ὡς ἐπιβοήθειαν, μᾶς θαρρύνουν εἰς τὴν ἀνάβασιν, ὁ δρόμος βέβαια εἶναι διεξοδικὸς ἀνηφορικὸς καὶ τραχὺς, γέμων πόνων καὶ ἰδρώτων καὶ ἀκανθῶν. ἀλλὰ διὰ φόβον τῆς δυσχερείας θέλομεν προδόσειν τὴν τηλικαύτην εὐδαιμονίαν καὶ τοὺς τόσον λαμπροὺς στεφάνους, τοὺς ὁποίους πλέκουν αἱ ἑλικωνιάδες μοῦσαι χάριν ἡμῶν ὅταν καταστήσωμεν εἰς τὸ ἄκρον διὰ νά τοὺς ἐπιθέσωσι εἰς τὰς κορυφάς μας; μὴ δι' ἀγάπην αὐτῶν τῶν μουσῶν. Διότι ἂν οἱ ἀθληταί διὰ στέφανον ἐκ κδίνου ἢ δάφνης ἢ ἄλλου τοιοῦτου ἐπροτιμοῦσαν νά ταλαιπωροῦνται καὶ νά ἀγωνίζονται ἀνευδότως καὶ δέν ἐλογίζοντο τίποτε τοὺς πόνους πρὸς τὰ ἄλλα, ὅποια πρέπει νά εἶναι τὰ ἰδικὰ μας ἀγωνίσματα καὶ οἱ κόποι; ὁ καιρὸς τοῦ κόπου εἶναι βραχὺς καθότι μία τριετής ἐπίμονος σπουδὴ μᾶς ὑπόσχεται πλήρη ἄνεσιν καὶ εὐδαιμονίαν διὰ βίου. Τοῦτο μόνον ἀρκεῖ νά ἐνθυμώμεθα καὶ θέλομεν καταφρονεῖ τοὺς πόνους πλὴν ἐάν γένη χρεῖα πλειότερον πόνου διὰ ὑψηλοτέραν σπουδὴν, ὅμως θέλει λογίζεσθαι ὁ κόπος ὡς παιδιὰ, διότι ἀληθέστατα εἶπε τὸ «αἰροῦ βίον τὸν ἀριστον ἠδὺν δέ αὐτόν ἢ συνήθεια ποιῆσαι» ἅς ὑποφέρωμεν λοιπὸν σταθερῶς πρὸς ὀλίγον διὰ νά μὴ μετανοῶμεν ὕστερον συζῶντες μέ ἀπαιδευσίαν καὶ καταφρόνησιν καὶ δυστυχίαν. ἐπιθυμεῖτε νά θεωρήσωμεν παραδείγματα ζῶντα τῆς ἀληθείας ταύτης, ὅτι ἡ ἀπαιδευσία εἶναι ἀθλιότητος πάροχος. ἡ δὲ παιδεία εὐδαιμονίας, ἅς θεωρήσωμεν ἐκείνους οἱ ὅποιοι εἰς τὴν νεότητα των ἐφοβήθησαν τὸν δρθιον καὶ ἀπότομον δρόμον τῆς παιδείας καὶ ἐπεριπάτησαν τὴν εὐρύχωρον καὶ ὁμαλὴν τῆς κακίας πορείαν πόσον λυποῦνται καὶ μετανοοῦσιν, διότι εὐρέθησαν τώρα εἰς ἐποχὴν καιροῦ εἰς τὴν ὁποίαν δέν ζοῦν καλῶς παρά ὅσοι ἔχουν καὶ ὀλίγα φῶτα. ἅς ἴδωμεν ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ποῖοι εἶναι εἰς τὰς ἀρχάς, ποῖοι εἶναι χρυσοστολισμένοι καὶ λαμβάνουσι ἀδρούς μισθοὺς, ὅχι βέβαια οἱ ἀμαθεῖς καὶ ἅς ἔχουν τὰ πλεόν μεγάλα δικαιώματα· ἀλλὰ οὗτοι μὲν κάθηνται μακρόθεν καὶ θεωροῦν, ἐκεῖνοι δὲ γέγονται εἰς τράπεζαν ἑτοιμοὶ εἰς τὴν ὁποίαν δέν ἐκοπίασαν. διὰ τί βέβαια ἄλλο, παρά διότι εἶναι πεπαιδευμένοι; ἅς στοχασθῶμεν λοιπὸν ὀρθῶς ἐνόσω ἔχομεν τὴν ἡλικίαν ταύτην καὶ ἅς τρέχωμεν ἀκούραστοι τὴν καλὴν πορείαν. ἀλλὰ ἐσιώπησα τὸ μεγαλύτερον· ποῖον εἶναι τοῦτο; ὅτι ἡ παιδεία δέν εἶναι μόνον χρῆσιμος εἰς τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ παρόντος βίου, ἀλλὰ κάμνει προσέτι ἀθάνατον τὸ ὄνομα τοῦ ἔχοντος αὐτήν, διὰ τὴν ὁ Κοραῆς ἀπεθανατίσθη; διὰ τὴν ὁ καθεὶς ἀπὸ τοὺς χυδαίους αὐτοὺς εὐλογεῖ τὸ ὄνομά του; βέβαια διὰ τὴν παιδείαν του, τὴν ὁποίαν ἐμεταχειρίσθη καλῶς εἰς ὄφελος τῆς Ἑλλάδος, καὶ εἴθε ἀκολουθοῦντες τὰς σοφὰς συμβουλὰς τοῦ ἀοιδίμου τούτου ἀνδρός καὶ ἀξιωθῶμεν νά φθάσωμεν εἰς τὸ τέρμα τῆς σοφίας.

Ἄγγελετος Καμπάνης».

[ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 5/7, συνημμένο στό ὑπ' ἀριθ. 1300/13-10-1877].

2. Οἱ μαθητὲς καὶ οἱ ἐπιδόσεις τους

Ἐντύπωση προκαλεῖ ὁ ἀριθμὸς τῶν μαθητῶν πού ἐσπούδασαν στὰ δύο σχολεῖα τῆς Σίφνου κατὰ τὴν ἱστορουμένη περίοδο! Γίνεται δὲ μεγαλύτερη ὅταν ληφθεῖ ὑπόψη τὸ γεγονός ὅτι δέν ἔχουν διασωθεῖ οἱ κατάλογοι μαθητῶν ὅλων τῶν σχολικῶν ἐτῶν τῆς περιόδου αὐτῆς, καθὼς καὶ ἡ πενία τῶν γονέων πού τοὺς ἀνάγκαζε νά διακόπτουν τίς σπουδὲς τῶν παιδιῶν τους (ἀδυναμία ἀγορᾶς βιβλίων κλπ.). Οἱ διδάσκαλοι, πού ἐγνώριζαν τὴν κατάστασιν, ὑπερέβησαν καὶ αὐτὲς τίς δυνάμεις τους στὴν προσπάθεια νά ἱκανοποιήσουν τὴν ἐφεση τῶν μαθητῶν γιὰ μάθησιν. Σὲ ἀναφορὰ τῆς

18 Φεβρουαρίου 1847 ή έφορευτική έπιτροπή τής Έλληνικής Σχολής έγραφε για τους διδασκάλους ότι «ένα και μόνον σκοπό προθέμενοι, τήν άκριβή έκπλήρωσιν τών χρεών των και τήν ώφέλειαν τών μαθητών και άγωνιζόμενοι καθ' έκάστην από πρωίας μέχρι τής έσπέρας, παράγουσι καρπούς άξιους τών έλπίδων τής Β(ασιλικής) Κυβερνήσεως...».⁹ Για τήν έπίδοση στις σπουδές όρφανών ή πάμπτωχων μαθητών, υπάρχουν ειδικές αναφορές στις άρχαιακές πηγές:

α) Στόν πίνακα προόδου τών μαθητών του Δημοτικού Σχολείου, έτους 1839, ο διδάσκαλος Ί. Μάτσας έσημείωσε για τόν μαθητή «Μονόπολη Δ. Νικόλαο, Σίφνιον, έτών 12» ότι είχε 88 άπουσίες γιατί «έμποδίζεται συνεχώς υπό πενίας, ένασχολούμενος εις ξένας ύπηρεσίας προς πορισμόν τής καθημερουσίου τροφής του». Τό ίδιο και για τόν Σίφνιο Μπατή Νικόλαο Γ., έτών 13, γιατί «δέν έξακολουθεί κατά συνέχειαν, έμποδιζόμενος υπό πενίας».¹⁰

β) Σέ αναφορά, από 20-8-1838, τών Έφόρων τής Έλλην. Σχολής, σημειώνεται: «Μεταξύ τών ευδοκιμησάντων μαθητών τής Α και Β τάξεως... ή Έφορεία νομίζει άξιους περιθάψεως, διά τήν όποιαν δεικνύουσιν ευφυϊαν και έπιμέλειαν και τήν έσχάτην πενίαν, τόν Ν. Φωτιάδη, μαθητήν του α' τμήματος τής Β τάξεως, δεδωκαετή τήν ήλικίαν και τόν όρφανόν Άντώνιον Α. Σπεράντσαν, ένδεκαετή τήν ήλικίαν».¹¹ Ό πρώτος, κατά τίς έξετάσεις τής 19 Φεβρ. 1840 «έξετασθείς εις τήν Ποίησιν, τόν Όμηρον, Έλληνικήν Ιστορίαν και Γαλλικήν, ευδοκίμησεν έφ' άπαντα».¹²

γ) Στόν κατάλογο από 1 Μαρτίου 1845 τών άριστευσάντων μαθητών τής Έλλην. Σχολής σημειώνεται για τους μαθητές Άπόστολο Έμμ. Μακράκη και Άριστεϊδη Πρόκο ότι «ούτοι δέν άπεκρίθησαν διόλου εις τήν αριθμητικήν δι' έλλειψιν βιβλίου, ένω εις τά λοιπά μαθήματα ευδοκίμησαν». Επίσης και ό, έκ Κρήτης, μαθητής Άντώνιος Άργουζάκης «δέν άπεκρίθη εις τήν Γεωγραφίαν δι' έλλειψιν βιβλίου».¹³

δ) Τέλος, πτωχοί μαθητές, οι όποιοι άδυνατούσαν μετά τήν άποφοίτησή τους από τήν Έλληνική Σχολή νά μεταβούν σέ άλλες πόλεις, όπου ύπήρχαν Γυμνάσια, για τή συνέχιση τών σπουδών τους, έξακολουθούσαν νά παρακολουθούν τά μαθήματα τής άνωτέρας τάξεως τής Σχολής, τά όποια οι διδάσκαλοι έφρόντιζαν νά πλουτίζουν μέ νέα ύλη, χάριν αυτών. Τουτό συνέβη πολλές φορές, όπως προκύπτει και από τόν κατάλογο τών μαθητών τής Έλληνικής Σχολής που άκολουθεί κατωτέρω. Χαρακτηριστικά, ο σχολάρχης Γ. Ψαραύτης, στην από 1-9-1846 αναφορά του, έγραφε: «... έκ μέν τής Β' τάξεως, πολλοί σχηματίζουν ήδη τήν τρίτην, έκ δέ τών μαθητών τής τρίτης, οι μέν μεταβαίνουν εις Γυμνάσια, λαβόντες τά άποδεικτικά των, οι δέ μή δυνάμενοι διά τήν πενίαν τών γονέων νά μεταβώσιν εις άνώτερα διδαστήρια, έπεθύμουν μέν νά μείνωσιν έτι έν έτος εις τό ένταύθα σχολείον και διά τόν λόγον αυτόν άνεβάλομεν μέχρι τουδε τήν σύνταξιν και άποστολήν του προγράμματος (των μαθημάτων), μέ σκοπόν νά δώσωμεν περισσοτέραν έντασιν εις τά μαθήματα χάριν τών πτωχών τούτων μαθητών, άλλ' ήδη ούτοι άπέρχονται εις άλλοδαπήν»¹⁴ σέ άναζήτηση έργασίας.

Στή συνέχεια δημοσιεύονται κατάλογοι τών μαθητών του Δημοτικού Σχολείου Άπολλωνίας και τής Έλληνικής Σχολής Σίφνου μίας περίπου δωδεκαετίας (1835-1846). Η κατάρτισή τους έγινε βάσει τών νέων στοιχείων που περιέχονται στους μνημονευόμενους στην είσαγωγή φακέλλους τών Γενικών Άρχείων του Κράτους. Πρέπει νά διευκρινισθεί ότι τά έν λόγω στοιχεία, όπως κατάλογοι μαθητών, πί-

9. ΓΑΚ/Έλλ. Σίφ., 114/12.

10. ΓΑΚ/Άημ. Άπ., 21/16.

11. ΓΑΚ/Έλλ. Σίφ., 57.

12. ΓΑΚ/Έλλ. Σίφ., 85/2, όπου αναφορά Ψαραύτη από 1-3-1840.

13. ΓΑΚ/Έλλ. Σίφ., 91/3.

14. ΓΑΚ/Έλλ. Σίφ., 114/12.

νακες άριστευόντων, αναφορές, εκθέσεις κ.ά. δέν είναι πλήρη ή συνεχή για όλα τά έτη, οί δέ κατάλογοι-πίνακες έμφανίζουν διαφορές μεταξύ τους, ιδιαίτερα ως προς τήν ήλικία τών μαθητών και δέν έχουν συνταχθεί κατά ένιαίο τρόπο. Επίσης, άλλοτε αναφέρουν και άλλοτε όχι τήν καταγωγή τους, ή όποία μάλιστα μέ τήν πάροδο τών χρόνων παραλείπεται έντελώς, πολύ πιθανόν έπειδή δέν ύπήρχαν πλέον μή γηγενείς.

Μέ αυτές και άλλες αδυναμίες τών στοιχείων επιδιώχθηκε ή κατάσταση, κατά ένιαίο, περίπου, τρόπο τών καταλόγων πού ακολουθοϋν. Σ' αυτούς σημειώνεται τό έπώνυμο, τό όνομα, τό πατρώνυμο, τό έτος γεννήσεως και τά έτη έγγραφής και μαθητείας τών σπουδαστών. Όπου παραλείπεται κάποιο ή περισσότερα από τά στοιχεία αυτά τοϋτο σημαίνει ότι δέν άνευρέθησαν στίς πηγές. Έπειδή οί μαθητές διέκοπταν, για ποικίλους λόγους, τίς σπουδές τους και τίς επανήρχιζαν άργότερα ή έπειδή έλλείπουν τά στοιχεία ένδιαμέσων έτών, θεωρήθηκε σκόπιμη, για λόγους άντικειμενικούς, ή άναγραφή μόνον τών έτών για τά όποια ύπάρχουν συγκεκριμένες αναφορές μαθητείας τους, χωρίς τοϋτο νά σημαίνει άναγκαστικά και τή μή συνέχιση ή μή περαίωση τών σπουδών τους. Έπώνυμα στά όποια προτάσσεται άστερίσκος (*) δηλώνουν άρίστους μαθητές ή «έπιμελείς και ίκανώς προοδεύοντας» κατά τίς σημειούμενες στους άρχαιικούς καταλόγους ένδειξεις. Τέλος, προς άποφυγήν παραθέσεως μεγάλου άριθμοϋ ύποσημειώσεων μέ άποδεικτικά άρχαιικά στοιχεία για κάθε έναν μαθητή, αναφέρεται ότι τά σημειούμενα παραπλεύρως τών όνομάτων «έτη μαθητείας», ανταποκρίνονται άκριβώς στους άρχαιικούς φακέλλους τών Γενικών Άρχείων τοϋ Κράτους, όπως έχουν βραχυγραφικά και σέ άνάλυση περιγραφεί στην Είσαγωγή τής παρούσης: παράδειγμα: όταν αναφέρονται «έτη μαθητείας 1838-1840», τά στοιχεία άναζητοϋνται στά ΓΑΚ/Έλλ. Σίφ., φάκ. 5/7 και φάκ. 85/2, στους όποιους περιέχονται έγγραφα τών έτών 1835-1839 και 1840-1842 αντίστοιχα, για τήν Έλληνική Σχολή.

ΠΙΝΑΚΑΣ

τών μαθητών τών Σχολείων Σίφνου από 1831-1846

ΕΤΗ	ΑΛΛΗΛΟΔΙΔΑΚΤ. ΑΠΟΛΛΩΝΙΑΣ			ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΧΟΛΗ		
	ΜΑΘΗΤΕΣ	ΜΑΘΗΤΡΙΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	ΜΑΘΗΤΕΣ	ΜΑΘΗΤΡΙΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ
1831	-	-	-	-	-	120
1835	126	26	152	-	-	70
1836	74	16	90	109	4	113
1837	65	22	87	-	-	-
1838	70	24	94	108	6	114
1839	54	17	71	104	6	110
1840	54	22	76	97	5	102
1841	-	-	-	121	3	124
1842	-	-	-	91	5	96
1843	-	-	-	-	-	-
1844	39	8	47	-	-	-
1845	-	-	-	-	-	-
1846	-	-	200	-	-	-
			<u>817</u>			<u>849</u>

Γ. Α΄ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ (1835-1839)
μαθητῶν Δημοτικῶν Σχολείου

- 1.* Ἀγγέλικα Ἐλένη Α., ἐγενν. 1827, Σίφνος, ἐμαθήτ. 1837.
- 2.* Ἀγγέλικας Γεώργιος Κ., ἐγενν. 1824, Σίφνος, ἐμαθήτ. 1836, 1837
- 3.* Ἀγγέλικας Νικόλαος Α., ἐγενν. 1831, Σίφνος, ἐνεγράφη 2-1-1837, ἐμαθήτ. μέχρι καὶ 1839.
4. Ἀλιμπέρτη Αἰκατερίνη Π., ἐγενν. 1831, Σίφνος, πατὴρ κτηματίας, ἐνεγράφη 15-2-1837, ἐμαθήτ. μέχρι καὶ 1839.
5. Ἀνδρέου Ἀλέξανδρος Ζ., ἐγενν. 1830, Σίφνος, ἐμαθήτ. 1836, 1837.
- 6.* Ἀνδρέου Ἰωάννης Ζ., ἐγενν. 1826, Σίφνος, ἐμαθήτ. 1836, 1837.
- 7.* Ἀφεντάκης Ζαννῆς Ν., ἐγενν. 1827, Σίφνος, ἐμαθήτ. 1837.
8. Ἀφεντάκης Ἰωάννης Ν., ἐγενν. 1829, Σίφνος, πατὴρ γεωργός, ἐνεγράφη 6-7-1836, ἐμαθήτ. μέχρι καὶ 1839.
- 9.* Βάου Αἰκατερίνα Μ., ἐγενν. 1830, Σίφνος, πατὴρ κτηματίας, ἐνεγράφη 4-6-1838, ἐμαθήτ. καὶ 1839.
10. Βασάλος Ἀντώνης Π., ἐγενν. 1830, Σίφνος, πατὴρ γεωργός, ἐμαθήτ. 1836, 1837.
11. Βασάλος Ἰωάννης Π., ἐγενν. 1832, Σίφνος, πατὴρ γεωργός, ἐνεγράφη 11-8-1838, ἐμαθήτ. καὶ 1839.
- 12.* Βασάλος Κων/νος Π., ἐγενν. 1826/27, Σίφνος, πατὴρ γεωργός, ἐνεγράφη 11-3-1835, ἐμαθήτ. μέχρι καὶ 1839.
13. Βασιλείου Ἀλέξανδρος, ἐγενν. 1824, Σίφνος, ἐμαθήτ. 1836.
14. Βασίλη Γεώργιος Ν., ἐγενν. 1829, Σίφνος, ἐμαθήτ. 1836.
15. Βατῆ Καλίτσα Δ., ἐγενν. 1831, Σίφνος, πατὴρ ἀλιεύς, ἐνεγράφη 21-2-1838, ἐμαθήτ. καὶ 1839.
- 16.* Βαφία Μαργαρίτα Ν., ἐμαθήτευσε 1837.
- 17.* Βαφίας Ἀπόστολος Ἰακ., ἐγενν. 1829/30, Σίφνος, πατὴρ ἔμπορος, ἐνεγράφη 2-1-1836, ἐμαθήτ. μέχρι καὶ 1839.
- 18.* Βαφίας Ἀπόστολος Ν., ἐγενν. 1826/27, Σίφνος, πατὴρ μάγειρος, ἐνεγράφη 11-3-1835, ἐμαθήτ. μέχρι καὶ 1839.
- 19.* Βαφίας Ἀριστοτέλης Β., ἐγενν. 1827, Σίφνος, πατὴρ ναύτης, ἐμαθήτ. 1836.
20. Βαφίας Ἐπαμεινώνδας Ν., ἐγενν. 1830, Σίφνος, ἐμαθήτευσε 1836, 1837.
21. Βαφίας Θρασύβουλος Β., ἐγενν. 1833, Σίφνος, πατὴρ ναύτης, ἐνεγράφη 19-8-1837, ἐμαθήτ. μέχρι καὶ 1839.
- 22.* Βεναρδάκης Νικόλαος Θ., ἐγενν. 1827, Σίφνος, πατὴρ πλοίαρχος, ἐνεγράφη 1-8-1839 καὶ ἐμαθήτευσε.
23. Βενάρδος Νικόλαος, ἐγενν. 1827, Σίφνος, ἐμαθήτ. 1836.
24. Βεντούρης Βασίλειος Ἰωσ., ἐγενν. 1831, Σίφνος, πατὴρ κιθαρῳδός, ἐνεγρ. 14-5-1838, ἐμαθήτ. καὶ 1839.
25. Βινηρῆς Νικόλαος Ἰ., ἐγενν. 1827, Σίφνος, πατὴρ γεωργός, ἐνεγράφη 1-8-1839.
- 26.* Βιολάκης Σταμάτης, ἐγενν. 1827, Κρήτη, ἐμαθήτευσε 1837.
27. Βιολάκης Χριστόδουλος, ἐγενν. 1830, Κρήτη, ἐνεγράφη 1-11-1838, ἐμαθήτ. καὶ 1839.
- 28.* Βουρδουβάκης Ἰωσήφ Εὐστρ., ἐγενν. 1828, Κρήτη, πατὴρ ἔμπορος, ἐνεγρ. 15-4-1836, ἐμαθήτ. μέχρι καὶ 1839.
- 29.* Βουρδουμπάκη Ἀναστασία, ἐμαθήτ. 1838.
30. Γαϊτάνου Σμαράγδα Ἰ., ἐγενν. 1832, Σίφνος, ἐνεγράφη 1-12-1838, ἐμαθήτ. καὶ 1839.

31. Γανστρίνσιου Φλωρέζα Π., έγενν. 1830, Σίφνος, πατήρ ιερέυς, ένεγρ. 1-6-1839 καί έμαθήτευσε.
32. Γγιών (Γκιών) Αίκατερίνα Ν., Σίφνος, έμαθήτ. 1837.
33. Γεωργίου Έμμανουήλ, έγενν. 1826, Σίφνος, έμαθήτ. 1836.
34. Γεωργίτσης Ίωάννης Α., έγενν. 1833, Σίφνος, πατήρ ναύτης, ένεγράφη 1-8-1839 καί έμαθήτευσε.
35. Γρηγοράκη Αίκατερίνα Ν., εκ Κρήτης, έμαθήτ. 1837.
36. Γρηγοράκης Έμμανουήλ Ν., έγενν. 1829, Κρήτη, έμαθήτ. 1836.
37. Γρηγοράκης Μανουός Ν., εκ Κρήτης, έμαθήτ. 1837.
- 38.* Γρηγοράκης Μιχαήλ Ν., έγενν. 1826/27, Κρήτη, έμαθήτ. 1836, 1837.
39. Γρυπάρης Ίωάννης Ζ., έγενν. 1830, Σίφνος, πατήρ άλιεύς, ένεγρ. 2-1-1837, έμαθήτ. μέχρι καί 1839.
40. Δαμουλάκη Αίκατερίνα Ν., έγενν. 1829, Κρήτη, πατήρ έμπορος, ένεγρ. 2-1-1837, έμαθήτ. μέχρι καί 1839.
- 41.* Δαμουλάκη Αίκατερίνα Ν., έγενν. 1827, Κρήτη, έμαθ. 1837.
- 42.* Δαμουλάκη Μαρία Κ., έγενν. 1827/28, Κρήτη, πατήρ πλοίαρχος, ένεγρ. 2-1-1837, έμαθήτ. μέχρι καί 1839.
43. Δαμουλάκης Εύστράτιος Ν., έγενν. 1831, Κρήτη, πατήρ έμπορος, ένεγρ. 1-6-1838, έμαθήτ. καί 1839.
44. Δαμουλάκης Εύστράτιος Κ., εκ Κρήτης, έμαθήτ. 1837.
45. Δαμουλάκης Κων/νος Ν., έγενν. 1833, Κρήτη, πατήρ έμπορος, ένεγράφη 1-10-1839 καί έμαθήτ.
- 46.* Δεπάστες Άντώνης Κ., Σίφνος, έμαθήτ. 1837.
47. Δεπάστες Λεονάρδος Ζ., έγενν. 1827, Σίφνος, έμαθήτευσε 1836.
48. Δεπάστες Νικόλαος Α., έγενν. 1830, Σίφνος, έμαθήτευσε 1836, 1837.
49. Δεπάστες Τομάζος Κ., Σίφνος, έμαθήτ. 1837.
50. Διαλησμάς Άντώνης Ι., έγενν. 1833, Σίφνος, πατήρ μυλωνάς, ένεγράφη 1-7-1839 καί έμαθήτευσε.
51. Διαλησμάς Δημήτριος Ί., έγενν. 1831, Σίφνος, μυλωνάς, ένεγρ. 1-8-1837, έμαθήτ. μέχρι καί 1839.
- 52.* Διαλησμάς Κων/νος Ί., έγενν. 1828, Σίφνος, μυλωνάς, ένεγρ. 1-8-1837, έμαθήτ. μέχρι καί 1839.
53. Διαλησμάς Κων/νος Άν., έγενν. 1831, Σίφνος, έμαθήτ. 1836.
54. Διαμαντής Έμμαν. Α., έγενν. 1828, Σίφνος, έμαθ. 1836.
55. Δράκος Γεώργιος Θ., έγενν. 1826, Σίφνος, έμαθ. 1836.
56. Ζαμπέλη Μαρία Π., έγενν. 1833, Σίφνος, πατήρ ιερέυς, ένεγρ. 1-9-1838, έμαθήτ. καί 1839.
57. Ζαφείρης Φραμανόλης, έγενν. 1826, Σίφνος, έμαθ. 1836.
58. Ζουκινάκη Καλλιρόη Ν., έγενν. 1830, Σίφνος, πατήρ μάγειρος, ένεγρ. 21-2-1838, έμαθήτ. καί 1839.
59. Ίερωνύμου Νικόλαος, έγενν. 1828, Σίφνος, έμαθήτ. 1836.
60. Ίωάννου Γεώργιος, έγενν. 1827, Σίφνος, πατήρ σκυτοτόμος, ένεγρ. 4-8-1839 καί έμαθήτ.
- 61.* Καμπάνης Άντώνιος Ζ., έγενν. 1828/29, Σίφνος, ένεγράφη 26-3-1836, έμαθήτ. μέχρι καί 1839.
- 62.* Καμπάνης Ίωάννης Ζ., έγενν. 1825, Σίφνος, πατήρ έμπορος, έμαθήτ. 1836.
- 63.* Καμπάνης Νικόλαος Ζ., έγενν. 1824 ή 1826, Σίφνος, έμαθήτ. 1836, 1837.
64. Καπακάκη Αίκατερίνα Ίω., έγενν. 1830, Κρήτη, πατήρ έμπορος, έμαθήτ. 1836, 1837.
65. Καπακάκη Ζαμπέτα Ίω., έγενν. 1829, Κρήτη, πατήρ έμπορος, έμαθήτ. 1836, 1837.

66. Καπακάκης Γεώργιος Ίω., έγενν. 1832, Κρήτη, πατήρ έμπορος, ένεγράφη 2-1-1839 και έμαθήτ.
67. Καριός Πέτρος Γεωργ., έγενν. 1827, Σίφνος, έμαθ. 1836.
- 68.* Κοσμέτος Άντώνης Ν., έγενν. 1832, Σίφνος, πατήρ πλοίαρχος, ένεγρ. 1-6-1838, έμαθήτ. και 1839.
- 69.* Κοσμέτου Άθηνά Ν., έγενν. 1829/30, Σίφνος, πατήρ πλοίαρχος, ένεγρ. 2-1-1836, έμαθήτ. μέχρι και 1839.
- 70.* Κοσμής Ίωάννης Βενάρδου, Σίφνος, έμαθ. 1837.
71. Κοσμής Νικόλαος Β., Σίφνος, έμαθ. 1837.
72. Κουλούρης Νικόλαος Πέτρ., έγενν. 1829, Σίφνος, έμαθ. 1836.
73. Κουλούρης Φρανζέσκος Κ., έγενν. 1825, Σίφνος, έμαθήτ. 1826.
74. Λαμψάκου Νικήτας Ά., έγενν. 1829, Σίφνος, έμαθ. 1836, 1837.
- 75.* Λάρας Γεώργιος Α., έμαθήτ. 1837.
76. Λεμονής Φραζέσκος Ί., έγενν. 1833, Σίφνος, πατήρ γεωργός, ένεγράφη 1-9-1839 και έμαθήτευσε.
- 77.* Λοστρόμος Φραγκούλης Γ., έγενν. 1826, Σίφνος, έμαθήτευσε 1836, 1837.
- 78.* Λοστρόμου Έλένη Γεωργ., έγενν. 1825, Σίφνος, πατήρ έμπορος, ένεγράφη 16-5-1835, έμαθήτ. μέχρι και 1839.
- 79.* Λουτεράκης Άνδρέας, έμαθήτευσε 1838.
80. Λωρέντσος Νικόλαος Ί., έγενν. 1839, Σίφνος, έμαθ. 1836.
- 81.* Μαζαρός Γεώργιος Ν., έγενν. 1829, Κρήτη, πατήρ ναύτης, ένεγράφη 1-6-1836, έμαθ. μέχρι και 1839.
- 82.* Μαζαρός Σίφης Ν., έγενν. 1827, Κρήτη, πατήρ ναύτης, έμαθήτευσε 1836, 1837.
- 83.* Μακράκης Άπόστολος Μ. (Έμμ.), έγενν. 1830/31, Σίφνος, πατήρ έμπορος, ένεγράφη 2-1-1836, έμαθ. μέχρι και 1839.
- 84.* Μακράκης Ίωάννης Έμμ. έγενν. 1827/28, Σίφνος, πατήρ έμπορος, ένεγρ. 1-10-1836, έμαθήτ. μέχρι και 1839.
85. Μαντζαρός Ίωσήφ Ν., έγενν. 1827, Κρήτη, πατήρ ναύτης, ένεγράφη 15-4-1835, έμαθήτ. μέχρι και 1839.
- 86.* Μασούρης Γεώργιος Ίω., έγενν. 1824/25, Σίφνος, έμαθήτευσε 1836, 1837.
- 87.* Μάτσα Ούρανία Ίω., έγενν. 1826, Σίφνος, πατήρ δημοδιδάσκαλος, ένεγρ. 1-2-1835, έμαθήτ. μέχρι και 1839.
88. Μελισσινοῦ Αϊκατερίνη Α., έγενν. 1830, Σίφνος, πατήρ κτηματίας, ένεγρ. 2-1-1837, έμαθήτ. μέχρι και 1839.
- 89.* Μιτυληναῖος Άντώνιος Εὔστρ., έγενν. 1828, Σίφνος, πατήρ εργάτης, ένεγρ. 1-6-1836, έμαθήτ. μέχρι και 1839.
90. Μιτυληναῖος Γεώργιος Εὔστρ., έγενν. 1829, Σίφνος, πατήρ εργάτης, ένεγρ. 1-6-1836, έμαθήτ. μέχρι και 1839.
- 91.* Μιχάλη Μαρία Κ., έγενν. 1827, Σίφνος, έμαθήτ. 1837.
92. Μιχάλης Στρατής Κ., Σίφνος, έμαθήτ. 1837.
- 93.* Μονόπολης Άναστάσης Δ., έγενν. 1827, Σίφνος, ένεγρ. 18-3-1835, έμαθήτ. μέχρι και 1839.
- 94.* Μονόπολης Γεώργιος Δ., έγενν. 1825, Σίφνος, έμαθ. 1837.
95. Μονόπολης Ίωάννης Δ., έγενν. 1832, Σίφνος, ένεγράφη 1-9-1838, έμαθήτ. και 1839.
- 96.* Μονόπολης Νικόλαος Δ., έγενν. 1826, Σίφνος, ένεγράφη 18-1-1835, έμαθήτ. μέχρι και 1839.
97. Μπατῆς Κων/νος Ν., έγενν. 1830, Σίφνος, έμαθ. 1836, 1837.
98. Μπατῆς Μπατῆς Ν., Σίφνος, έμαθήτ. 1837.

99. Μπατής Νικόλαος Γ., έγενν. 1826, Σίφνος, ένεγρ. 1-2-1837, έμαθήτ. μέχρι και 1839.
- 100.* Μπατής Νικόλαος Ίω., έγενν. 1825, Σίφνος, πατήρ μυλωνάς, έμαθήτ. 1836.
- 101.* Μπατής Σίφης Ν., έγενν. 1830, Σίφνος, έμαθήτ. 1836, 1837.
- 102.* Μπενάρδος Ίωάννης, έγενν. 1826, Σίφνος, έμαθήτευσε 1836, 1837, 1838, 1839.
- 103.* Μπρόντζα Άθιναίς Ίω., έγενν. 1825, Σίφνος, πατήρ ζωγράφος, έμαθήτ. 1836.
104. Μπρόντζα Μαργαρίτα Α., έγενν. 1828, Σίφνος, έμαθ. 1836, 1837.
- 105.* Μπρόντζας Βασίλειος Ίω., έγενν. 1830, Σίφνος, πατήρ ζωγράφος, έμαθήτ. 1836.
106. Μπρόντσα Μοσχού Άπ., έγενν. 1829, Σίφνος, έμαθ. 1836.
107. Μπρουνιά Άγγελιό Κ., έγενν. 1830, Σίφνος, πατήρ εργάτης, ένεγράφη 1-9-1839 και έμαθήτ.
- 108.* Νικολάου Μπατής, έγενν. 1829, Σίφνος, έμαθήτ. 1836.
- 109.* Ξυλής Νικόλαος Γεωργ., έγενν. 1827, Σίφνος, πατήρ γεωργός, ένεγράφη 1-5-1835, έμαθήτ. μέχρι και 1839.
- 110.* Πανώριος Παῦλος Ν., έγενν. 1828 ή 1830, Σίφνος, έμαθήτευσε 1836, 1837.
111. Πανώριου Άθινα Ν., έγενν. 1832, Σίφνος, πατήρ έμπορος, ένεγρ. 25-4-1838, έμαθήτ. 1838, 1839.
- 112.* Πανώριου Άννα Ν., έγενν. 1827/28, Σίφνος, πατήρ έμπορος, έμαθήτευσε 1836, 1837.
113. Παπαθανασίου Έμμ. Γ., έγενν. 1828, Σίφνος, έμαθήτ. 1836.
114. Πάρας Γεώργιος Άντ., έγενν. 1826, Σίφνος, έμαθήτ. 1836.
115. Πάτσουλας Άναστάσιος Ν., έγενν. 1828, Σίφνος, έμαθήτευσε 1836, 1837.
116. Πιστόλη Ζωήτσα Άνδρ., έγενν. 1831, Κρήτη, πατήρ πλοίαρχος, ένεγράφη 1-7-1838, έμαθήτ. 1838, 1839.
117. Ποριώτης Βασίλης, έγενν. στη Σίφνο, έμαθήτ. 1837.
- 118.* Πουλάκης Ίωάννης Ίακ., έγενν. 1826, έμαθήτ. 1836, 1837.
119. Πουλάκης Νικόλαος Ί., Σίφνος, έμαθήτ. 1837.
120. Πρόκος Δημήτριος Κ., έγενν. 1827, Σίφνος, πατήρ ναύτης, έμαθήτ. 1836.
121. Πρόκος Λεονάρδος Κ., έγενν. 1833, Σίφνος, πατήρ ναύτης, ένεγράφη 2-1-1838, έμαθήτ. και 1839.
122. Πρόκος Λούης Κ., έγενν. 1828, Σίφνος, πατήρ ναύτης, ένεγράφη 2-1-1837, έμαθήτ. μέχρι και 1839.
123. Πρόκος Νικόλαος Κ., έγενν. 1829, Σίφνος, έμαθ. 1836, 1837.
- 124.* Πώλαινας Σταμάτης Γ., έγενν. 1825, Σίφνος, έμαθήτ. 1836.
- 125.* Πώλαιας Σταμάτης Ί., έγενν. 1822, Σίφνος, έμαθήτ. 1837.
126. Ροδούσης Άπόστολος Γ., έγενν. 1832, Σίφνος, πατήρ σκυτοτόμος, ένεγρ. 25-4-1838, έμαθήτ. και 1839.
- 127.* Ροδούσης Νικόλαος Γ., έγενν. 1826/7, Σίφνος, πατήρ σκυτοτόμος, ένεγρ. 1-5-1835, έμαθήτ. μέχρι και 1839.
128. Ρουσσος Ίωσήφ Χ., έγενν. 1829, Κρήτη, πατήρ έμπορος, ένεγράφη 10-6-1836, έμαθήτ. μέχρι και 1839.
129. Ρουσσος Κων/νος Εύστρ., έγενν. 1830, Σίφνος, έμαθήτευσε 1836, 1837.
- 130.* Σερμαλένιος Εύστράτιος Μ., έγενν. 1830, Κρήτη, πατήρ έμπορος, ένεγρ. 15-2-1837, έμαθήτευσε μέχρι και 1839.
131. Σερμαλένιου Έλένη Μ., έγενν. 1833, Κρήτη, πατήρ έμπορος, ένεγρ. 1-10-1839 και έμαθήτευσε.
132. Σερμαλένιου Μαρία Μ., έγενν. στην Κρήτη, πατήρ έμπορος, ένεγρ. 16-5-1835, έμαθήτ. μέχρι και 1839.
- 133.* Σίφη Μαρία Χ., έγενν. 1825, Κρήτη, πατήρ έμπορος, έμαθήτ. 1836, 1837.

- 134.* Σίφης Ἀνδρέας Χ., ἔγενν. 1826, Κρήτη, ἔμπορος, ἔμαθ. 1836.
 135. Σίφης Μανοῦσος Χ., Κρήτη, ἔμπορος, ἔμαθῆτ. 1837.
 136.* Σίφης Ροῦσος Χ., ἔγενν. 1828, Κρήτη, ἔμπορος, ἔμαθῆτευσε 1836, 1837.
 137. Σπυρῆς Γεώργιος, ἔγενν. 1829/30, Σίφνος, ἔνεγρ. 2-1-1836, ἔμαθῆτ. μέχρι καὶ 1839.
 138. Σταυριανός Γεώργιος Ἀν., ἔγενν. 1826, Σίφνος, ἔμαθ. 1836.
 139. Σταυριανός Ἰωάννης Ἀν., ἔγενν. 1830, Σίφνος, ἔμαθῆτ. 1836.
 140. Στοβαράκης Ἀντώνιος Ν., ἔγενν. 1830, Σίφνος, πατὴρ ἔμπορος, ἔνεγρ. 1-11-1838, ἔμαθῆτ. καὶ 1839.
 141.* Στρατιῆ Ἀναστασία Χ., ἔγενν. 1827, Κρήτη, ἔμαθῆτ. 1837.
 142.* Συναδινός Κων/νος Ἰω., ἔγενν. 1828, Σίφνος, ἔμαθῆτ. 1836.
 143.* Συρμαλένιος Μιχαήλ, ἔμαθῆτευσε 1838.
 144. Σφουγκατάς Ἐμμανουήλ Γ., ἔγενν. 1829, Κρήτη, πατὴρ πλοίαρχος, ἔνεγρ. 1-6-1838, ἔμαθῆτ. καὶ 1839.
 145.* Ταπεινός Γεράσιμος Ἀντ., ἔγενν. 1825, Σίφνος, ἔμαθῆτευσε 1836, 1837.
 146. Ταπεινός Νικόλαος Α., Σίφνος, ἔμαθῆτ. 1837.
 147.* Τέφης Θεόδωρος Κ., ἔγενν. 1827, Σίφνος, πατὴρ ἀρτοποιός, ἔνεγράφη 1-6-1835, ἔμαθῆτ. μέχρι καὶ 1839.
 148. Τομαζάκης Θεόδωρος, ἔγενν. 1827, ἔμαθῆτ. 1836.
 149. Τουλῆς Κων/νος Ν., Σίφνος, πατὴρ γεωργός, ἔμαθ. 1837.
 150.* Τουλῆς Φίλιππος Ν., ἔγενν. 1826 ἢ 1828, Σίφνος, γεωργός, ἔνεγρ. 1-10-1836, ἔμαθῆτ. μέχρι καὶ 1839.
 151.* Φιλλιός Σταμάτης Α., ἔγενν. 1828, Σίφνος, ἔνεγράφη 2-11-1836, ἔμαθῆτ. μέχρι καὶ 1839.
 152. Χαλκιᾶς Γεώργιος Ἰω., ἔγενν. 1829, Σίφνος, ἔμαθῆτ. 1836.
 153. Χανοῦτσος Ἀγγελέτος Ν., ἔγενν. 1829, Σίφνος, ἔμπορος, ἔνεγρ. 2-1-1836, ἔμαθῆτ. μέχρι καὶ 1839.
 154.* Χανοῦτσος Ἀντώνιος Ν., ἔγενν. 1828, Σίφνος, ἔμπορος, ἔνεγράφη 2-1-1836, ἔμαθῆτ. μέχρι καὶ 1839.
 155. Χανοῦτσος Ἡλίας Ν., ἔγενν. 1833, Σίφνος, ὁ πατὴρ τὸ 1838 ναύτης, ἔνεγρ. 19-8-1838, ἔμαθῆτ. καὶ 1839.
 156.* Χανοῦτσου Μαρία Ν., ἔγενν. 1826/7, Σίφνος, ἔμπορος, ἔμαθῆτ. 1836, 1837.
 157.* Χη Ἰωσήφ Μουλᾶς, ἔγενν. 1831, Κρήτη, ἔμπορος, ἔνεγράφη 2-1-1837, ἔμαθῆτ. μέχρι καὶ 1839.
 158. Χειμώνας Ἰωάννης Ν., ἔγενν. 1828, ἔμαθῆτ. 1836.
 159. Ψυλλιάκος Ἰωάννης Γ., ἔγενν. 1830, Σίφνος, ἔμαθῆτ. 1836.
 160.* Ψυλλιάκος Πέτρος Α., ἔγενν. 1830, Σίφνος, ναύτης, ἔνεγράφη 2-1-1837, ἔμαθῆτ. μέχρι καὶ 1839.
 161.* Ψυλλιάκου Αἰκατερίνα Α., ἔγενν. 1827, Σίφνος, ναύτης, ἔμαθῆτευσε 1836, 1837.
 162.* Ψυλλιάκου Αἰκατερίνη Γ., ἔγενν. 1826/7, Σίφνος, ἔμαθῆτευσε 1836, 1837.
 163.* Ψυλλιάκου Φλωρέζα Ἀν., ἔγενν. 1826, Σίφνος, ναύτης, ἔμαθῆτευσε 1836, 1837.
 164.* Ψυχικός Ἰαννούλης Κ., ἔγενν. 1825, Σίφνος, ἔμαθ. 1836.
 165. Ψυχικός Ἰαννούλης Ν., ἔγενν. 1823, Σίφνος, οἰκοδόμος, ἔμαθῆτ. 1836.
 166.* Ψυχικός Μιχαήλ Ν., ἔγενν. 1827, Σίφνος, ἔμαθ. 1836, 1837.
 167. ... Νικόλαος Ἰ., ἔγενν. 1833, Σίφνος, γεωργός, ἔνεγράφη 1-3-1839 καὶ ἔμαθῆτευσε.

Π. Β' ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ (1845-1846)
μαθητών Δημοτικού Σχολείου

- 1.* Άβρας Άντώνιος, έγενν. 1838, κάτοικος Έξαμπέλων, πατήρ διδάσκαλος, ένεγρ. 29-10-1845, έμαθ. καί 1846.
- 2.* Άλμπέρτης Νικόλαος, έγενν. 1836, Έξάμπελα, πατήρ γεωργός-μάγειρος, ένεγρ. 5-11-1845, έμαθ. καί 1846.
- 3.* Άνδρέου Άνάργυρος, έγενν. 1836, Έξάμπελα, πατήρ κτηματίας-υπάλληλος, ένεγρ. 30-10-1845, έμαθ. καί 1846.
4. Άνδρόνικας Ζουάννης, έγενν. 1839, Άπολλωνία, καφεπώλης, ένεγρ. 29-10-1845, έμαθ. καί 1846.
5. Άράπης Άντώνιος, έγενν. 1838, Έξάμπελα, καφεπώλης, ένεγράφη 1-12-1845, έμαθ. καί 1846.
- 6.* Άράπης Γεώργιος, έγενν. 1836, Καταβατή, καφεπώλης, ένεγράφη 1-12-1845, έμαθ. καί 1846 *δπως καί όλοι οι έπόμενοι μαθητές.*
- 7.* Βαλῆς Ιωάννης, έγενν. 1834, Άρτεμών, όρφανός, ένεγράφη 26-10-1845.
- 8.* Βασσάλος Ιωάννης, έγενν. 1836, Άπολλωνία, γεωργός, ένεγράφη 5-11-1845.
9. Βασσάλος Όδυσσεύς, έγενν. 1838, Άπολλωνία, γεωργός, ένεγράφη 5-11-1845.
- 10.* Βαστάρδου Μαρία, έγενν. 1833, Άρτεμών, μάγειρος, ένεγράφη 29-10-1845.
- 11.* Βαφίας Έπαμεινώνδας, έγενν. 1833, Άπολλωνία, μάγειρος, ένεγράφη 26-11-1845.
12. Βαφίας Θρασύβουλος, έγενν. 1834, Άπολλωνία, όρφανός, ένεγράφη 29-10-1845.
13. Βέλλης Τομάζος, έγενν. 1835, Άρτεμών, ναύτης, ένεγράφη 29-10-1845.
- 14.* Βολάνης Ιωάννης, έγενν. 1833, Άρτεμών, έμπορος, ένεγράφη 5-11-1845.
15. Γαϊτάνος Βασίλειος, έγενν. 1839, Έξάμπελα, γεωργός, 6-11-1845.
16. Γοζαδίνος Θρασύβουλος, έγενν. 1840, Άπολλωνία, δημοδιδάσκ., 26-10-1845.
- 17.* Γρυπάρης Άριστόδημος, έγενν. 1837, Κάστρο, κτηματίας, 20-2-1846.
18. Δεπάστας Άνδρόνικος, έγενν. 1831, Άρτεμών, μάγειρος, 29-10-1845.
- 19.* Δεπάστας Άντώνιος Ν., έγενν. 1839, Άρτεμών, έμπορος, 26-10-1845.
20. Δεπάστας Ιωάννης Άγγ., έγενν. 1838, Άρτεμών, εισπράκτωρ, 26-10-1845.
21. Δεπάστας Νικόλαος Κ., έγενν. 1838, Άρτεμών, μάγειρος, 26-10-1845.
- 22.* Δεπάστας Παῦλος, έγενν. 1836, Άρτεμών, μάγειρος, 26-10-1845.
- 23.* Δεπάστας Τομάζος, έγενν. 1837, Άρτεμών, θῆς=άγρότης άκτήμων, 26-10-1845.
24. Δεπεράκης Νικόλαος, έγενν. 1835, Κάστρο, όρφανός, 26-10-1845.
- 25.* Δημητριάδης Άντώνιος, έγενν. 1837, Άρτεμών, άγρ. άκτ., 26-10-1845.
26. Έξελζές Ιωάννης, έγενν. 1836, Άρτεμών, κεραμεύς, 29-10-1845.
27. Έξελζές Κων/νος, έγενν. 1835, Άρτεμών, άγρ. άκτ., 3-2-1846.
- 28.* Ζανουδάκης Στυλιανός, έγενν. 1836, Άρτεμών, έμπορος, 26-10-1845.
- 29.* Ζιώτης Δημήτριος, έγενν. 1836, Άρτεμών, κτίστης, 26-10-1845.
- 30.* Καλογεράκης Άντώνιος, έγενν. 1835, Άρτεμών, άγρ. άκτ., 6-11-1845.
- 31.* Καμπάνης Άντώνιος Ι., έγενν. 1838, Άρτεμών, κτηματίας, 26-10-1845.
- 32.* Καμπάνης Γεώργιος Γ., έγενν. 1838, Άρτεμών, κτηματίας, 26-10-1845.
33. Καμπάνης Ιωάννης, έγενν. 1840, Άρτεμών, κτηματίας, 26-10-1845.
34. Κανῆς Μιχαήλ, έγενν. 1836, Καταβατή, τέκτων, 29-10-1845.
35. Καρύδης Άπόστολος, έγενν. 1835, Άρτεμών, κεραμεύς, 5-11-1845.
36. Κατσιλιέρης Νικόλαος, έγενν. 1835, Άπολλωνία, κτηματίας, 21-4-1846.
- 37.* Κιουρῆς Φραγκῆς, έγενν. 1836, Έξάμπελα, λιθοξόος, 29-10-1845.
- 38.* Κοσμέτος Δημοσθένης, έγενν. 1836, Άπολλωνία, όρφανός, 5-11-1845.

- 39.* Κοσμέτος Λεωνίδας, έγενν. 1834, 'Απολλωνία, όρφανός, 5-11-1845.
40. Κοσμέτος Περικλής, έγενν. 1840, 'Απολλωνία, όρφανός, 5-11-1845.
- 41.* Κοσμήης Βασιλείος, έγενν. 1834, Καταβατή, μυλωνάς, 11-1-1846.
- 42.* Κρούστης Λεωνίδας, έγενν. 1832, 'Αρτεμών, κεραμεύς, 5-4-1846.
- 43.* Κυπραίος Κων/νος, έγενν. 1832, 'Αρτεμών, έμπορος, 20-2-1846.
- 44.* Λουκατάρης 'Ιωάννης, έγενν. 1835, 'Αρτεμών, κεραμεύς, 26-10-1845.
- 45.* Μακρής 'Ιωάννης, έγενν. 1837, 'Αρτεμών, μάγειρος, 27-11-1845.
- 46.* Μαρούλης Μαρῖνος, έγενν. 1836, Καταβατή, κτηματίας, 29-10-1845.
- 47.* Μαστρόκαλος 'Αντώνιος, έγενν. 1838, 'Αρτεμών, μάγειρος, 3-12-1845.
- 48.* Ματσαρός Θεόδωρος, έγενν. 1839, Καταβατή, όρφανός, 31-10-1845.
49. Μάτσας Κων/νος, έγενν. 1839, Κάστρο, κτηματίας, 2-5-1846.
50. Μωυσάκης Παῦλος, έγενν. 1835, Κάστρο, άγρ. άκτ., 30-10-1845.
51. Ναρλής 'Αντώνιος, έγενν. 1835, Πετάλι, ιερεύς, 26-10-1845.
52. Νικολάου Φραγκής, έγενν. 1836, Καταβατή, σκυτοτόμος, 3-1-1846.
- 53.* Νιοτάρης 'Αντώνιος, έγενν. 1836, Κάστρο, κτηματίας, 17-11-1845.
- 54.* Πανώριος 'Αντώνιος, έγενν. 1837, 'Αρτεμών, έμπορος, 26-10-1845.
55. Πανώριος Παῦλος, έγενν. 1838, Κάστρο, κτηματίας, 29-10-1845.
- 56.* Παπαδόπουλος Κων/νος, έγενν. 1831, 'Αρτεμών, ιερεύς, 26-10-1845.
- 57.* Πρόκος Γιώργος, έγενν. 1835, Κάστρο, ναύτης, 30-10-1845.
- 58.* Πρόκου Κατήγκω, έγενν. 1836, 'Αρτεμών, κτηματίας, 29-10-1845.
- 59.* Ροδούσης 'Απόστολος, έγενν. 1838, 'Απολλωνία, ύποδημ., 26-10-1845.
60. Ραφελέτος Βατής, έγενν. 1837, 'Απολλωνία, ναύτης, 28-4-1846.
- 61.* Ρωμάνος Νικόλαος, έγενν. 1836, 'Απολλωνία, πλοίαρχος, 7-11-1845.
- 62.* Σίφη 'Ερατώ Χ., έγενν. 1836, 'Εξάμπελα, έμπορος, 29-10-1845.
- 63.* Σπαθάρος Κων/νος, έγενν. 1834, 'Αρτεμών, ναύτης, 27-10-1845.
- 64.* Σπαθάρος Νικόλαος, έγενν. 1834, Κάστρο, έμπορος, 19-11-1845.
65. Σπεράντσας Γεώργιος, έγενν. 1835, Κάστρο, πλοίαρχος, 29-10-1845.
- 66.* Σπεράντσας Νικόλαος, έγενν. 1833, Κάστρο, ναύτης, 14-12-1845.
67. Συναδινός Γεώργιος, έγενν. 1838, 'Εξάμπελα, λιθοξόος, 3-11-1845.
68. Συναδινός Δημήτριος, έγενν. 1838, 'Εξάμπελα, λιθοξόος, 3-12-1845.
- 69.* Τέφης Ζανής, έγενν. 1836, 'Απολλωνία, γεωργός, 28-10-1845.
- 70.* Φουτούγιος 'Αντώνιος, έγενν. 1835, 'Αρτεμών, κεραμεύς, 29-10-1845.
- 71.* Φουτούγιος 'Ιωάννης, έγενν. 1837, 'Αρτεμών, κεραμεύς, 29-10-1845.
72. Φραζέσκαρος 'Ιωάννης, έγενν. 1837, 'Απολλωνία, κεραμεύς, 3-2-1846.
- 73.* Χαμάδης Γεώργιος, έγενν. 1834, Καταβατή, γεωργός, 27-10-1845.
74. Χανούτσος 'Ηρακλής, έγενν. 1836, 'Απολλωνία, ιδιώτης, 27-10-1845.
75. Χρυσόγελος 'Αντώνιος Ν., έγενν. 1839, 'Αρτεμών, άγρ. άκτ., 26-10-1845.
- 76.* Χρυσόγελος Γεώργιος, έγενν. 1834, 'Αρτεμών, έμπορος, 29-10-1845.
77. Χρυσόγελος Νικόλαος, έγενν. 1839, 'Αρτεμών, κηπουρός, 29-10-1845.
- 78.* Χρυσογέλου Μαρία, έγενν. 1836, 'Αρτεμών, ειρηνοδίκης, 29-10-1845.
79. Ψαραύτης Σταματός, έγενν. 1838, 'Αρτεμών, σχολάρχης, 26-10-1845.
- 80.* Ψαχαρόπουλος Γεώργιος Α., έγενν. 1838, 'Απολλωνία, κεραμεύς, 26-10-1845.
81. Ψαχαρόπουλος Γεώργιος 'Ι., έγενν. 1835, 'Αρτεμών, μάγειρος, 27-10-1845.
- 82.* Ψαχαρόπουλος Κων/νος 'Ιω., έγενν. 1837, 'Αρτεμών, μάγειρος, 27-10-1845.
- 83.* Ψυλλιάκου Μαρία, έγενν. 1838, 'Απολλωνία, έμπορος, 11-2-1846.

III. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ
τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς Σίφνου ἀπὸ 1835-1846

- 1.* Ἅγας Νικολῆς Μ., ἐγενν. τὸ 1827, Σίφνιος, ἐμαθήτευσε ἀπὸ 1838-1842.
2. Ἀγγέλικας Γεώργιος, ἐμαθήτ. τὸ 1838.
- 3.* Ἀλεξανδρίδης Ἰωάννης, ἐγενν. τὸ 1823, Σίφνιος, ἐμαθήτευσε τὸ 1836 καὶ 1838, 1839.
4. Ἀλεξάνδρου Γεώργιος Ἐμμ., ἐμαθήτ. 1838-1841.
- 5.* Ἀλμπέρτης Κωνσταντῖνος, ἐμαθήτ. 1841-1845.
6. Ἀνανίας, ἱεροδιάκονος, ἐμαθήτ. 1838.
7. Ἀντωνιάδης Παῦλος, ἐμαθήτ. 1842.
8. Ἀντωνίου Σωκράτης, ἐμαθήτ. 1841.
- 9.* Ἀρβανιτάκης Γεώργιος Ἰ., ἐμαθήτ. ἀπὸ 1838-1845.
10. Ἀρβανιτάκης Ἰωάννης Σ., ἐμαθήτ. 1838.
- 11.* Ἀρβανιτάκης Λεονάρδος Ἰ., ἐμαθήτ. 1838-1842.
12. Ἀρβανιτάκης Λεονάρδος, ἐγενν. 1824, Σίφνιος, ἐμαθήτευσε τὸ 1836, 1838, 1839.
- 13.* Ἀρβανιτάκης Λεωνίδας ἠ Λέων, ἐμαθήτ. 1842, 1845.
14. Ἀργουζάκης Ἀντώνιος Ν., ἐμαθήτ. 1841, 1842, 1845.
- 15.* Ἀτσώνιος Κων/νος, ἐμαθήτ. 1839-1842.
- 16.* Βᾶος Ἀπόστολος, οἰκ(ονόμου), ἐμαθ. 1846.
- 17.* Βᾶος Γεώργιος Μ., ἐγενν. 1817 ἢ 1821, Σίφνιος, πατὴρ κτηματίας, ἐμαθήτ. 1835, 1836.
18. Βᾶος Ἰωάννης Μ., ἐγενν. 1825, Σίφνιος, κτηματίας, ἐμαθήτ. 1836, 1838-1840.
19. Βᾶος Σπυρίδων Δ', ἐμαθήτ. 1839.
20. Βάου Μένεγα, ἐμαθήτ. 1842.
21. Βαρεζίνης Δημήτριος, ἐγενν. 1824, Σίφνιος, ἐμαθ. 1836.
22. Βασάλος Κων/νος Π., ἐμαθ. 1841.
23. Βατῆς Ἀπόστολος, ἐγενν. 1817 ἢ 1819, Σίφνιος, ἐμαθήτ. 1836-37.
24. Βατῆς Θεμιστοκλῆς Ν., ἐμαθήτ. 1838-1840.
25. Βατῆς Κωνσταντῖνος, ἐμαθήτ. 1842.
- 26.* Βατῆς Νικόλαος, ἐμαθήτ. 1842.
27. Βαφίας Ἀπόστολος Ν., ἐμαθήτ. 1841-1842.
- 28.* Βαφίας Ἀριστοτέλης Β, ἐμαθήτ. 1839-1842.
29. Βαφίας Γεώργιος Ἰ., ἐγενν. 1825, Σίφνιος, ἐμαθήτευσε 1836, 1838-1842.
30. Βαφίας Ἰωάννης, ἐμαθήτ. 1842.
- 31.* Βαφίας Νικόλαος, ἐμαθήτ. 1842, 1845.
32. Βεζύρης Σωκράτης Α, ἐμαθήτ. 1839-1840, 1842.
33. Βελισάριος Ἰωάννης, ἐγενν. 1824, Σίφνιος, ἐμαθήτ. 1836 καὶ 1838.
- 34.* Βέλλης Ἀντώνιος, ἐγενν. 1818, Σίφνιος, ἐμπορος, ἐμαθ. 1835-1837.
- 35.* Βενιέρης Ἀναστάσιος Ν., ἐμαθήτ. 1845-1846.
36. Βενιέρης Ἰωάννης Α., ἐμαθήτ. 1838, 1841.
37. Βενιός Ἰωάννης Ν., ἐμαθήτ. 1838-1841.
38. Βεντούρης Ἀντώνιος, ἐμαθήτ. 1838-1840.
- 39.* Βεντούρης Βασίλειος, ἐμαθήτ. 1845-1846.
- 40.* Βεντούρης Μᾶρκος, ἐμαθήτ. 1845-1846.
- 41.* Βεργῆς Ἀντώνιος, ἐγένν. 1823, Μήλιος, ἐμαθήτ. 1836.
- 42.* Βινηρῆς Νικόλαος, ἐμαθήτ. 1842.
43. Βινηρῆς Πέτρος, ἐμαθήτ. 1842.
- 44.* Βιώνης Γεώργιος, ἐγενν. 1823, Σίφνιος, ἐμαθήτευσε 1836, 1837.

45. Βογιαζής Ίωάννης Ν., έμαθήτευσε 1838-1841.
46. Βοεβόδας Παῦλος, έμαθήτ. 1841, 1842.
47. Βολάνη Φλώρα Έμμ., έμαθ. 1838-1840.
- 48.* Βορδόνης Γεώργιος, έμαθ. 1846.
- 49.* Βορδόνης Ίωάννης, έμαθήτ. 1846.
50. Βουκάκης Νικόλαος Π., έμαθήτ. 1841.
51. Βουρδουμβάκης Ίωσήφ, έμαθήτ. 1842.
52. Βουρδουμπάκης Άνδρέας, έμαθήτ. 1838.
53. Βραχιάς Ίωάννης, έγενν. 1826, εκ Κρήτης, έμαθήτευσε 1836.
54. Γαϊτάνος Δημήτριος, έμαθήτ. 1841, 1842.
- 55.* Γαϊτάνος Θεόδωρος, έγενν. 1820, Σίφνος, έμαθήτευσε 1836.
- 56.* Γεράρδης Άναστάσιος, έγενν. 1823, εκ Φολεγάνδρου, έμαθήτ. 1836-1838.
- 57.* Γερονικόλου Α., έμαθ. 1846.
- 58.* Γεροντόπουλος Λεωνίδας Γ., έμαθήτ. 1845-1846.
59. Γεροντόπουλος Νικόλαος Α., έμαθήτ. 1841-1842.
60. Γεωνύμου Δημήτριος, έγενν. 1825, Σίφνος, έμαθήτ. 1836.
61. Γεωργιάδης Γεώργιος Π., έμαθήτ. 1840-1841.
62. Γεωργιάδης Ζανής, έμαθήτ. 1842.
63. Γεωργιάδου Μαρία Π., έμαθήτ. 1839, 1840.
64. Γεωργίου Άνδρέας, έμαθ. 1841.
65. Γεωργίου Ζανής, έμαθ. 1838.
66. Γεωργίου Τριαντάφυλλος, έμαθ. 1841-1842.
67. Γεωργούλης Κωνσταντίνος, έγενν. 1826, Σίφνος, έμαθήτευσε 1836-1842.
68. Γεωργούλλης Κων/νος Φ., έμαθήτ. 1838-1840.
- 69.* Γιακουλλάκης Γ., έμαθήτ. 1846.
70. Γιανναράς Άντώνιος, έγενν. 1824, Σίφνος, έμαθήτ. 1836.
- 71.* Γκιών Λεωνίδας, έμαθήτ. 1841-1842, 1845.
- 72.* Γοζαδίνος Γεώργιος Π., έγενν. 1828, Σίφνος, έμαθήτ. 1836-1842.
73. Γοζαδίνος Ίωάννης Π., έγενν. 1825, Σίφνος, έμαθήτευσε 1836-1842.
- 74.* Γραφιός Ίωάννης Γ., έγενν. 1825, Σίφνος, έμαθήτ. 1836-1841.
- 75.* Γρυπάρης Κων/νος Α., έμαθήτ. 1838-1840.
76. Γρυπάρης Νικόλαος, έμαθήτευσε 1845.
- 77.* Γρυπάρης Νικόλαος Α., έγενν. 1826, Σίφνος, έμαθήτευσε 1836-1840.
- 78.* Γρύπλος Νικόλαος Γ., έγενν. 1826, Σίφνος, έμαθήτευσε 1836-1840.
- 79.* Δασκαλάκης Νικόλαος, έμαθήτευσε 1839.
- 80.* Δεκαβάλλης Γεώργιος Ι., έγενν. 1824, Σίφνος, έμαθήτευσε 1836-1838.
81. Δεληγιαννάκης Έμμαν., έγενν. 1818, εκ Κρήτης, έμαθήτ. 1836.
82. Δεπάστα Μαρία Ν., έμαθήτ. 1838-1841.
83. Δεπάστα Φλώρα Ζ., έμαθήτ. 1841.
84. Δεπάστας Άντώνιος Γ., έμαθήτ. 1838-1842.
85. Δεπάστας Ίωάννης Α., έμαθήτ. 1841.
86. Δεπάστας Λεονάρδος Ζ., έμαθήτ. 1839-1842.
- 87.* Δεπάστας Νικόλαος Τ., έμαθήτ. 1841-42, 1845-46.
88. Δεπάστε Φλώρα, έμαθήτ. 1842.
- 89.* Δεπάστες Άντώνιος Τ., έγενν. 1827, Σίφνος, έμαθήτευσε 1838-1842.
- 90.* Δεπάστες Άπόστολος Ν., έγενν. 1821, Σίφνος, έμαθήτ. 1836.
- 91.* Δεπάστες Άπόστολος Ν., έγενν. 1827, Σίφνος, έμαθήτευσε 1836-1842, 1845-1846.
92. Δεπάστες Ίωάννης Τ., έμαθήτ. 1841, 1842.
- 93.* Δεπάστες Ίωάννης Ν., έγενν. 1824, Σίφνος, έμαθήτευσε 1836-1839.
94. Δεπάστες Νικόλαος Γ., έγενν. 1823, Σίφνος, έμαθήτευσε 1836.

95. Δεπάστες Νικόλαος Φ., έμαθήτευσε 1838-1840.
96. Δεπεράκης Ίωάννης, έγενν. 1824, Σίφνιος, έμαθήτευσε 1836-1838.
97. Δεστουνιάνος Ίωάννης Γ., έγενν. 1825, Σίφνιος, έμαθήτευσε 1836-1839.
- 98.* Δεστουνιάνος Κων/νος, έμαθήτευσε 1846.
- 99.* Δεφᾶς Ίωάννης Α., Σερίφιος, έμαθήτευσε 1839, 1840.
- 100.* Δημητρίου Ζαννῆς, έγενν. 1826, Σίφνιος, έμαθήτευσε 1836-1842.
- 101.* Δήμου Κων/νος Δ., έγενν. 1824, Σίφνιος, έμαθήτευσε 1836-1842.
102. Διαρεμές Γεώργιος Ί., έμαθήτευσε 1841.
103. Διπλός Λαμπρινός, έμαθήτευσε 1841-1842.
104. Δραγάσης Ίωάννης, έγενν. 1826, Σίφνιος, έμαθήτευσε 1836-1838.
- 105.* Δράκας Λουλούδης Θ., έγενν. 1825, Σίφνιος, έμαθήτευσε 1836-1840.
- 106.* Έξελζές Γεώργιος, έγενν. 1817, Σίφνιος, έμαθήτευσε 1836.
107. Ζαμπέλης Γεώργιος, έμαθήτευσε 1842.
108. Ζαμπέλης Γιαννούλης, έμαθήτευσε 1840-1842.
109. Ζανῆς Ἀντώνιος, έμαθήτευσε 1839-1841.
- 110.* Ζανουδάκης Ζανῆς Γ., έμαθήτ. 1839-1842, 1845.
111. Ζαρμέλλης Ίωάννης Β., έμαθήτευσε 1841-1842.
- 112.* Ζερβουδάκης Α., έμαθήτευσε 1846.
- 113.* Ζηλήμης Γεώργιος, έγενν. 1819, Σίφνιος, πατέρας ναυτικός, έμαθήτ. 1835-1836.
114. Ζήσης Κων/νος, έγενν. 1826, Σίφνιος, έμαθήτ. 1836.
- 115.* Ζώρζου Ἀνδρέας, έγενν. 1826, Σίφνιος, έμαθήτευσε 1836-1840.
116. Ζώρζου Ίωάννης, έμαθήτ. 1839-1842.
117. Ἡλιάδης Νικόλαος, έμαθήτ. 1841.
118. Θεολάης Δημήτριος, έγενν. 1828, Σίφνιος, έμαθήτευσε 1836-1838.
- 119.* Θεολάης Νικόλαος Γ., έγενν. 1825, Σίφνιος, έμαθήτ. 1836-1841.
120. Θεολόγος Ζουάνης Α., έμαθήτ. 1840-1842.
121. Ἰερωνύμου Νικόλαος, έμαθήτ. 1838-1841.
122. Ίωάννου Στέφανος, έμαθήτ. 1841.
123. Καλογεράκης Ίωάννης Γ., έμαθήτ. 1839-1841.
- 124.* Καλογερίδης Νικόλαος Γ., έμαθήτευσε 1841-42, 1846.
125. Καλογέρου Ίωάννης, έγενν. 1824, Σίφνιος, έμαθήτ. 1836-1838.
- 126.* Καμπάνης Ἀγγελετος, έγενν. 1820, Σίφνιος, έμαθήτ. 1836, 1837.
127. Καντιλάκης Γεώργιος Α., έμαθήτ. 1838-1840.
- 128.* Καντιλάκης Μανούσος, έμαθήτ. 1846.
129. Καντσιλιέρης Ἀγγελετος Δ., έγενν. 1824, Σίφνιος, έμαθήτ. 1836-37, 1839-40.
130. Καντσιλιέρης Ἀπόστολος, έγενν. 1824, Σίφνιος, έμαθήτ. 1836.
131. Κάραβος Γεώργιος, έγενν. 1826, Σίφνιος, έμαθήτ. 1836.
132. Καρδίτσης Γεώργιος Α., έμαθήτ. 1838-1841.
133. Καρδίτσης Ίωάννης Γ., έγενν. 1826, Σίφνιος, έμαθήτ. 1836-1840.
134. Καρδίτσης Νικόλαος Α., έμαθήτ. 1838-1841.
- 135.* Καριώτης Νικόλαος, έγενν. 1822, Σίφνιος, έμαθήτευσε 1836-37.
136. Καρύδης Γεώργιος, έγενν. 1826, Σίφνιος, έμαθήτευσε 1836-37.
137. Καρύδης Νικόλαος, έγενν. 1825, Σίφνιος, έμαθήτευσε 1836-1838, 1840-1842.
138. Καστρίνσιος Ἀπόστολος, έγενν. 1824, Σίφνιος, έμαθήτ. 1836.
139. Κόμας Κωνσταντῖνος, έγενν. 1819 στὴ Μοσχόπολη, έμαθήτ. 1836.
- 140.* Κομηνός Γεώργιος, έγενν. 1818 στὴν Ἐφεσσο, έμαθήτ. 1836.
- 141.* Κόντες Γεώργιος Δ., Σερίφιος, ἀπεφοίτ. 1840.
142. Κοπακάκης Παῦλος, έγενν. 1826 στὴν Κρήτη, έμαθήτ. 1836-1839.
143. Κοσμέτος Ἀντώνιος, έμαθήτ. 1842.
- 144.* Κοσμέτου Ἀθηνᾶ, έμαθήτ. 1840-1842.

- 145.* Κοσμήσ Ἀντώνιος, ἐμαθήτ. 1845-1846.
- 146.* Κοσμήσ Νικόλαος, ἐμαθήτ. 1845.
147. Κουλούρης Φραζέσκος, ἐμαθήτ. 1838-1839.
148. Κουφάκης Δημήτριος Ἴ., ἐμαθήτ. 1838-1839.
149. Κόχυλας Ἀντώνιος, ἐγενν. 1825, Σίφνιος, ἐμαθήτευσε 1836-1839.
150. Κρῆς Νικόλαος, ἐγενν. 1827 στὴν Κρήτη, ἐμαθήτ. 1836.
- 151.* Κυδωνιεύς Τριαντάφυλλος, ἐμαθήτ. 1845.
152. Κυπραῖος ἢ Κύπριος Μιχαήλ, ἐμαθήτ. 1838-1842.
- 153.* Λαμπρινός Γεώργιος, ἐμαθήτ. 1838-1842.
154. Λαμπάκος Γεώργιος Α., ἐγενν. 1825, Σίφνιος, ἐμαθήτευσε 1836-1840.
155. Λάντσης Ἀντώνιος Κ., ἐγενν. 1824, Σίφνιος, ἐμαθήτευσε 1836-1838.
156. Λάντσης Κυριακός ἢ Κυριάκης, ἐμαθήτ. 1841, 1842.
157. Λάντσης Κωνστ., ἐμαθήτευσε 1842.
- 158.* Λειμβαῖος Νικόλαος παπα Κ., Σερίφιος, ἀπεφοιτ. 1840.
- 159.* Λειμβαίου Ἐλένη, ἐγενν. 1825, Σιφνία, ἐμαθ. 1836-1838.
160. Λειμβαίου Θεοφανώ, ἐμαθήτ. 1842.
161. Λιβάνιος Νικόλαος, ἐμαθήτ. 1839.
162. Λιβάνιος Χαραλάμπης, ἐμαθήτ. 1841.
163. Λοστρόμος Φραγκούλης Γ., ἐμαθήτ. 1839-1842.
- 164.* Λουκατάρης Γεώργιος Α., ἐγενν. 1826, Σίφνιος, ἐμαθήτευσε 1836-1842.
- 165.* Λυούδης Νικόλαος, ἐμαθήτ. 1846.
- 166.* Μαγκανάρης Ἀπόστολος Γ., ἐμαθήτ. 1845-1846.
167. Μαγκανάρης Βασίλειος Γ., ἐμαθήτ. 1839-1841.
168. Μαγκανάρης Νικόλαος Γ., ἐγενν. 1823, Σίφνιος, ἐμαθήτευσε 1836.
- 169.* Μακράκης Ἀπόστολος Μ., ἐμαθήτευσε 1842-1846.
170. Μακράκης Ἰωάννης Μ., ἐμαθήτευσε 1838, 1841-42.
- 171.* Μακρῆς Γεώργιος Α., ἐμαθήτ. 1838-1845.
172. Μάλαμας Μιχαήλ Ν., ἐγενν. 1824, Σίφνιος, ἐμαθήτευσε 1836-1841.
173. Μαλανδράκης Ἰωάννης Ἐμμ., ἐμαθ. 1839-1842.
- 174.* Μανδελένης Νικόλαος, ἐμαθήτ. 1842, 1845.
- 175.* Μαριδάκης ἢ Μαρουδάκης Στυλιανός, ἐμαθήτευσε 1838-1842.
176. Μαρουδῆς Κων/νος, ἐγενν. 1824, Σίφνιος, ἐμαθ. 1836.
177. Μαρούλλη Αἰκατερίνη, ἐμαθήτ. 1842.
- 178.* Μαρούλλης Ἰωάννης Γ., ἐμαθήτ. 1838-1842, 1846.
179. Μασαλώνης Ἰωάννης, ἐμαθήτ. 1838.
180. Μασούρης Γεώργιος, ἐμαθήτευσε 1838.
181. Μαστρόκαλος Ἀντώνιος Ζ., ἐμαθήτ. 1838.
182. Μαστρόκαλος Γεώργιος, ἐμαθήτ. 1838.
183. Μαστρόκαλος Νικόλαος Ν., ἐμαθήτ. 1839.
184. Μάτσας Γεώργιος Ἴ., ἐμαθήτ. 1838, 1899.
185. Μάτσας Κων/νος Ζ., ἐμαθήτ. 1841, 1842.
- 186.* Μάτσας Κων/νος Ἴ., ἐγενν. 1824, Σίφνιος, ἐμαθήτευσε 1837.
187. Μάτσας Νικόλαος Α., ἐμαθήτ. 1839, 1841.
188. Μάτσας Νικόλαος Ἴ., ἐμαθήτ. 1838, 1839.
189. Μελισσός Ἰωάννης Α., ἐμαθήτ. 1839, 1840.
190. Μετρέζης Νικόλαος, ἐμαθήτ. 1838.
191. Μικέλης Βασίλειος, ἐγενν. 1823 στὴ Μῆλο, ἐμαθήτευσε 1836.
- 192.* Μιτυληναῖος Ἀντώνιος Εὐστρ., ἐμαθήτ. 1841-42, 1845-46.
- 193.* Μιτυληναῖος Γεώργιος Εὐστρ., ἐμαθ. 1846.
- 194.* Μιτυληναῖος Κων/νος Γ., ἐμαθ. 1838-39, 1841.
- 195.* Μιτυληναῖος Πέτρος Δ., ἐγενν. 1827, Σίφνιος, ἐμαθήτευσε 1836-1842, 1846.

- 196.* Μοσχούτης Άσμηής, έμαθήτευσε 1846.
197.* Μουλαδάκης Μουλάς, έμαθήτευσε 1846.
198.* Μουλαδάκης Ρούσσοσ ή Ρώσσοσ, έμαθήτ. 1841-42, 1846.
199. Μπαλής Νικόλαοσ Π., έμαθήτ. 1841.
200. Μπατής Θεμιστοκλήσ, έγενν. 1825, Σίφνιοσ, έμαθήτευσε 1836.
201. Μπατής Κωνσταντίνοσ, έμαθήτευσε 1841.
202. Μπατής Νικόλαοσ Γ., έμαθήτευσε 1841.
203. Μπατρᾶσ Άντώνιοσ, έγενν. 1826, Σίφνιοσ, έμαθήτευσε 1836.
204. Μπνηρής Πέτροσ Ν., έμαθήτευσε 1841.
205. Ναρλής Γεώργιοσ, έγεννήθη 1826, Σίφνιοσ, έμαθήτευσε 1836-1838.
206.* Νεοτάρησ Πέτροσ, έγενν. 1823, Φολεγάνδριοσ, έμαθήτευσε 1836.
207. Νικολαΐδησ Ίωσήφ, έγενν. 1816, Σίφνιοσ, έμαθήτευσε 1836-1838.
208.* Νικολαΐδησ Μιχαήλ, έγενν. 1817, από τήν Κρήτη, έμαθήτευσε 1836.
209. Νικολάου Λουρέζοσ, έμαθήτευσε 1841.
210.* Ξανθόσ Έμμανουήλ Ν., από τήν Ύδρα, έμαθήτευσε 1841, 1846.
211.* Ξανθόσ Μαρῖνοσ Ν., από τήν Ύδρα, έμαθήτευσε 1841, 1846.
212. Ξανθόσ Μαρῖνοσ Ί., έμαθήτευσε 1838-1841.
213.* Ξανθόσ Νικόλαοσ Γ., έγενν. 1822, Σίφνιοσ, έμαθήτευσε 1837-1838.
214. Όθωναίοσ Νικόλαοσ Ί., έμαθήτευσε 1841-1842.
215.* Όθωναίοσ Περικλήσ Ί., έγενν. 1818 (ή 1823;), Σίφνιοσ, πατρόσ κτηματίου, έμαθήτευσε 1835-1837.
216. Οίκονομίδησ Βίκτωρ, έγενν. 1821, Σίφνιοσ, έμαθήτευσε 1836, 1838-1840.
217.* Οίκονόμου Μαρία, έγενν. 1824, Σιφνία, έμαθήτευσε 1836-1837.
218. Οίκονόμου Σταμάτησ, εκ Μήλου, έμαθήτευσε 1836.
219.* Παλικαράκη Καλίτσα Θ., έγενν. 1825, Σιφνία, έμαθήτευσε 1836, 1839-1840.
220.* Παλικαράκησ Ίωάννησ, έγενν. 1818, Σίφνιοσ, έμαθήτευσε 1836.
221.* Πανώριοσ Ίωάννησ Κ., έμαθήτευσε 1846.
222.* Πανώριοσ Κων/νοσ Γ., έμαθήτευσε 1841-42, 1845.
223.* Πανώριοσ Νικόλαοσ Γ., έμαθήτευσε 1841-42, 1846.
224. Πανώριοσ Παῦλοσ Ν., έμαθήτευσε 1838-39, 1841-42.
225. Πανωρίου Άθηνᾶ, έμαθήτ. 1842.
226.* Πανωρίου Άννα Ν., έμαθήτ. 1839-42, 1845.
227. Πανωρίου Άννα Π., έμαθήτ. 1838.
228.* Παπαδόπουλοσ Γεώργιοσ, έμαθήτ. 1835-1842.
229. Παπαδόπουλοσ Γεώργιοσ Ί., έμαθήτ. 1841.
230. Παπαδόπουλοσ Νικόλαοσ, έγενν. 1824, Σίφνιοσ, έμαθήτευσε 1836-1840, 1840-41.
231.* Πάτμιοσ Σπυρίδων, φέρεται ότι έγενν. ή τό 1812, ή τό 1814, ή τό 1815 στην Πάτμο, έμαθήτ. 1835-1837.
232. Πατριαρχέασ ή Πατριάρχησ Κων/νοσ, έμαθήτ. 1840-42.
233.* Πετρίδησ Γεώργιοσ, έμαθήτευσε 1842, 1845-46.
234. Πετρίδησ Μιχαήλ, έμαθήτευσε 1839.
235. Πέτρου Μιχαήλ, έμαθήτ. 1838, 1842.
236.* Πιστόλησ Μανούσοσ Ν., έμαθήτευσε 1839-1842.
237. Πλυμένοσ Γεώργιοσ, έμαθήτευσε 1842.
238.* Πλυμένοσ Ίωάννησ Ν., έμαθήτ. 1839-1842.
239.* Πλυμένοσ Ίωάννησ, έμαθήτ. 1842, 1845-46.
240. Πολενάκησ Σταμάτησ, έγενν. 1822, Σίφνιοσ, έμαθήτευσε 1836.
241. Πολένησ Νικόλαοσ, έγενν. 1822 στην Κρήτη, έμαθήτευσε 1836.
242.* Πολίτησ Άντώνιοσ Δ., έγενν. 1827, Σίφνιοσ, έμαθήτευσε 1836-1842, 1845.
243. Πολίτησ Άπόστολοσ, έμαθήτευσε 1842.

244. Ποτούς Δημήτριος Χ., έμαθήτευσε 1838-1841.
245. Πουτούς Θωμάς, έγενν. 1824, Σίφνιος, έμαθήτευσε 1836-1838.
- 246.* Πρεζάνης Ιωάννης Α., έγενν. 1820, Σίφνιος, έμαθήτευσε 1836-1839, 1842.
247. Πριμηκύριος Γεώργιος Α., έγενν. 1828 στην Ύδρα, έμαθήτευσε 1836-1840, 1842.
248. Πριμηκύριος Νικόλαος Α., έγενν. 1826 στην Ύδρα, έμαθήτευσε 1836-1840, 1842.
- 249.* Πρόκος Άριστείδης Γ., έμαθήτευσε 1841-42, 1845-46.
250. Πρόκος Γεώργιος Ν., έμαθήτ. 1840-1842.
251. Πρόκος Νικόλαος Γ., έμαθήτ. 1839-1842.
252. Πρωτοπαπαδάκης Γεώργιος, έγενν. 1818 στην Κρήτη, έμαθητ. 1836.
253. Ράμφος Πέτρος, έγενν. 1828 στη Μήλο, έμαθήτευσε 1836.
254. Ρεβύνθης Βασίλειος, έμαθήτευσε 1841.
255. Ρεβύνθης Κυριακός, έμαθήτευσε 1841.
- 256.* Ροδούσης Νικόλαος Γ., έγενν. 1825, Σίφνιος, έμαθήτευσε 1836-1842, 1845-46.
257. Ρώσος Ιωάννης του Στρατή, έγενν. 1825, Σίφνιος, έμαθήτ. 1836-1841.
258. Ρώσος Μιχαήλ, έγενν. 1820, Σίφνιος, έμαθήτευσε 1836.
259. Ρώτας Φραζέσκος, έμαθήτευσε 1840-1841.
260. Σάρδης Βασίλειος, έγενν. 1820 στη Μήλο, έμαθήτευσε 1836.
- 261.* Σγουρδαίος Κωνσταντίνος, έμαθήτ. 1841.
262. Σήφης Ρούσος, έμαθήτ. 1842.
263. Σόης Νικόλαος Α., έμαθήτ. 1838-1839.
264. Σπαθάρος Δημήτριος, έμαθήτ. 1842.
265. Σπαθάρος Θεμιστοκλής, έμαθήτ. 1842.
266. Σπαθάρος Νικόλαος Ι., έγενν. 1827, Σίφνιος, έμαθήτευσε 1836-1841.
- 267.* Σπεράντσας Αντώνιος Α., έγενν. 1825, Σίφνιος, έμαθήτ. 1836-1840.
268. Σπεράντσας Απόλλων, έμαθήτευσε 1842.
- 269.* Σπεράντσας Γεώργιος Α., έγενν. 1823, Σίφνιος, έπάγγελμα γονέως ναυτικός, έμαθήτ. 1835-1836.
270. Σπεράντσας Δημήτριος, έγενν. 1824, Σίφνιος, έμαθήτευσε 1836.
- 271.* Σπεράντσας Θεμιστοκλής Γ., έμαθήτ. 1841-42, 1845-46.
- 272.* Σπεράντσας Κων/νος Ι., έμαθήτ. 1838, 1840-42, 1846.
273. Σπεράντσας Νικόλαος, έμαθήτ. 1842.
- 274.* Σπεράντσας Νικόλαος Δ., έμαθήτ. 1839-42, 1845-46.
275. Σπεράντσας Παναγιώτης Γ., έμαθήτ. 1841-42.
276. Σπεράντσας Παναγιώτης Ζ., έγενν. 1824, Σίφνιος, έμαθήτευσε 1836-1840.
277. Σπεράντσας Παναγιώτης Ν., έμαθήτ. 1838-1842.
278. Σταματάκης Αντώνιος, έμαθήτ. 1841.
279. Σταυριανός Γεώργιος, έμαθήτ. 1838, 1842.
280. Συναδινός Γεώργιος Μ., έμαθήτ. 1839-1842.
281. Συναδινός Γεώργιος Ν., έμαθήτ. 1841-1842.
282. Συναδινός Ιωάννης, έγενν. 1825, Σίφνιος, έμαθήτευσε 1836.
283. Συναδινός Μιχαήλ, έγενν. 1824, Σίφνιος, έμαθήτευσε 1836.
284. Συναδινός Νικόλαος Μ., έγενν. 1823, Σίφνιος, έμαθήτευσε 1836-1840.
285. Συριάνη Φλώρα Κ., έμαθήτευσε 1838-1840.
286. Συρίγος Ιωάννης Δ., έγενν. 1827, Σίφνιος, έμαθήτευσε 1836-1840, 1842.
287. Συρίγος Ιωάννης Β., έμαθήτ. 1838-1839.
- 288.* Συρμαλένιος Ευστράτιος Μ., έμαθήτευσε 1842, 1845-1846.
289. Συρμαλένιος Νικόλαος, έγενν. 1820 στην Κρήτη, έμαθήτευσε 1836.
290. Σφουγκατάς Νικόλαος, έγενν. 1826 στην Κρήτη, έμαθήτευσε 1836-1838.

291. Τραμουντάνας Νικόλαος Α., έμαθήτ. 1838.
- 292.* Τριαντάφυλλος Γεώργιος Φ., έμαθ. 1842, 1845-46.
- 293.* Τριαντάφυλλος Νικόλαος, έγενν. 1816, Σίφνιος, έμαθήτευσε 1836-1838.
294. Τριανταφύλλου Γεώργιος, έμαθήτ. 1841-1842.
295. Τσήκος Κωνσταντίνος, έγενν. 1820, Σίφνιος, έμαθήτευσε 1836.
296. Τσιριδανάκης Παῦλος, έγενν. 1823 στην Κρήτη, έμαθήτευσε 1836.
297. Ύψηλάντης Ίωάννης Ν., έμαθήτ. 1839-1842.
298. Φιλίππας Λουκάς, έγενν. 1825, Σίφνιος, έμαθήτευσε 1836.
- 299.* Φιλίππης Νικόλαος, έμαθήτευσε 1842.
300. Φιλίππιδης Νικόλαος, έμαθήτευσε 1840-1841.
- 301.* Φωτιάδης Νικόλαος, έγενν. 1822 ή 1825, Σίφνιος, έμαθήτευσε 1836-1839.
302. Χανούτσος Αντώνιος Κ., έμαθήτευσε 1839-1841.
303. Χανούτσος Θεμιστοκλής, έμαθήτ. 1841-1842.
304. Χανούτσος Νικόλαος, έμαθήτ. 1842.
305. Χατζήστρατης Ανδρέας, έγενν. 1823 στην Κρήτη, έμαθήτευσε τό 1836, όπως και ό έπόμενος δίδυμος άδελφός του.
306. Χατζήστρατης Παναγιώτης.
- 307.* Χριστόδουλος Γεώργιος, έμαθήτευσε 1842.
308. Χρυσόγελος Νικόλαος Δ., έμαθήτ. 1839-1842.
- 309.* Χρυσογέλου Άσπασία, έγενν. 1825 στη Σίφνο, έμαθήτευσε 1836-1838.
- 310.* Χρυσογέλου Πηνελόπη, έμαθήτ. 1842, 1845.
- 311.* Ψαραύτης Αντώνιος Γ., έμαθήτ. 1838-1841, 1845.
- 312.* Ψαραύτης Νικόλαος, έμαθήτ. 1846.
- 313.* Ψυλλιάκος Λούης, έγενν. 1826, Σίφνιος, έμαθήτευσε 1836-1841.
- 314.* Ψυχικός Γεώργιος, έμαθήτ. 1840.
315. Ψυχικός Γιαννούλης Γ., έμαθήτ. 1841.
316. Ψυχικός Ίωάννης, έμαθήτευσε 1838, 1839.
- 317.* Ψυχικός Μιχαήλ Ν., 1839-1842, 1845.
318. Ψυχούλης Ίερόνυμος, έμαθήτ. 1839-1841.

Ο ΦΙΛΟΣΟΦΟΣ ΑΠΟΣΤ. ΜΑΚΡΑΚΗΣ

Μεταξύ τῶν μαθητῶν τῆς ἐποχῆς αὐτῆς, καταλέγεται καί ὁ Ἀπόστολος Μακράκης (βλ. κατάλογο Δημοτ. Σχολείου Γ', Α', ἀριθ. 83 καί Ἑλλην. Σχολῆς, III, ἀριθ. 169), ὁ μετὰ μέγας θεολόγος καί φιλόσοφος, ἕνας ἀπό τοὺς ἀναμορφωτῆς τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας τοῦ περασμένου αἰῶνος (ἡ βιογραφία του στοῦ Σ.Μ. Συμεωνίδη, Ἱστορία τῆς Σίφνου, Ἀθῆναι 1990, σελ. 325-326). Ἐδῶ, ὡς νέα στοιχεῖα, θά παραθέσουμε τὰ τῆς σχολικῆς ζωῆς του στὴ Σίφνο καί θά προσθέσουμε τὰ βιογραφικά:

Σύμφωνα μέ τόν πίνακα μαθητῶν τοῦ Δημοτ. Σχολείου Ἀπολλωνίας ἔτους 1836, Σεπτεμβρίου 21, φέρεται ὁ τελευταῖος, μέ ἀριθ. 90, ἐγγεγραμμένος τοῦ Α' ἐξαμήνου τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1836/37, ἡλικίας 5 ἐτῶν. Οἱ δυνάμεις του στά μαθήματα τῆς γραφῆς, ἀναγνώσεως καί ἀριθμητικῆς, προσδιορίστηκαν στὸν κατώτατο βαθμὸ α'. Τὸ ἐπόμενο ἔτος βαθμολογήθηκε ἀντίστοιχα μέ γ', β', β'. Γιά τὸ 1838 δέν υπάρχουν στοιχεῖα. Τὸν Νοέμβριο τοῦ 1839 ἐπῆρε στὴ γραφή καί ἀνάγνωση ἀπὸ ε' καί στὴν ἀριθμητικὴ γ', «ἔλαβε δέ τὰ δευτερεῖα εἰς τὴν Ἱερὰν Ἱστορίαν», δηλ. ἦλθε δεῦτερος. Στὴν Ἑλληνικὴ Σχολὴ γράφτηκε τὸ πρῶτο ἐξάμηνο τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1841-1842, κατὰ δέ τὸν Νοέμβριο 1842 ἀνῆκε στό 1ο τμήμα, τῆς 3ης τάξεως. Στὶς ἐξετάσεις τοῦ πρῶτου ἐξαμήνου τοῦ 1845 (κατὰ Φεβρουάριο) ἐβαθμολογήθηκε στά ἑλληνικά μέ 6, στὴ γεωγραφία μέ 3, στὴν ἑλλην. ἱστορία μέ 8 καί στὴν ἀριθμητικὴ μέ 0 γιατί «δέν ἀπεκρίθη διόλου, δι' ἑλλειψιν βιβλίου, ἐνῶ εἰς τὰ λοιπὰ εὐδοκίμησεν», ὅπως σημειώνεται στὸν κατάλογο.

Στὸν πίνακα τῆς 19 Αὐγούστου, ἰδίου ἔτους, εὕρισκόμενος στὴ Β' τάξη, ἐπῆρε γενικό βαθμὸ «ἕως ἐγγιστα ἀριστος». Τὸ ἐπόμενο χρόνο, 1846, ἦταν πλέον στὴ Γ' ἀνωτάτη τάξη καί ἔλαβε, κατὰ τίς ἐξετάσεις τοῦ Αὐγούστου, στά ἑλληνικά 4=καλός, μαθημ.-γεωγραφία=4, γενικὴ ἱστορία ἕως ἐγγιστα ἀριστος, ἱερά κατήχησι=6 καί γεωμετρία – (δέν ἐξετάσθηκε). Τότε φαίνεται ὅτι ἀπεφοίτησε καί ἀνεχώρησε στὴν ΚΠολη, κοντὰ στὸν πατέρα του ποῦ ἐργάζονταν στό σπίτι τοῦ τσελεπή Παναγιωτάκη Κόμησου.

Μέ ἔξοδα τοῦ τελευταίου ἐσπούδασε στὴ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολὴ καί, ὅταν ἀπεφοίτησε, ἄρχισε νὰ διδάσκει στό προάστειο τῆς ΚΠόλεως Τσεγκέλκιοι καί ἀκολούθως στά ἐκπαιδευτήρια τοῦ Σπυρίδωνος Πατμίου, ἐπὶ ἐπτὰ χρόνια, μέχρι τὸ 1860. Ἀκολούθως καί ἐπὶ τετραετία ἐσπούδασε στό Παρίσι τὰ νεώτερα φιλοσοφικά συστήματα δημοσιεύοντας παράλληλα σημαντικὲς φιλοσοφικὲς μελέτες στὴ γαλλικὴ γλῶσσα. Στὴν ΚΠολη ἐπέστρεψε τὸ 1864 καί συνέχισε νὰ διδάσκει καί νὰ κηρύττει τὸ θεῖο λόγο μέχρι τὸ 1866, ὅποτε ἐγκαταστάθηκε στὴν Ἀθήνα. Στὶς 29 Μαΐου τοῦ ἰδίου χρόνου ἔκανε τὴν πρώτη διδασκαλία του στὴν πλατεῖα Ὀμονοίας καταθέλοντας τὸ πλῆθος. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα αὐτὴ καί ἐπὶ σαράντα ὀλόκληρα χρόνια ὁ Μακράκης δέν ἐσταμάτησε νὰ διδάσκει καί νὰ ἐλέγχει τὸ ψεῦδος καί τὴν ἠθικὴ διαφθορὰ ποῦ ἐπικρατοῦσαν τὴν ἐποχὴ ἐκείνη. Στόχος του ἡ ἠθικὴ καί πνευματικὴ ἀναγέννηση τοῦ ἔθνους διὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ. Γύρω ἀπὸ τὸ Διδάσκαλο συγκεντρώθηκαν χιλιάδες ὁπαδοί καί τὸ μήνυμά του ἀπλώνεται σέ ὅλη τὴν Ἑλλάδα. Οἱ λόγοι του ἐνοχλοῦν πολιτικούς καί ἐκκλησιαστικούς, ἀλλὰ ἐκεῖνος μέ θάρρος καί παροιμιώδη εὐλικρίνεια, ἀλλὰ καί ἀγιότητα βίου, συνεχίζει ἀκάθεκτος τὸ ἔργο του. Ἐκδίδει δύο ἐφημερίδες, τὸν «Λόγον» καί τὴ «Δικαιοσύνη», ποῦ τίς γράφει ὁ ἴδιος. Ἰδρύει νέα φιλοσοφικὴ σχολή, τὴ «Σχολὴ τοῦ Λόγου» γιά τοὺς νέους καί τὸν θρησκευτικὸ σύλλογον «Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς» γιά τὴ μόρφωση τῶν χαρακτήρων τῶν ἀνθρώπων. Τὸ ρεῦμα ὑπὲρ τοῦ Μακράκη ἀνησυχεῖ τοὺς πολιτικούς καί ἐκκλησιαστικούς παράγοντες τοὺς ὁποίους ἰδιαίτερα καυτηριάζει. Ἀρχίζουν τότε οἱ περιορισμοὶ τῶν ὁμιλιῶν του, οἱ συκοφαντίες, οἱ προσαγωγές στά δικαστήρια, ὅπου ὅμως πάντοτε ἀθωώνεται. Μετὰ τὴν καταδίκη ἀπὸ εἰδικὸ δικαστήριον δύο Ὑπουργῶν καί τριῶν ἀρχιερέων γιά δωροδοκία, ὁ Μακράκης μέ ὁμιλίαι καί ἀπὸ τίς ἐφημερίδες του ἐπιτίθεται κατὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς διοικήσεως μέ δρμύτητα μέ ἀποτέλεσμα νὰ ἐξυφανθοῦν ἐναντίον του διάφορες ψευδεῖς κατηγορίες καί νὰ χαρακτηρισθεῖ ὡς αἰρετικὸς. Ἐδικάσθηκε τότε καί

καταδικάσθηκε σέ δύο χρόνια φυλάκιση. Μετά τήν άποφυλάκισή του τό 1881 καί μέχρι τό 1894 έπεκτείνει τή δράση του μέ περιοδείες σέ όλη τήν Έλλάδα. Άπεβίωσε τόν Δεκέμβριο του 1905 χωρίς νά διακόψει ούτε ήμέρα τό κηρυκτικό καί συγγραφικό του έργο. Στο τελευταίο, κορυφαία θέση κατέχει τό δίτομο «Η Φιλοσοφία καί αί Φιλοσοφικά Έπιστήμαι», πού έγραψε τό 1876. Ο τόμος Α' περιλαμβάνει: Είσαγωγή είς τήν Φιλοσοφίαν, Ψυχολογίαν, Λογικήν, Θεολογίαν, Φιλοσοφίαν (σελίδες α'-να'+1-760 (Β' έκδοση, 1961) καί ό Β' Φιλοσοφικήν Έθικήν (σελίδες α'-λη'+1-660 (Β' έκδοση, 1961).

Η Σίφνος, διά του Συνδέσμου τών Σιφνίων, έτοποθέτησε στή θέση Άράδες τήν προτομή του, από όπου άγναντεύει τό γενέθλιο χωριό του τής Καταβατής.

ΠΙΝΑΚΑΣ

Σχολαρχών, Έλληνοδιδασκάλων, Δημοδιδασκάλων

Α'. ΣΧΟΛΑΡΧΕΣ

- Νικόλαος Χρυσόγελος	1808-1821
- Νικόλαος Σπεράντσας	1 Μαΐου 1821-6 Όκτ. 1822
Διακοπή λειτουργίας Σχολής	6 Όκτ. 1822-10 Φεβρ. 1825
- Νικόλαος Σπεράντσας	10 Φεβρ. 1825-άρχές Ίουλ. 1826
Διακοπή λειτουργίας Σχολής	Ίουλ. 1826-2 Όκτ. 1828
- Γεώργιος Ψαραύτης	2 Όκτ. 1828-1 Σεπτ. 1832
Διακοπή λειτουργίας Σχολής	1 Σεπτ. 1832-1 Μαρτ. 1833
- Γεώργιος Ψαραύτης	1 Μαρτ. 1833-15 Μαΐου 1835
- Γ. Φιλοπατριδής	πρό 20 Άπρ. 1835 (μή άποδεχθείς)
- Νικόλαος Σπεράντσας	15 Μαΐου 1835-Σεπτ. 1842
- Νικόλαος Χρυσόγελος	Σεπτ. 1842-Σεπτ. 1844
- Γεώργιος Ψαραύτης	9 Όκτ. 1844-μετά 18 Αύγ. 1847

Β'. ΕΛΛΗΝΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ (Βοηθοί Σχολαρχών)

- Γεώργιος Ψαραύτης	1 Ίουνίου 1838-Ίουλ. 1841
Άντώνιος Βέλλης	Δεκ. 1841-Άπρ. 1843
- Άγγελέτος Άβραΐς	Μάϊος 1843-1847 κ.έξ.

Γ'. ΔΗΜΟΔΙΔΑΣΚΑΛΟΙ

α) <i>Πρόπαιδευτικοῦ Άγίου Άντύπα</i>	
- Γεώργιος Ψαραύτης	1 Μαΐου 1821-1825
β) <i>Δημοτικοῦ Άπολλωνίας</i>	
- Ίωάνης Βιτ. Μάτσας	Άπρ. 1829-Δεκ. 1831
- Δημήτριος Σταυριανός	Ίαν. 1832-Σεπτ. 1832
- Ίωάννης Βιτ. Μάτσας	Όκτ. 1832-14 Μαΐου 1845
- Νικόλαος Ψαραύτης	Όκτ. 1845-Άπρ. 1847
- Α.Ν. Γοζαδίνος	Άπρ. 1847-Σεπτ. 1847
γ) <i>Ίδιωτ. Δημοτικοῦ Άρτεμῶνος</i>	
- Κων. Μανδελένης	Ίουν. 1840-Ίούν. 1844

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΩΝ

Α΄. Ὁ Διοικητής Σίφνου
Μήλου καί Κιμώλου
Ἄριθ. 163

Πρός τόν κατά τήν δημόσιον
Σχολήν Σίφνου Διδάσκαλον

Κατά συνέπειαν τῆς ὑπ' ἀριθ. 279 τῆς ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς δημοσίου ἐκπαιδεύσεως Γραμματείας παρακαλεῖσαι, κύριε, νά εἰδοποιήσης τό Διοικητήριον ὅποια καί πόσα βιβλία χρειάζονται εἰς τό ὑπό τήν διεύθυνσίν σου Σχολεῖον, διά νά ἀναφέρῃ περί τούτου εἰς τήν διαληφθεῖσαν Γραμματείαν, διά τῆς ὁποίας νά προσκληθῆ ἢ ἐπί τοῦ Ὁρφανοτροφείου Ἐπιτροπή νά τά προμηθεύσῃ, ὥστε νά μή γίνωνται ταῦτα αἷτια τοῦ νά ἐμποδίζεται ἡ πρόοδος τῶν εἰς αὐτό φοιτῶντων μαθητῶν.

Ἐν Σίφνω τήν 21 Ἰουλίου 1832

[ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 47/14]

Ὁ Διοικητής
Ν. Γέροντας

Β΄. Ὁ Διοικητής Σίφνου
Μήλου καί Κιμῆλου
Ἄριθ. 270

Πρός τοὺς Ἐφόρους τῶν κατά
τήν Νῆσον ταύτην διδασκτικῶν
καταστημάτων

Ἀπό τό ἐπισυναπτόμενον ἀντίγραφον τῆς πρὸς τό Διοικητήριον τοῦτο ἀναφορᾶς τοῦ Διδασκάλου τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς, θέλετε παρατηρήσει, Κύριοι, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχων νά λαμβάνῃ 14 μηνῶν μισθοῦς καί μὴ δυνάμενος νά οἰκονομῇ τοῦ λοιποῦ τά πρὸς τό ζῆν. βιάζεται νά παραιτηθῆ ἀπὸ τά χρέη του.

Ἡ Διοίκησις πρὶν ἐνεργῆσῃ τήν αἴτησίν του, σᾶς τήν κοινοποιεῖ ἐλπίζουσα ὅτι θέλετε μεταχειρισθῆ ὅσα δυναθῆτε διά ν' ἀπαντηθῆ τό τοιοῦτον, τό ὅποιον θέλει προξενήσῃ ὄχι μικράν λύπην καί εἰς τήν πατρίδα, συνάμα καί δυσαρέσκειαν εἰς τήν Κυβέρνησιν· διό ἐνῶ εἶναι ἄδικον νά παύσῃ ἐπὶ ἡμερῶν σας ἡ πρό ἀμνημονεύτων χρόνων συστηθεῖσα αὕτη Σχολή, καί ἤτις ἦτο πάντοτε ἐνδοξον κλέος εἰς αὐτήν καί νά κρημισθῆ καθ' ἅς ἡμέρας συστεινόνται ὅπου δέν ὑπάρχουν Σχολεῖα, θέλουν μείνει καί τά ἰδικά σας τέκνα καθῶς καί τῶν πατριωτῶν σας περιφερόμενα τῆδε κακείσε καί παραδιδόμενα διά τῆς ἀργίας εἰς τὰς χεῖρας τῆς φθοροποιοῦ ἀσωτίας.

Ἐν τοσοῦτω περιμένεται τάχιστα ἡ ἀπάντησις τῆς παρούσης, καθῶς καί τῆς πρώτης ὑπ' ἀριθ. 183 περί πληροφορίας τῆς καταστάσεως τῆς αὐτῆς Σχολῆς.

Ἐν Σίφνω τήν 24 Αὐγούστου 1832

(Τ.Σ.) Ν. Γέροντας

[ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 47/14]

Ἀπαράλλακτον τῷ προτοτύπῳ .

Ἐν Σίφνω τήν Μαρτίου 1833

Ὁ Διοικητής

Ν. Γέροντας

Ὁ Διοικητής Σίφνου, Μήλου καί Κιμῆλου

Γ΄. Ὁ Διοικητής Σίφνου
Μήλου καί Κιμῆλου
Ἄριθ. 271

Πρός τήν Ἐπαρχιακὴν Δημογεροντίαν Σίφνου

Πέμπεται πρὸς ὑμᾶς ἀντίγραφον ἀναφορᾶς τοῦ Διδασκάλου τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς τῆς Νήσου σας ἀπὸ τό ὅποιον θέλετε παρατηρήσει ὅτι παραιτεῖται τῶν χρεῶν του μὴ δυνάμενος νά οἰκονομῇ τοῦ λοιποῦ τά ἀναγκαῖα ἔχων ἤδη νά λαμβάνῃ 14 μηνῶν δεδουλευμένου μισθοῦς.

Τό Διοικητήριον, μή ἐγκρίνον νά ἐνεργήσῃ τήν αἴτησίν του, σᾶς προσκαλεῖ, Κύριοι, νά τήν κοινοποιήσετε εἰς ὄλους τοὺς προκρίτους τῆς Νήσου σας, ἐλπίζον ὅτι δέν θέλουν ὑπομείνει νά κρημισθῇ ἡ Σχολή σας καί νά μείνουν τά τέκνα τῶν πατριωτῶν σας ὑποκείμενα εἰς τά ἐπόμενα κακά τῆς ἀργίας. Διότι τοῦτο ἐνῶ φέρει δυσἀρέσκεια εἰς τήν Κυβέρνησιν, προσβάλλει κατὰ μέγα μέρος τήν ὑπόληψιν καί φιλομάθειαν τῶν Σιφνίων.

Περιμένετε ἐν τοσοῦτῳ ἡ ἀπάντησις σας ἀπό μέρους τῶν προκρίτων, διά νά κοινοποιηθῇ ὅπου ἀνήκει.

Ἐν Σίφνῳ τήν 24 Αὐγούστου 1832

[ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 47/14]

Ὁ Διοικητής
Ν. Γέροντας

Δ΄. Ὁ Διοικητής Σίφνου
Μήλου καί Κιμῆλου
Ἄριθ. 375

Πρός τόν Ἐλογιμώτατον
κύριον Γ. Ψαραύτην

Οἱ πρόκριτοι τῆς Νήσου ταύτης συνελθόντες χθές εἰς τό Διοικητήριον τοῦτο καί ἤκουσαν εὐχαρίστως ὅσα τοῖς ἐπροτάνθησαν διά νά ἐπαναλάβῃς τά διδασκαλικά χρέη σου καί ὑπεσχέθησαν νά συνδράμουν χρηματικῶς ἐπί λόγῳ δανείου ὁ γονεῖς τῶν ὁποίων ἤθελες ἐκπαιδεύεις παῖδων.

Ἡ Διοίκησις λοιπόν κατ' αἴτησίν των σέ διατάτει νά ἐπαναλάβῃς τά διδασκαλικά χρέη σου τήν ἐρχομένην εὐθὺς Δευτέραν ἐβδόμην τοῦ ἀρξαμένου τούτου μηνός. Σέ εἰδοποιῶ ὅτι ἐξέδωκε καί πρὸς τοὺς γονεῖς τῶν μαθητευομένων πρόσκλησιν πατριωτικὴν πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ περι οὗ ὁ λόγος δανείου.

Ἐν Σίφνῳ τήν 5 Νοεμβρίου 1832

Ἀπαράλλακτον τῷ προτοτύπῳ

Ὁ Διοικητής,

[ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 47/14]

Ἐν Σίφνῳ τήν Μαρτίου 1833

Ν. Γέροντας

Ὁ Διοικητής Σίφνου, Μήλου καί Κιμῆλου

Ε΄. Ὁ Διοικητής Σίφνου
Μήλου καί Κιμῆλου
Ἄριθ. 378

Πρὸς τοὺς Γονεῖς τῶν μαθητευομένων ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Σχολῇ τῆς Ν(ήσου) ταύτης.

Δέν λανθάνει ἴσως πολλοὺς ἐξ ὑμῶν, Κύριοι, ὅτι ὁ διδάσκαλος τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς κύριος Γ. Ψαραύτης, ἔπαυσεν ἤδη πρό τινος καιροῦ, ὑστερούμενος περίπου δέκα πέντε μηνῶν μισθοῦ.

Ἡ Διοίκησις ἀμηχανοῦσα ἀφ' ἑνός μέρους εἰς ἐξοικονόμησιν τοῦ διδασκάλου τούτου, συναισθανομένη ἀφ' ἑτέρου καί τήν ζημίαν τήν ὁποίαν ἐπιφέρει ἡ ἀργία εἰς τήν νεολαίαν σᾶς προτρέπει πατριωτικῶς ὥστε νά συγκατατεθῆτε εἰς τό νά συνδράμετε δανειακῶς κἂν ἕκαστος ἐξ ὑμῶν τό κατὰ δύναμιν τόν εἰρημένον διδάσκαλον, ὅτι τά μικρά τοῖς πολλοῖς βοηθούμενα μεγάλα γίνονται, διά νά ἐπαναλάβῃ τά χρέη του ἐκπαιδύων τά τέκνα σας καί νά μὴν ὑποφέρητε διά νά ὑστεροῦνται τοῦ φωτισμοῦ των περιφερόμενα εἰς τοὺς δρόμους, ἐνταῦτῳ δέ νά κλείσῃ εἰς τόν καιρόν σας καί ἡ πρό ἀμνημονεύτων χρόνων συστηθεῖσα αὕτη Σχολή, ἡ ὁποία ἦτο τό κλέος τῆς πατρίδος σας.

Ἐν Σίφνῳ τήν 5 Νοεμβρίου 1832

Ἀπαράλλακτον τῷ προτοτύπῳ

Ὁ Διοικητής

[ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 47/14]

Ἐν Σίφνῳ τήν Μαρτίου 1833

Ν. Γέροντας

Ὁ Διοικητής Σίφνου, Μήλου καί Κιμῆλου

ΣΤ΄. «Πρός τήν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστ. κλπ. Γραμματείαν τῆς Σ(εβαστῆς) Κυβερνήσεως.

Κατελείγουσαι οἰκιακαί ὑποθέσεις, βιάζουσι τόν ὑποφαινόμενον νά ζητήσῃ τήν ἄδειαν νά μεταβῇ εἰς τήν πατρίδα του, ὅπου σκοπεύει νά διατρίψῃ ἡμέρας εἴκοσι ἢ εἰκοσιπέντε καί πάλιν νά ἐπιστρέψῃ εἰς τά χρέη του. Διά δέ τούς τρεῖς υἱούς αὐτοῦ Ἄντωνιον, Περικλῆν καί Ἰωάννην σπουδάζοντας τήν Ἑλληνικήν καί Ἀλληλοδιδακτικήν εἰς τά Σχολεῖα τῆς Σίφνου, παρακαλεῖται ἡ Σεβ. αὐτῆ Γραμματεία νά τοῦ χορηγήσῃ τά ἀναγκαιοῦντα βιβλία, στερουμένου τά μέσα τῆς ἀγορᾶς τῶν καί τούτου ἔνεκεν ἡ τριάς τῶν ἄνω νέων ὀπισθοδρομεῖ τῶν μαθημάτων τῆς καί δαπανᾷ ματαιῶς τόν πολυτίμόν τῆς βίον. Εὐέλπις ὅτι θέλει ἐπιτύχῃ τῆς αἰτήσεώς του, ὑποσημειοῦται μέ τήν ἀνήκουσαν πεποίθησιν.

Ἐν Ναυπλίῳ τῆ 23 Αὐγούστου 1832

Ὁ εὐπειθῆς πολίτης Ἰάκωβος Α. Δραγάτσης».

Κάτωθι, στό λευκό περιθώριον, ἐσημειώθησαν:

«Ἐδόθησαν εἰς τόν ἀναφερόμενον ἀνά ἓν σῶμα τῶν κάτωθι σημειουμένων: Θουκυδίδου Ἱστορία, Ἀρριανοῦ τά σωζόμενα, Λυκούργου κατὰ Λεωκράτους, Σύλλεκτα ἐκ τοῦ Θουκυδίδου, Ἡροδότου Ἱστορικά, Ἀπολλοδώρου βιβλιοθήκη, Ὑγιεινά Παραγγέλματα Καραθεοδωρῆ, Ἀλφαβητάριον, Ἀναγνώστης, Σύνοψις Ῥωμαϊκῆς Ἱστορίας, Σύνοψις Παλαιᾶς Διαθήκης, Θεωρία Χριστιανικαί, Ἀριθμητική, Περιλήψεις Ἰεροῦ Εὐαγγελίου, Βοηθός τέκνου, Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, Ἐγχειρίδιον Χριστιανικόν Δ.Ν. Δαρβάρεως.

Ἐν Ναυπλίῳ τῆ 25 Αὐγούστου 1832

Ἰάκωβος Α. Δραγάτσης

[ΓΑΚ/Υπ. Παιδ., Αὐγ. 1832, Σχολικά]

Ζ΄. Πρός τήν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν καί τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδεύσεως Β(ασιλικήν) Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας.

Αἱ κοιναί ἡμῶν εὐχαί καί ἐλπίδες ἤδη ἐκπληρώθησαν καί αἱ ὑπέρ διατηρήσεως τῆς ἐνταῦθα παλαιᾶς Ἑλληνικῆς Σχολῆς αἰτήσεις ἡμῶν δέν ἀπεδοκμάσθησαν. Εὐμοίρησε καί ἡ πατρίς ἡμῶν νά τιμηθῇ μέ τήν ἐκ νέου σύστασιν Ἑλληνικοῦ Σχολείου, κατὰ τό Υ.Β. διάταγμα τῆς 25 Μαρτίου/6 Ἀπριλίου τ.ἔ.

Εἰς τό μέγα τοῦτο καλόν, τό ὅποιον ἐπεδαψίλευσεν εἰς τούς δυστυχεῖς ἡμᾶς ἡ πατρική πρόνοια τῆς Α.Μ. ἀφορῶντες ὀφείλομεν γενικῶς νά ἐκφράσωμεν μετά πάσης χαρᾶς καί βαθυτάτης ὑποκλίσεως τά αἰσθήματα τῆς ἐγκαρδίου εὐγνωμοσύνης πρός τήν Α.Μ. τόν Σ. ἡμῶν Ἄνακτα, διά τῆς Β. Γραμματείας ταύτης, καί αἶροντες χεῖρας ἐκέτιδας, ἀναπέμπομεν ὁμοφώνως τās εὐχάς μας πρός τόν Ὑψιστον ὑπέρ τῆς πολυχρονίου ὑγείας καί στερεώσεως τοῦ κοινοῦ ἡμῶν πατρός καί γλυκυτάτου Βασιλέως.

Οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τήν κακοδαιμονίαν καί ἀθλιότητα μέ τήν ὁποίαν συνέζων διά τό ἄκαρπον καί πετρῶδες τῆς Νήσου ταύτης καί θεωροῦντες ὅτι κανέν ἄλλο δέν ἠδύνατο νά τούς ἀπαλλάξῃ ἀπό τό δεινόν τοῦτο, εἰμή ἡ σύστασις Ἑλληνικῆς Σχολῆς, ἐσύστησαν αὐτήν πρό χρόνων καί διετήρησαν, καθόσον ἐσυγχωρεῖτο εἰς αὐτούς. Ἄλλ' ἡμεῖς οἱ ἀπόγονοι ἐκείνων κατασταθέντες δυστυχέστεροι διά τās καιρικᾶς περιστάσεις, δέν ἠδυνήθημεν νά τούς μιμηθῶμεν μέ τό ἔργον· ἀλλ' ὁ Σ. Βασιλεὺς μας ἰδοῦ ἐνίσχυσε τήν ἀδυναμίαν μας καί μᾶς ἐχορήγησε τά μέσα, διά τῶν ὁποίων θέλομεν ἀπαλλαγῆ ἀπό τήν πολυχρόνιον δυστυχίαν καί ἀθλιότητα καί ἔχομεν βεβαίως ἐλπίδας ὅτι καί εἰς πᾶσαν παρομοίαν ἀνάγκην, θέλει διαχέει πλουσίως ἡ πατρική αὐτοῦ πρόνοια τά συντείνοντα πρός βελτίωσιν καί εὐδαιμονίαν τῶν τέκνων του.

Μέ τοιαύτην πεποίθησιν σπεύδομεν νά θέσωμεν ὑπ' ὄψιν τῆς Σ. Γραμματείας ταύτης καί δι' αὐτῆς πρός τήν Α.Μ. τήν ἀκόλουθον παρατήρησιν μας.

Ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτῶντων εἰς τὴν ἐνταῦθα Σχολὴν μαθητῶν ἐντὸς δέκα ἡμερῶν ἀπὸ τῆς ἐνάρεξως τοῦ Σχολάρχου ἀνέβη εἰς τοὺς ἐβδομήκοντα καὶ καθ' ἑκάστην προβαίνει αὐξανόμενος, ὥστε ἐντὸς ὀλίγου θέλει ὑπερβῆ τοὺς ἑκατὸν τριάκοντα· δὲν ἀμφιβάλλει λοιπὸν ἡ Σ. Γραμματεία πόσον ἀναγκαῖος εἶναι ὁ διορισμὸς ἑνὸς τουλάχιστον συμβοηθοῦ διὰ νὰ συμμερισθῆ μετὰ τοῦ Σχολάρχου τὰ διδασκαλικά χρέη, διότι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ ἡ ἀπαιτουμένη ὠφέλεια πρὸς τοὺς μαθητάς συμφώνως μετὸν σκοπὸν τῆς Α.Μ.

Ἐπὶ τούτῳ τολμῶμεν νὰ παρακαλέσωμεν τὴν Σ. Γραμματείαν νὰ μὴ λησμονήσῃ εἰς τὴν ἐκλογὴν τοῦ συμβοηθοῦ τὸν κ. Γεώργιον Ψαραύτην, ὅστις διατελέσας διδάσκαλος εἰς τὴν Σχολὴν ταύτην χρόνους ἑπτὰ ἐδείχθη πραγματικῶς ὠφέλιμος εἰς τοὺς μαθητάς, διὰ τὴν φιλοπονίαν καὶ εὐμέθοδον διδασκαλίαν του. Ὑπὲρ αὐτοῦ χρεωστοῦμεν νὰ συνομολογήσωμεν ὅτι εἰς τὰς παρελθούσας ἀνωμαλίας, μολοντί δὲν ἔλαβε μισθὸν δεκατέσσαρας μῆνας, δὲν κατεδέχθη μόλον τοῦτο ποτὲ νὰ ἀφήσῃ τὰ τέκνα τῆς πατρίδος καὶ τὸ Σχολεῖον αὐτὸ εἰς παντελῆ παῦσιν καὶ ἀργίαν, ἀλλ' ἐδίδασκεν ἀόκνως ἀναμένων τὴν ποθητὴν ταύτην ἡμέραν, διὰ νὰ ἀνταμειφθῶσιν οἱ ἀγῶνες του.

Εὐέλπιδες ὅτι ἡ Σ. Γραμματεία θεωρήσασα τὴν ἀνάγκην ταύτην θέλει εὐκολύνῃ τὸν δρόμον τῶν μαθητευομένων μετὸν διορισμὸν τοῦ ἀναγκαῖα συμβοηθοῦ ὑποσημειούμεθα μετὰ βαθυτάτον σέβας.

Ἐν Σίφῳ τὴν 13 Ἰουνίου 1835

Εὐπειθέστατοι:

Γεώργιος Μάτσας – Πέτρος Κ. Πᾶος – Α. Γρυπάρης – Γεώργιος Κ. Ὁθωναῖος – Σ. Βαλέττας – Ζ. Κ. Μάτσας – Μ. Κ. Μάτσας – Γρ. Συριανός – Ἰ. Σπαθάρος – Σωτ. Ἀρβανιτάκης – Ἰωάννης Β. Σπεράντσας – Ἀπόστολος Σπεράντσας – Ἰω. Ἀρβανιτάκης – Ν. Βόζης – Γεώργιος Γεωργούλης – Λούκας Πιτζινός – Γεώργιος Παλεός – Βασίλης Χαμάδης – Ἀγγελέτος Χλωρός – Ἀντώνιος Μπουφούνης – Νικόλαος Διαμαντῆς – Φραζέσκος Γεωργίτζης – Ζανῆς Ἰ. Καμπάνης – Πέτρος Μάτζας – Ν. Α. Καμπάνης – Κ. Σπαθάρος – Γ. Πρόκος – Ἀγγελέτος Δεπάστες – Γεώργιος Μανζιάρος – Νικόλαος Τζανῆς – Ἰ. Φ. Μπέλης – Τομάζος Δεπάστες – Ἀγγελῆς Γεροντόπουλος – Πέτρος Μπέλης – Ἰωάννης Βέλης – Ἰάκωβος Μαρουδιᾶς – Νικόλαος Ι. Δεπάστες – Ἀντώνιος Μανός – Ζανῆς Γεωργίτζης – Νικόλαος Κόμης – Τριαντάφυλλος Καρδίτζης – Ἀπόστολος Φιλιππάκης – Ἰωάννης Σμάρης – Νικόλαος Κουλούρης – Γεώργιος Καρᾶς – Ἀπόστολος Διαμαντῆς – Ἰωάννης Διαμαντῆς – Ἰωάννης Σάρης – Ἀντώνιος – Γ. Μαρούλλης – Ἀπόστολος Βαφίας – Ἀπόστολος Σγουρδαῖος – Ἀντώνιος Δεπάστες – Ἰάκωβος Βαφίας – Ἰω. Φιλιππάκης – Νικόλαος Ἰω. Ραφελέτος – Βασίλειος Βαφίας – Διὰ τὸν ἀγράμματον Ἀντώνιον Μαγκανάρην Α. Ζ. Καμπάνης – Κωνσταντῖνος Ραφελέτος – Ἐμμανουήλ Μαριδάκης – Στρατάκης Ροῦσος – Ἰωάννης Χωρικόπουλος – Ἀντώνιος Καρδίτζης – Ἀγγελέτος Μαγκανάρης – Νικόλαος Βενιός – Κωνσταντῖνος Κρούστης – Κωνσταντῖνος Πλημένου – Γεώργιος Ροῆς – Ἰωάννης Ζαχαρένιος – Νικόλαος Κωνσταντῖνου – Ἀντώνιος Μπρουνιάς – Νικόλαος Δασκαλάκης – Γεώργιος Τζανουδάκης – Νικηφόρος Τάλπας – Γεώργιος Χρυσόγελος – Γεώργιος Καραταῆς – Γεώργιος Νικολοῦ Βερνίκος – Ἐμμανουήλ Ἀλεξάνδρου – Μ. Βᾶος – Ν. Μπατῆς – Ἀπόστολος Κολονέλλος – Ἰωάννης Β. Μάτσας – Ἀντώνιος Ἀγ. Καντζουλλιέρης – Γεώργιος Θεολόγος – Ἰωάννης Δεπάστας – Κωνσταντῖνος Τ. Δεπάστας – Μανόλης Μπολάνης – Ἀπόστολος Μάτζας – Γ. Πανώριος – Χρηστοφῆς Πουτούς – Μανόλης Βερνίκος – Γεώργιος Παμπακερός – Νικόλαος Ραπτόπουλος – Γ. Ἀλμπέρτης – Γεώργιος Καλογεράκης.

Ἡ τοπικὴ Δημογεροντία ἐπικυροῖ τὸ γνήσιον τῶν ὑπογραφῶν.

Ἐν Σίφῳ τὴν 17 Ἰουνίου 1835

[ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 5/7]

Οἱ Δημογέροντες
Γεώργιος Κ. Ὁθωναῖος
(Τ.Σ.) Σ. Βαλέττας»

Η΄. Ἄριθ. Πρωτ. 27719
Ἐν Ἀθήναις τὴν 15 Ἰβρίου 1839

Βασιλεῖον τῆς Ἑλλάδος
Ἡ ἐπὶ τῶν Ἐκκλῆσ. κλπ. Γραμματεία

Πρὸς τὸν δημοδιδάσκαλον Κορωνίδος
κ. Ἄγγ. Ἀβρᾶν.

Ἐπειδὴ ὁ Δῆμος Σαλαμινίων ἐζήτησε δημοδιδάσκαλον ἔχοντα ἰκανότητα νὰ παραδίδῃ καὶ Ἑλληνικὰ μαθήματα εἰς τοὺς προηγημένους μαθητὰς χορηγῶν ἕνεκα τῆς διδασκαλίας ταύτης ἰδιαίτεραν ἀντιμισθίαν, ἐνεκρίθητε νὰ μετατεθῆτε εἰς αὐτὸ τὸ Σχολεῖον ἐπὶ τούτῳ.

Ὅθεν διορίζεσθε εἰς αὐτὸ δυνάμει Β. Διατάγματος καὶ προσκαλεῖσθε, ἀφοῦ ἤδη παρῆλθε καὶ ἡ προθεσμία τῆς ἐπ' ἀδείας ἀπουσίας σας, νὰ μεταβῆτε ὅσον τάχος εἰς Σαλαμίνα διὰ νὰ ἀναδεχθῆτε τὰ χρέη σας. Ἡ εἰς τὸν τοῦ Δημοδιδασκάλου βαθμὸν σας ὀρισμένη μισθοδοσία δρχ. 50, θέλει σᾶς χορηγείσθε ἐκ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ Ταμείου κατὰ μῆνα, διὰ δὲ τὴν διδασκαλίαν τῶν Ἑλληνικῶν μαθημάτων, θέλετε λαμβάνει ἰδιαίτερα δίδακτρα παρὰ τῶν μαθητευομένων, κατὰ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Δημάρχου Σαλαμῖνος.

[ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 114/12]

Ὁ Γραμματεὺς
Γ. Γλαράκης

Θ΄. Ἄρ. Πρ. 123/Δ.81
Ἐν Σαλαμίνι τὴν 8 Μαρτίου 1841

Ὁ Δήμαρχος Σαλαμῖνος
Πρὸς τὸν δημοδιδάσκαλον
αὐτῆς κ. Ἀ. Ἀβρᾶν.

Θεωρήσαντες πραγματικῶς ὡς ἐκ τοῦ παρελθόντος χρονικοῦ διαστήματος τοῦ ἔτους 1840 τὴν ὅποιαν κατεβάλατε ἄοκνον ἐπιμέλειαν καὶ ἐπαινετὴν προθυμίαν εἰς τὴν ἐξακολούθησιν τῶν διδασκαλικῶν καθηκόντων σας πρὸς τὴν μαθητευομένην παρ' ὑμῖν νεολαίαν τοῦ Δήμου τούτου, τόσον πρὸς τοὺς διδασκομένους νέους τὴν ἑλληνικὴν διάλεκτον, ὅσον καὶ πρὸς τοὺς παιδευομένους εἰς τὴν ἀλληλοδιδασκτικὴν μέθοδον, ἰδόντες πλήρεις ἀγαλιάσεως τὴν καλλίστην πρόδοον τῆς μνησθείσης νεολαίας μας, ἥτοι ἐν ὀλίγῃ καιροδιαβάσει καὶ ἐν μικρᾷ ἡλικίᾳ τους, προσφέρομεν καὶ διὰ τοῦ παρόντος μας εἰς ὑμᾶς κ. Διδάσκαλε τὴν εὐγνωμοσύνην μας καὶ σᾶς παρακαλοῦμεν νὰ βαδίσητε καὶ τοῦ λοιποῦ μέ τὸν ἀπαραμειώτῳ σας ζῆλον τὰ ἱερά χρέη σας, λαμβάνοντες πενήκοντα δραχμάς, δρχ. 50 κατὰ μῆνα δίδακτρα δι' ὅλην τὴν μαθητευομένην σας νεολαίαν, ἀρχόμενα ἀπὸ α' Ἰανουαρίου τ.ἔ. καὶ ἀφ' οὗ πρῶτον ἐκπεσθῶσι τὰ ὅσα λαμβάνετε καὶ θὰ λάβητε ἀπὸ τοὺς μαθητευομένους δίδακτρα. Τὰ ὑπόλοιπα εἰς ἀναπλήρωσιν τῶν κατὰ μῆνα πενήκοντα δραχμῶν, θέλετε λαμβάνη παρὰ τοῦ δημοτικοῦ μας ταμείου.

Ὁ Δήμαρχος
(Γ.Σ.) Ἀντώνιος Μπυρμπίλης.

[ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 114/12]

Ι΄. Ἄριθ. Πρωτ. 165/Διεκ. 221
Ἐν Σαλαμίνι τὴν 22 Μαΐου 1843

Βασιλεῖον τῆς Ἑλλάδος
Ὁ Δήμαρχος Σαλαμῖνος

Πιστοποιεῖ

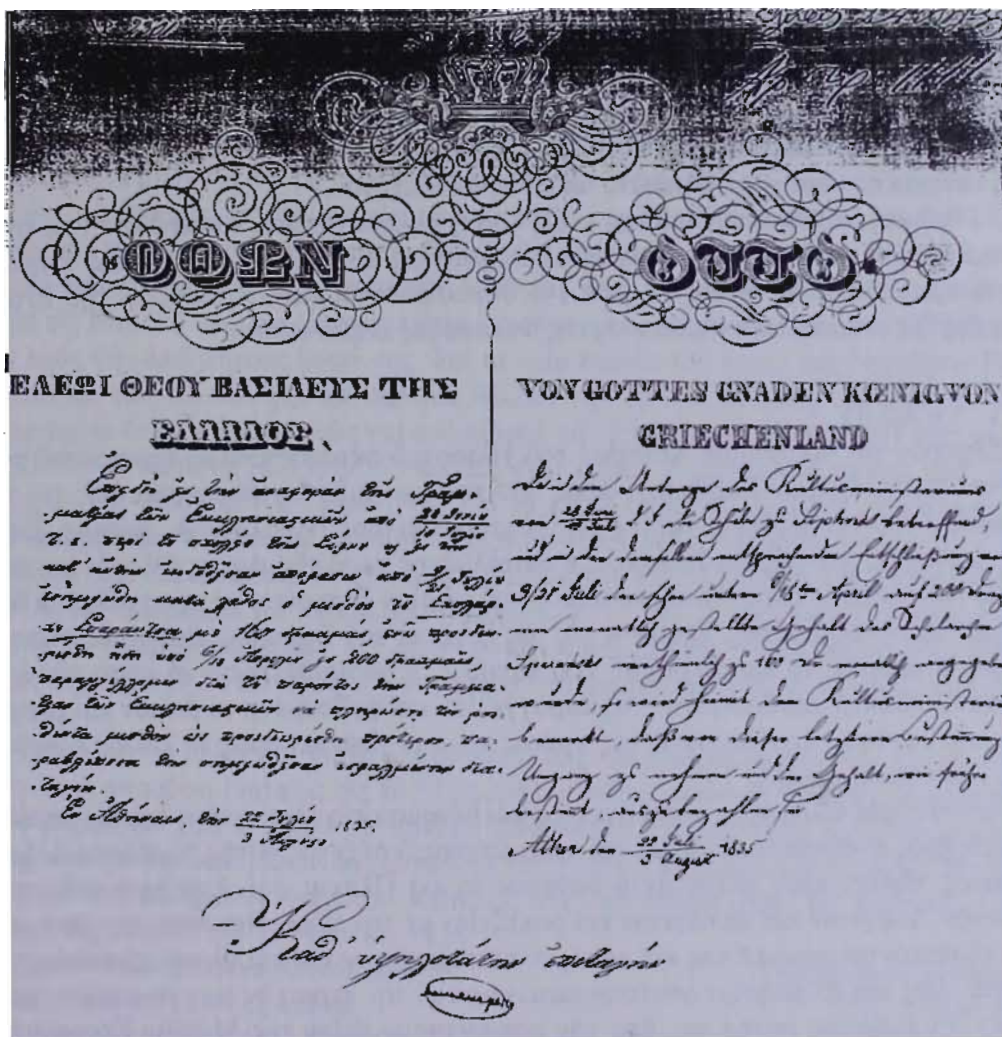
ὅτι ὁ δημοδιδάσκαλος τοῦ Δήμου τούτου κύριος Ἄγγελος Ἀβρᾶς, ὢν τακτικὸς δημοδιδάσκαλος τῆς ἐνταῦθα Δημοτικῆς Σχολῆς, διορισμένος ἐπίσημως παρὰ τῆς ἀνηκούσης Ἀρχῆς καὶ διατελέσας ὡς τοιοῦτος εἰς τὸν Δῆμον τοῦτον τρία κατὰ συνέ-

χειαν ἔτη μέχρι τὴν 20 Ἀπριλίου ἐ.ε., ἐξεπλήρωσεν τὰ καθήκοντά του μ' ἀμετρον ζῆλον, ἰκανότητα καὶ ἐπιμέλειαν, πολιτευόμενος εἰς ὅλον αὐτὸ τοῦτο τὸ διάστημα σύμφωνα μὲ τὸ ἐπάγγελμα αὐτοῦ.

Ὅθεν, κατ' αἴτησιν αὐτοῦ τῷ ἐπαφίνεται τὸ παρὸν πιστοποιητικὸν πρὸς χρῆσιν τῷ ἰδίῳ καὶ ὡς τεκμήριον τῆς ἐκ μέρους τοῦ Δήμου ὀφειλουμένης πρὸς αὐτὸν εὐχαριστήσεως.

Ὁ Δήμαρχος
(Τ.Σ.) Π. Βιρβίλης

[ΓΑΚ/Ἑλλ. Σίφ., 114/12]

Πρὸς εἰς τοὺς ἐπιτελεστέους
Προμηθεῖς ἐπὶ τῷ ἔργῳ

Τὸ Διάταγμα τοῦ Ὁθωνοῦ περὶ κανονισμοῦ τοῦ μισθοῦ τοῦ Νικ. Σπεράντζα.

ΤΟ ΚΛΗΡΟΔΟΤΗΜΑ ΦΛΟΥΡΕΖΑΣ ΣΑΡΑΝΤΙΝΟΥ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΑΛΛΗΛΟΔΙΔ. ΣΧΟΛΗΣ

Τόν Μάρτιο τοῦ 1834 ἡ κυρία Φλουρέζα θυγ. Ἀποστόλου Ζωρινοῦ καί σύζυγος Νικ. Ι. Σαραντινοῦ, ἀτεκνη ἢ ἴδια, ἠθέλησε νά εὐεργετήσῃ τήν Ἀλληλοδιδασκτική Σχολή τῆς Σίφνου, δωρίζοντάς τῆς, διά διαθήκης, ἀριθμόν ἀκινήτων. Τήν ἐπικαρπία τῶν ἐν λόγῳ ἀκινήτων θά εἶχε ὁ σύζυγός τῆς ἐφ' ὄρου ζωῆς του. Μετά τόν θάνατο τῆς διαθέτιδος (8 Ἀπριλίου 1834), ὁ σύζυγός τῆς, κατά τήν ἐπιταγή τῆς διαθήκης, «ἔλαβε τήν κατοχήν» τῶν ἀκινήτων μέχρι καί τῆς 24ης Φεβρ. 1835, ὅποτε ὁ Ἐπαρχος Μήλου, χωρίς νά εἶναι γνωστό πόθεν ὀρμώμενος, «διετάξατο τήν Δημογεροντίαν νά λάβῃ παρ' αὐτοῦ τά ρηθέντα κτήματα ὡς (δῆθεν) ἀφιερωθέντα εἰς τό Σχολεῖον». Τή διαφορά πού ἀνέκυψε ἐπέλυσαν τά Ὑπουργεῖα Ἐκκλησιαστικῶν καί Δικαιοσύνης, κατόπιν προσφυγῆς στό πρῶτο ἀπ' αὐτά τοῦ συζύγου.

Ἡ ἐνδιαφέρουσα αὐτή διαθήκη καί ἡ λοιπή ἀλληλογραφία, πού εὐρίσκονται στά Γενικά Ἀρχεῖα τοῦ Κράτους (ἀρχεῖο «Γραμματείας Ἐκκλησ. καί Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως», 1833-1848, Θυρίς 47, φάκ. 14), δημοσιεύονται κατωτέρω, χάριν τῆς Ἱστορίας τῆς Σίφνου, καί εἰς μνημόσυνον τῆς Φλουρέζας Σαραντινοῦ.

Α΄. «Ἀρ. 11.

Σήμερον τήν τριανταμία Μαρτίου τοῦ χιλιοστοῦ ὀκτακοσιοστοῦ τριακοστοῦ τετάρτου ἔτους, ἡμέραν Σάββατον, ὥρας δύο πρό μεσημβρίας, παρουσιασθεῖς εἰς τό Γραφεῖον τοῦ Μνημονεῖου ταύτης τῆς Νήσου ὁ κύριος Νικόλαος Α. Βαφίας, Σίφνιος, κάτοικος τοῦ χωρίου Σταυρίου, ἀπεσταλμένος παρά τῆς κυρίας Φλουρέζας συζύγου Νικολάου Ι. Σαραντινοῦ, κατοίκου τοῦ χωρίου Σταυρίου, μέ προσκάλεσεν ἵνα ὑπάγω εἰς τήν οἰκίαν τῆς, κειμένην εἰς τās Πλάκας τοῦ Σταυρίου, ἀσθενοῦς οὔσης, καί μὴ δυναμένης νά παρουσιασθῇ προσωπικῶς, ἡ ὁποία θέλουσα νά κάμῃ τήν παροῦσαν διαθήκην καί ὑστερινήν τῆς παραγγελίαν καί φοβουμένη τό ἄωρον καί αἰφνίδιον τοῦ θανάτου, ἔχουσα σῶας τās φρένας καί τήν γλώτταν πρός τό λαλεῖν ἐλευθέραν, διαθέτει ὡς ἐφεξῆς:

Ὅτι ἡ κυρία Φλουρέζα, οὔσα ἀτεκνος καί μένουσα εὐχαριστημένη διά τās ὁποίας ἔκαμεν πρός αὐτήν ἐκδουλεύσεις καί περιποιήσεις ὁ σύζυγος αὐτῆς Νικόλαος Ἰ. Σαραντινός, ἀφίνει πρός αὐτόν μετά θάνατον τό εἰς Πλάκας τοῦ Σταυρίου κείμενον ὄσπίτιον, ἀνώγειον καί κατώγειον καί ρακεζεῖον μέ τήν κύκλωθεν περιοχὴν των καθῶς εὐρίσκονται μητρικά τῆς καί τά εἰς τό αὐτό ὄσπίτιον καί κελλάριον εὐρισκόμενα κινητά εἶδη· καί τό πλησίον ὄσπίτιον κατώγειον μέ τήν περιοχὴν του, τό ὅποιον ἠγόρασεν ὁ μακαρίτης πατήρ τῆς ἀπό τήν μακαρίτησαν θεῖαν τῆς Μαρίας Στεφανιοῦ, τῶν ὁποίων ἡ ἐνορία εἶναι εἰς τόν Ἅγιον Σώζοντα τοῦ Σταυρίου, διά τās ὁποίας θέλει κάμνει μίαν ἑορτήν εἰς τήν αὐτὴν ἐκκλησίαν κατά τήν Κυριακὴν τῆς Ἀποκρέου καί λειτουργικόν λεπτά εἴκοσι· καί τά εἰς Ράχην τοῦ Μουγκοῦ κείμενα χωράφια μέ συκκαῖς καθῶς εὐρίσκονται καί τά εἰς Μούγκρου κείμενα ἐλαιόδενδρα καθῶς εὐρίσκονται· καί τό εἰς Μαῦρο Βουνό κείμενον ἀμπελάκι, καθῶς εὐρίσκεται, τῶν ὁποίων τήν ἐπικαρπίαν θέλει τρώγει ὁ σύζυγος αὐτῆς Νικόλαος ἐν ὄσω ζῆ· τό δέ ὄσπίτιον τήν ἀγοράν τήν πατρικὴν τῆς, ἀπό τήν θεῖαν Μαρίαν Στεφανιοῦ, ἐπειδὴ καί ἀνωτέρω τό ἄφισε καί αὐτό εἰς τόν σύζυγόν τῆς, τό ἀφαιρεῖ ἀπό αὐτόν καί τό ἀφίνει εἰς τήν θυγατέραν τοῦ Ἀναστάση Σαραντινοῦ τήν Φλουρέζαν διά ψυχικὴν τῆς σωτηρίαν, ὑποχρεοῖ αὐτήν νά τῆς κάμνη κατ' ἔτος μίαν λειτουργίαν εἰς τόν Ἅγιον Σπυρίδωνα τοῦ Σταυρίου, μέ ὄλους τούς ἱερεῖς τοῦ Σταυρίου, τόσον αὐτῆ, ὅσον καί οἱ διάδοχοί τῆς, κατά

τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ τῆς· μετὰ δὲ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου τῆς, θέλουν μείνει ὄλα αὐτὰ πρὸς τὴν δημόσιον Σχολὴν τῆς Ἀλληλ(οδιδασκατικῆς) μεθόδου, κειμένης εἰς τὸ χωρίον Σταυρί, τὰ ὅποια οἱ κατὰ καιρὸν ἐπίτροποι τῆς αὐτῆς Σχολῆς θέλουν πωλήσει καὶ ὄσσην τιμὴν ἤθελε συνάξουν ἀπὸ τὰ πωληθέντα πράγματα, νὰ ἐμβαίνη εἰς μέρος ἀσφαλές διὰ νὰ χρησιμεύσουν οἱ τόκοι αὐτῶν εἰς χρῆσιν τῆς Σχολῆς, εἴτε εἰς μισθοὺς διδασκαλικούς, εἴτε εἰς καλλωπισμὸν αὐτῆς· ὑποχρεοῖ δὲ τοὺς κατὰ καιρὸν Ἐπιτρόπους τῆς ρηθείσης Σχολῆς νὰ κάμνουν κατ' ἔτος μίαν ἀρχιερατικὴν λειτουργίαν κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ ἐνταφιασμοῦ τῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τῆς αὐτῆς Σχολῆς Ἁγίου Ἀρτέμιον διὰ ψυχικὴν ὠφέλειαν αὐτῆς καὶ τῶν μακαρίτων γονέων τῆς Ἀποστόλου καὶ Αἰκατερίνης· εἰς ἔλλειψιν δὲ ἀρχιερέως, θέλει λειτουργεῖται ἀπὸ ὄλους τοὺς εὐρισκομένους ἱερεῖς εἰς τὸ χωρίον τοῦτο· τὸ δὲ εἰς τὸν Ἁγίον Νικόλαον τὰ Ἀερινὰ κείμενον μόνιασμα μὲ σκιαῖς, τὸ ἀφίνει εἰς τὸν σύζυγόν τῆς Νικόλαον διὰ νὰ πωληθῆ καὶ πληρώσῃ τὰ χρέη, τὰ ὅποια μεταξὺ ζῶντες ἐχρεώθησαν πρὸς τὸν Ζουάνην Θεολάν· τὴν δὲ περισσεύουσαν τιμὴν θέλει τὴν δώσῃ εἰς πτωχοὺς διὰ ψυχικὴν τῆς σωτηρίαν, τὰ δὲ εἰς Καλέκα κείμενα χωράφια ἀμπέλια καθὼς εὐρίσκονται, τὰ ἀφίνει μετὰ θάνατον πρὸς τὴν ἀπὸ μητρός θείαν τῆς, διὰ τὰ τρία παιδιά τοῦ θείου τῆς Νικολάου Παλαιόκαπα, τῶν ὁποίων τὴν ἐπικαρπίαν θέλουν τὴν τρώγει αἱ θεῖες τῶν Ζωῖτσα καὶ Μαργαρίτα ἐν ὄσω ζοῦν καθὼς καὶ πρὸ καιροῦ τὴν ἔτρωγαν μὲ τὴν θέλησίν τῆς· τὰ δὲ εἰς Ποθητοῦ κείμενα χωράφια μὲ σκιαῖς, ὄλα καθὼς εὐρίσκονται, ἀφίνει πρὸς τὸν σύζυγόν τῆς Νικόλαον Ι. Σαραντινόν καὶ τὰ εἰς Ἐλεήμονα χωράφια μὲ κατοικίαν, ὄλα καθὼς εὐρίσκονται, διὰ νὰ τὰ μεταχειρισθῆ ὄπως θέλει καὶ βούλεται, ὡς ιδιόκτητα ἐδικά του, διὰ τὰ ὅποια θέλει κάμνει μίαν ἐορτὴν διὰ τὸ χωράφι τοῦ Ποθητοῦ εἰς τὴν Ἁγίαν Βαρβάραν τοῦ Νικολάου Πρατικοῦ κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν Ταξιαρχῶν εἰς τὰς ὀκτῶ Νοεμβρίου, δίδων καὶ λειτουργίαν λεπτά εἴκοσι, τὰ δὲ ρούχα τῆς φορεσκιάς τῆς θέλουν δοθεῖ πρὸς τὴν θυγατέρα τοῦ μακαρίτου Σπυρῆ Χρυσολουρᾶ τὴν Μαρίαν.

Ταῦτα πάντα θέλει καὶ διατάττει οἰκειοθελῶς καὶ ἀπαραβιάστως καὶ ἐπὶ τούτοις γέγονεν ἡ παρούσα διάταξις εἰς τὸ Μνημονεῖον τοῦτο, ἐνώπιον καὶ τῶν παρευρεθέντων μαρτύρων τοῦ τε παπα Ἀντωνίου Ἀνδρώνικα, Ἀποστόλου Κορονέλλου καὶ Ἀναγνώστου Πρόκου, Σιφνίων, κατοίκων τοῦ χωρίου Σταυρίου καὶ κατεχωρήθη ὑπ' ἀριθ. 11 τοῦ Μνημονικοῦ τούτου Κώδικος καὶ ὑπὸ σελίδι ὀκτῶ εἰς πίστωσιν. Ἐν Σταυρί τῆς Σίφνου τὴν 31 Μαρτίου 1834.

- Παπὰ Ἀντώνιος Ἀνδρώνικας μάρτυς
- Ἀναγνώστης Πρόκος μάρτυς
- Ἀπόστολος Κολονέλλος μάρτυς

Ὁ Δημόσιος Μνήμων
Z.A. Καμπάνης

Ἐπικυροῖ τὸ γνήσιον τῶν ὑπογραφῶν τῶν κυρίων παπα-Ἀντωνίου Ἀνδρώνικα, Ἀναγνώστου Πρόκου καὶ Ἀποστόλου Κολονέλλου, ὑπογραφθέντων εἰς τὸ Μνημονιακὸν Βιβλίον, τὴν τριανταμία Μαρτίου χίλια ὀκτακόσια τριάντα τέσσερα, ἡμέρα Σάββατον πρὸ μεσημβρίας.

Ὁ Δημόσιος Μνήμων
(Τ.Σ.) Z. A. Καμπάνης

Ἀντίγραφον ἐκ τοῦ Μνημονικοῦ βιβλίου καταχωρ. ὑπ' ἀριθ. 11 καὶ ὑπὸ σελίδι 8, ἐξεδόθη τὴν τρίτην Αὐγούστου χίλια ὀκτακόσια τριάντα τέσσερα, ἡμέρα Παρασκευὴ πρὸ μεσημβρίας.

Β΄. Ἄρ. 9803
Ἐν Ἐρμουπόλει τὴν
2 Ἰανουαρίου 1835

Πρὸς τὴν Βασιλικὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησια-
στικῶν καὶ τῆς Δημοσίου Ἐκπαιδευ-
σεως Γραμματεῖαν τῆς Ἐπικρατείας.

Ἐκ τῶν ἐσωκλειομένων θέλει παρατηρήσει ἡ Βασιλικὴ Γραμματεία τὰ ἀφιερωθέντα παρὰ τινος ἀποθανούσης ἐν Σίφῳ εἰς τὴν ἐκεῖσε Σχολήν. Ἡ Νομαρχία διέταξε νὰ παραληφθῶσι τὰ ἀφιερώματα καὶ νὰ διατεθῶσι καταλλήλως πρὸς ὄφελος τῆς Σχολῆς, εἰς τῆς ὁποίας τοὺς κώδικας νὰ καταγραφῆ τὸ ὄνομα τῆς ἀφιερωσάσης.

Παρακαλεῖται ἡ Βασιλικὴ Γραμματεία νὰ διατάξῃ τῶν ἐσωκλειομένων τὴν ἐπιστροφήν καθὸ πρωτοτύπων.

Εὐπειθέστατος
Ὁ Νομάρχης τῶν Κυκλάδων
Σ. Σκοῦφος

Γ΄. Ἄρ. Πρωτ. 7099/189

Ἡ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησ. κτλ. Γραμματεία
τῆς Ἐπικρατείας

Πρὸς τὸν Νομάρχην τῶν Κυκλάδων

Ἐπὶ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 9803: Παρατηρήσεις εἰς τὰ πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς διαθήκης τῆς ἐν Σίφῳ ἀποθανούσης Φλουρῆς Σαραντινοῦ ληφθέντα μέτρα.

Τὸ Νομαρχεῖον μᾶς πληροφορεῖ διὰ τῆς ἀπὸ 2 Ἰανουαρίου ἀναφορᾶς του, ὅτι διέταξε νὰ παραληφθῶσι τὰ ἀφιερώματα τῆς ἐν Σίφῳ τελευτησάσης Φλουροῦς τοῦ Σαραντινοῦ καὶ νὰ διατεθῶσι καταλλήλως πρὸς ὄφελος τῆς δημοτικῆς Σχολῆς τῆς νήσου ἐκεῖνης· ἀλλ' ἐπειδὴ, κατὰ τὴν διαθήκην τῆς ἀποθανούσης, τῆς ὁποίας ἀντίγραφον μᾶς διεύθυνε συγχρόνως τὸ Νομαρχεῖον, τὰ πρὸς τὴν Σχολήν ταύτην ἀφιερούμενα κτήματα θέλουν μένει εἰς αὐτὴν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ συζύγου τῆς, οὗτος δὲ δὲν φαίνεται ἀποβιώσας, προσκαλεῖται τὸ Νομαρχεῖον νὰ μᾶς πληροφορήσῃ πόθεν ὀρμώμενον διέταξε νὰ παραληφθῶσι τὰ ἀφιερώματα πρὸς ὄφελος τῆς Σχολῆς, ἐν ᾧ ὁ ἔχων τὴν διάβιον αὐτοῦ ἐπικαρπῖαν σύζυγος τῆς διαθεμένης ζῆ καὶ ἐν ᾧ ἡ διαθήκη δὲν τοῦ ἀφαιρεῖ τὸ δικαίωμα ἐν περιπτώσει δευτερογαμίας του.

Ἐν Ἀθήναις τῆ 21 Ἰανουαρίου 1835

Ὁ Γραμματεὺς.

Υ.Γ. Ἐπιστρέφονται κατὰ τὴν αἴτησιν τοῦ Νομαρχείου τὰ ἀφορῶντα τὴν ὑπόθεσιν πρωτότυπα ἔγγραφα· προσκαλεῖται δὲ νὰ διευθύνῃ ἀντίγραφα αὐτῶν πρὸς τὴν Γραμματεῖαν διὰ νὰ ἐναποτεθῶσιν εἰς τὰ Ἀρχεῖα.

Δ΄. Πρὸς τὴν Β(ασιλικὴν) Γραμματεῖαν τῶν Ἐκκλησια-
στικῶν καὶ τῆς Δημ(οσίου) Ἐκπαιδευσεως.

Ἡ κυρία Φλουρέζα Ἀποστόλου Ζωρινοῦ συζευχθεῖσα μετ' ἐμοῦ τὸ 1822 ἔτος καὶ ἀποβιώσασα τὴν 8 Ἀπριλίου 1834 ἀφησεν ἐμὲ κληρονόμον ὄλων τῶν κτημάτων τῆς διὰ διαθήκης μετὰ τὴν συνθήκην ὅτι ὅταν ἀποθάνω, τὸ ὀσπίτιον τὸ κείμενον εἰς τὰς Πλάκας τοῦ Σταυρίου, τὰ εἰς τοῦ Μούγκρου κείμενα ἐλαιόδενδρα, τὸ χωράφι εἰς τὸ Μουγκοῦ καὶ τὸ εἰς Μαῦρο Βουνό κείμενον ἀμπέλιον, νὰ εἶναι μετὰ θάνατόν μου τοῦ Σχολείου τοῦ Ἀλληλοδιδασκτικοῦ, ἐνόσω δὲ ζῶ ἐγὼ τὸ Σχολεῖον νὰ μὴν ἀπολαμβάνῃ τίποτα, ὧν ἐγὼ ἐπικαρποτῆς τῶν πραγμάτων τούτων.

Ὡς κληρονόμος ἔλαβα τὴν κατοχὴν ἀπάντων καὶ μέχρι τὴν 24 Φεβρουαρίου κανεῖς δὲν μ' ἐτάραξεν εἰς τὴν ἡσυχον ἀπόλαυσιν τῶν δικαιωμάτων μου, ἀλλ' ἐξαίφνης ὁ Ἐπαρχος Μήλου διέταξάτο τὴν Δημογεροντίαν νὰ λάβῃ παρ' ἐμοῦ τὰ ρηθέντα κτήματα ὡς ἀφιερωθέντα εἰς τὸ Σχολεῖον, μετ' ἐσύγχισεν ἄκρως, ἐγὼ ἀντιστάθην μὲν

κατ' ἀρχάς, ἀλλ' ἀκούσας ὅτι ἡ Σ(εβαστή) αὐτὴ Γραμματεία διέταξεν οὕτω καὶ μὴ θέλων νὰ φανῶ ἀπειθείς εἰς τὰς διαταγὰς τῆς, παρέδωσα τὰ κτήματα εἰς τὴν Δημογεροντίαν, πεπεισμένος ὦν, ὅτι ἅμα ἀναφερθῶ καὶ ἀποδείξω τοὺς τίτλους τοῦ δικαιώματός μου, ἡ Γραμματεία θέλει διατάξει νὰ μοὶ ἐπιστραφῇ ἀμέσως, ὅ,τι κατὰ λάθος ἴσως, ἀλλ' ἀδίκως, μ' ἀφηρηπάχθη. Ὅτι δὲ ἀδίκως ὑστεροῦμαι τῶν πραγμάτων τούτων, τοῦτο φαίνεται ἀπὸ τὴν διαθήκην τὴν ὁποία ἐπισυνάπτων ἐσωκλείστως, νομίζω περιττόν νὰ εἶπω περὶ πλέον πρὸς ὑποστήριξιν τῶν δικαιωμάτων μου.

Τὸ Σχολεῖον δὲν ἔχει ἄλλον τίτλον παρά τὴν διαθήκην ταύτην ὅθεν εἶναι φανερόν ὅτι ἅμα πράξει παρά τὴν διαθήκην, δίκαιον κανέν δὲν ἔχει ἢ διαθήκη δὲν δίδει δίκαιον εἰς τὸ Σχολεῖον νὰ λάβῃ τὰ κτήματα ἐνόσω ἐγὼ ζῶ, ἀλλ' ἀφοῦ πρῶτον ἐγὼ ἀποβιώσω.

Ἡ πρᾶξις λοιπὸν τοῦ Ἐπάρχου ἦτον παράνομος καὶ ἄν, ὡς λέγει, διετάχθη οὕτω ἀπὸ τὴν Γραμματείαν, ταύτην, φαίνεται ὅτι ἔγινε διότι δὲν ἐπληροφόρησε τὴ Γραμματείαν περὶ τῶν πραγμάτων πρεπόντως, καθὼς ἦτον καθῆκον του νὰ πράξῃ.

Παρακαλῶν δὲ τὴν Σ(εβαστήν) ταύτην Γραμματείαν νὰ μὲ ἀξιῶσιν ταχέως ἀπαντήσεως διὰ νὰ μὴ κατεξοδεύωμαι ἐδῶ εἰς ξένον τόπον.

Τὴν 8 Μαρτίου 1835, Ἀθήναι

Μένω μὲ τὸ προσῆκον σέβας
Εὐπειθέστατος
Νικόλαος Ἰωάννου Ραφέ-
λέτου Σαραντινός.

Ἐπισυνάπτονται τρία ἔγγραφα:

Αον) Διαθήκη τῆς ἀποβιώσασης Φλωρέζας συνταχθείσης παρά τοῦ Δημ. Μνήμονος Ζ. Α. Καμπάνη ὑπ' ἀρ. 11.

Βον) Διαταγὴ τῆς Δημογεροντίας Σίφνου πρὸς ἐμέ Ἰν' ἀποδώσω τὰ ἄνω ρηθέντα κτήματα ὑπ' ἀρ. 729.

Γον) Ἀπάντησις ἐμοῦ πρὸς τὴν Δημογεροντίαν δι' ἧς παραχωρῶν τὰ κτήματα, παραφυλάττω ὅλα μου τὰ δικαιώματα.

Ἐπὶ τῶν περιθωρίων τῆς αἰτήσεως τοῦ Σαραντινοῦ:

Ι'. Διευθύνεται πρὸς τὴν ἐπὶ τῆς δικαιοσύνης Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας διὰ νὰ λάβῃ γνώσιν τῆς ἐνδιαλαμβανομένης ὑποθέσεως καὶ γνωμοδοτήσῃ ἐπιστρέφουσα καὶ τὴν παροῦσαν μετὰ τῶν ἐπισυναπτομένων.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 13 Μαρτίου 1835
Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλ. Γραμμ. τῆς Ἐπικρατείας
(ὑπογραφή)

ΙΙ'. Ἐπιστρέφεται πρὸς τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλῆσ. κλ. Γραμματείαν τῆς Ἐπικρατείας μὲ τὴν παρατήρησιν ὅτι ἂν ἡ ἐπισυναπτομένη ἐνταῦθα διαθήκη εἶναι ὁ μόνος τοῦ Δημοσίου τίτλος εἶναι πρόδηλον ὅτι τὰ ἐν ταύτῃ ἀναφερόμενα κτήματα τῆς κυρίας Φλωρέντζας, ποτέ συζύγου τοῦ Ν.Ι. Σαραντινοῦ μόνον μετὰ τὸν θάνατον τοῦτου δύνανται νὰ εἶναι ὑπὲρ τοῦ ἐν Σίφνω Ἀλληλοδιδασκτικοῦ Σχολείου.

Τὴν 14 Μαρτίου 1835 ἐν Ἀθήναις
Ὁ Ἐκπληρῶν ἔργα Γραμματέως
ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης
(Τ.Σ.) Γ. Πραϊδης.

ΙΙΙ'. Διευθύνεται πρὸς τὸν Νομάρχην Κυκλάδων διὰ νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψιν τὴν ὀπισθεν γνωμοδοτήσιν τῆς ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης Γραμματείας τῆς Ἐπικρατείας καὶ ἐνεργήσῃ συμμορφούμενος μὲ αὐτήν, ὅ,τι ἐκ τῶν καθηκόντων του, ἐπὶ ἐπιστροφῇ τῆς παρούσης.

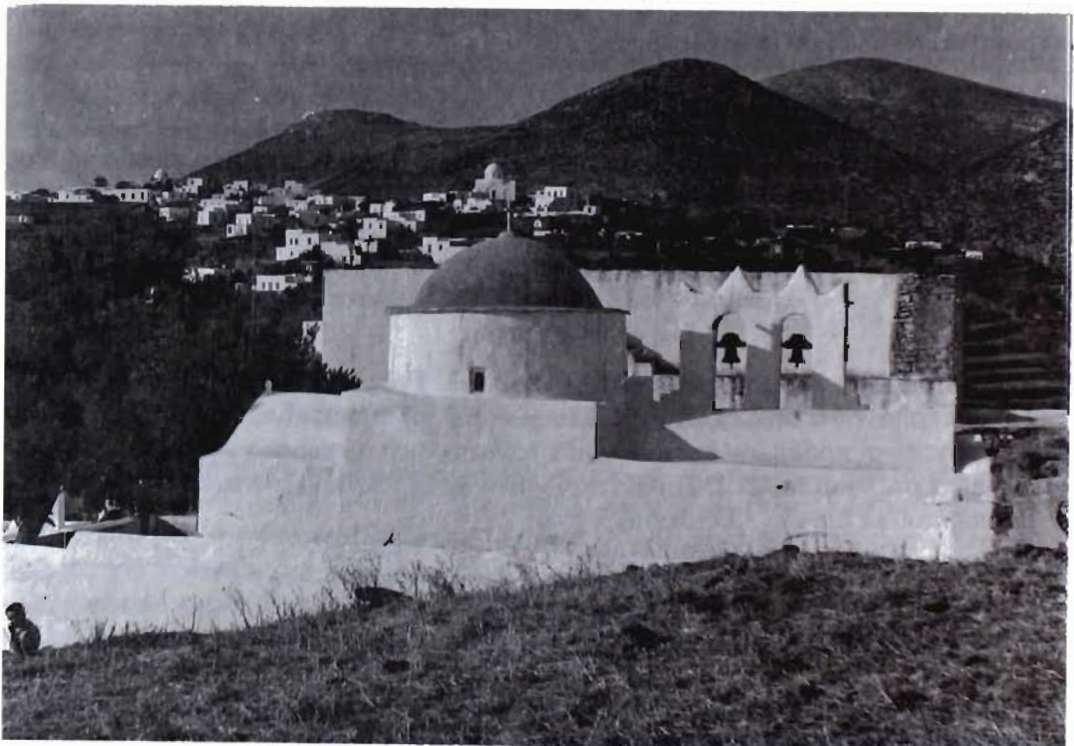
Ἄρ. 1935
Ἐν Ἐρμουπόλει τήν
15 Ἀπριλίου 1835

Πρός τήν ἐπί τῶν Ἐκκλησιαστικῶν
κτλ. Βασιλικήν Γραμματεῖαν τῆς Ἐπικρατείας

Περί τῶν ἀφιερωθέντων εἰς τήν Σχολήν Σίφνου κτημάτων παρά τῆς Φλουρᾶς Σαραντινοῦ

Ἐπιστρέφων εἰς τήν Βασ. Γραμματεῖαν τήν ἀπό 20 Μαρτίου διεύθυνσιν τῆς Βασ. Γραμματείας, νομίζω χρέος μου νά ἀναφέρω συγχρόνως ὅτι κατά τό πνεῦμα τῆς ὑπ' ἀριθ. 7099 ἐκδοθείσης Διαταγῆς τῆς ἡ Νομαρχία διέταξεν ἕκτοτε τόν Ἐπαρχον ν' ἀφήσῃ εἰς τήν κατοχήν τοῦ συζύγου τῆς ἀποθανούσης Φλουροῦς Σαραντινοῦ τά πρὸς τήν Σχολήν Σίφνου ἀφιερωθέντα παρ' αὐτῆς κτήματα, ἀπαγορευθόντων μόνον τήν πώλησιν αὐτῶν.

Εὐπειθέστατος
Ὁ Νομάρχης τῶν Κυκλάδων
Σ. Σκοῦφος

Τό σιμωνοπετρίτικο μετόχι τοῦ Ἁγίου Ἀρτεμίου στήν Ἀπολλωνία, ὅπου στεγάσθη-
κε τό Ἀλληλοδιδασκτικό Σχολεῖο.

ΑΝΘΙΜΟΣ ΛΑΔΟΠΟΥΛΟΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΒΕΛΙΓΡΑΔΙΟΥ (Ἡ τά προβλήματα μιᾶς βιογραφίας)

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Ἡ γνωστή βιογραφία τοῦ ποτέ μητροπολίτου Βελιγραδίου Ἀνθίμου Λαδοπούλου, τοῦ Σιφνίου^(α), δημιουργεῖ, ἐκτός ἀπό ἐρωτηματικά, καί τήν ἐντύπωση ὅτι ἔχει βασισθεῖ σέ ὑποθέσεις καί ὄχι σέ ἱστορικές μαρτυρίες.¹ Τοῦτο ὀφείλεται, κατά τήν ἀποψή μου, στήν ἀπόρριψη τοῦ κειμένου ἱστορικοῦ ἐγγράφου μέ τά βιογραφικά τοῦ Ἀνθίμου (ἔτος γεννήσεως, ἐγγραφή του στή δύναμη τῶν μοναχῶν τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ-Σίφνου, χρόνο συνολικῆς ἐκκλησιαστικῆς προσφορᾶς κ.ἄ.),² ἐπειδή αὐτά δέν συνταιριάζουν μέ ὅμοια τῆς, ἐπί τοῦ τάφου του, ἐπιγραφῆς. Ἡ ἐν λόγῳ ἐπιγραφή (βλ. φωτογραφία στή «Σιφνιακά», Β'/II', σελ. 71), μολονότι περιέχει σημαντικό σφάλμα καί ἀσάφεια στή διατύπωσή της, ἐν τούτοις, μέ τό αἰτιολογικό ὅτι ἔχει διατυπωθεῖ σέ λόγια γλῶσσα, θεωρήθηκε ὡς ἡ μόνη ἀξιόπιστη³, χωρίς νά ἐξετασθεῖ τό ἐνδεχόμενα νά περιέχει ἀνακρίβειες ἢ ὑπερβολές, ὅπως φαίνεται ὅτι περιέχει. Πράγματι, ἐνῶ ὁ συντάκτης τοῦ κειμένου της ἐμφανίζεται ὡς ἀπόλυτος γνώστης λεπτομερειῶν τοῦ βίου τοῦ Ἀνθίμου, ὅπως λ.χ. ὅτι αὐτός ἐξῆσε 93 ἀκριβῶς χρόνια (καί ὄχι 92 ἢ 90), ἢ ὅτι μέχρι τῆς, κατά τό 1831, παραιτήσεώς του ἀπό τό θρόνο τοῦ Βελιγραδίου, προσέφερε ἐκκλησιαστικές ὑπηρεσίες ἐπί 41 συναπτά ἔτη (καί ὄχι λ.χ. ἐπί 40), στή σειρά διαπομπάνσεως ἀπ' αὐτόν τῶν ἐπισκοπῶν, κάνει τό σοβαρό σφάλμα νά τόν τοποθετεῖ πρῶτα στήν ἐπισκοπή Λοφτσοῦ, «εἶτα δέ Βρέτσης» καί Βελιγραδίου, γεγονός πού κλονίζει τό ἀξιόπιστο τῶν γνώσεών του περί τοῦ Ἀνθίμου, ἀφοῦ, ὅπως εἶναι ἀπόλυτα διακριβωμένο, στή μητρόπολη Βελιγραδίου ἐξελέγη ἀπό ἐπίσκοπος Λοφτσοῦ καί ὄχι Βράτσας.⁴ Ὁ ἰσχυρισμός ὅτι τό προθύστερο τῆς σειρᾶς τῶν ἐπισκοπῶν ὀφείλεται στή λόγια διατύπωση τῆς ἐπιγραφῆς θά εἶχε ἀξία ἂν ἦταν ἀποδεδειγμένο ὅτι ὁ Ἀνθίμος διετέλεσε καί ἐπίσκοπος Βράτσας, πρᾶγμα πού δέν ἀπεδείχθη, οὔτε ἀποδεικνύεται.

(α) Τά «Σιφνιακά» εὐρίσκονταν ὑπό ἐκτύπωση δταν περιήλθε σέ γνώση μου τό βιβλίον τοῦ κ. Ἰωάννη Α. Παπανδριανοῦ, *Οἱ Ἕλληνες ἀπόδημοι στίς Γιουγκοσλαβικές χώρες (18ος-20ος αἰ.)*, Θεσσαλονίκη 1993, σελ. 106, 109, ὅπου ὁ Ἀνθίμος ἀναφέρεται ὡς Ἀνδριος. Τήν πληροφορία ἀντλήσῃ ὁ συγγραφέας ἀπό τά ἔργα τῶν St. Stanjević, *Ὁ Μητροπολίτης Βελιγραδίου Ἀνθίμος*, στό *Norodna Enciklopedija Srpsko-Hrvatso-Slovnpačka*, Κηζ' 1, Zagreb χ.χρ. σελ. 64, P. Svabić, *Ὁ Ἀνθίμος, μητροπολίτης Βελιγραδίου (1827-1831) στίς ἐπιστολές του πρὸς τὸν κνέζο Milos*, *Glasnik pravoslavnne crkve*, ἔτ. 1903, σελ. 494 κ.ἔπ. καί Djoko Shjerpcević, *Ἱστορία τῆς σερβικῆς ὀρθόδοξης ἐκκλησίας*, Κηζ' 2, München 1966, σελ. 339, 342-346. Στά ἐν λόγῳ συγγράμματα δέν μπορῶ νά προστρέξω λόγω ἀγνοίας τῆς γλώσσας. Ἡ πληροφορία ὅμως ὅτι ὁ Ἀνθίμος ἦταν ἀπό τὴν Ἀνδρο, φαίνεται ὅτι δέν εἶναι σωστή.

1. *Φιλαρέτου Ἀπ. Βιτάλη*, ἀρχιμ., *Ὁ Σίφνιος μητροπολίτης Βελιγραδίου-Σερβίας Ἀνθίμος*, περιοδ. «Κμωλιακά», ἐν Ἀθήναις 1975, τόμ. Ε', σελ. 340-356. Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, *Ἱστορία τῆς Σίφνου*, Ἀθήναι 1990, σελ. 201. Τοῦ ἰδίου, *Ἱερά Πατριαρχική καί Σταυροπηγιακή Μονή τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ «ἐπί τοποθεσία τῶ λόφου τοῦ ὑψηλοῦ τῶν βουνῶν» τῆς Σίφνου*, περιοδ. «Σιφνιακά», Ἀθήναι 1992, τόμος Β'/II, σελ. 55 καί 69 ἐπ.

2. *Βιτάλη*, δ.π.π., σελ. 342, ὑποσ. 1.

3. Αὐτόθι.

4. *Καλλινίκου Δελικάνη*, Ἀρχιμ., *Τά ἐν τοῖς κώδιξι τοῦ Πατριαρχικοῦ Ἀρχιεπιφιλ. σωζόμενα ἐγγραφα (Ρωσσίας, Βλαχίας καί Μολδαβίας, Σερβίας, Ἀχριδῶν καί Πικτιοῦ)*, ΚΠολις 1905, τόμ. Γ', σελ. 741.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει, ἔγινε δεκτό, βάσει τῶν στοιχείων τῆς ἐπιγραφῆς, ὅτι προσέφερε ὑπηρεσίες «ἐν ἔτεσιν ἑννέα πρὸς τοῖς πενήκοντα», δηλ. ἐπὶ 41 ἔτη, πού ἀρχισαν τὸ 1790 (παραίτηση τὸ 1831-41 ἔτη=1790). Τότε, ἱερομόναχος πλέον τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ καὶ χειροτονημένος πρεσβύτερος, μετέβη, ὅπως ἀναφέρεται, χωρὶς ἀποδεικτικά στοιχεία, στὴν ΚΠολη καὶ μάλιστα κατόπιν προσκλήσεως τοῦ συμπολίτου του μητροπολίτου Βάρνας Φιλοθέου, ὁ ὁποῖος τὸν προσέλαβε ὡς πρωτοσύγκελλόν του!⁵ Ἀκολουθῶς, ὅταν ὁ Φιλόθεος ἐπέτυχε τὴ μετάθεσή του στὴ Μητρόπολη Τορνόβου (στὴν ὁποία ὁμως παρέμεινε ἐπὶ ἑννέα μόνο μῆνες, ἀπὸ 12ης Φεβρουαρίου μέχρι 23ης Ὀκτωβρίου 1797), ὁ Ἄνθιμος ἀκολούθησε τὸν προστάτη του στὸ Τόρνβο. Τότε συνέπεσε, ὅπως ἀναφέρεται (πάντοτε χωρὶς ἀποδείξεις), νὰ χηρεύσει ἢ, ὑπὸ τὴν δικαιοδοσία τοῦ μητροπολίτου Τορνόβου, ἐπισκοπὴ Βράτσας. Σ' αὐτὴν, κατόπιν αἰτήσεως τοῦ Φιλοθέου καὶ χορηγήσεως πατριαρχικῆς ἐγκρίσεως περὶ ἐκλογῆς νέου ἐπισκόπου, προωθήθηκε ὁ Ἄνθιμος μὲ χειροτονία του σὲ ἀρχιερέα σὲ ἡλικία 38 ἐτῶν.⁶ Παρὰ τὴν ἀπομάκρυνση τοῦ Τορνόβου Φιλοθέου, ὁ Ἄνθιμος παρέμεινε ἐπίσκοπος Βράτσας μέχρις ὅτου, «καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα» περὶ τὸ 1804, ἐπέτυχε τὴ μετάθεσή του στὴν ἐπισκοπὴ Λοφτσου, τῆς ἰδίας μητροπολιτικῆς περιφερείας.⁷ Ἀπὸ αὐτὴν, τελικὰ, ἐξελέγη τὸν Μάρτιο τοῦ 1827 μητροπολίτης Βελιγραδίου.

Ἐκτός ἀπὸ τὴν τελευταία αὐτὴ προαγωγή, οἱ λοιπές, κατὰ τ' ἀνωτέρω, παραδοχές δὲν ἔχουν κανένα ἀπολύτως ἱστορικὸ ἔρεισμα.

Κατὰ τὰ ἐπίσημα στοιχεία τῶν πηγῶν, δηλ. τοὺς Κώδικες τοῦ Οἴκουμενικοῦ Πατριαρχείου:

1) τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1800 ἄ ν ὠ ν υ μ ο ς ἐπίσκοπος Βράτσας τιμωρήθηκε μὲ ἀργία, τρία δὲ χρόνια ἀργότερα, τὸν Σεπτέμβριο τοῦ 1803, ὑπέβαλε τὴν παραίτησή του.⁸

2) Τὸ 1804 παραχωρήθηκε στὸν τότε μητροπολίτη Τορνόβου πατριαρχικὴ ἐγκριση νὰ προέλθει σὲ ἐκλογή καὶ χειροτονία νέου ἐ π ι σ κ ὸ π ο υ Β ρ ᾶ τ σ α ς, στὴ θέση τοῦ ἀνωτέρω παραιτηθέντος.⁹

Αὐτές εἶναι οἱ μόνες καὶ ἐπίσημες μαρτυρίες τῆς ἐποχῆς αὐτῆς χωρὶς κᾶν ἀναφορά στὸ ὄνομα τοῦ Ἄνθιμου. Χρησιμοποιήθηκαν ὁμως ὡς παραπλήσια στοιχεία, προκειμένου νὰ προσδιοριστοῦν:

α) ἡ ἀνάδειξή του σὲ ἐπίσκοπο Βράτσας τὸ ἔτος 1797 (βοηθούσης πρὸς τοῦτο καὶ τῆς συμπτωματικῆς παρουσίας στὴν ἔδρα τῆς μητροπόλεως Τορνόβου τοῦ Σιφνίου Φιλοθέου),¹⁰ ὥστε νὰ καλυφθεῖ ἡ σχετικὴ ἀναφορὰ τῆς ταφικῆς ἐπιγραφῆς, ὅπως καὶ ἡ, κατ' αὐτὴν, ἡλικία του τῶν 93 ἐτῶν (ἀποβίωση τὸ 1852-93=1759 ἔτος τῆς γεννήσε-

5. Βιτάλη, ὁ.π.π., σελ. 343.

6. Βιτάλη, ὁ.π.π., σελ. 344, Συμεωνίδη, ὁ.π.π., σελ. 55.

7. Βιτάλη, ὁ.π.π., σελ. 345.

8. *Μητροπ. Σάρδεων Γερμανοῦ*, Ἐπισκοπικοὶ Κατάλογοι τῶν ἐπαρχιῶν τῆς βορείου Θράκης καὶ ἐν γένει τῆς Βουλγαρίας ἀπὸ τῆς ἀλώσεως καὶ ἐξῆς, περιοδ. «Θρακικά», ἐν Ἀθήναις 1937, τόμος ὄγδοος, σελ. 135.

9. Αὐτόθι.

10. Τοῦ μητροπολίτου Τορνόβου Ματθαίου «ἐξωσθέντος καὶ ἀπομακρυσθέντος τῆς ἐπαρχίας ταύτης καὶ ὑπερορίου γενομένου δι' ὑψηλοῦ βασιλικοῦ προσκυνητοῦ ὀρισμοῦ καὶ ἀπελαθέντος τέλεον τῆς ἀγιωτάτης ταύτης μητροπόλεως καὶ τελευταῖον δι' ὑψηλῆς προσκυνητικῆς ἀποφάσεως ἐπιταχθέντες ἐλθεῖν εἰς ἐν ἐπὶ ἐκλογῇ ἑτέρου ἀρμοδίου προσώπου εἰς ἀποκατάστασιν ἐν τῇ χηρευούσῃ ταύτῃ ἐπαρχία...» ἐξελέγη (Φεβρ. 1797) «ὁ πανιερ. μητροπ. Βάρνης κύρ Φιλόθεος». Ἡ ἐκλογή τοῦ Σιφνίου Φιλοθέου ἔγινε «τῶ μὲν τρόπῳ ἐκκλησιαστικῶς-διὰ κανονικῶν γάρ ψήφων καὶ συνοδικῆς ἐκλογῆς-τῇ δὲ αἰτία οὐκ ἐκκλησιαστικῶς, οὐδὲ κατὰ τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν· οὔτε γάρ τεθνεῶς ἦν, οὔτε παραιτησάμενος, οὔτε καθαιρέσει ἐπ' ἐγκλήμασιν ὑποβεβλημένος ὁ προκατόχος...». Ὅταν ὁμως «θεία εὐδοκία διελύθησαν αἱ κατὰ τῆς ἐκείνου ἱερότητος διαβολαί... οἰκτω καμφθέντες οἱ πολυχρόνιοι ἡμῶν αὐθένται ἐπ'

ως του).¹¹ Τοῦτο δέ γιατί, ἂν εἶχε γεννηθεῖ ἀργότερα, λ.χ. κατά τό ἔτος 1771, σύμφωνα μέ τά στοιχεῖα τοῦ ἐγγράφου πού ἐξ ἀρχῆς ἀπερρίφθη ὡς ἀναξιόπιστο, ἡ δικαιολόγησις τῆς ἀναδείξεώς του σέ ἀρχιερέα τό 1797 θά ἦταν ἀδύνατη γιά κανονικούς λόγους (ἀνεπίτρεπτο χειροτονίας κληρικοῦ σέ ἐπίσκοπο ἀνευ συμπληρώσεως τοῦ 30οῦ ἔτους τῆς ἡλικίας του).

β) ἡ μετάθεσις του τό 1804 στήν ἐπισκοπή Λοφτσοῦ, μέ τό αἰτιολογικό ὅτι τότε ἐξελέγη νέος ἐπίσκοπος Βράτσας στή θέση πού, ὑποτίθεται, κατεῖχε μέχρι τότε ὁ Ἄνθιμος.

Ἡ ἀνωτέρω περίπλοκη συλλογιστική δέν παρέχει λύσεις στά βιογραφικά προβλήματα τοῦ πρώην Βελιγραδίου. Κρίνεται λοιπόν σκόπιμη, ἐπ' εὐκαιρία τῆς ἀνευρέσεως καί ἄλλων, ἀνεκδότων, ἐγγράφων περί τῆς ἐν λόγω προσωπικότητος, ἡ ἐπανεξέτασις τοῦ συνόλου τῶν, περί αὐτῆς, πληροφοριῶν ἐπί διαφορετικῆς ὁμῶς βάσεως. Αὐτῆς τῶν ἱστορικῶν ἐγγράφων, μέ θεώρησις τοῦ κειμένου τῆς ταφικῆς ἐπιγραφῆς ὡς ἀνακριβοῦς ἢ ὑπερβολικοῦ λόγῳ ἐπιθυμίας τοῦ συντάκτου του νά προσδώσει ἰδιαίτερη αἴγλη στό πρόσωπο τοῦ ἀποβιώσαντος, ὁ ὁποῖος δέν τήν εἶχε κἄν ἀνάγκη.

ἐκεῖνω, ὡς παρ' ἀξίαν δυστυχῆσαντι, ἠλέησαν δι' ὑψηλοῦ αὐθις βασιλικῆς προσκυνητοῦ ὀρισμοῦ, ἀποβληθῆναι μέν τῆς ρηθείσης μητροπόλεως Τορνόβου τόν εἰρημένον κύρ Φιλόθεον, ἀποκατασταθῆναι δ' αὐθις ἐπ' αὐτῆ τόν προρρηθέντα κύρ Ματθαῖον.», ἐν ἔτει σωτηρίῳ 1797 Ὀκτωβρίου κγ'. [*Μητροπ. Σάρδεων Γερμανοῦ*, ὁ.π.π. σελ. 181-182]. Ἡ ἐκλογή τοῦ Φιλοθέου, κατά τόν ἀνωτέρω ἀνώμαλο τρόπο, ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμή τῆς ὀλιγόμηνης παραμονῆς του στόν θρόνο τῆς μητροπόλεως Τορνόβου, μέ ἀποκατάστασις τοῦ προκατόχου του Ματθαίου.

11. *Βιτάλη*, ὁ.π.π., σελ. 355, σημ. 1.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1ο

ΤΑ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΒΑΣΕΙ ΙΣΤΟΡΙΚΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ

1. Τά ιστορικά έγγραφα.

Ιστορικά έγγραφα χαρακτηρίζονται πίνακες καί καταστάσεις ή κατάλογοι που έχουν συνταχθεί πρό του θανάτου του Άνθιμου καί μάλιστα άμέσως μετά την έπιστροφή του στη Σίφνο, μετά την, κατά τό έτος 1831, παραίτησή του από τόν θρόνο του Βελιγραδίου. Κατά χρονολογική τάξη καί κατ' άποσπάσματα έχουν ως εξής:

α) Πίνακας 13ης Ίουνίου 1834¹²

– Ίωσήφ Λαδόπουλος, ιερομόναχος, Σίφνιος, έτών 65. Διαμονή 51 έτη,¹³ κουρά 50.

– Άνθιμος ιερομόναχος, άδελφός του, Σίφνιος, έτών 63. Διαμονή 48 έτη, κουρά 48. Από τό 1797 έτος περιήλθε διάφορα της Τουρκίας μέρη. Είς τό διάστημα της άποδημίας του άπήλαυσε την μητρόπολιν του Βελιγραδίου. Έπιστρέψας δέ κατά τό έτος 1832 είς την Μονήν ταύτην μέ μεγάλην, ως λέγουν, χρηματικήν κατάστασιν, άνεκαίνισε δι' ίδιας αυτού δαπάνης την έκκλησίαν του Άγίου Άθανασίου μετονομάσας αυτήν τά "Άγια των Άγίων. Πρός δέ περιετοίχισε τό μετόχιον καί ώκοδόμησεν διάφορα κελλία» κλπ.

(Ο πίνακας ύπογράφεται από τόν έπαρχο Μήλου).

β) Κατάλογος της 20ης Ίανουαρ. 1836.¹⁴

– Άνθιμος Λαδόπουλος, Σίφνιος, ηλικίας 64 έτών, βαθμός άρχιερεύς. Έποχή εισόδου είς τό μοναστήριον τό 1832.¹⁵

– Ίωσήφ Λαδόπουλος, Σίφνιος, έτών 66, ιερομόναχος. Έποχή εισόδου 1782.

(Ο κατάλογος ύπογράφεται από τό ήγουμενοσυμβούλιο του Προφ. Ήλιου)

Βάσει των άνωτέρω στοιχείων (α' καί β'), ό Άνθιμος γεννήθηκε τό έτος 1771 καί ό άδελφός του Ίωσήφ κατά τό 1769. Ο δεύτερος εισήλθε στη μονή του Προφήτου Ήλιου τό 1782 καί έλαβε τό σχήμα του μοναχου τό 1784, ένω ό Άνθιμος τό 1786 (είσοδος-σχήμα).¹⁶

12. «Σιφνιακά», Β'Π', σελ. 40. Παρόμοιο κατάλογο, μέ μικρές λεκτικές διαφορές, έχει δημοσιεύσει ό κ. Βιτάλης, ό.π.π. σελ. 342-343, όμως χωρίς «τά όνόματα των άπόντων μοναχών».

13. Η λέξη ή όρος «διαμονή», έκτός από την έννοια της παραμονής στη μονή, σημαίνει καί τη συνεχή ύπαγωγή στη δύναμη των μοναχών της, άκόμη καί αυτού που επί χρόνια άπουσίαζε καί έκτός αυτής της Σίφνου.

14. Έχει δημοσιευθεί στα «Σιφνιακά», Β'Π', σελ. 41-42.

15. Λόγω της μακράς άπουσίας του από τη Μονή φαίνεται ότι άνεγράφη ως έτος εισόδου τό έτος της έπανόδου του σ' αυτήν, δηλ. τό 1832. Μήπως κατ' άξίωσιν του ίδιου, που προετοιμάζε την έγκατάστασή του στην Άπολλωνία καί μεταβίβαση της περιουσίας του σε τρίτους που θά τον γηροκομούσαν; (Βλ. Κεφάλαιο Β')

16. Κατά τόν α' πίνακα, έτους 1834, ό Άνθιμος αναφέρεται 63 έτών, ότι δηλ. έγεννήθηκε τό έτος 1771 (=1834-63). Άλλά καί κατά τόν κατάλογο β', που καταστρώθηκε την 20η μόλις ήμέρα του Ίανουαρίου 1836, ό πρ. Βελιγραδίου φερόμενος έτών 64, έγεννήθηκε καί κατ' αυτόν τό 1771, αν αφαιρέσουμε τίς 20 ήμέρες του 1836 καταστρώσεως του καταλόγου (1835-64=1771).

γ) Κατάσταση τής 22 Νοεμ./4 Δεκ. 1838.¹⁷

Ἡ κατάσταση αὐτή, πού ἐπιγράφεται «περί τῶν ἐν Ἑλλάδι εὕρισκομένων ἀρχιερέων», ἔχει καταρτισθεῖ, βάσει διαφόρων πληροφοριῶν, ἀπό τόν Γ. Γλαράκη. Σ' αὐτήν καταγράφονται, ἐκτός τῶν ἄλλων, καί οἱ δύο Σίφνιοι πρῶην Μητροπολίτες Βιδύνης Παῖσιος καί Βελιγραδίου Ἄνθιμος, «ἡλικίας 70 χρόνων» καί οἱ δύο, δηλ. γεννηθέντες τό 1768.

δ) Πίνακας, ἀνευ χρονολογίας, μέ τόν τίτλο «Ἀρχιερεῖς ἐλθόντες ἐπί τῆς Ἐπαναστάσεως ἐξωθεν»,¹⁸ στόν ὁποῖο ἀναφέρεται γιά τόν Ἄνθιμο: «Βελιγραδίου, Σίφνιος, προβιβασθεῖς ἀπό Λοφτσου, ἐπισκοπῆς τοῦ Τορνόβου τῶ...»,¹⁹ ἐλθών εἰς τήν Ἑλλάδα τῶ 1831 καί διαμένων εἰς τήν πατρίδα του Σίφνον, ὁ π ε ρ γ η ρ ο ς καί πλουσιώτατος, παιδείας καί διαγωγῆς ἀγνώστου».

Ἀπό τίς ἀνωτέρω πληροφορίες εἶναι ἀδύνατος ὁ προσδιορισμός τοῦ ἔτους γεννήσεως τοῦ Ἄνθιμου, ἐάν μάλιστα σ' αὐτές προστεθεῖ καί ἐκείνη τῆς ἐπιτύμβιας ἐπιγραφῆς πού τόν φέρει γεννηθέντα τό ἔτος 1759. Ἐξ αὐτῶν, ὡς πλέον ἀξιόπιστες, θά μπορούσαν νά θεωρηθοῦν οἱ δύο συγκλίνουσες πρὸς τό ἔτος 1771 μαρτυρίες α' καί β'. Τοῦτο δέ γιὰτί στηρίζονται σέ στοιχεῖα πού ἐχορήγησε ἡ μονή τῆς μετανοίας του ἀπό τίς εὕρισκόμενες σ' αὐτήν πηγές (μοναχολόγιο ἢ ἄλλα κείμενα), ἢ, ἀκόμη, καί ὁ ἴδιος ὁ Ἄνθιμος, ὁ ὁποῖος κατὰ τήν ἐποχή αὐτή ἐξακολουθοῦσε νά παραμένει στόν χῶρο τῆς.

Στήν παρούσα μελέτη θά θεωρηθεῖ ὡς ἔτος γεννήσεώς του τό 1771 προκειμένου νά ἐξετασθοῦν τά ἤδη περιγραφέντα προβλήματα ἐπί ἄλλης βάσεως καί μέ παράλληλη χρησιμοποίηση τῶν στοιχείων τῶν δημοσιευομένων στό παράρτημα ἐγγράφων.

2. Ἡ ἱερομοναχική πορεία.

Ὁ Ἄνθιμος Λαδόπουλος «μονάσας ἐκ παιδικῆς ἡλικίας»²⁰ στή Μονή τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ (ἀπό 15 ἐτῶν, κατὰ τίς μαρτυρίες τῶν πινάκων, μέ εἰσοδό του τό ἔτος 1786) καί «ἱερωθεῖς εἰς τό αὐτό Μοναστήριον εἰς ἡλικίαν 25 ἐτῶν»,²¹ (δηλ. τό 1796), «ἀνεχώρησεν (τό 1797, κατὰ τά ἐγγραφα)²² εἰς τήν Μικράν Ἀσίαν φέρων λείψανα τοῦ ἰδίου (μοναστηρίου), ὅπου ἐσύναξεν ἀρκετά ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἱεροῦ τούτου Καταστήματος». ²³ Δέν ἐπῆγε δηλαδή κατ' εὐθείαν στήν ΚΠολη, ἀλλά περιῆλθε πρῶτα διάφορα μέρη τῆς Μ. Ἀσίας, ἀγνωστο ἐπί πόσο διάστημα, συγκεντρώνοντας ἐλεημοσύνες ὑπέρ τῆς Μονῆς του. «Ἐκεῖθεν δέ, μεταβὰς εἰς τήν Κωνσταντινούπολιν, ἀρχιεράτευσε»²⁴, συμπυκνώνει τήν πορεία του μία ἀπό τίς νέες μαρτυρίες, ἄλλη δέ ἀπ' αὐτές δηλώνει ὅτι «διά χρηματικῶν μέσων κατόρθωσε νά γίνῃ πρῶτον ἐπίσκοπος καί τελευταῖον Μητροπολίτης Βελιγραδίου»,²⁵ στήν ἐπιδίωξη τοῦ συντάκτη τῆς νά τονίσει ὅτι τοῦτο ἐπέτυχε ὁ Ἄνθιμος μέ τά, ὑπέρ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, συναχθέντα χρήματα κατὰ τήν πορεία του στή Μ. Ἀσία.

Ἡ δευτέρα αὐτή μαρτυρία δέν εἶναι ἀναξιόπιστη, γιὰτί τότε συνέβαιναν, πράγματι παρόμοιες καταλήψεις ἀρχιερατικῶν ἐδρῶν, ὅχι ὁμως μέ τήν ἐννοια τῆς ἐξαγορᾶς

17. Γεν. Ἀρχαῖα Κράτους, «Ἀρχεῖο Ἐπιτροπῆς Ἐκκλησ. Ταμείου», φάκ. L 12.

18. Γ.Α.Κ., Αὐτόθι, φάκ. L 8.

19. Δυστυχῶς δέν ἀναγράφεται τό ἔτος.

20. Ἐγγραφο Παράρτηματος Νο 1 καί 2.

21. Αὐτόθι.

22. «Σιφνιακά», Β'/Π', σελ. 40.

23. Ἐγγραφο Νο 1.

24. Αὐτόθι.

25. Ἐγγραφο Νο 2.

τους, ἀλλ' ἀναλήψεως τῶν χρεῶν ἐπισκοπῶν καὶ μητροπόλεων, τὰ ὅποια εἶχαν ὀδηγήσει τοὺς προκατόχους σέ παραίτηση ἢ ἀπομάκρυνσή τους ἀπὸ τοὺς θρόνους. Τὰ ἐν λόγῳ χρέη ἀνέρχονταν, συνήθως, σέ σεβαστὰ χρηματικά ποσὰ καὶ ὁ ἰσχυρισμὸς ὅτι ὁ Ἄνθιμος κατέλαβε τὴν ἐπισκοπικὴ ἔδρα μόνο μὲ τὰ χρήματα πού εἶχε συναῖξει ὑπὲρ τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, κατὰ τὴν πορεία του στὴ Μ. Ἀσία, κρίνεται ὑπερβολικός. Διαφορετικὰ πρέπει νὰ θεωρηθεῖ ὅτι, μέχρι τῆς ἀναδειξέως του σέ ἀρχιερέα, ἡ ἐν λόγῳ πορεία διήρκεσε ἐπὶ πολλὰ χρόνια. Καὶ μᾶλλον τοῦτο συνέβη, ὅμως ὄχι μόνο μὲ τὴν περιφορά τῶν ἁγίων λειψάνων πού ἔφερε μαζί του συγκέντρωσε μεγάλο χρηματικὸ ποσόν, ἀλλὰ μὲ παράλληλη προσφορά ἱερατικῶν καὶ ἄλλων πνευματικῶν ὑπηρεσιῶν, ὅπως λ.χ. διδασκαλικῶν, σέ διάφορες ἐπαρχίες.²⁶ Ὑπάρχουν σοβαρὲς ἐνδείξεις ὅτι ὁ Ἄνθιμος, ἀπὸ τὴν ΚΠολη, κατευθύνθηκε στὴ Βουλγαρία καί, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα, στό Τόρνοβο. Τοῦτο φανερώνουν σημειώσεις ἐπὶ ἐκκλησιαστικῶν βιβλίων, τὰ ὅποια ἔφερε μαζί του στὴ Σίφνο, μετὰ τὴν παραίτησή του ἀπὸ τὴν ἐνεργὸ ὑπηρεσία. Ἐπὶ τριῶν μηνῶν, πού διασώζονται στὴ Μονὴ Ἁγίου Ἰωάννου Θεολόγου Μογκου,²⁷ σημειώσεις βεβαιώνουν ὅτι ἀνῆκαν στὴν ἐκκλησία τῆς Παναγίας Κάτω Μαχαλά Τορνόβου· ἓνα ἀπὸ αὐτὰ ὅτι εἶχε ἀγορασθεῖ «ἐν ἡμέραις τοῦ πανερωτάτου μητροπολίτου ἁγίου Τορνόβου κύρ Καλλίνικου» καὶ ἀκολουθῶς περιῆλθε στὴν κυριότητα τοῦ Ἄνθιμου. Βραδύτερα σημειώθηκε ἐπ' αὐτοῦ: «τοῦ ἁγίου πρόην μπεληγαδίου 1836». Ἀκόμη, ἐπὶ δύο κακοποιημένων μηνῶν καὶ ἐνός εὐαγγελίου, πού εὑρίσκονταν τὸ 1962 στό ἱερό βῆμα τοῦ ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτήρος, εἶδα καὶ ἐπῆρα φωτογραφίες²⁸ τῶν ἐπομένων σημειώσεων:

α) Ἐπὶ μηναίου τοῦ Μαΐου, στό ὀπίσθιο λευκὸ φύλλο, ἡ ὑπογραφή, σέ μονοκοτυλιά, «ὁ πρῶην Βελιγαδίου Ἄνθιμος». Κατωτέρω, «Μιμηταί ἐσταί...» καὶ «Ν.Α. Πρόκος. 13-4-(18)98».

β) Ἐπὶ μηναίου τοῦ Ὀκτωβρίου, στό ὀπίσθιο λευκὸ φύλλο, ὁμοια ὑπογραφή τοῦ Ἄνθιμου καὶ «Δανιήλ ἱεροδιάκων».

γ) «Θεῖον καὶ ἱερὸν Εὐαγγέλιον... Ἐνετίησιν, παρὰ Νικολάω Γλυκεῖ τῷ ἐξ Ἰωαννίνων 1818». Στό κάτω περιθώριο τοῦ ψευδοτίτλου ἡ σημείωση: «Ἰωσήφ ἱγούμενος τῆς γαλόζενας μοναστήρι του ἁγίου Γεοργίου».

Στό ὀπίσθιο μέρος τοῦ ψευδοτίτλου καί, ἐκ τῶν ἄνω πρὸς τὰ κάτω, σέ δέκα σειρές, κείμενο στὴ σερβικὴ γλῶσσα. Στό κάτω δέ περιθώριο, ἀριστερά: «1827 μαρτήου α', μὲ τὸ χάρησε ἓνας ἀπὸ Τούρναβον καλόγερος ἀγάπιος» καί, στὴ συνέχεια, σέ ὄλο τὸ μῆκος τῆς σελίδος: «+ Ἰωσήφ ἱερομόναχος καὶ ἡγούμενος του ἁγίου γεοργίου».

Κατὰ τίς ἀνωτέρω ἐνθυμήσεις, ὁ Ἄνθιμος φαίνεται ὅτι ἀνέπτυξε τίς δραστηριότητές του σέ ἐπαρχίες τῆς Βουλγαρίας καί, ἰδιαίτερα στό Τόρνοβο. Πιθανόν δέ καί στὴ Βράτσα γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἀναγραφή τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως αὐτῆς στὴν ταφικὴ ἐπιγραφή. Ὅχι ὅμως ὡς ἐπίσκοπός της, ἀφοῦ τοῦτο δέν ἀποδεικνύεται ἀπὸ στοιχεῖα τῶν πηγῶν. Ἀντίθετα, ἄλλη μαρμαρικὴ ἐπιγραφή, ἐπὶ τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου Φυρογίων, τὴν ὁποία ἐτοποθέτησε ὁ ἴδιος ὁ Ἄνθιμος, μετὰ τὴν ἀνακαίνισή του

26. Περὶ τοῦ τρόπου πορισμοῦ τῶν οικονομικῶν μέσων διαβιώσεως τῶν μοναχῶν τῶν ἀνδρικῶν μονῶν τῆς Σίφνου, ἀναφέρονται τὰ ἑξῆς: «Μὴ ὄντος τοῦ Μοναστηρίου εἰς κατάστασιν ν' ἀνθέξη εἰς βάρος τῆς κοινοβιότητος, ζῶσιν οὗτοι (οἱ μοναχοὶ) ἰδιορhythμῶς ποριζόμενοι ἕκαστος τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα ἐκ τῶν ἰδίων αὐτοῦ ἔργων. Πολλοὶ τῶν μοναχῶν... μετέβαινον εἰς τὰ μέρη τῆς Τουρκίας, ὅπου τινὲς μὲν μὲ τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα, τινὲς δὲ μετερχόμενοι τὸν ἐφημέριον καὶ ἄλλοι προσκολλούμενοι εἰς τινὰ Ἀρχιερέα, ἐπορίζοντο τὰ πρὸς τὸ ζῆν» (βλ. Σουμεινίδη, Βρυσιανή, 1966, σελ. 41).

27. Βιτάλη, ὁ.π.π., σελ. 343, ὑποσ. 2.

28. Ὁφείλω νὰ σημειώσω ὅτι ὄλα τὰ φωτογραφικὰ στοιχεῖα πού κατέχω ἀπὸ τίς ἔρευνές μου στὴ Σίφνο, τίς χρεωστῶ στὸν ἀείμνηστο συμπολίτη Γιάννη Λεων. Δημητριάδη, πολιτικὸ μηχανικό, ὁ ὁποῖος ἐφωτογράφιζε ὅσα ἐγὼ ἀνεύρισκα, ἐνισχύοντας μ' αὐτὸν τὸν τρόπο τὸ ἔργο μου.

ἀπ' αὐτόν, ἀποκλείει ἀρχιερατική ὑπηρεσία του στή Βράτσα. Ἀναφέρει ἡ ἐπιγραφή: «ΟΡΑΣ Ω ΞΕΝΕ ΤΟΝ ΠΕΡΙΚΑΛΗ ΝΑΟΝ ΤΟΥΤΟΝ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΝΗΓΕΙΡΕ ΑΥΤΟΝ; ΑΝΘΙΜΟΣ Ο ΚΛΕΙΝΟΣ ΠΡΩΗΝ ΛΟΦΤΣΟΥ ΚΑΙ ΒΕΛΙΓΡΑΔΙΟΥ ΑΡΧΗΘΗΤΗΣ... 1833».²⁹

Ὅχι πρῶην Βρέτσης καί Λοφτσοῦ, ἀλλά πρῶην Λοφτσοῦ καί Βελιγραδίου.^(29α) Ἄν εἶχε ποιμάνει καί τή Βράτσα δέν τόν ἐμπόδιζε, φυσικά, τίποτα νά ἀναγράψει καί αὐτήν. (Βλ. καί ὑποσημ. 33, κατωτέρω).

3. Ἐπίσκοπος Λοφτσοῦ.

Ὁ ἐπισκοπικός κατάλογος τῆς ἐπαρχίας Λοφτσοῦ δέν ἀναφέρεται στήν ἐκλογή τοῦ Ἀνθίμου, ἀλλά στήν, ἀπό τήν ἐπισκοπή αὐτή, προαγωγή του στή μητρόπολη Βελιγραδίου τό 1827. Κατά τόν ἐν λόγω κατάλογο:

– Παῖσιου «πρός Κύριον ἐκδημήσαντος καί τό ζῆν ἐκμετρήσαντος» ἐξελέγη (Ἀπρίλιος 1757) «ὁ ὀσιώτατος ἐν ἱερομονάχοις κύρ Ἄ ν θ ι μ ο ς », αἰτήσει τοῦ μητροπολίτου Τορνόβου Θεοφίλου.³⁰ Καί ἀμέσως:

– Ἄ ν θ ι μ ο υ «μετατεθέντος κανονικῶς εἰς τόν ἀγιώτατον θρόνον τῆς μητροπόλεως Βελιγραδίου», ἐξελέγη (Ἰούνιος 1827, ἐπίσκοπος Λοφτσοῦ) «ὁ ὀσιώτατος πρωτοσύγκελλος κύρ Διονύσιος...».³¹

Εἶναι φανερό ὅτι, ὁ ἐκλεγείς τό 1757 ἐπίσκοπος Λοφτσοῦ Ἀνθιμος, δέν εἶναι δυνατόν νά εἶναι ὁ προαχθεῖς τό 1827 σέ μητροπολίτη Βελιγραδίου ὁμώνυμος, ἀλλά διαφορετικό πρόσωπο, ἕνας Ἀνθιμος Β', προφανῶς, ὁ Σίφνιος. Πότε ὁμοῦς ὁ τελευταῖος αὐτός κατέλαβε τόν θρόνο τῆς ἐπισκοπῆς Λοφτσοῦ; Στό ἐρώτημα δέν ὑπάρχει ἀπάντηση ἀπό τίς πηγές καί μόνον ἀπό ἄλλα στοιχεῖα μπορεῖ νά γίνει κάποια προσέγγιση τοῦ ἔτους ἀναρρήσεώς του.

α) Ἐπί τοῦ τέμπλου τοῦ ἱεροῦ ναοῦ Ζωοδόχου Πηγῆς ἢ Παναγίας Μπαροῦ, στήν ὁμώνυμη συνοικία τῆς Ἀπολλωνίας-Σίφνου, ὑπάρχει ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή:

ΙΕΡΟΝ ΚΑΤΑΠΕΤΑΣΜΑ Ο ΕΙΣΟΡΑΕΙΣ ΚΑΤΕΧΡΥΣΩΘΗ ΔΙΑ ΛΑΜΠΡΑΣ ΔΑΠΑΝΗΣ ΚΛΕΙΝΟΥ ΑΝΘΙΜΟΥ ΤΟΥ ΛΟΦΤΖΑΣ ΑΡΧΗΘΥΤΟΥ: 1820.

Δηλαδή, τό ἔτος 1820 ὁ Ἀνθιμος ἦταν ἤδη ἐπίσκοπος τῆς Λοφτσοῦ καί ὑπ' αὐτήν τήν ιδιότητα κατεχρύσωσε, μέ δική του δαπάνη, τό τέμπλο τῆς Παναγίας Μπαροῦ. Μήπως μάλιστα προῆλθε σ' αὐτήν τήν πράξη-δωρεά ἐπ' εὐκαιρία τῆς ἀναδειξέως του σέ ἀρχιερέα. Πρόκειται γιά τήν πιθανότερη ἐκδοχή, πρὸς τήν ὁποία συγκλίνει καί ἡ ἐπομένη μαρτυρία.

β) Κατά τήν ἐπιστροφή του στή Σίφνο, ὁ Ἀνθιμος, ἐκτός ἀπό τὰ ἐκκλησιαστικά βιβλία πού ἤδη ἐμνημονεύσαμε, ἔφερε μαζί του καί διάφορα ἐγγραφα προσωπικῆς καταστάσεως, μεταξύ τῶν ὁποίων καί δύο μεράτια τοῦ σουλτάνου Μαχμούτ II', τὰ ὁποία εὐρίσκονταν τό 1961 στά χέρια τῆς κυρίας Πόπης Δεπάστα, στήν οἰκογένεια τῆς ὁποίας εἶχε περιέλθει καί ἡ κατοικία τοῦ Ἀνθίμου πλησίον τοῦ ναοῦ τοῦ Σωτήρος. Τό δεύτερο ἔχει ἐκδοθεῖ μετά τήν προαγωγή του σέ μητροπολίτη Βελιγραδίου, κατά τὰ κατωτέρω, ἐνῶ τό πρῶτο, μέ μουσουλμανική χρονολογία Ρετζέβ 1236 (πού ἀντιστοιχεῖ μέ τόν Ἰούλιο 1821), «ὡπέρ τοῦ ἱερωμένου Ἀνθίμου, ἐπισκόπου τοῦ μητροπολίτου Τορνόβου Ἰλαρίωνος, γιά τούς καζάδες (=χωριά ἢ περιοχές) Λοφτσοῦ καί Ἰτρέπολη ἢ Ἰλαδῆ». Μέ ἄλλους λόγους, ἡ σουλτανική ἐπικύρωση τῆς, ἀπό τοῦ

29. Ἄντ. Γ. Τρούλλου, Σίφνος-Ὀδοιπορικό, Ἀθήνα 1986, σελ. 103-104 καί «Σιφνιακά», Β'/II, σελ. 70, ὑποσ. 8.

29α. Καί ὁ Α. Παπανδριανός, δ.π.π., σελ. 109, ἀναφέρει ὅτι διετέλεσε μόνον Λοφτσοῦ.

30. Μητροπ. Σάρδεων Γερμανοῦ, δ.π.π., σελ. 152.

31. Αὐτόθι.

1820, έκλογής του Ἀνθίμου σέ ἐπίσκοπο Λοφτσού, (κατά τήν ἐπιγραφή τῆς Παναγίας Μπαροῦ) πραγματοποιήθηκε ἐπί μητροπολίτου Τορνόβου Ἰλαρίωνος κατά τό 1821, καί ὄχι τοῦ ἔθνομάρτυρος Τορνόβου Ἰωαννικίου (3 Ἰουνίου 1821 +) ἐπί τῶν ἡμερῶν τοῦ ὁποίου ἐξελέγη στήν ἐπισκοπή Λοφτσού. Τήν ἐπισκοπή ἐποίμανε ὁ Ἀνθιμος μέχρι τοῦ Μαρτίου 1827, ὅποτε ἡ Σύνοδος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τόν προήγαγε σέ μητροπολίτη Βελιγραδίου.

4. Μητροπολίτης Βελιγραδίου

Ὅταν ἐχίρρευσε ὁ θρόνος τῆς μητροπόλεως Βελιγραδίου, ὁ πατριάρχης καί ἡ Ἱερά Σύνοδος ἀνεζήτησαν πρόσωπο πεπειραμένο καί ἱκανό γιά τήν πλήρωσή του. Προέκριναν δέ τόν Σίφνιο Ἀνθιμο κατά τό ἐπόμενο ὑπόμνημα ἐκλογῆς του:

«Τῆς ἀγιωτάτης μητροπόλεως Πελιγραδίου ἀπροστατεύτου διαμεινάσης, ἄτε δὴ τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος κύρ Κυρίλλου πρὸς Κύριον ἐκδημήσαντος καί εἰς τὰς οὐρανίους μονάς μεταστάντος, ἡμεῖς οἱ ἐνδημοῦντες ἀρχιερεῖς προτροπῇ καί ἀδεία τοῦ παναγιωτάτου καί σεβασμιωτάτου ἡμῶν αὐθέντου καί δεσπότου, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κυρίου κυρίου Ἀγαθαγγέλου, συνελθόντες ἐν τῷ πανσέπτῳ πατριαρχικῷ ναῷ τοῦ ἀγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ τροπαιοφόρου καί ψήφους κανονικάς ὑποβαλλόμενοι εἰς εὐρεσιν καί ἐκλογὴν ἀξίου καί ἀρμοδίου προσώπου τοῦ ἀναδεξαμένου τήν ἀρχιερατικὴν προστασίαν καί ποιμαντορικὴν ράβδον τῆς ἀγιωτάτης αὐτῆς μητροπόλεως Α΄, ἐθέμεθα τόν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον Λοφτζοῦ συναδελφόν ἡμῶν κύρ Ἀνθιμον, Β΄ δέ τόν Καλλίνικον καί Γ΄ τόν Ἀνανίαν, ὧν καί τὰ ὀνόματα κατεστρώθη ἐν τῷδε τῷ ἱερῷ κώδικι τῆς ἀγίας τοῦ Χριστοῦ μεγάλης ἐκκλησίας, εἰς ἐνδειξιν διηνεκῆ καί παράστασιν μόνιμον αὐκῶς, κατά μῆνα Μάρτιον, ἐπινεμήσεως ἱε΄.

+ ὁ Κυζίκου Κωνσταντίος ἔχων καί τήν γνώμην τοῦ πανιερωτάτου συναδελφοῦ ἀγίου Ἀγκύρας κύρ Ἀγαθαγγέλου, + ὁ Νικομηδείας Πανάρετος, + ὁ Χαλκηδόνος Ζαχαρίας, + ὁ Δέρκων Νικηφόρος, ἔχων καί τὰς γνώμας τῶν συναδελφῶν τοῦ Ἀγίου Ἀδριανουπόλεως κύρ Γερασίμου, + ὁ Ἀμασειᾶς Νεόφυτος, + ὁ Νέων Πατρῶν Δοσίθεος.³²»

Μετά τήν, κατά τ' ἀνωτέρω, ἐκλογὴ τοῦ Ἀνθίμου, ὁ πατριάρχης Ἀγαθάγγελος μέ τήν, ἀπό 23 Μαρτίου 1827, ἐγκύκλιο ἐπιστολή του, ἀνεκοίνωσε στοὺς «εὐγενεστάτους κνέζηδες τοῦ Σερβικοῦ ἔθνους, τοὺς ἐνταῦθα ἐν βασιλευούσῃ διατρίβοντες» ὅτι, τόσον ὁ ἴδιος, ὅσο καί τὰ μέλη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, κατόπιν συσκέψεως «ὅπως εὐρωμεν ὑποκείμενον πρόσφορον ἐν πᾶσι καί ἱκανόν διοικήσασιν τήν ἱερά μητρόπολη Βελιγραδίου «καί τό ἐν αὐτῇ λογικόν τοῦ Χριστοῦ ποιμνιον», προέκριναν «τόν θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον Λοφτζοῦ κύρ Ἀνθιμον» γιατί ἦταν «ἀνὴρ συγκεκριημένος μέ ὄλα τὰ ἀρχιεροπρεπῆ προτερήματα, μέ φρόνησιν καί θεοσέβειαν καί ἐμπειρίαν, δεδοκιμασμένος, ὡς εὐαρεστήσας ἐν τῇ προτέρα αὐτοῦ ἐπαρχία, ἐξαιρέτως δέ (γνώστης) τῶν ἐκεῖ ἡθῶν καί ἐντελῶς εἰδήμων τῆς τοπικῆς διαλέκτου, ὥστε οὐδεμία ἀμφιβολία ὅτι θέλει φανεῖ εὐαρεστος...».³³ Δηλαδή στό πρόσωπο τοῦ Ἀνθίμου εἶχε ἐπιτευχθεῖ ἡ καλύτερη ἐπιλογή,

32. *Σελικάνη*, Πατριαρχ. Ἐγγραφα, Ι΄, σελ. 741 καί Βιτάλη, ὁ.π.π. ὁμοῦς χωρίς τίς ὑπογραφές τῶν συνοδικῶν ἀρχιερέων.

33. Αὐτόθι, σελ. 741-742. Στό ἐν λόγω ἔγγραφο ὑπάρχει ἡ σημαντικὴ ἀναφορά «ὡς εὐαρεστήσας ἐν τῇ προτέρα αὐτοῦ ἐπαρχία...», μία δηλ. ἐπαρχία, ἐκείνην τῆς Λοφτσού. Ἐάν εἶχε διαποιμᾶναι καί τήν ἐπισκοπή Βράτσας, θά ἔπρεπε νά ἀναγραφεῖ «ἐν ταῖς προτέραις αὐτοῦ ἐπαρχίαις» στή Βουλγαρία, προκειμένου νά τονισθεῖ ἡ καταλληλότητα τοῦ Ἀνθίμου γιά τὴν μητρόπολη Βελιγραδίου, ἀφοῦ σκοπὸς τοῦ πατριαρχικοῦ ἐγγράφου ἦταν ἡ προβολὴ τῶν ἱκανοτήτων του ποὺ εἶχαν ἀποκτηθεῖ στίς βόρειες ἐπαρχίες.

αφού αυτός γνώριζε τη σερβική γλώσσα, τη νοοτροπία και τὰ ἔθιμα τῶν πιστῶν πού θά διεποίμινε, λόγω μακροχρονίου πείρας στίς βόρειες ἐπαρχίες.

Μετά τήν ἐκλογή του ὁ Ἄνθιμος δέν ἀνεχώρησε ἀμέσως γιά τό Βελιγράδι. Στίς 20 Ἰουνίου ὁ πατριάρχης τοῦ ἔγραψε ὅτι στή θέση τῆς ἐπισκοπῆς Λοφτσού, πού ἐχῆρε μετὰ τή δική του προαγωγή, ἡ Ἐκκλησία ἡ ὁποία εἶχε ἀκριβεῖς πληροφορίες «περί τῶν εὐσεβῶν καί ὀρθῶν φρονημάτων τοῦ ὀσιωτάτου πρωτοσυγκέλλου Διονυσίου καί περί τοῦ ἀμέμπτου καί ἀνεπιλήπτου βίου αὐτοῦ» ἀπεφάσισε νά τόν ὀρίσει διάδοχό του ὡς «ἀξίου καί ἀρμοδίου» πρὸς τοῦτο. Τοῦ ἀνέθεσε, λοιπόν, κατά τήν μετὰβασή του στό Βελιγράδι, «νά διέλθῃ καί διά τῆς ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Τορνόβου, ἐνθα διατρίβει ἐπιτροπεύων ἡ αὐτοῦ ὀσιότης (ὁ Διονύσιος) καί... μέ δύο ἐκ τῶν ἐκεῖ πλησιοχώρων ἀρχιερέων» τόν ἀναδείξουν ἐπίσκοπο Λοφτσού.³⁴

Ἐνόψη τῆς μεταβάσεως τοῦ Ἄνθιμου στό Βελιγράδι, ὁ πατριάρχης ἀπηύθυνε, στίς 25 Ἰουνίου 1827, «τῷ Προέδρῳ τοῦ Σερβικοῦ Ἔθνους κ. Μιλός Ὀβρένοβε καί κλήρω καί λαῷ Σερβίας» συστατική, ὑπέρ αὐτοῦ, ἐπιστολή, πού ὑπέγραψαν καί οἱ συνοδικοί ἀρχιερεῖς.³⁵ Πρὸς τόν Σέρβο ἡγέτη ὁ πατριάρχης ἀπηύθυνε, τόν Ἰούνιο ἐπίσης, καί ἄλλη ἐπιστολή, προκειμένου νά συμπαρασταθεῖ στόν Ἄνθιμο γιά τήν ἐκκαθάριση τοῦ χρέους τοῦ ἀποθανόντος προκατόχου του πρὸς τήν Μεγάλῃ Ἐκκλησία.³⁶

Στίς 19 Νοεμβρίου 1827 τό Πατριαρχεῖο, μέ ἐπιστολή πρὸς τόν Ἄνθιμο, ἐγκατεστημένον πλέον στό Βελιγράδι τοῦ ἐζήτησε νά ἐκπληρώσει τίς, πρὸς αὐτό, φορολογικές ὑποχρεώσεις του γιά τό ἴδιο ἔτος ἐκ 3.000 γροσίων, ὡς πρὸς τό χρέος δέ τοῦ προηγουμένου ἔτους 1826 «νά (τό) παραλάβῃ ἐκ τῆς περιουσίας τοῦ προκατόχου Κυρίλλου, συνεννοούμενος μετὰ τοῦ Ἐθνάρχου» τῶν Σέρβων Μιλός Ὀβρένοβιτς.³⁷ Ἐπίσης, στίς 11 Ἰανουαρίου 1830, ἐγνωστοποίησε πρὸς αὐτόν «ὅτι ἐλήφθη τό ἐτήσιον τοῦ ἀωκθ' 1829» ἔτους καί τόν παρακαλοῦσε νά ἀποστείλει καί τό ὄμοιο τοῦ 1830.³⁸

Τέλος, πρὸς τόν Βελιγραδίῳ Ἄνθιμο, ἔγραψε δύο ἐπιστολές, ὁ ἐφορός του στήν ΚΠολη μητροπολίτης Ἡρακλείας Ἰγνατίος, μίαν στίς 12 Ὀκτωβρίου 1827 καί μίαν τό 1828.³⁹

Πρὸ τῆς 17ης Αὐγούστου 1831 ὁ Ἄνθιμος ὑπέβαλε τήν παραίτησή του ἀπό τόν θρόνο τοῦ Βελιγραδίου,⁴⁰ μετὰ τήν παροχή αὐτονομίας στή σερβική Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία καί ἐπέστρεψε στή γενέτειρά του Σίφνο, μετὰ 35ετῆ παραμονή καί δραστηριότητα στίς βόρειες ἐπαρχίες. Τόν συνόδευε καί ὁ διάκονός του Δανιήλ, ἀπό τό Βιδύνι τῆς Βουλγαρίας, ὁ ὁποῖος ἐνεγράφη στή δύναμη τῶν μοναχῶν τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ,⁴¹ μονή τῆς μετανοίας τοῦ προστάτου του. Γιά τή δράση του στή μητρόπολη Βελιγραδίου ἀναφέρονται τό κτίσιμο πολλῶν νέων ναῶν καί, ἰδιαίτερα, ἡ προσπάθεια γιά τή μόρφωση τοῦ σερβικοῦ κλήρου. Εἶχε στενές φιλικές σχέσεις μέ τόν ἡγεμόνα Ὀβρένοβιτς, τόν ὁποῖο στά 1831 ἔχρησε ὡς κληρονομικό ἡγεμόνα τῆς Σερβίας. Κατά τή σχετική τελετή ἐξεφώνησε πανηγυρικό λόγο καί ἐζήρε τόν ἡρωϊσμό τοῦ σερβικοῦ Λαοῦ καί τόν πατριωτισμό τοῦ Ὀβρένοβιτς.^(41α)

34. Αὐτόθι, σελ. 743-744.

35. Αὐτόθι, σελ. 744.

36. Αὐτόθι, σελ. 744.

37. Αὐτόθι, σελ. 744-745.

38. Αὐτόθι, σελ. 745.

39. *Εὐαγγ. Σαβράμη*, Ὁ Κώδιξ τοῦ Μητροπολίτου Ἡρακλείας Ἰγνατίου (1821-1830), περιοδ. «Θρακικά», ἐν Ἀθήναις, 1835, τόμ. ΣΤ', σελ. 237.

40. *Δελικάνη*, δ.π.π., σελ. 750.

41. «Σιφνιακά», Β'/II, σελ. 40-41.

41α. Παπανδριανού, δ.π.π.

ΤΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΠΑΝΟΔΟ ΣΤΗ ΣΙΦΝΟ

1. Μετά την επιστροφή του στη Σίφνο, ο Άνθιμος «άπεκατέστη πάλιν εις τό αυτό Μοναστήριον»⁴² τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ. Τότε οἱ μοναχοὶ του διέμεναν στό, πλησίον τοῦ χωριοῦ τῆς Καταβατῆς, μετόχι τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου ἢ τῶν Φυρογίων, «τοῦ ὁποίου ὁ Ἄνθιμος ἀνακαίνισε τόν Ναόν καί ἠγόρασε καί τινα κτήματα»⁴³ ... πρὸς δέ περιετοίχισε τό μετόχιον καί ὠκοδόμησε διάφορα κελία»,⁴⁴ ἐξοδεύοντας ἀπό τὴν «λαμπρὰν περιουσίαν»,⁴⁵ τὴν ὁποία ἔφερε μαζί του. Γι' αὐτὲς τὶς οἰκοδομικὲς καί ἀνακαινιστικὲς ἐργασίες στά Φυρόγια προσεπιμαρτυροῦν μαρμαρικὲς ἐπιγραφές τῶν ἐτῶν 1832 καί 1833 ἐντοιχισμένες στό καθολικὸ τοῦ μετοχίου.⁴⁶

Ἄλλες πληροφορίες γιὰ τὴ νέα περίοδο τῆς ζωῆς τοῦ Ἀνθίμου εἶναι οἱ ἐπόμενες:

α) Τὸν Ἰούνιο τοῦ 1832, ὅταν ἡ Διοίκηση ὑπέδειξε στοὺς Σιφνίους νὰ ἐκλέξουν ἐφόρους τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς τοὺς δύο ἐφησυχάζοντας πρώην μητροπολίτας Βελιγραδίου Ἄνθιμο καί Βιδύνης Παῖσιο, οἱ ἀρχιερεῖς «δὲν ἐδέχθησαν τὴν ἀνατεθειμένην εἰς αὐτοὺς ἐφορίαν διὰ τὸ γῆρας των».⁴⁷

β) Στὶς 26 Ἰουλίου 1833 ὑπέγραψε, μαζί μὲ τὸν Σίφνου Καλλίνικο καί τὸν πρώην Βιζύης Ἰωάσαφ, τό πρωτόκολλο ἀνεξαρτητοποιήσεως τῆς Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ τό Πατριαρχεῖο ΚΠόλεως κατὰ τὸν γνωστὸ ἀντικανονικὸ τρόπο.⁴⁸

γ) Τὸ 1836 «μετώκησεν» ἀπὸ τὰ Φυρόγια «εἰς τό χωρίον Ἀπολλωνία, διὰ τὴν γενομένην κατ' αὐτοῦ ἐπίθεσιν τῶν ληστῶν»,⁴⁹ ἐκεῖ δέ «ἠγόρασεν οἰκίαν καί ἔκαμεν οἰκοδομάς»⁵⁰ γιὰ μόνιμη ἐγκατάστασή του, πλησίον τοῦ ναοῦ τῆς Μεταμορφώσεως τοῦ Σωτῆρος, τὸν ὁποῖο ἀνεκαίνισε καί ἐκαλλώπισε κατὰ τὶς διασωζόμενες στό τέμπλο του ἐπιγραφές τῶν ἐτῶν 1840 καί 1845.⁵¹ Ἀπὸ φόβο καί γιὰ ἄλλη ληστρική ἐπίθεση ἐναντίον του, ἐφρόντισε νὰ τοποθετηθοῦν, στά παράθυρα τοῦ δωματίου πού θὰ διέμενε, σιδηρὰ κγκλιδώματα μὲ σταυρικά σχέδια. Ἡ ἐν λόγω «ὀχύρωση» ἔδωσε τὴν ἀφορμὴ νὰ χαρακτηρισθεῖ τό δωμάτιο αὐτό ὡς «πίργος».⁵² Γιὰ τὴν περίθαλψη τῶν γηρατειῶν του, κῶπανδρεύσας τὴν δούλην του Φλουροῦ Ἰ. Πρόκου, συνοικεῖ μετ' αὐτῶν», δηλ. μὲ τὸ ζεῦγος Πρόκου, ἔγραφε στὶς 29-2-1844 ὁ Δήμαρχος Σίφνου Γ. Καμπάνης.⁵³ Μάλιστα ὁ Ἰωάννης Πρόκος εἶχε ἀναλάβει τὴ φροντίδα καί διαχείριση τῆς περιουσίας του, ἐνεργώντας ὡς «ἐπίτροπος» του.⁵⁴ Λίγα χρόνια ἀργότερα, τὸν

42. Ἐγγραφο Νο 1.

43. Ἐγγραφο Νο 2, ὅπου ἀναγράφεται, ἐσφαλμένα, ὅτι ἐπέστρεψε στὴ Σίφνο τὸ 1829.

44. «Σιφνιακά», Β'/II, σελ. 40.

45. Ἐγγραφο Νο 2.

46. «Σιφνιακά», Β'/II, σελ. 70 καί ὑποσημ. 8.

47. Σίμου Μ. Σιμεωνίδη, *Τὰ Γράμματα στό Νησί τῆς Σίφνου (1650-1833)*, Πειραιεύς 1962, σελ. 43 (ἀνάτυπο ἀπὸ τὴν ἐφημ. «Κυκλαδικόν Φῶς»).

48. *Βιτάλη*, ὁ.π.π., σελ. 352.

49. Ἐγγραφο Νο 1. Πρέπει νὰ σημειωθεῖ ὅτι τὰ ἀναφερόμενα ἀπὸ τὸν Μ. Φιλιππάκη, *Τοπωνύμια τῆς Σίφνου*, 1989, σελ. 277, ὅτι ὁ Ἄνθιμος ἐδέχθηκε τὴ ληστρική ἐπίθεση ὅταν διέμενε στὴν Ἀπολλωνία, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας ἀναγκάσθηκε νὰ ἐγκατασταθεῖ στά Φυρόγια κλπ., ἀποδεικνύονται ἤδη ἀνακριβῆ. (βλ. «Σιφνιακά», τόμος Β', II, σελ. 70, ὑποσ. 9).

50. Ἐγγραφο Νο 2.

51. «Σιφνιακά», Β'/II, σελ. 70, ὑποσ. 10.

Ίουλιου τοῦ 1843, ὁ Ἄνθιμος «έκοινοποίησεν εἰς τήν Δημαρχίαν, διά τοῦ κλητῆρος τοῦ Εἰρηνοδικείου, πράξιν συμβολαιογραφικήν, δι' ἧς προσεκάλει τήν Δημοτικήν Ἀρχήν ν' ἀναγνωρίσῃ τήν Φλουροῦν Ἰ. Πρόκου ὡς κυρίαν τῶν κτημάτων του». Κατά τοὺς ὑπολογισμούς τοῦ Δημάρχου, ἡ περιουσία τῆς τελευταίας, μαζί μέ τήν προῖκα πού τῆς ἔδωσε «έν καιρῷ τοῦ γάμου, ἐκτός τῆς κτηματικῆς, ὑπερέβαινε τάς πέντε χιλιάδας Δίστηλα». ⁵⁵ Ἡ πράξις αὐτή τοῦ Ἄνθιμου ὑπῆρξεν ἡ ἀφορμή διαφόρων ἀντιδράσεων τρίτων, γιά τίς ὁποῖες θά ἀναφερθοῦμε κατωτέρω.

δ) Τόν Ὀκτώβριον τοῦ 1836, ὁ ἔκτακτος Ἐπίτροπος τῶν διατηρουμένων Μοναστηρίων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους καί Εὐβοίας Γ. Κοντοπούλης, ἐπισκέφθηκε ὑπηρεσιακῶς τή Σίφνον, ⁵⁶ «εἰς τάς 3 Νοεμβρίου ἀνεχώρησε διά Σέριφον», ⁵⁷ ὅπου, κατά τήν πανήγυρι τῆς Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Ταξιάρχου, παρηκολούθησε τίς ἑορταστικές ἐκδηλώσεις. Ἐκεῖ, κατά τίς γενόμενες συζητήσεις «καί τήν προκύψασαν διαφοράν μεταξύ Δημάρχου Σερίφου καί Γ. Κοντοπούλη, διαμείφθησαν διάφοροι λόγοι» σέ ὄξυ τόνο. ⁵⁸ Ὁ τελευταῖος κατήγγειλε ἀρμοδιῶς τόν Δήμαρχο καί ὅταν ζητήθηκε ἀπ' αὐτόν νά δώσει ἐξηγήσεις, μέ τό ὑπ' ἀριθμ. 9/27 Ἰανουαρίου 1837 ἔγγραφό του πρὸς τόν Ὑποδιοικητή Κέας, στήν ἀρμοδιότητα τοῦ ὁποῖου ἀνήκε ἡ Σέριφος, ἀρνήθηκε τίς ἐναντίον του κατηγορίες. Οἱ καταγγελίες τοῦ Κοντοπούλη, ἔγραφε, κατά τίς ὁποῖες «εἰς τήν τράπεζαν (κατά τήν πανήγυρι τοῦ Ταξιάρχου) ὁ κ. Δήμαρχος ἄρχισε νά λέγει ὅτι κακῶς ἔπραξεν ἡ Κυβέρνησις νά διαλύσῃ τά εἰς Σίφνον γυναικεῖα μονύδρια», εἶναι ἀναληθεῖς «καί ἄς μαρτυρήσουν οἱ παρευρεθέντες προσκυνητές Σίφνιοι καί Κύνιοι ἐάν ἐγώ εἶπον πολὺ ἢ ὀλίγον περί τῶν τοιούτων μονυδρίων, μολονότι ὁ κ. Κοντοπούλης ἄρχισε νά κατηγορῇ δημοσίᾳ ἔμπροσθεν εἰς Σιφνίους καί Κυθνίους τόν εἰς Σίφνον διαμένοντα ἅγιον Βελιγραδίου καί τοὺς λοιπούς πατέρες τῶν ἐκεῖ διατηρουμένων μοναστηρίων μέ τά πλέον ἄσεμνα καί ἀπρεπῆ ὀνόματα, τά ὁποῖα καί λέγων αἰσχύνομαι...». ⁵⁹

Γιά ποιούς ἀκριβῶς λόγους κατεφέρετο ὁ Κοντοπούλης κατά τοῦ πρώην Βελιγραδίου καί τῶν πατέρων τῶν μονῶν τῆς Σίφνου, δέν παραδίδεται. Ἀλλά, τό περιεχόμενον τοῦ ἀνωτέρω ἐγγράφου τοῦ Δημάρχου Σερίφου, ἐπιτρέπει νά συμπεράνουμε ὅτι, κατά τήν παραμονή του στή Σίφνον ὁ Κοντοπούλης ἐδέχθηκε τά πῦρά τοῦ Ἄνθιμου καί τῶν λοιπῶν πατέρων γιά τήν κυβερνητική ἀπόφασις διαλύσεως τῶν μονῶν, ἡ ὁποία ἐπέφερε στό νησί τρομερή ἀναστάτωση καί ἐδημιούργησε κοινωνικό πρόβλημα μέ ποικίλες ἐπιπτώσεις. ⁶⁰ Τοῦτο δέ γιὰτί:

– περί τίς 100 μονάζουσες στά δύο γυναικεῖα μοναστήρια, οἱ περισσότερες σέ προχωρημένη ἡλικία, εὐρέθηκαν στοὺς πέντε δρόμους χωρὶς οἰκονομικά μέσα διαβιώσεως, ἀκόμη καί χωρὶς στέγη.

– ὄσες ἀπ' αὐτές εἶχαν κάποια μικρή προσωπική κτηματική περιουσία, τήν παρέχώρησαν σέ συγγενικά ἢ φιλικὰ πρόσωπα γιά νά τίς περιθάλψουν στό ὑπόλοιπο τοῦ βίου τους.

– ὀλόκληρη ἡ κτηματική περιουσία τῶν μονῶν αὐτῶν περιήλθε στήν κυριότητα τοῦ Κράτους, τό ὁποῖο τήν ἐνοικίασε «πολυετῶς» σέ τοπικό οἰκονομικό παράγοντα, τόν Ἰωάννη Προβελλέγιο. ⁶¹ Αὐτός ἐφρόντισε νά καταπατήσῃ καί τίς προσωπικές περιουσίες τῶν τέως μοναζουσῶν, μέ τήν πρόφασις ὅτι καί αὐτές ἀνήκαν στίς μονές,

55. Ἐγγραφο Νο 2.

56. «Σιφνιακά», Β' / II, σελ. 63, 66, 87.

57. Γ.Α.Κ. Μοναστηριακά, Φάκ. 577.

58. Γ.Α.Κ., δ.π.π.

59. Αὐτόθι.

60. Σίμου Μιλτ. Σύνεωνίδη, Μοναστήρια τῆς Σίφνου, Ἀθήνα 1984, κεφάλαια 4ο καί 5ο, σελ. 37-53 καί πολλά ἔγγραφα στό παράρτημα.

61. Αὐτόθι.

μέ αποτέλεσμα, όσοι ἐδέχθησαν νά τίς γηροκομήσουν, νά διακόψουν τήν περιθαλψή τους ἢ νά προσφύγουν στή Δικαιοσύνη καί νά ἐπιδοθοῦν σέ πολυχρόνιους δικαστικούς ἀγῶνες μέ ἀβέβαια ἀποτελέσματα.⁶²

Τά ἐν λόγῳ γεγονότα καί, ἰδιαίτερα, ἡ δραματική κατάσταση στήν ὁποία περιέπεσαν γερόντισσες μοναχές μετά μακρυχρόνια παραμονή στά μοναστήρια, μέ ἀπώλεια μάλιστα καί τῶν κτημάτων πού εἶχαν ἀφιερῶσει σ' αὐτά κατά τήν εἴσοδό τους ἀλλά καί ὅσων δέν εἶχαν ἀφιερῶσει, πρέπει νά ἐπέδρασαν σημαντικά στήν ἀπόφαση τοῦ πρώην Βελιγραδίου, παράλληλα μέ τήν ἐναντίον του ληστρική ἐπιδρομή, νά ἐγκαταλείψει τά Φυρόγια καί νά ἰδιωτεύσει. Ἀναλογιζόμενος ὅτι, ὡς μοναχός, ἦταν δυνατόν, μέ κυβερνητική ἀπόφαση, νά περιπέσει σέ κατάσταση ἔνδειας κατά τό τέλος τῆς ζωῆς του, ἐπῆρε τήν ἀπόφαση νά διασφαλίσαι τήν ὁμαλή, πρὸς τόν θάνατο, πορεία τῆς μέ μεταβίβαση τῆς περιοῦσας του σ' αὐτούς πού ἀνέλαβαν νά τόν γηροκομήσουν, τό ζεῦγος Φλουροῦς καί Ἰωάννου Πρόκου, στά χέρια τῶν ὁποίων καί ἀπεβίωσε μετά πολλά χρόνια καί, ὅπως φαίνεται, «βαρέως ἀσθενής».

ε) Στίς 21 Ἀπριλίου 1843 ὑπέγραψε ἔγγραφο μέ τό ὁποῖο πιστοποιοῦσε ὅτι «δυναμί διαταγῆς τῆς Ἱερᾶς τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος Συνόδου καί κατ' αἴτησιν τοῦ σεβασμιωτάτου μητροπολίτου Μήλου» προῆλθε στή χειροτονία «εἰς ἱεροδιάκονον καί πρεσβύτερον τοῦ ἐκ Κιμῶλου κυρίου Φραγκούλη Λογοθέτη».⁶³

Τό περίεργο τῆς ἐν λόγῳ χειροτονίας ἀπό τόν πρώην Βελιγραδίου καί μάλιστα «κατ' αἴτησιν» τοῦ οἰκείου ἱεράρχου, ὁ ὁποῖος ἐπρεπε νά προέλθει κανονικά σ' αὐτήν, ἐξηγεῖται ἤδη ἀπό τά νέα, ἀνέκδοτα, ἔγγραφα πού ἔφερε σέ φῶς, ἐντελῶς πρόσφατα, ἡ ἱστορική ἔρευνα.⁶⁴ Σύμφωνα μ' αὐτά, ὁ μητροπολίτης Σίφνου καί Μήλου Καλλίνικος, ἦταν ἐντελῶς ἀνίκανος νά ἐπιτελέσει τά καθήκοντά του, λόγω ἀποπληξίας πού εἶχε ὑποστῆ «πρό διετίας». Τό ἔργο τῆς μητροπόλεως ἀσκοῦσε «ἐξ ὀνόματός του» ὁ ἀρχιερατικός ἐπίτροπος Σίφνου ἱερομόναχος Νεόφυτος Βενιέρης. Ὁ Καλλίνικος ἀπεβίωσε στίς 21 Ἀπριλίου 1843 κατά τήν ἡμέρα χειροτονίας τοῦ Λογοθέτη ἀπό τόν πρώην Βελιγραδίου, ὁ ὁποῖος φαίνεται ὅτι ἦταν ἀκόμη ἀκμαῖος.

στ) Τόν Φεβρουάριο τοῦ 1844, τό ἡγουμενοσυμβούλιο τοῦ Προφήτου Ἠλιοῦ πληροφορήθηκε ὅτι ὁ Ἄνθιμος «ἀσθενήσας βαρέως, κεῖται κλινῆρης».⁶⁵ Ἐνώπιον τοῦ ἐπαπειλουμένου θανάτου του καί τῶν μεγάλων οἰκονομικῶν δυσχερειῶν πού ἀντιμετώπιζε τό μοναστήρι, ἀπεφάσισε νά διεκδικήσει μέρος, τουλάχιστον, τῆς περιουσίας του. Πρὸς τοῦτο, μέ ἔγγραφο πρὸς τόν Δήμαρχο Σίφνου Γ. Καμπάνη ἐπικαλέσθηκε ὅτι αὐτός, ὡς ἀδελφός τῆς Μονῆς, περιῆλθε τήν Μ. Ἀσία γιά τή σύναξη, ἐξ ὀνόματός τῆς, χρημάτων, ὅτι «κατά τόν Νόμον τῆς Ἑξαβίβλου καί τῶν, περί τῶν μοναχῶν, διατάξεων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ὀλόκληρη ἡ περιουσία του, μετά τόν θάνατόν του, ἀνήκεν «εἰς τό ἱερόν τοῦτο κατάστημα», «καθ' ὅσον μάλιστα ἡ Σεβασμιότης του ὠφείλει νά δώσῃ λόγον εἰς τό κοινόν τοῦ Μοναστηρίου διά τά ὁποῖα ἐσύναξε χρηματικά βοηθήματα· ἐπ' ὀνόματι τοῦ Μοναστηρίου», πρᾶγμα πού δέν ἔκανε κατά τήν ἐπιστροφή του τό 1831 καί ἐζήτησε «ἀπό τήν Δημοτικήν Ἀρχήν νά ἐνεργήσῃ τά δέοντα πρὸς ἀσφάλειαν τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἱεροῦ τούτου Καταστήματος».⁶⁶

Οἱ ἐν λόγῳ ἀξιώσεις τοῦ ἡγουμενοσυμβουλίου, πού κανονικά ἐπρεπε νά προβληθοῦν ἀμέσως μετά τήν ἐπιστροφή τοῦ Ἄνθιμου στόν Προφήτη Ἠλία, τουλάχιστον ὡς πρὸς τήν ἀπόδοση λογαριασμοῦ γιά τίς εἰσπράξεις κατά τήν περιοδεία του στή Μ. Ἀσία, δέν εἶχαν σοβαρά ἐρείσματα, ἀφοῦ ὁ πρώην Βελιγραδίου καί τόν ναό τοῦ

62. Αὐτόθι.

63. Ἰωάννου Ράμφου, Σύμμεικτα Κιμωλιακά, περιοδ. «Κιμωλιακά», ἐν Ἀθήναις 1973, τόμ. Γ', σελ. 324 καί Βιτάλη, ὁ.π.π., σελ. 353-354.

64. Τά ἐν λόγῳ ἔγγραφα θά δημοσιευθοῦν σέ ἐπόμενο τόμο τοῦ περιοδικοῦ.

65. Ἐγγραφο Νο 1.

66. Αὐτόθι.

Ἁγίου Ἀθανασίου ἐπισκεύασε καί ἀνεκαίνισε, καί κελλιά ἀνήγειρε στή Φυρβόγια καί «τό μετόχι περιετοίχισε» «καί ἠγόρασε καί τινα κτήματα»,⁶⁷ ἐξοδεύοντας σημαντικά ποσά πού θά ἦταν ἀσφαλῶς περισσότερα ἀπό ἐκεῖνα πού εἶχε συναξει. Ὁ Ἀνθιμος, ἐμπειρος ἄνθρωπος, ἐγνώριζε ἄριστα ὅτι εἶχε ἐπιτελέσει τό καθήκον του ἐναντί τῆς μονῆς τῆς μετανοίας του, γι' αὐτό καί μετεβίβασε τήν ὑπόλοιπη περιουσία του σ' αὐτούς πού θά περιέθαλπαν τά γηρατειά του. Ὅμως ἡ ἐνέργειά του αὐτή φαίνεται ὅτι ἐπροξένησε πολλῶν τόν φθόνο, ἀκόμη καί τοῦ Δημάρχου Σίφνου, ὁ ὁποῖος, στό ἐγγράφο του πρὸς τήν Βασιλική Διοίκηση Σύρου, μέ τό ὅποιο διεβίβασε τήν ἀναφορά τοῦ ἡγουμενοσυμβουλίου τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, δέν παρέλειψε νά σημειώσει ὅτι, πρὸ τῆς ὑποβολῆς τῆς ἐν λόγῳ ἀναφορᾶς, εἶχε πρόθεση νά θέσει ὁ ἴδιος τό ζήτημα καί τοῦτο γιατί, ὅπως ἔγραφε, «νομίζομεν ἄδικον ν' ἀποκλεισθῆ παντελῶς ἀπό πᾶν κληρονομίας δικαίωμα τό Ἱερὸν τοῦτο Μοναστήριον, εἰς τό ὅποιον ὁ ρηθεῖς ἐπίσκοπος ἀνετράφη καί ἀφιερῶθη καί διὰ τοῦ ὁποίου ἔλαβε τά μέσα νά ἀρχιερατεῦση καί ν' ἀποκτήσῃ ἀκολουθῶς λαμπρὰν περιουσίαν».⁶⁸ Ἐν πάσῃ περιπτώσει, οἱ ἐνέργειες ἡγουμενοσυμβουλίου καί Δημάρχου φαίνεται ὅτι ἐγιναν κατόπιν συνεννοήσεως, γιατί καί ἡ ἀναφορά τοῦ πρώτου καί τό ἐγγράφο τοῦ δευτέρου πρὸς τή Διοίκηση Σύρου, ἐγράφησαν τήν ἴδια ἡμέρα, 29 Φεβρουαρίου 1844.⁶⁹

Τό Ὑπουργεῖο τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, πρὸς τό ὅποιο διεβίβασε τήν ἀλληλογραφία ὁ Διοικητής Σύρου, ἔθεσε τό ζήτημα ὑπόψη τῆς Ἱερᾶς Συνόδου γιά νά γνωμοδοτήσῃ ἐπ' αὐτοῦ. Ἡ Σύνοδος, μέ τήν ὑπ' ἀριθμ. 12315/154/18-4-1844 γνωμοδότησή της, ἔκρινε τήν αἴτηση τοῦ ἡγουμενοσυμβουλίου ὡς «ἀπαράδεκτον», ἀφοῦ, στή μεταβιβασθεῖσα ἀπό τόν Ἀνθιμο πρὸς τήν Φλουροῦ Ἱ. Πρόκου περιουσία, δέν περιλαμβάνονταν περιουσιακά στοιχεῖα πού εἶχε προηγουμένως ἀφιερῶσει στή Μονή του.⁷⁰

Πρέπει νά διευκρινισθεῖ ὅτι τό κείμενο τῆς γνωμοδοτήσεως τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ὅπως εἶναι διατυπωμένο (βλ. στό παράρτημα, ἐγγράφο Νο 5), δημιουργεῖ σύγχυση καί ὡς πρὸς τόν τρόπο μεταβιβάσεως τῆς περιουσίας τοῦ Ἀνθίμου στή Φλουροῦ Ἱ. Πρόκου καί ὡς πρὸς τόν χρόνο τοῦ θανάτου του. Ἐνῶ δηλαδή τά στοιχεῖα πού ἀπεστάλησαν στή Σύνοδο (ἀναφορές τοῦ ἡγουμενοσυμβουλίου τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ καί τοῦ Δημάρχου Σίφνου), ὁμιλοῦν περί μεταβιβάσεως τῆς περιουσίας διὰ πράξεως ἐν ζωῇ, στή γνωμοδότησή της γίνεται λόγος καί περί διαθήκης. Τοῦτο εἶχε ὡς συνέπεια ὁ Διοικητής Σύρου, πρὸς τόν ὁποῖο ἀπεστάλη ἡ γνωμοδότηση προκειμένου νά ἐνημερώσει τό ἡγουμενοσυμβούλιο, νά ἀναφέρει μέ τό ὑπ' ἀριθμ. 1354/28-4-1844 ἐγγράφο του πρὸς τό Ὑπουργεῖο Ἐκκλησιαστικῶν, ὅτι προῆλθε στήν ἐν λόγῳ ἐνημέρωση «ἐπί τῆς περιουσίας τοῦ ἀποβιώσαντος πρώην ἐπισκόπου Βελιγραδίου»,⁷¹ πρᾶγμα ἀνακριβές, γιατί ὁ Ἀνθιμος δέν εἶχε ἀποβιώσει, ὅπως θά καταδειχθεῖ στή συνέχεια.

Ἐχω τή γνώμη ὅτι ἡ, περί διαθήκης, διατύπωση τῆς γνωμοδοτήσεως ἔχει τήν ἐννοια ἐπί πλέον ἐπιχειρήματος, ὅτι δηλ. ἀκόμη καί ἂν ἡ μεταβίβαση τῆς περιουσίας εἶχε συντελεσθεῖ διὰ διαθήκης καί αὐτή θά ἦταν νόμιμη καί ἰσχυρά ἐφ' ὅσον στή μεταβιβαζόμενα περιουσιακά στοιχεῖα δέν περιλαμβάνονταν πράγματα τά ὁποῖα ὁ διαθέτης εἶχε προηγουμένως ἀφιερῶσει στή Μονή. Καί τοῦτο γιατί, κατά τήν ἐπικρατοῦσα συνήθεια, πρᾶγμα ἀφιερῶμενο σέ Μονή «μένει καί μετά θάνατον» τοῦ ἀφιερῶτου «ἀναφαίρετον αὐτῆς κτήμα»⁷² ἀκόμη καί ἂν διὰ διαθήκης του ὀριζε διαφορετικά.

67. Ἐγγράφο Νο 2 καί «Σιφνιακά», Β'/II, σελ. 40.

68. Ἐγγράφο Νο 2.

69. Ἐγγράφα Νο 1 καί 2.

70. Ἐγγράφο Νο 5.

71. Ἐγγράφο Νο 6.

72. Ἐγγράφο Νο 5.

ζ) Ἡ, κατά τ' ἀνωτέρω, ἐξήγηση τοῦ θέματος, περί διαθήκης δέν θά ἦτο δυνατόν νά στηριχθεῖ καί τὰ ἀναγραφόμενα στήν ἀναφορά τοῦ Διοικητοῦ Σύρου περί τοῦ «ἀποβιώσαντος» Ἐπισκόπου πρώην Βελιγραδίου, θά δημιουργοῦσαν ἄλλο ἓνα δισηπύλο θέμα, ἂν δέν ὑπῆρχε μεταγενέστερη μαρτυρία, περί ὑπάρξεως ἐν ζωῇ τοῦ Ἀνθίμου, μετά τή βαρύτερη ἀσθένειά του κατά τοὺς πρώτους μῆνες τοῦ 1844. Πράγματι, δύο χρόνια ἀργότερα, στίς 8 Μαρτίου 1846, ὁ Ἀλέξανδρος Καμπάνης ὑπέγραψε ἐγγυητική ἐπιστολή μέ τήν ὁποία ἔδινε τήν ὑπόσχεση «ἀποδοῦναι εἰς τόν Σεβασμιώτατον ἅγιον πρώην Βελιγραδίου Ἀνθιμον δραχμάς ἑκατόν τέσσαρες, ἀρ. 104, δοθείσης ὑπό τῆς πανιερότητός του εἰς τόν ἀδελφόν του Ἀγγελον Καμπάνην εἰς πρώτην αὐτοῦ ἀναζητησιν». ⁷³ Συνεπῶς ὁ πρώην Βελιγραδίου ἐζούσε καί τό 1846, πιθανόν ἀσθενής, ἀλλά ἐζούσε, καί στίς 28 Ὀκτωβρίου 1851, ὅταν «ὁ Ἐπίτροπος τοῦ πρώην Βελιγραδίου Ἰ. Πρόκος, ἔλαβε παρά τοῦ κυρίου Ἀλεξάνδρου Καμπάνη τὰς εἰρημένας ἑκατόν τέσσαρες δραχμάς καί ἐξώφλησε» ⁷⁴ τήν ἐγγυητική ἐπιστολή.

Κατά τήν ἐπιτύμβια ἐπιγραφή, πού ἐμνημονεύσαμε στήν ἀρχή, ὁ Ἀνθιμος ἀπεβίωσε στίς 18 Ἰανουαρίου 1852. Ἐάν ὑποθεθεῖ ὅτι κατά τὰ τελευταῖα ὀκτώ, περίπου, ἔτη τῆς ζωῆς του (1844-1852), ἀσθενοῦσε «βαρέως» καί εἶχε, ἀσφαλῶς, ἀνάγκην ἰδιαιτέρας περιθάλψεως, ἡ ἀπόφασή του νά μεταβιβάσει τό ὑπόλοιπο τῆς περιουσίας του σ' αὐτούς πού θά περιέθαλπαν τὰ γηρατειά του, ἦταν σοφή. Πρός τήν Μονή τῆς μετανοίας του ἐγνώριζε ὅτι εἶχε ἀποδόσει τὰ τροφεῖα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΕΓΓΡΑΦΩΝ

[1] Πρός τήν Δημαρχίαν Σίφνου

Ὁ Σεβασμιώτατος πρώην Ἐπίσκοπος Βελιγραδίου κύριος Ἀνθιμος, μονάσας ἐκ παιδικῆς ἡλικίας εἰς τό διατηρούμενον Μοναστήριον τοῦ Δήμου τούτου, τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ ἐπονομαζόμενον, ἱερωθεῖς δέ εἰς τό αὐτό Μοναστήριον εἰς ἡλικίαν 25 ἐτῶν, ἀνεχώρησεν εἰς τήν Μικράν Ἀσίαν φέρων ἱερά λείψανα τοῦ ἰδίου, ὅπου ἐσύναξεν ἀρκετά ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἱεροῦ τούτου Καταστήματος. Ἐκεῖθεν δέ μεταβάς εἰς τήν Κωνσταντινούπολιν ἀρχιεράτευσεν καί μετά μακράν ἀποδημίαν 35 ἐτά ν, ἐπανελθὼν ἀπεκατέστη πάλιν εἰς τό αὐτό Μοναστήριον, συμμονάζων μέ ἡμᾶς, μέχρι τοῦ 1836, ὅτε μετώκησεν εἰς τό χωρίον Ἀπολλωνία, διά τήν γενομένην κατ' αὐτοῦ ἐπίθεσιν τῶν ληστῶν, κατ' αὐτήν τήν ρηθεῖσαν ἐποχήν.

Ὁ ρηθεῖς ἐπίσκοπος, ἂν καί ἐκτός τοῦ Μοναστηρίου, ἐθεωρεῖτο ὡς συνάδελφος ἡμῶν καί ἡ περιουσία αὐτοῦ, ὡς ἀνήκουσα μετά θάνατον εἰς τό Ἱερὸν τοῦτο Κατάστημα κατά τοῦ περί τούτων Νόμου τῆς Ἐξαβίβλου, Βιβλίον Ε', τίτλ. Δ' καί τῶν περί μοναχῶν διατάξεων τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, καθόσον μάλιστα ἡ Σεβασμιότης του ὠφείλε νά δώσῃ λόγον εἰς τό Κοινόν τοῦ Μοναστηρίου διά τὰ ὁποῖα ἐσύναξε χρηματικά βοηθήματα ἐπ' ὀνόματι τοῦ Μοναστηρίου τούτου, ἀλλά παρ' ἐλπίδα πληροφοροῦμεθα ἤδη, ὅτε ἡ σεβασμιότης του ἀσθενήσας βαρέως κεῖται κλινῆρης, ὅτι διέθεσε πάσαν τήν κινητήν καί ἀκίνητον αὐτοῦ περιουσίαν, παραχωρήσας αὐτήν διά συμβολαιογραφικοῦ χαριστηρίου εἰς τήν δούλην του Φλουροῦν Ἰω. Πρόκου, χωρίς νά διορίσῃ

⁷³ Ἐγγραφο Νο 7

⁷⁴ Αὐτόθι.

μήτε λεπτόν εἰς τό Μοναστήριόν του ἐκ τῆς πλουσιωτάτης κτηματικῆς καί χρηματικῆς του περιουσίας.

Θεωροῦντες οὕτω καί τοὺς Πολιτικούς καί Ἱεροῦς Νόμους παραβινομένους καί τὰ δικαιώματα τοῦ Ἱεροῦ τούτου Μοναστηρίου καταπατούμενα, ἐκρίναμεν χρέος μας ν' ἀναφέρωμεν περί τούτου εἰς τὴν Δημοτικὴν Ἀρχήν, παρακαλοῦντες νά ἐνεργήσῃ τὰ δέοντα πρὸς ἀσφάλειαν τῶν δικαιωμάτων τοῦ Ἱεροῦ τούτου Καταστήματος, τὰς ἀνάγκας τοῦ ὁποίου δέν δυνάμεθα νά θεραπεύσωμεν, διὰ τὴν παντελεῖ χρηματικὴν ἀπορίαν.

Ἐν Σίφνῳ τὴν 29 Φεβρουαρίου 1844

Ἵποφαινόμενοι

Ὁ Καθηγούμενος
(Τ.Σ.) Ἀνθιμος Ὁρφανός

Οἱ Σύμβουλοι
Γαβριήλ Ραφαλέτος
Καλλίνικος Διακῆς

Ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ αὐθημερόν

Ὁ Δήμαρχος Σίφνου
(Τ.Σ.) Γ. Καμπάνης

[2]

Ἄρ. Πρωτ. 102
τὴν 29 Φεβρουαρίου 1844 Σίφνος

Πρὸς
τὴν Β(ασιλικὴν) Διοίκησιν Σύρου

Καθυποβάλλεται ἡ ἐσωκλειστος ἀναφορά τοῦ Συμβουλίου τοῦ ἐνταῦθα διατηρουμένου Μοναστηρίου τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ, ἐκ τῆς ὁποίας παρατηρεῖτε τὰς ἀξιώσεις τῶν ἐν αὐτῷ μοναζόντων ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ συναδελφοῦ των τοῦ πρώην ἐπισκόπου Βελιγραδίου.

Ὁ διαληφθεὶς ἐπίσκοπος, καταγόμενος ἐκ τοῦ Δήμου τούτου, ἐμόνασεν ἐκ παιδικῆς ἡλικίας εἰς τό Μοναστήριον τούτο, ἱερωθεὶς δέ εἰς ἡλικίαν 25 ἐτῶν. ἀπῆλθεν εἰς τὴν Ἀσίαν διὰ νά συνάξῃ ἐκεῖθεν χρηματικά βοηθήματα, ὡς ἐσυνηθίζετο τότε. Ἐκεῖθεν μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν καί διὰ χρηματικῶν μέσων κατόρθωσε νά γίνῃ πρῶτον ἐπίσκοπος καί τελευταῖον Μητροπολίτης Βελιγραδίου.

Ἐπανελθὼν δέ κατὰ τό 1829 ἀπεκατεστάθη εἰς τό αὐτό Μοναστήριον, τοῦ ὁποίου ἀνακαίνισε τόν Ναόν καί ἠγόρασε καί τινα κτήματα, κατὰ δέ τό 1836 μετώκησεν εἰς τό χωρίον Ἀπολλωνίας, ὅπου ἠγόρασεν οἰκίαν καί ἔκαμεν οἰκοδομάς καί τελευταῖον ὑπανδρεύσας τὴν δούλην του συνοικεῖ μετ' αὐτῶν κατὰ δέ τόν παρελθόντα Ἰούλιον ὀρθεὶς ἐπίσκοπος ἐκοινοποίησεν εἰς τὴν Δημαρχίαν διὰ τοῦ κλητῆρος τοῦ Εἰρηνοδικείου πρᾶξιν συμβολαιογραφικὴν δι' ἧς προσεκάλει τὴν Δημοτικὴν Ἀρχήν ν' ἀναγνωρίσῃ τὴν ρηθεῖσαν δούλην του Φλουροῦν Ἰ. Πρόκου, ὡς κυρίαν τῶν κτημάτων, τὰ ὁποῖα ὁ ἴδιος ἔτι ὦν εἰς τό Μοναστήριον ἠγόρασε κλπ.

Μέλλοντες νά καθυποβάλωμεν τὴν πρᾶξιν ταύτην εἰς τὴν Β(ασιλικὴν) Διοίκησιν, προσεκλήθημεν συγχρόνως εἰς Σῦρον, ἤδη δέ λαβόντες ἀφορμὴν ἐκ τῆς ἐσωκλειστοῦ ἀναφορᾶς ἐνομίσαμεν χρέος μας νά γνωστοποιήσωμεν ταῦτα εἰς τὴν Β(ασιλικὴν) Διοίκησιν, ζητοῦντες νά μᾶς ἐφοδιάσῃ με τὰς ὁδηγίας της, εἰς περίστασιν ἀποβίσεως τοῦ ρηθέντος ἐπισκόπου, ἀσθενοῦντος ἤδη βαρέως.

Ἡ χρηματικὴ περιουσία τοῦ Ἐπισκόπου τούτου εἶναι σημαντικὴ καί ἡ πρὸς τὴν δούλην του προϊξ, ἐν καιρῷ τοῦ γάμου, ἐκτός τῆς κτηματικῆς, ὑπερβαίνει τὰς πέντε χιλιάδας Δίστηλα, νομιζομεν δέ ἄδικον ν' ἀποκλεισθῇ παντελῶς ἀπὸ πᾶν κληρονομίας δικαίωμα τό Ἱερόν τοῦτο Μοναστήριον εἰς τό ὁποῖον ὀρθεὶς Ἐπίσκοπος ἀνε-

τράφη καὶ ἀφιερώθη καὶ διὰ τοῦ ὁποίου ἔλαβε τὰ μέσα ν' ἀρχιερατεύση καὶ ν' ἀποκτήσῃ ἀκολούθως λαμπρὰν περιουσίαν.

Εὐπειθέστατος
Ὁ Δήμαρχος Σίφνου
(Τ.Σ.) Γ. Καμπάνης

[3] Ἄρ. 795
τὴν 14 Μαρτίου 1844
Ἐρμούπολις

Πρὸς
τὴν ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν
Β(ασιλικήν) Γραμματεῖαν

Περὶ τῆς περιουσίας τοῦ πρώην ἐπισκόπου Βελιγραδίου

Ἐκ τῆς ἐσωκλείστου ἀναφορᾶς τοῦ Δημάρχου Σίφνου καὶ τοῦ Συμβουλίου τοῦ κατὰ τὴν Νῆσον ἐκείνην διατηρουμένου μοναστηρίου τοῦ Προφήτου Ἡλία, θέλει παρατηρήσει ἡ Β(ασιλική) Γραμματεία τὸ ἱστορικόν τοῦ ἐκεῖσε διαμένοντος κυρίου Ἀνθίμου, πρώην ἐπισκόπου Βελιγραδίου.

Οὗτος ἀσθενῶν ἤδη βαρῶς διέθεσεν ἅπασαν τὴν σημαντικὴν περιουσίαν του εἰς τὴν δούλην του Φλουροῦ Ἰω. Πρόκου, χωρὶς ν' ἀφήσῃ τίποτε εἰς τὸ Μοναστήριον.

Καθυποβάλλω ὁθεν ὑπ' ὄψιν τῆς Β(ασιλικῆς) Γραμματείας τὴν περίστασιν ἐξαιτούμενος τὰς περαιτέρω ὁδηγίας καὶ διαταγὰς τῆς.

Εὐπειθέστατος
Ὁ Διοικητὴς Σύρου
Ἀδάμ Δούκας

[4] (Ἀριθ.) 660

Διευθύνεται πρὸς τὴν Ἱεράν Σύνοδον τοῦ Βασιλείου, ὁμοῦ μέ τὸ ἐπισυνημμένον ἐπὶ ἐπιστροφῇ, διὰ νὰ λάβῃ γνῶσιν τῶν ἐνδιαλαμβανομένων καὶ γνωμοδοτήσῃ ἐν τάχει.

Ἐν Ἀθήναις τῆ 20 Μαρτίου 1844
Ὁ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν κτλ.
Γραμματεὺς τῆς Ἐπικρατείας
Λ. Μελάς

ἐλ(ήφθη) τὴν 4 Ἀπριλίου (18)44
Ἄρ. Πρ. 12315

[5] Ἄρ. Πρωτ. 12315
Ἀριθ. Διεκπ. 154
Ἐν Ἀθήναις τὴν
18 Ἀπριλίου 1844

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
Πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν
κ.τ.λ. Β(ασιλικόν) Ὑπουργεῖον.
Ἐπὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 25234 Διευθύνσεως κτλ.

Ἀπαντᾶται εἰς τὴν ἀπὸ 20 τοῦ παρελθόντος μηνός διευθυνθεῖσαν ἀναφορὰν τοῦ Διοικητοῦ Σύρου περὶ τῆς περιουσίας τοῦ ἐπισκόπου πρώην Βελιγραδίου κυρίου Ἀνθίμου ὅτι ἡ ἐπ' αὐτῆς αἰτήσεις τοῦ Συμβουλίου τῆς κατὰ τὴν Σίφνον μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ θεωρεῖται ἀπαράδεκτος παρά τῆς Συνόδου, ὡς ἀντιβαίνουσα πρὸς τὴν ἀνεκάθεν παραδεδεγμένην καὶ ἐξακολουθοῦσαν ἄχρι τοῦδε συνήθειαν. Ὅθεν ἡ διαθήκη τοῦ διαληφθέντος ἐπισκόπου ἰσχύει, καθ' ὅσον αὐτὴ δέν ἐνδιαλαμβάνει καὶ τι, τὸ ὁποῖον ζῶν οὗτος ἀφιέρωσεν εἰς τὴν εἰρημένην μονὴν τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ· διότι τοῦτο μένει καὶ μετὰ θάνατον ἀναφαίρετον αὐτῆς κτῆμα, ἂν καὶ διὰ τῆς διαθήκης αὐτῆς χαρίζεται εἰς τὴν ὁποῖαν ἀφῆκε κληρονόμον αὐτοῦ.

Ταῦτα ἀναφέρουσα ἡ Σύνοδος, πρὸς τὸ Β(ασιλικόν) τοῦτο Ὑπουργεῖον ἐπιστρέφει καὶ τὴν ἀναφορὰν τοῦ Διοικητοῦ Σύρου μετὰ τῶν ἐν αὐτῇ.

- + Ὁ Εὐβοίας Νεόφυτος Πρόεδρος
- + Ὁ πρῶν Ἡλείας Ἰωνᾶς
- + Ὁ Ἀχαΐας Γρηγόριος
- + Ὁ Ἀττικῆς Νεόφυτος

Ὁ Γραμματεὺς
(Τ.Σ.) Θ. Φαρμακίδης

[6] Ἀριθ. 1354
Ἐπὶ τῆς ὑπ' ἀριθ. 25647 ἀπὸ
19 Ἀπριλίου ἐπισημειώσεως
τὴν 28 Ἀπριλίου 1844
ἐν Ἐρμουπόλει

Πρὸς τὸ ἐπὶ τῶν Ἐκκλησιαστικῶν
κτλ. Ὑπουργεῖον.
Περὶ τῶν ἀπαιτήσεων τῆς ἐν Σίφνῳ
Μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ.

Κοινοποιήσας τὰ ἀνήκοντα πρὸς τὸ Συμβούλιον τῆς ἐν Σίφνῳ Ἱερᾶς Μονῆς τοῦ Προφήτου Ἡλιοῦ περὶ τοῦ ἀπαρადέκτου τῆς αἰτήσεώς του ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ ἀποβιώσαντος πρῶν Ἐπισκόπου Βελιγραδίου, σπεύδω νὰ ἐπιστρέψω ἐγκλειστον τὸ ὑπ' ἀριθμ. 12315 ἔγγραφον τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἐφ' οὗ ἡ ἀπαντωμένη ἐπισημειωτικὴ Διαταγὴ.

Εὐπειθέστατος
Ὁ Διοικητὴς Σύρου
Ἀδάμ δούκας

Ὁ Γραμματεὺς

[7] Ὑπόσχομαι ἀποδοῦναι εἰς τὸν Σεβασμιώτατον ἅγιον πρῶν Βελιγραδίου Ἀνθιμον δραχμὰς ἑκατὸν τέσσαρες, ἀρ. 104, δοθείσας ὑπὸ τῆς πανιερότητός του εἰς τὸν ἀδελφόν μου Ἀγγελον Καμπάνη εἰς πρώτην αὐτοῦ ἀναζήτησιν.

Ἐν Σίφνῳ τῇ 8 Μαρτίου 1846
Ἀ(λέξανδρος) Καμπάνης

Ἔλαβον παρὰ τοῦ κυρίου Ἀλεξάνδρου Καμπάνη τὰς εἰρημένας ἑκατὸν τέσσαρες δραχμὰς καὶ ἐξώφλησα τὸ παρόν.

Ἐν Σίφνῳ τὴν 28 8βρίου 1851
Ὁ Ἐπίτροπος τοῦ πρῶν Βελιγραδίου
Ι. Πρόκος

Σημείωση:

Τὸ ἀνωτέρω ἔγγραφο προέρχεται ἀπὸ τὰ Γ.Α.Κ./Κ. 47, Δ', β', ἀρ. 10, ὅπως καὶ τὰ προηγούμενα ἐξὶ τὰ ὅποια ὁμοῦς ἔχουν ἀρχεϊακὰ στοιχεῖα «Γραμματεία Ἐκκλησιαστικῶν καὶ Δημοσίας Ἐκπαιδεύσεως», Θυρίς 24, Φάκ. 15.

ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΝΟΜΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ

ΠΩΛΗΣΕΙΣ ΑΚΙΝΗΤΩΝ ΥΠΕΡΧΡΕΩΝ ΟΦΕΙΛΕΤΩΝ

Δύο έγγραφα της Συλλογής Γεωργίου Σοφ. Μαριδάκη, τά υπ' αριθμ. 9 και 51 της 16ης Ὀκτωβρίου 1819 (βλ. Πετροπούλου, Μνημεία, σελ. 45 και 235), ὁμοίου νομικοῦ περιεχομένου (πώληση δένδρων και ἀκινήτου τοῦ ἀποβιώσαντος ὀφειλέτου ὑπὸ τῶν δανειστῶν του), θεωρήθηκαν, ἐλλείπει και ἄλλων παρομοίων, ἀνεπαρκῆ, ὡς πρὸς τὴν παροχή στοιχείων, γιὰ τὴ διαπίστωση «ἐπὶ τῆ βάσει ποίου δικαίου και ποίας διαδικασίας ἐπελήφθησαν» οἱ πιστωτές τῆς περιουσίας τοῦ ὀφειλέτου και μάλιστα ἀποβιώσαντος. Γιὰ τὴ διευκόλυνση τῶν ἐπιστημόνων πού ἀσχολοῦνται μὲ τὰ θέματα αὐτά, ἀλλὰ και γιὰ τὴν προαγωγή τῆς ἐρεύνης περὶ τοῦ ἰσχύοντος στὴ Σίφνο δικαίου κατὰ τὴν τουρκοκρατία, δημοσιεύονται ἄλλα πέντε ἐγγραφα, ἰδίου περιεχομένου, τὰ ὁποῖα διευκρινίζουν σημαντικά σημεῖα τῶν ζητημάτων πού ἐτέθησαν.

Τὰ ἐγγραφα αὐτά, ὅλα τῆς, πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ '21, περιόδου, ἐκτός ἀπὸ τῆς, νομικῆς φύσεως, πληροφορίες τους, περιέχουν και ἄλλες, σπουδαῖες μαρτυρίες, γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ νησιοῦ, ὅπως θὰ διαπιστώσει ὁ ἀναγνώστης.

[1] Ἰδιωτ. Συλλογὴ Ε. Βάου

17 Νοεμβρίου 1808

Μονόφυλλο διαστάσ. 0,28x0,18 σὲ ἀρίστη κατάσταση. Τὸ κείμενο στὴ μία ὄψη. Γραφὴ καλὴ, διὰ χειρὸς Ἀποστόλου Κολονέλου. Πρωτότυπο μὲ ἰδιόχειρες ὑπογραφές.

Περίληψη: Οἱ δανειστές τοῦ μακαρίτου Ἀγγελετάκη Καντζιλιέρη «πωλοῦν πράσσει τελεία εἰς τὸν ἅγιον οἰκονόμον Μπαῶν ὄλον αὐτό τὸ πρᾶγμα τῆς γῆς» τοῦ ὀφειλέτου προκειμένου νά ἱκανοποιήσουν τῆς ἀπαιτήσεις τους.

1808 Νοεμβρίου 17 Σίφνος

Τὴν σήμερον συναχθέντες οἱ χρεοφειλέτες τοῦ μακαρίτου Ἀγγελετάκη Καντζιλιέρη¹ οἱ και κατωθεν ὑπογεγραμμένοι και καταγραφῆς γινομένης εἰς τὴν κοινὴν⁴ μας καντζιλιαρίαν τοῦ ἐνταῦθα εἰς Σίφνον πραγμάτου τοῦ ὁμοίως και χρέους του⁵ και κάμνοντας ζαῦτι τὸ πρᾶγμα του κατὰ τὴν σετέζιαν ὁποῦ ἔλαβον ἀπὸ τὴν⁶ κοινὴν μας καντζιλιαρίαν, ἔκαμαν τὸν κουραμάν καθὼς ἄγγιζεν εἰς τὸν⁷ καθ' ἓνα, λοιπόν τὴν σήμερον οἱ αὐτοὶ χρεοφειλέται πωλοῦν πράσει⁸ τελεία εἰς τὸν ἅγιον οἰκονόμον Μπαῶν ὄλον αὐτό τὸ πρᾶγμα τῆς γῆς⁹ δηλαδὴ τὴν θεμονιάν εἰς τὸ Ἀλώνι μὲ τὸ χωράφι μὲ ἐλαιόδενδρα ὁποῦ ἔχει στὴν Γεν¹⁰ ναργιάν, ὁμοίως και τὸ ἄλλον μερδικόν ὁποῦ ἔχει ἐκεῖ, εἰς τὸ Συκίδι, στοῦ Φι¹¹ λιππάκη, εἰς τὸ Κακό Σκαλί, εἰς τὴ Στουργιάκα, τὸ ἐλαιοτρίβι στὸν Ἐλεήμονα¹² τὸ ἔμισόν, στό Μαῦρο Βουνί, τὸ δένδρον τοῦ πάππου, στό Πλακωτόν τὸ μόνι¹³ ασμα, τὴν σκαλαν στὸν Παλαιοκῆπον και τὸ ἐλαιοτρίβι στοῦ Φυροῦ ὄλον, ὅλα¹⁴ αὐτά διὰ γρόσια χίλια πεντακόσια, ἤτοι νοῦμ(ερο) 1500, ἅτινα λαβόντας ἐπὶ¹⁵ χεῖρας οἱ χρεοφειλέτες ἀπὸ τὸν ἅγιον οἰκονόμον και ἀπὸ τὴν σήμερον¹⁶ λέγονται και ὀνομάζονται ὄλα αὐτά τὰ πρᾶγματα τοῦ ἁγίου οἰκονόμου, ὡς¹⁷ θέλει και βούλεται νά τὰ κάμνη, προικίση, χαρίση τινάς νά μὴν ἤμπο¹⁸ ρῆ νά τὸν διασεῖση ὡς πρᾶγματα ἐδικά του και καλά ἀγορασμένα και διὰ βε¹⁹ βεβαιότητα αὐτῶν ἐγινεν ἡ παρούσα πούλησις ὑπογεγραμμένη παρά²⁰ ὄλων τῶν χρεοφειλετῶν και ἐδόθη εἰς χεῖρας τοῦ ἁγίου οἰκονόμου διὰ²¹ ἀσφάλειαν.

- ²²=Ἰωάννης Μπῆος βεβαιοῖ
²³=Νικολός Ἄγγ. Διπάστης βεβαιοῖ
²⁴=Κωνσταντῖνος Τζ. Μάτζας βεβαιοῖ
²⁵=Λοῦη Γκιών βεβαιοῖ
²⁶=Ζώρζης Βαφία βεβαιοῖ
²⁷Ἰωάννης Ραφελέτος
²⁸Ἀναγνώστης Πρόκος βεβαιοῖ
²⁸Ἀπόστολος Κολονέλλος ἔγραψα|³⁰ καὶ οὕτως βεβαιοῖ.
|³⁰=Γεώργιος Διπάστης βεβαιοῖ εἰς ὄνομα τοῦ γαμπροῦ μου Γιάννη.

ΣΧΟΛΙΑ

2-3. *Τοῦ μακαρίτου Ἀγγελετάκη Καντζιλιέρη.* Τό πρόσωπο εἶναι γνωστό καί παλαιότερα, τό 1797 Μαρτίου 12, ὅταν ἀγόρασε ἀντί 140 ρεαλιῶν ἀπό τόν σιόρ Πετράκη Καντζιλιέρη «τό περιβόλι ὅπου ἔχει πατρικό του στίς Πλάκες» [*Ἰδιωτ. Συλλογή Ε. Βάου.* «πωλητήρια]. Ποία ἡ σχέση μεταξύ τῶν δύο αὐτῶν συνεπωνύμων προσώπων δέν γνωρίζω. Τό ἐπώνυμο «Καντζιλιέρης» εἶναι γνωστό ἀπό παλαιά, ἀπό τόν 17ο αἰ. καί ἀναφέρονται στίς πηγές:

α) *Ἀναγνώστης Καντζιλιέρης,* «κτήρυξ τοῦ Εὐαγγελίου», περί τό ἔτος 1650 [βλ. *Φιλαρέτου Βιτάλη, ἀρχμ.,* «Ἐν ἀξιόλογον χειρόγραφον τῆς Σίφνου», στήν Ἐπετηρ. Ἐταιρ. Κυκλαδικῶν Μελετῶν, τόμος ΙΑ' (1979-1984), σελ. 562].

β) *Νικόλαος Καντζιλιέρης,* 1731 Δεκεμ. 9 [*Συλλογή Ε. Βάου.* «Ἐκκλ. Δικαιώμ.»].

γ) *Ἀναγνώστης Καντζιλιέρης,* καί λογοθέτης τῆς Νήσου Σίφνου, ἀπό 9 Δεκ. 1731 μέχρι καί 26 Ἰανουαρ. 1738 [*Συλλογή Ε. Βάου.* «Ἐκκλ. Δικαιώμ.»], *Συμειωνίδη,* Βρυσιανή 1966, σελ. 26 καί περιόδ. «*Σιφνιακά*», τόμος ΙΙ' (1992), σελ. 44, ὑποσ. 6].

δ) *Ἀγγελέτος Καντζιλιέρης,* ἱερεὺς-πρωτοπαπῆς Σίφνου, ἀναφέρεται στίς 27 Φεβρ. 1739/40 [*Βάου.* «Ἐκκλ. Δικαιώμ.»] καί στίς 15 Δεκ. 1744 [*Συμειωνίδη,* Βρυσιανή 1966, σελ. 67]. Τέκνα τοῦ πρωτοπαπῆ Καντζιλιέρη μνημονεύονται:

δ1) ὁ *Νικόλαος,* ἱερεὺς καί σκευοφύλαξ Σίφνου ἀπό 1778-1784 [*Γκιών,* Ἱστορία, σελ. κστ', *Βάου,* Λύσεις Διαφορῶν καί Ἐκκλ. Δικαιώματα].

δ2) Ὁ *Ἀντώνιος,* ὁ ὁποῖος στά 1760 ἦταν μαθητῆς στό Φλαγγινιανό Φροντιστήριο Βενετίας [*Συμειωνίδη,* Ἱστορία, σελ. 311].

δ3) Ἡ *Φλουρή,* ἡ ὁποία τό 1780 ἀναφέρεται ὡς ἀποβιώσασα [*Ε. Βάου.* «Λύσεις διαφορῶν»], καί

δ4) Ὁ *Πετράκης,* ὁ ὁποῖος στά 1780, Ἰουνίου 12, ἐπέτυχε λύση τῆς διαφορᾶς πού εἶχε μέ τόν ἀδελφό του σκευοφύλακα, ἐπί τῆς περιουσίας τῆς μητέρας καί ἀδελφῆς τους, ἀφοῦ προηγουμένως προσεκόμισε σχετική ἐντολή τοῦ Δραγομάνου τοῦ Στόλου Ν. Μαυρογένη [*Συλλογή Ε. Βάου.* «Λύσεις διαφ.»].

2-7. *συναχθέντες οἱ χρεοφειλέτες τοῦ μακαρίτου... καί καταγραφῆς γινομένης εἰς τήν κοινήν μας κλαντζιλιάρην τοῦ ἐνταῦθα εἰς Σίφνον πραγμάτου του (=περιουσίας του) ὁμοίως καί τοῦ χρέους του καί κάμνοντας ζαῦτι (=κατάσχεση) τό πρᾶγμα του κατά τήν σετέζαν (=ἰταλ. sepienza=ἀπόφασι) ὅπου ἔλαβον ἀπό τήν κοινήν μας κλαντζιλιάρην...*

Στίς παραγράφους αὐτές γίνεται σαφῆς περιγραφή τῆς διαδικασίας πού ἴσχυε γιά τήν ἐκποίηση περιουσιακῶν στοιχείων ὀφειλετῶν ἐκ δανείων προκειμένου νά ἱκανοποιηθοῦν οἱ ἀπαιτήσεις τῶν πιστωτῶν. Δηλαδή:

α) Ἐμφάνιση τῶν πιστωτῶν στήν κλαντζιλιάρια καί ἀναγγελία τῶν ἀπαιτήσεών τους φάσει, προφανῶς, ἀποδεικτικῶν στοιχείων.

β) καταγραφή τῶν περιουσιακῶν στοιχείων τοῦ ὀφειλέτου καθῶς καί τοῦ χρέους του.

γ) Ἐκδοση ἀποφάσεως τῆς κοινῆς κλαντζιλιαρίας περί κατασχέσεως (ζαῦτι) τῆς περιουσίας (τοῦ πραγμάτου) τοῦ ὀφειλέτου. Ἀρμόδιοι γιά τήν ἐκδοση τῆς ἀποφάσεως ἦταν, προφανῶς, οἱ ἐκάστοτε ἐπίτροποι τοῦ κοινου καί ὄχι ὁ κλαντζιλιέρης, ὁ ὁποῖος ἦταν, βασικά, γραμματέας τῆς Κοινότητος.

6-8. *Ἐκαμαν τόν κουραμᾶν καθῶς ἀγγιζεν εἰς τόν καθ' ἓνα.* Μετά τήν ὀλοκλήρωση τῆς ἀνωτέρω διαδικασίας, ἀκολουθοῦσε ὁ «κουραμᾶς» (=ἡ κατ' ἀναλογίαν κατανομή-πληρωμή τῶν δανειστῶν, βλ. *Ἰωάννου Β. Λυκούρη.* Ἡ Διοίκησις καί Δικαιοσύνη τῶν τουρκοκρατουμένων νήσων, Ἀθήναι 1954, σελ. 212 καί 352 καί *Ἀνδρ. Θεοδ. Δρακάκη.* Ἡ Σῦρος ἐπί τουρκοκρατίας, ἡ Δι-

καιοσύνη και τό Δίκαιον, στην Έπετηρ. Έταιρ. Κυκλαδ. Μελετών, έν Άθήναις 1967, τόμος ΣΤ΄, σελ. 232 έπ.).

7-9. οί αυτόι χρεοφειλέται πωλοῦν πράσει τελεία εις τόν άγιον οίκονόμον Μπαόν δλον αυτό τό πράγμα τής γής...

Μετά τήν αναλογική, βάσει τοῦ ὕψους τῶν δανειῶν τῶν δανειστῶν πρός τόν ὀφειλέτη, κατανομή τῶν απαιτήσεων και τής περιελεύσεως σ' αὐτούς, κατά τά άνωτέρω, τής κυριότητος τῶν περιουσιακῶν στοιχείων τοῦ ὀφειλέτου, οί δανεισταί από κοινού πωλοῦν, αντί 1500 γροσιῶν (§14) τά περιγραφόμενα στίς §§9-14 άκίνητα και δένδρα, στόν οίκονόμο Σίφνου Άπόστολο Μπαό [περί αὐτοῦ βλ. Συμεωνίδη, Ίστορικά, σελ. 42].

Άξιόλογη ήταν ή περιουσία τοῦ αποβιώσαντος Άγγελετάκη Καντζιλιέρη, εἶναι δέ πιθανόν νά διέθετε και άλλην, εκτός Σίφνου, όπως επιτρέπεται νά συμπεράνουμε από τή διατύπωση τής § 4: «τοῦ ένταῦθα εις Σίφνον πραγμάτου του», δηλαδή μόνον αὐτοῦ και όχι άλλου εκτός τοῦ νησιού.

Οί Δανειστες.

22. Ίωάννης Μπαός [βλ. γι' αὐτόν «Σιφνιακά», Α΄/Γ΄ (1991), σελ. 5 έπόμε.].

23. Νικολός Άγγ. Διπάστης. Δέν υπάρχει άλλη πληροφορία γι' αὐτόν.

24. Κωνσταντίνος Τζ. Μάτζας. Άναφέρεται και στή 1796, Μαΐου 1 [βλ. «Σιφνιακά», Β΄/Π΄ (1992), σελ. 14].

25. Λούης Γκιών. έμπορος, μέ ιδιαίτερη έπίδοση στην έμπορία χρήματος, άπόγονος τῶν Γκιών τοῦ 17ου αἰῶνος [βλ. περί αὐτοῦ και τής οίκογενείας Γκιών πολλές λεπτομέρειες στοῦ Σίμου Μιλτ. Συμεωνίδη, α) «Δύο Σίφνιοι άρχιερείς, ὁ Θηβῶν Άνανίας και ὁ Βιδύνης Παΐσιος, ήταν άδέλφια και συγγενεῖς τοῦ ιστορικοῦ Καρόλου Γκιών, έφημ. «Σίφνος», άριθ. φ. 189/752, Σεπτέμβριος 1989 και άριθ. 190/753, Ὀκτώβριος 1989 και β) «Ὁ πρώτος Κάρολος Γκιών τής Σίφνου και ὁ ιστορικός Κάρολος Γκιών (1680-1902), έφημ. «Σίφνος», άριθ. φ. 191/754, Νοέμβριος 1989 μέχρι 199/762, 200/763, Ίούλ.-Αὔγ. 1990].

26. Ζώρξης Βαφιά(ς). γνωστός, επίσης, στην έμπορία χρήματος [βλ. έγγραφο άριθ. 4 και Πετροπούλου. Μνημεῖα, σελ. 49 και 237].

27. Ίωάννης Ραφελέτος, βλ. και έγγραφο άριθ. 3.

28. Άναγνώστης Πρόκος, βλ. και έγγραφο άριθ. 2.

29. Άπόστολος Κολονέλλος, έγραφα και οὔτω βεβαιῶ, ὑποθέτω ότι, εκτός από γραφεῖς εἶναι και δανειστής γιατί σημειώνει «βεβαιῶ», όπως και οί λοιποί δανειστες, εκτός αν βεβαιώνει τό κείμενο τοῦ έγγραφου. Βλ. και τό έγγραφο άριθ. 4 στο ὁποῖο εἶναι μόνον δανειστής. Εἶναι συντάκτης πολλῶν έγγράφων τής έποχής, διετέλεσε καντζιλιέρης κατά τό 1808, ειδικός εκτιμητής άκινήτων και έπίτροπος τής Μονής τής Βρύσης από 1825-1830 [βλ. ένδεικτικά «Σιφνιακά», Β΄/Π΄ (1992), σελ. 36 και 82].

30. Γεώργιος Διπάστης βεβαιῶ εις ὄνομα τοῦ γαμπροῦ μου Γιάννη, γνωστή προσωπικότητα από τοῦ έτους 1784, Δεκ. 2, μέχρι και τοῦ 1824, Μαΐου 25, κατά τήν ὁποία αναφέρεται ως «τοποτηρητής τοῦ δημογέροντος Κάστρου» [βλ. Πετροπούλου, Μνημεῖα, σελ. 353 και «Σιφνιακά», Α΄/Γ΄ (1991), σελ. 24]. Τόν δανειστή γαμπρό του Γιάννη τοῦ έγγραφου δέν γνωρίζω. Θέλω ακόμη νά σημειώσω ότι Γεώργιος Διπάστης ή Διπάστας αναφέρεται ως σύζυγος τής Μαρίας Γρυπάρη, αδελφής τοῦ μητροπολίτη Κυζίκου Άγαπίου [Πετροπούλου, Μνημεῖα, σελ. 374 κ.ά.], δέν γνωρίζω όμως αν πρόκειται γιά τό ίδιο μέ τό έδῶ εξεταζόμενο πρόσωπο.

[2] Γενικά Άρχεῖα Κράτους
(Κ. 47, Δ΄, Φ. Β΄, άριθ. 18)

1 Ὀκτωβρίου 1812

Μονόφυλλο διαστάσεων 0,29x0,20 διπλωμένο στή μέση ὥστε νά σχηματίζεται τετρασελίδο. Τό κείμενο επί τής προσθίας σελίδος. Γραφή καλή διά χειρός Γεωργίου Κων. Μάτζα. Στην τελευταία (όπισθία) σελίδα αναγράφεται: «Ή πούλησις τῶν χρεοφειλετῶν τοῦ Γιαννουλάκη Καντζηλιέρη». Πρωτότυπο. Ὑπογραφές ιδιόχειρες.

Περίληψη: «Συναχθέντες οί χρεοφειλέται τοῦ Γιαννουλάκη Καντζηλιέρη... πωλοῦν πράσει τελείαν εις τόν παπά κύρ Ίωάννην και δάσκαλον τωρινόν τό χωράφι εις τό Μαῦρο Βουνόν...» προκειμένου νά ικανοποιήσουν τίς απαιτήσεις τους.

+ ὁ πρώην Λαμψάκου Άρσένιος

»Τὴν σήμερον συναχθέντες οἱ χρεωφειλέται τοῦ Γιαννουλάκη Καντζηλιέρη³ οἱ καὶ κάτωθεν ὑπογεγραμμένοι καὶ κάνοντες καταγραφὴν⁴ τοῦ ἐνταῦθα πραγμάτου του, ὁμοίως καὶ τοῦ χρέους του, ἔκαμαν ζάπι⁵ τὸ πρᾶγμα του μὲ ἰδίαν του παραίτησιν καὶ ἔκαμαν κουραμάν τί ἄγγι⁶ ζεν εἰς τὸν καθένα. Λοιπὸν τὴν σήμερον οἱ αὐτοὶ χρεω⁷φειλέται πωλοῦν πράσει τελεία εἰς τὸν παπᾶ κύρ Ἰω⁸άννην καὶ δάσκαλον τωρινόν, τὸ χωράφι εἰς τὸ Μαῦρο⁹ Βουνόν ὡς καθὼς εὐρίσκεται διὰ γρόσια ὀκτακάσια δέκα¹⁰ ἤτοι γρόσια 810 καὶ ἀναλαβόντες εἰς χεῖρας οἱ χρεωφειλέται¹¹ ἀπὸ τὸν παπᾶ Ἰωάννην Δολφῆ καὶ δάσκαλον τωρινόν ἀπὸ¹² τὴν σήμερον λέγεται καὶ ὀνομάζεται αὐτὸ τὸ πρᾶγμα τῶν¹³ ἀγοραστῶν ὡς θέλουν καὶ βούλονται νὰ τὸ κάμουν, νὰ τὸ¹⁴ χαρίσουν, πούλησουν τινὰς νὰ μὴν ἐμπορῆ νὰ τὸν¹⁵ διασειῆσι ὡς πρᾶγμα ἐδικόν τους καὶ καλὰ ἀγορασμένον καὶ¹⁶ διὰ τὸ βέβαιον ἐγινεν ἡ παροῦσα πούλησις ὑπό¹⁷ γεγραμμένη παρὰ τῶν χρεοφειλετῶν καὶ ἐδόθη εἰς χεῖρας¹⁸ τῶν ἀγοραστῶν εἰς ἀσφάλειαν. 1812, Ὀκτωβρίου α', Σίφνος

¹⁹=ὁ οἰκονόμος Μπαῶς

²⁰=ὁ σακελλάριος Σίφνου Τριαντάφυλλος

²¹=Ἰωάννης Πρόκος

²²=ἀρχιμανδρίτης Ἀβέρκιος

²³=Νικόλαος Γκιών

²⁴=Γιάκουμος Βαφία

²⁵=Κωνσταντῆς Τζακάτος

²⁶=Φραντζέσκος Λούκας

²⁷=Νικόλαος Γεροντόπουλος

²⁸=Γεώργιος Κωνσταντίνου

²⁹Μάτζας ὁ γράψας |³⁰ βεβαιῶ.

ΣΧΟΛΙΑ

1. ὁ πρῶν Λαμψάκου Ἀρσένιος. Ὁ Ἀρσένιος διετέλεσε βοηθὸς ἐπίσκοπος τοῦ Σιφνίου μητροπολίτου Κυζίκου Ἀγαπίου Γρυπάρη ἀπὸ 1785-1794. Στὴ συνέχεια ἐπέστρεψε στὴ Σίφνο, ὅπου ὁ μητροπολίτης Σίφνου Καλλίνικος τὸν ἐχρησιμοποίησε ὡς ἐπίτροπό του στὸν πνευματικὸ τομέα τῆς μητροπόλεως [βλ. Σίμου Μ. Συμεωνίδη, Ὁ ἐπίσκοπος Λαμψάκου Ἀρσένιος, ἐφημ. «Σίφνος», φφ. 344-346 (Νοεμβρ. 1962-Ἰανουάρ. 1963)].

2-3. οἱ χρεωφειλέται τοῦ Γιαννουλάκη Καντζηλιέρη. Περὶ τοῦ προσώπου αὐτοῦ δὲν ὑπάρχουν ἄλλες πληροφορίες.

3-6. ... καὶ κάνοντες καταγραφὴν τοῦ ἐνταῦθα πραγμάτου του, ὁμοίως καὶ τοῦ χρέους του, ἔκαμαν ζάπι τὸ πρᾶγμα του... Ἡ γνωστή, ὅπως ἔχει ἤδη περιγραφεῖ, διαδικασία, πλὴν...

5-7... μὲ ἰδίαν του παραίτησιν... δηλαδὴ κατόπιν αἰτήσεως τοῦ ὀφειλέτου πού βρισκόνταν σὲ ἀδυναμία νὰ ἐξοφλήσῃ εἰς τὴν χρέη πρὸς τοὺς δανειστές του, οἱ ὅποιοι ἀκολουθῶντες... ἔκαμαν κουραμάν τί ἄγγιζεν εἰς τὸν καθένα. προκειμένον νὰ ἰκανοποιηθῶντες εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τους.

7-9. ...οἱ αὐτοὶ χρεωφειλέται πωλοῦν πράσει τελεία εἰς τὸν παπᾶ κύρ Ἰωάννην καὶ δάσκαλον τωρινόν... Ἡ πληροφορία εἶναι βαρυσήμαντη! Ἀποκαλύπτει τὴν ὑπαρξή, ὅχι ἀπλῶς ἑνὸς ἀκόμη διδασκάλου, ἀλλ' ἑνὸς διδασκάλου πού διακόπτει τὴ διδασκαλία τοῦ Νικολάου Χρυσογέλου, ἡ ὁποία ἐθεωρεῖτο συνεχῆς ἀπὸ τοῦ 1808-1821 [βλ. Γκιών, Ἱστορία, σελ. λστ'-λζ', Συμεωνίδη, Ἱστορία, σελ. 220 καὶ 270]. Ὁ παπα-Ἰωάννης Δολφῆς «καὶ δάσκαλος τωρινός», ὅπως ἐπαναλαμβάνεται καὶ στὴν § 11, δὲν ἦταν ἀπλῶς ἕνας ἱερέας-διδάσκαλος χωριοῦ, ἀλλ' ὁ διδάσκαλος τῆς Σχολῆς τοῦ Ἁγίου Τάφου, ὁ «τωρινός» διδάσκαλος τῆς Σίφνου.

Κατὰ τὰ παραδιδόμενα ἀπὸ τὸν Κ. Γκιών, Ἱστορία, σελ. λζ', ὁ Νικόλαος Χρυσόγελος παρέλαβε τὴ διεύθυνση τῆς Σχολῆς στὶς 3 Ἰουλίου 1808 καὶ γιὰ μίαν πενταετίαν μὲ «συμφωνηθέντα μισθόν» 800 γροσίων τὸ χρόνο, «διέμενε δὲ διδάσκων ἐπὶ ταῖς αὐταῖς συνθήκας καὶ δευτέραν πενταετίαν», ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ 1819 μέχρι τὸ 1821. Παρ' ὅλα αὐτά, κατὰ τὸ ἐδῶ ἐξεταζόμενον ἔγγραφο, στὶς ἀρχές τοῦ τελευταίου ἔτους τῆς πρώτης πενταετίας τοῦ Χρυσογέλου, φαίνεται ὅτι ἀνέλαβε τὴ Σχολὴ ὁ ἱερέας Ἰωάννης Δολφῆς, ἄγνωστο γιὰ ποιὸν λόγο, καὶ πρὶν ἀκόμη λήξῃ ἡ συμβατικὴ θητεία τοῦ πρώτου. Δὲν εἶναι ἀπίθανον νὰ χρειάσθηκε ὁ Χρυσόγελος νὰ ἀπουσιάσῃ ἀπὸ τὴ Σίφνο γιὰ κάποιον διάστημα, ὅποτε τὸν ἀνεπλήρωσε ὁ Δολφῆς, ἢ ἀκόμη νὰ διέρρηξε ὁ πρῶτος τὴ σύμβασή του καὶ πολλὰς ἄλλες πιθανὰς ἐκδοχὰς πού δὲν ἔχουν βέβαια ἱστορικὰ ἐρείσματα. Τὸ ζήτημα χρειάζεται περαιτέρω ἔρευνα.

Ἐν πάσῃ περιπτώσει γεγονός εἶναι ὅτι ἄλλος ἕνας ἰκανὸς διδάσκαλος, ὅπως ὁ Χρυσόγελος, καταγράφεται ἤδη στὸ διδασκαλικὸ πάνθεον τῆς Σίφνου. Γι' αὐτὸν ἔχουμε ἐλάχιστες πληροφορίες. Τὸ ἐπώνυμό του δηλώνει τὴν καταγωγὴν του ἀπὸ παλαιὰ καὶ σημαίνουσα οἰκογένεια τῆς Σίφνου, ἐκείνην τῶν Ντολφίν ἢ Δολφῆ ἢ Ντουλφῆ, μέλη τῆς ὁποίας ἀνεδείχθησαν στὰ ἀξιώμα-

τα του δημογέροντος, του οικονόμου, πρωτοπαπᾶ, λογοθέτη καί καντζιλιέρη. Ἡ οἰκογένεια πρωτοεμφανίζεται, κατά τις μέχρι τώρα ἐρευνες, τό 1684 ὅταν ὁ παπα-Θεοφάνης Ντουλφῆς υπέγραψε, μεταξύ ἄλλων, τό ἐγγραφο τῆς δῆθεν ἀπόσχισης τῶν ὀρθοδόξων Σίφνου ἀπό τήν ἀρχιεπισκοπή Σίφνου [«Σιφνιακά», Α'ΙΙ', 1991, σελ. 67, 70].

Πρώτη πληροφορία γιά τόν ἱερέα Ἰωάννη Δολφῆ εἶναι τοῦ ἔτους 1784, Φεβρουαρίου 26, ὅταν συνυπέγραψε τόν Κώδικα δικαιωμάτων ἐκκλησιῶν-κληρικῶν Σίφνου [«Σιφνιακά», Β'ΙΙ', 1992, σελ. 174]. Ἀκολούθως, στά 1795, Μαρτίου 1, «ὁ παπά-κύρ Ἰωάννης Ντολφῆ», ἰδιοκτήτης καί ἐφημέριος τῆς Οὐρανοφόρας στό Σταυρί, πού εἶχε «τρία ὀσπήτια ἐνοριακά κείμενα εἰς τόν Ἀρτεμῶνα, τό ἕνα τῆς Μαργαρίτας, θυγάτηρ τοῦ Ἰωάννη Μαστρόκαλου, ὁμοίως καί τό καινούριον ὁπού ἔκτισεν ὁ ἴδιος μαστρογιάννης καί πατήρ αὐτῆς, κοντά εἰς τό ὀσπήτιον τῆς αὐτῆς Μαργαρίτας, καί τό ἄλλο τῆς Μαργιᾶς τοῦ Ἰωάννη Βασίλη» ἀνταλλάσσει τίς ἐνορίες τους μέ τρία σπῖτια πού ἀνήκαν ἐνοριακά στόν Ἅγιο Κωνσταντῖνο Ἀρτεμῶνος καί εὐρίσκονταν στό Σταυρί «τά δύο τοῦ Νικολοῦ Κρητικοῦ καί τό ἄλλο τοῦ Νικολοῦ παπά-Λιά».

Ὅταν ἡ ἀδελφή του, Κατερίνα τοῦ Παπαφιλιππῆ, ἐπούλησε ἀντί 1120 γροσίων ὅλα τά ἀκίνητά της, ἐμφανίσθηκε ὁ παπά-κύρ Ἰωάννης Δολφῆς, ὁ ὁποῖος, ὡς ἀδελφός, ἐζήτησε νά μεταβιβασθεῖ σ' ἐκεῖνον ἡ περιουσία, πρᾶγμα πού ἐγινε μέ συμφωνητικό τῆς 6 Φεβρουαρίου 1805. Μετά ἀπό δέκα χρόνια, στίς 20 Ἰανουαρίου 1815, ὁ γαμβρός του Θεοδωρῆς ἀγόρασε τά ἴδια ἀκίνητα ἀπό τόν παπα-Δολφῆ.

Αὐτές εἶναι οἱ, μέχρι σήμερα, γνωστές πληροφορίες γιά τόν διδάσκαλο παπα-Ἰωάννη Δολφῆ, ἂν καί, ὅπως πιστεύω, εἶναι τό ἴδιο πρόσωπο μέ τόν «λογοθέτη Ντολφίν» τοῦ ἐγγράφου ἀριθ. 5α, τῆς 1ης Αὐγούστου 1819. (βλ. κατωτέρω).

20. ὁ σακελλάριος Σίφνου Τριαντάφυλλος, εἶναι ἄγνωστο πρόσωπο στίς πηγές, δημιουργεῖ δέ καί πρόβλημα γιὰτί ἀπό τοῦ 1808-1827 σακελλάριος διατελοῦσε ὁ Νικόλαος Γ. Βερνίκος.

21. Ἰωάννης Πρόκος, γνωστός δανειστής χρημάτων τῆς ἐποχῆς αὐτῆς [βλ. Πετροπούλου, Μνημεῖα, σελ. 49, 237 καί ἐγγραφο ἀριθ. 5α].

22. ἀρχιμανδρίτης Ἀβέρκιος, ὑπογράφει σέ ἐγγραφο ἀπό τοῦ ἔτους 1751 [Βάου, «Ἐκκλησ. Δικαιώμ.»].

Νικόλαος Γκιών, βλ. τά ὑπ' ἀριθ. 4 καί 5α ἐγγραφα καί περιοδ. «Σιφνιακά», Α'Ι (1991), σελ. 23. Ἄλλο ἕνα μέλος τῆς οἰκογενείας Γκιών.

24. Γιάκουμος Βαφιάς(ς), βλ. καί ἐγγραφο 5α.

25. Κωνσταντῆς Τζακάτος, πρόσωπο ἄγνωστο.

26. Φραντζέσκος Λούκας, ἐπίσης ἄγνωστο πρόσωπο. Τό ἐπίθετο «Λούκας» ἐμφανίζεται στή Σίφνο ἀπό τό 1652.

27. Νικόλαος Γεροντόπουλος, πρόσωπο ἄγνωστο.

28-30. Γεώργιος Κωνσταντίνου Μάτζας, ὁ γράψας βεβαιῶ, πολύ γνωστό πρόσωπο τῆς ἐποχῆς. Τό 1820 ἀναδείχθηκε κοτζάμπασης Σίφνου. Εἶναι ὁ μόνος γνωστός κοτζάμπασης τοῦ νησιοῦ [βλ. Σφυρόερα, Ἐγγραφα, σελ. 41 ἐπ.].

[3] Ἰδιωτ. Συλλογή Γ. Γαϊτάνου

5 Νοεμβρίου 1813

Μονόφυλλο διαστάσεων 0,20x0,14 σέ κατάσταση κακή διπλωμένο στή μέση ὡστε νά σχηματίζεται τετρασέλιδο. Τό κείμενο καταλαμβάνει καί τίς τέσσερις σελίδες. Γραφή σχετικῶς καλή διά χειρός Κωνσταντίνου Σακελλαρίου Μπάου. Πρωτότυπο μέ ἰδιόχειρες ὑπογραφές.

Περίληψη: «Μήν ἐρχόμενος διά νά πληρώση δεκαπέντε χρόνους» ὁ Πετρῆς Λουρέντζος, «ἐσυνάχθησαν ὅλοι του οἱ χρεοφειλέτες... καί ἐπιασαν τό πρᾶγμα ὁπού τοῦ εὐρέθη σήμερα» καί τό ἐπώλησαν «εἰς τόν Νικολόν Κατζήγιαννη».

Σίφνος 1813 Νοεμβρίου 5

Μέ τό νά ἐχρεώστη ὁ Πετρῆς Λουρέντζος πρό³ χρόνων εἰς διαφόρους κρεδιτόρους καί⁴ μήν ἐρχόμενος διά νά πληρώση δε⁵καπέντε χρόνους ὅπου τόν προσμένουν ἐ⁶συνάχθησαν ὅλοι του οἱ χρεοφειλέτες εἰς⁷ τήν κοινήν μας καντζηλαρίαν καί ἐπια⁸σαν τό πρᾶγμα ὁπού τοῦ εὐρέθη σή⁹μερον πουλοῦν πράσει τελεία εἰς τόν¹⁰ Νικολόν Κατζόγιαννη τό πρᾶγμα εἰς¹¹ ταῖς Ἀμουδάρες χωράφι μέ συκιές διά¹² γρόσια

εκατόν ἑξήντα Νο 160 μέ¹³ τό νά εἶναι καί αὐτός ἕνας τῶν χρεοφει¹⁴λετῶν τοῦ ἐγι-
νεν καλά ὁ κουραμάς¹⁵ ὁποῦ εἶχεν νά λάβη καί ἐμέτρησεν τό ρέστος¹⁶. ὄθεν εἰς τό
ἑξῆς αὐτό τό πρᾶγμα θέλει¹⁷ εἶναι εἰς τήν ἐξουσίαν καί κυριότητα τοῦ ρηθέν¹⁸τος
ἀγοραστοῦ ὡς θέλει καί βούλεται νά τό κάνη¹⁹ ὡς πρᾶγμα ἐδικόν του καί καλά ἀγο-
ρασμέ²⁰νον παρά τοῦ χρεοφειλέτου²¹.

²² Νικόλαος Βαλέτα

²³ Νικόλαος Ἄγας

²⁴ Δημήτριος Νίκου Μπᾶος

²⁵ Πέτρος Ραφελέτος

²⁶ Ἰω(άννης) Ραφελέτος

²⁷ Λούης Γγιών

²⁸ Ζανῆς Ἄλεξ. Καμπάνης

²⁹ ὑπογράφω διά τόν

³⁰ Νικόλαον Κόκκινον

³¹ Κωνσταντῖνος Σακελλα-

ρίου Μπᾶος καί ἐ³²πιστά-

της τῆς καντζελαρίας βεβαιῶ

³³ Εἶχεν νά λαβῆ ὁ ρηθείς Νικολός εἰς κεφά³⁴λαιον γρόσια διακόσια, ἦτοι γρόσ.
200³⁵ καί ἔλαβεν γρόσια εἰκοσιπέντε καί μισό³⁶ κουραμά ἦτοι γρόσια 25:20.

ΣΧΟΛΙΑ

2. ὁ Πιερῆς Λουρέντζος, πρόσωπο ἀγνωστο στίς πηγές.

9-10. εἰς τόν Νικολό Κατζόγιαννη, ἐπίσης ἀγνωστος.

12-16. μέ τό νά εἶναι καί αὐτός ἕνας τῶν χρεοφειλετῶν τοῦ ἐγινεν καλά ὁ κουραμάς ὁποῦ εἶχε νά
λάβει καί ἐμέτρησεν τό ρέστος... Ὁ ἐδῶ ἀγοραστής τοῦ ἀκινήτου τοῦ ὀφειλέτου ἦταν καί δανει-
στής αὐτοῦ. Ἐτσι, ἀφοῦ ὑπολογίστηκε ἡ ἀναλογική συμμετοχή του (ὅπως προσδιορίζεται στίς
§§ 31-34) στόν κουραμά, κατέβαλε τό ὑπόλοιπο τῆς ἀξίας καί ἐγινε κύριος τοῦ ἀκινήτου.

22. Νικόλαος Βαλέτα(ς), διακεκριμένο στέλεχος τῆς κοινωνίας τῆς Σίφνου, δημογέρων ἀπό
τά 1784 (Βάου, Ἐκκλησ. Δικαιώμ.), ἐπίτροπος τῆς Σχολῆς στά 1819 (Γκιών, σελ. ιγ' καί κγ') καί
συντάκτης μεγάλου ἀριθμοῦ ἐγγράφων.

23. Νικόλαος Ἄγας, ὑπογράφει καί ἐγγραφο ἔτους 1813, Ἰουλίου 6 [βλ. Φιλαρ. Βιτάλη, Ἡ ἐν
Σίφνω ἱερά μονή τῶν Εἰσοδίων τῆς Θεοτόκου ἐπικεκλημένη «Παναγία τοῦ Βουνοῦ», περιοδ.
«Κιμωλιακά», Γ' (1973), σελ. 192].

24. Δημήτριος Νίκου Μπᾶος, στά 1822, Νοεμβρίου 24 καί 28, πωλεῖ ἀκίνητα του [βλ. Πέ-
τροπ., Μνημεῖα, σελ. 24, 52].

25. Πέτρος Ραφελέτος, ἀγνωστος στίς πηγές.

26. Ἰωάννης Ραφελέτος, ἀναφέρεται καί στα 1808, Νοεμβρίου 17 [βλ. ἐγγραφο 1].

27. Λούης Γγιών, βλ. ἐγγραφο ἀριθ. 1.

28. Ζανῆς Ἄλεξ. Καμπάνης, πολύ γνωστό πρόσωπο τῆς ἐποχῆς μέ μεγάλη συμμετοχή στά
κοινά [βλ. «Σιφνιακά», Α/Γ', σελ. 107 καί «Σιφνιακά», Β/Π, 11, 82, 120], ὑπογράφει διά λογαρια-
σμόν Νικολάου Κόκκινου, ὁ ὁποῖος κατά τό ἴδιο ἔτος συμμετέσχε σέ ἔρανο ὑπέρ τῆς Σχολῆς
[Γκιών, σελ. κ'].

29. Κωνσταντῖνος Σακελλαρίου Μπᾶος, βλ. ἐγγραφο ἀριθ. 5, §§18-19.

[4] Γεν. Ἀρχεῖα Κράτους
(Κ. 47, Δ', φ. Β', ἀρ. 3)

1 Σεπτεμβρίου 1814

Μονόφυλλο διαστάσεων 0,20x0,14 σέ καλή κατάσταση. Τό κείμενο ἐπί τῆς μιᾶς
ὄψεως. Γραφή καλή. Πρωτότυπο μέ ἰδιόχειρες ὑπογραφές.

Περίληψη: Οἱ πιστωτές «τοῦ Γεώργη Ἐξεβραίων καί τῆς γυναικός του Αἰκατερί-
νας... πωλοῦν... τό χωράφι (τους) κείμενον εἰς τόν Παλαιόν Κῆπον μέ δενδρά... εἰς
τόν σιόρ Γιαννάκη Μπᾶον».

1814 Σεπτεμβρίου 1η

Διά τοῦ παρόντος πωλητηρίου γίνεται δῆλον ὅτι οἱ κάτωθεν ὑ³πογεγραμμένοι
χρεοφειλέται τοῦ Γεώργη Ἐξεβραίων καί τῆς⁴ γυναικός του Αἰκατερίνας, πράσει τε-

λεία, πωλούν και παραδίδουν⁵ και αιωνίως αλλοτριώνουν τό χωράφι κείμενον εἰς τόν Παλαιόν⁶ κῆπον μέ δενδρά, καθώς εὑρίσκεται εἰς τόν σιόρ Γιαννά⁷κη Μπαῶν διά γρόσια τόν ἀριθμόν πενήντα, ἤτοι Νο γρόσια 50⁸ τά ὅποια τά ἔλαβον οἱ χρεοφειλέται παρά τοῦ ἀγοραστοῦ⁹, ὄθεν ἀπό τήν σήμερον καί εἰς τό ἐξῆς, εἶναι κύριος οἰκοκύ¹⁰ρης ὁ ἀγοραστής, προικίσει, χαρίσει, νά τό κάμνη ὡς βού¹¹λεται ὡς πρᾶγμα ἐδικόν του καί καλά ἀγορασμένον, διό¹² καί εἰς τήν περί τούτου ἐνδειξιν ἐγένεν ἡ παρούσα ὑπο¹³γεγραμμένον παρά τῶν χρεοφειλετῶν διά ἀσφάλειαν.

¹⁴ Ἰωάννης Μπαῶς

¹⁵ Ζαννῆς Ἀλεξάνδρου Καμπάνης

¹⁶ Νικόλαος Γγιών

¹⁷ Ἀπόστολος Κολονέλλος

¹⁸ Ζώρζης Βαφία

¹⁹ Νικόλος Νικηφόρη

²⁰ Φραζέσκος Νικηφόρη.

ΣΧΟΛΙΑ

3. ... τοῦ Γεώργη Ἐξεβραίων..., πρόκειται γιά τή μοναδική πληροφορία περί τοῦ Γεώργη αὐτοῦ, πιθανόν Ἑβραίου ἐκχριστιανισμένου [Συμεωνίδου, Ἱστορία, σελ. 231].

5-6. ...εἰς τόν Παλαιόν Κῆπον. π.ν. στά Β' τοῦ νησιοῦ, πλησίον τῶν Ἁγίων Ἀναργύρων.

6-7. σιόρ Γιαννάκης Μπαῶς, πολύ γνωστό πρόσωπο, ἀντιπρόξενος τῆς Ἀγγλίας καί ἰσχυρός οικονομικός παράγοντας τοῦ τόπου [βλ. ἀρκετά στά «Σιφνιακά», Α' / Ι (1991), σελ. 6 ἐπ.].

14. Ἰωάννης Μπαῶς, ὁ ἀνωτέρω.

15. Ζαννῆς Ἀλεξάνδρου Καμπάνης, βλ. § 28 ἐγγράφου 3.

16. Νικόλαος Γγιών, βλ. § 23, ἐγγράφου 2.

17. Ἀπόστολος Κολονέλλος, βλ. § 29 ἐγγράφου 1.

18. Ζώρζης Βαφία(ς), βλ. § 26 ἐγγράφου 1.

19-20. Νικόλος Νικηφόρη. Φραζέσκος Νικηφόρη, πρόσωπα ἀγνωστα.

[5] Γεν. Ἀρχεῖα Κράτους
(Κ. 47, Δ', φ. Β', ἀρ. 8)

29 Ἰουνίου 1819

Μονόφυλλο διαστάσεων 0,35×0,25 σέ καλή κατάσταση. Ἐπί τῆς προσθίας ὄψεως ἀντίγραφο ἀποφάσεως «ἐλπίτρων» περί τοῦ χρέους πρὸς τρίτους «τοῦ μακαρίτου Φρασέ Πρόκου» καί τῆς διαφορᾶς μεταξύ τῆς συζύγου του Αἰκατερίνης, τό γένος Ζηλίμη, καί τῶν πιστωτῶν. Στήν ὀπισθία ὄψη τοῦ ἐγγράφου καταχωρίζεται πωλητήριο, τῆς 1 Αὐγούστου 1819, ἀκινήτων τοῦ Φρασέ Πρόκου ὑπό τῶν πιστωτῶν. Εἶναι τό πρωτότυπο μέ ἰδιόχειρες τίς ὑπογραφές τῶν τελευταίων (ἐδῶ ὡς ἐγγραφο ὑπ' ἀριθμ. 5α).

Κωνσταντῖνος Πλαγηνός ἐπιβεβαιοῖ ὅτι ἴσον ἀπαράλλακτον

Προσταθέντες παρά τῆς ἐξουσίας διά νά θεωρήσωμεν τήν ὑπόθεσιν, ἣν ἔχουν οἱ χρεοφειλέται τοῦ μακαρίτου³ Φρασέ Πρόκου μετά τῆς Αἰκατερίνης Ζηλίμη γυναικός του, μετακαλέσαντες τούτους ἐξετάσαμεν τήν δια⁴φοράν τους, ὡς τό παρόν μας διαλαμβάνει. Οἱ μέν χρεοφειλέται προβάλλουν ἔχοντες τήν σερμαγιάν⁵ εἰς αὐτόν τόν Πρόκον εἰς τό καράβι του καί ταξιδεύοντας ἐκατήνησεν ἐσχάτως εἰς τήν Ὑδραν⁶ καί ἐκεῖ ἐπώλησε τό καράβι του καί λαβών τήν σερμαγιάν, ὅσον καί τήν τιμήν τοῦ καραβίου, χωρίς ⁷νά δώση εἶδησιν τῶν κρεδιτῶρων του ἐφυγε καί ἐπῆγεν εἰς τήν Μαύρην Θάλασσαν καί ἐκεῖ⁸ ἐπνίγη· ὄθεν δι' αὐτό τό ἔγκλημα δικαιονταί οἱ κρεδιτόροι νά λάβουν τά γρόσια τους ἀπό⁹ τοῦ Φρασέ τό πρᾶγμα. Οἱ χρεοφειλέται λοιπόν ἀμέσως μαθάνοντας τόν θάνατόν του¹⁰ ἐπῆγαν καί εὐρήκαν τήν γυναῖκα του εἰς τό σπίτι καί ἐζήτησαν νά καταγράψῃ τά περιε¹¹χόμενα εἶδη μέσα εἰς τό σπίτι, ἡ δέ γυ-

ναίκα ἀπεκρίθη ὅτι θά πηγαίνει μέσα εἰς τό Κάστρο¹² καί τότε κάνομεν καλά, καί μετὰ παρέλευσιν ἡμερῶν, ἐπῆρεν ὁ,τι ἦτον μέσα εἰς τό σπίτι¹³ καί τό ἐπῆγε μέσα εἰς τό Κάστρον χωρίς νά δώση εἶδησιν τῶν κρεδιτόρων· μᾶς ἐπρόβαλεν¹⁴ ἡ γυναῖκα ὅτι εἶχεν ἴδια τῆς γρόσια χίλια τετρακόσια. Τῆ ἐζητήσαμεν τό προικοσύμφωνόν τῆς,¹⁵ μᾶς εἶπεν ὅτι τό ἐπῆρεν ὁ ἄνδρας τῆς καί δέν τό ἔχει, μᾶς ἐφανέρωσεν ὁμως ἕνα μαρτυρικόν τοῦ¹⁶ λογιωτάτου Παλαιοῦ, φανερόντας ὅτι εἶχεν αὐτά τά χίλια τετρακόσια γρόσια, τό ὁποῖον ἐρωτήσαμεν¹⁷ τόν λογιώτατον καί μᾶς εἶπεν, ὅτι ὅσα τοῦ εἶπε τό Κατερινιό, τόσα ἔγραψε, χωρίς νά ἔχη καμμίαν¹⁸ βεβαιότητα· τῆ ἐζητήσαμεν ἄλλην μαρτυρίαν, καί μᾶς ἐπρόβαλεν ὅτι ὁ μακαρίτης Κωνσταντάκης¹⁹ σακελλαρίου, τῆ ἐχρεωστοῦσε πεντακόσια γρόσια καί τά ἔλαβε καί τά ἔδωσεν τοῦ ἀνδρός τῆς, ἐξετή²⁰σαμεν τόν υἱόν του Πετράκη καί μᾶς εἶπεν ὅτι μέσα εἰς τό κατάστιχόν τοῦ πατρός του τέτοιον²¹ χρέος δέν εἶναι. Δι' αὐτούς τοὺς ρηθέντας λόγους ἀποβάλλομεν τήν ρηθεῖσαν Αἰκατερίνην, ὅτι δέν²² ἔχει λόγον νά πρετενδέρη ἀπό τήν περιουσίαν τοῦ ἀνδρός τῆς διά αὐτάτά γρόσια οὐδέν, οἱ χρεο²³φειλέτες ὁμως εὐρίσκομεν εὐλογον νά πιάσουν τό πρᾶγμα τοῦ Φρασέ καί νά λάβουν τό ἐδικόν τους.²⁴ Αὐτό εὐρήκαμεν εὐλογον ἐν συνειδήσει, ἡ δέ τελεία ἀπόφασις, μένει εἰς τό χέρι τῆς πανευγενείας (;) τοῦ²⁵ καί οὕτως ὑπογραφόμεθα.

1819 Ἰουνίου 29, Σίφνος.

²⁶ Λογοθέτης Κωνσταντῖνος Καλάβρας

²⁷ Κωνσταντῖνος Τζωρτζάκη Μάτσας

²⁸ Γεώργιος Πριβιλέγκιος

²⁹ Πέτρος Κωνσταντίνου Πάος.

ΣΧΟΛΙΑ

1. *Κωνσταντῖνος Πλαγηνός ἐπιβεβαιοῖ*. Πρόκειται γιά τόν ἀντιπρόσωπο (βεκίλη) τοῦ Δραγομάνου τοῦ Στόλου Νικολάου Μουρούζη (1818-1821. Βλ. *Βασ. Βλ. Σφυρόερα*, Οἱ Δραγομάνοι τοῦ Στόλου, ὁ θεσμός καί οἱ φορεῖς, Ἀθήναι 1965, σελ. 174). Ὅπως ἐξηγεῖ ὁ κ. Σφυρόερας (δ.π.π. σελ. 48-49), γιά τή διεκπεραίωση τῶν ὑποθέσεων τῶν νησιωτῶν, οἱ Δραγομάνοι προσελάμβαναν στήν ὑπηρεσία τους ὑπαλλήλους, τά ἐξόδα συντηρήσεως καί μισθοδοσίας τῶν ὁποῖων ἀνελάμβαναν οἱ κοινότητες. Οἱ ὑπάλληλοι αὐτοί, τοὺς ὁποίους διόριζεν ὁ δραγομάνος, κατόπιν ἐγκρίσεως τοῦ καπουδάν πασᾶ, εἶχαν ὡς καθήκοντα τῆ διεξαγωγή τῆς ἀλληλογραφίας, τήν παραλαβή τῶν φόρων καί τῶν ἄλλων «συνήθων δοσιμάτων», τόν ἔλεγχο τῶν λογαριασμῶν τῶν κοινοτήτων κλπ. καί ἦταν ἐξουσιοδοτημένοι νά ἐπιλύουν θέματα δευτερευούσης φύσεως. Προέρχονταν ἀπό ἀριστοκρατικές οἰκογένειες καί συνήθως, ἦταν τιτλοῦχοι (ποστέλνικοι, παχάρνικοι κλπ.), ἀλλά καί συγγενεῖς, δηλ. πρόσωπα τῆς ἀπολύτου ἐμπιστοσύνης τῶν Δραγομάνων, ὅπως ὁ ἀνωτέρω Κων. Πλαγηνός, ὁ ὁποῖος εἶχε συζευχθεῖ ἀδελφή τοῦ δραγομάνου Νικολάου Μουρούζη (*Σφυρόερας*, σελ. 49, σημ. 2). Ἡ θητεία τους πλησίον τῶν Δραγομάνων ἀποτελοῦσε στάδιο προπαρασκευῆς γιά τήν κατάληψη ἀνωτέρων διοικητικῶν ἀξιωματίων.

Ὅπως φανερόνουν διάφορα ἐγγραφα, τό καλοκαίρι τοῦ 1819 (ἀπό τό τελευταῖο δεκαήμερο τοῦ Ἰουνίου μέχρι, τουλάχιστον, τά τέλη Ἰουλίου) εὐρίσκονταν στή Σίφνο δύο ἀντιπρόσωποι τοῦ Δραγομάνου, ὁ ἀνωτέρω Κωνσταντῖνος Πλαγηνός καί ὁ ἀδελφός του Ἀλέξανδρος γιά τήν ἐπίλυση διαφόρων ζητημάτων, τόσο τοῦ Κοινοῦ, ὅσο καί ἰδιωτῶν, γιά τά ὁποῖα οἱ ἐνδιαφερόμενοι εἶχαν, προφανῶς, προσφύγει στόν Δραγομάνο τοῦ Στόλου. Ἀναφέρονται:

α) 28 Ἰουνίου 1819. Ἡ ἐπικύρωση ἀπό τόν Κων. Πλαγηνό τῆς διαθήκης τοῦ Πέτρου Καμαράση, ὕστερ' ἀπό ἔλεγχο καί διαπίστωση τῆς καλῆς ἐκτελέσεώς τῆς. [*Πετροπούλου*, Μνημεῖα, σελ. 455 ἐπ.].

β) 29 Ἰουνίου 1819. Ἡ ἐπικύρωση ἀπό τόν ἴδιο τῆς ἐδῶ δημοσιευμένης ἀποφάσεως.

γ) 1 Ἰουλίου 1819. Μετά τήν ἐκδήλωση μεγάλου ἐνδιαφέροντος τῶν ἀδελφῶν Κωνσταντίνου καί Ἀλεξάνδρου τῶν Πελαγηνῶν ὑπέρ τῆς Σχολῆς τῆς Σίφνου, οἱ κάτοικοι τοῦ νησιοῦ μέ ψήφισμά τους τοὺς εὐχαρίστησαν καταλλήλως. [*Καρόλου Γκιών*, Ἱστορία τῆς Νήσου Σίφνου, ἐν Σύρῳ 1876, σελ. κγ'-κδ].

δ) 21 'Ιουλίου 1819. 'Η επικύρωση από τόν 'Αλέξ. Πελαγηνό «δανειακού ομολόγου» τῆς Σχολῆς [Γκιών, 8.π.π., σελ. κβ'-κγ].

ε) 25 'Ιουλίου 1819. 'Η συγκέντρωση ὑπέρ τῆς Σχολῆς γροσίων 2898,17 «διά τῆς φιλομου-
σου καί φιλογενοῦς προτροπῆς» τοῦ 'Αλεξάνδρου Πελαγηνοῦ. [Γκιών, σελ. κα].

2. *Προσταχθέντες παρά τῆς ἐξουσίας, διά νά θεωρήσωμεν τήν ὑπόθεσιν...* Οἱ ὑπογράφοντες τήν ἀπόφαση τέσσερις διακεκριμένοι κάτοικοι τῆς Σίφνου ἐπελήφθησαν τῆς ὑποθέσεως κατόπιν ἐντολῆς «τῆς ἐξουσίας», δηλ. τοῦ βικέλη τοῦ Δραγομάνου τοῦ Στόλου Κωνσταντίνου Πελαγη-
νοῦ (βλ. καί ἐπόμενο ἐγγράφο 5α). 'Ο Πελαγηνός προῆλθε σ' αὐτή τήν ἐνέργεια προκειμένου νά ἐπιλυθεῖ ἀκριβοδίκαια ἡ ὑπόθεση, ἀπό ἀνθρώπους δηλ. πού ἐγνώριζαν τά πράγματα ἢ ἦταν σέ θέση νά ἀναζητήσουν τρόπους προσεγγίσεώς τους.

2-3. *Τοῦ μακαρίτου Φρασέ Πρόκου μετά τῆς Αἰκατερίνης Ζηλίμη γυναικός του.* Τά πρόσωπα εἶναι ἀγνωστα, ὄχι ὁμοῦ καί τά ἐπώνυμα πού ἀνευρίσκονται στή Σίφνο ἀπό τοῦ 1785 καί ἐξῆς. 'Ο Φρασές Πρόκος, караβοκύρης, κατὰ τό ἐγγράφο, ἀφοῦ δανείστηκε ἀπό τοὺς ἔχοντες ἐδῶ τή διαφορά μέ τή σύζυγό του, ἐπώλησε τό καράβι του στήν Ὑδρα «καί λαβῶν τήν σερμαγιάν, ὅσον καί τήν τιμήν τοῦ καραβίου, χωρίς νά δώση εἶδηση τῶν κρεδιτόρων του, ἔφυγε καί ἐπῆγεν εἰς τήν Μαύρην Θάλασσαν καί ἐκεῖ ἐπνίγη» (§§ 6-10). 'Ο ὄρος «σερμαγιάν» ἔχει διάφορες σημασίες, ὁμοῦ ἐδῶ, νομίζω, ἔχει τήν ἐννοια τοῦ δανείου (ναυτοδανείου, ἀγνώστου ὕψους), ἀφοῦ αὐτοί πού τοῦ ἐδωσαν τά χρήματα ἀποκαλοῦνται «κρεδιτόροι»=δανειστές. Δέν ἀποκλείεται βέβαια ἡ σχέση μεταξύ κρεδιτόρων καί Πρόκου νά ἦταν διαφορετική, ὅπως λ.χ. συμμετοχῆς σέ ἐμπορικὴ ἐπιχείρηση.

'Η πράξη τοῦ Πρόκου χαρακτηρίζεται στήν ἀπόφαση «ἐγκλημα» (§§ 8-9) γιὰ τό ὅποιο οἱ δα-
νειστές εἶχαν δικαίωμα «νά λάβουν τά γρόσια τους ἀπό τοῦ Φρασέ τό πρᾶγμα» (=περιουσία). Παρόμοιο, ἐν τούτοις, δικαίωμα φαίνεται ὅτι ἀντέταξε καί ἡ σύζυγος τοῦ δανειολήπτη, ἡ ὁποία ἐπικαλέσθηκε τή χορήγηση σ' αὐτόν 1400 γροσίων, πλὴν τά ἀποδεικτικά στοιχεῖα πού προσε-
κόμισε δέν ἐκρίθησαν ἰσχυρά καί ἀποκλείσθηκε τῆς σχετικῆς ἱκανοποιήσεως, πρᾶγμα δηλαδή πού θά μπορούσε νά συμβεῖ ἀν αὐτά ἐκρίνοντο ἰσχυρά.

15-16. *Ἐνα μαρτυρικόν τοῦ λογιώτατου Παλαιού.* Ἐννοεῖται ἕνα μαρτυρικό ἐγγράφο συντε-
ταγμένο ἀπό τόν λογιώτατο Παλαιό. Πρόκειται γιὰ τόν Κωνσταντῖνο Παλαιό πού ἐμφανίζεται
στά ἐγγράφα Σίφνου ἀπό τοῦ ἔτους 1780 (βλ. *Πετροπούλου, Μνημεῖα, σελ. 242*). Διακεκριμένη
προσωπικότητα τοῦ νησιοῦ διετέλεσε κατὰ καιροὺς ἐπίτροπος τῆς Μονῆς Βρύσης [βλ. *Συμειω-
νίδη, Βρυσιανή, 1966, σελ. 48*], ἐπίτροπος τῆς Σχολῆς Σίφνου [τό 1798, βλ. *Βασ. Βλ. Σφυρόερα, Ἐγγράφα τῆς Νήσου Σίφνου, 1785-1820, ἐκ τῆς Συλλογῆς Γεωργίου Σ. Μαριδάκη, «Ἐπετηρίς
τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἀρχείου», τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τόμος 17 (1967), σελ. 14] καί καντζηλιέ-
ρης [1795-1798, 1815], *Συμειωνίδη, Ἱστορία, σελ. 184*]. Εἶναι πιθανόν τό μαρτυρικό τῆς Αἰκατ.
Ζηλίμη νά συντάξε ὁ Κ. Παλαιός κατὰ τό 1815, ὅταν δηλ. διατελοῦσε καντζηλιέρης τῆς Κοινό-
τητος.*

18-19. *Ὁ μακαρίτης Κωνσταντάκης σακελλαρίου.* Πρόκειται γιὰ τόν Κωνσταντῖνο Μπάο, γιό
τοῦ σακελλαρίου Νικολάου Μπάου, ὁ ὁποῖος ὑπογράφει σέ διάφορα ἐγγράφα ἀπό τοῦ ἔτους
1782. Στις 5 Νοεμβρίου 1813 ἦταν καί ἐπιστάτης τῆς καντζιλαρίας. Τελευταῖο γνωστό ἐγγράφο
ὑπογραφῆς του εἶναι τῆς 7 Αὐγούστου 1816 [*Πετροπούλου, Μνημεῖα, σελ. 325*].

19-20. ... *ἐξετήσαμεν τόν νιόν του Πετράκη...* Γιός τοῦ προηγούμενου, ὁ ὁποῖος ὑπογράφει
καί τήν ἐδῶ δημοσιευομένη ἀπόφαση (§ 29) καί τό ἐπόμενο πωλητήριο ὡς κρεδιτόρος τοῦ Φρα-
σέ Πρόκου. Πληροφορίες περὶ αὐτοῦ ἔχομε ἀπό τίς 12 Νοεμβρ. 1812 (*Πετροπ., Μνημεῖα, σελ.
271*) μέχρι καί τοῦ 1843. Μαῖου 24, ὅταν διατελοῦσε εἰρηνοδίκης καί συμβολαιογράφος Σίφνου
[ΓΑΚ/Κ.47, Δ', φ. Β', ἀριθ. 24].

26. *Λογοθέτης Κωνσταντίνος Καλάβρας.* Εἶναι ἡ μοναδική περὶ αὐτοῦ πληροφορία, ὅπως καί
ἡ ἀναφορά τοῦ ἐπωνύμου «Καλάβρας». Ἐνα μήνα κατόπιν, τήν 1 Αὐγούστου 1810, ἀναφέρεται
«ὁ λογοθέτης Ντολφίν» [βλ. ἐπόμενο ἐγγράφο].

27. *Κωσταντίνος Τζωρτζάκη Μάτσας.* Τήν 1 Σεπτεμβρίου 1812 ἀναφέρεται ὡς πρόκριτος
Κάστρου [*Πετροπ., Μνημεῖα, σελ. 410*].

28. *Γεώργιος Πριβιλέγκιος.* Τέκνο τοῦ Λεονάρδου, γεννήθηκε στή Σύρα, ἀλλά περὶ τό 1790
ἐγκαταστάθηκε στή Σίφνο, ὅπου ἀναδείχθηκε «ἕνας τῶν σπουδαιότερων παραγόντων τοῦ τό-
που» [βλ. ἐφημ. «Σίφνος», ἀφιέρωμα στόν Ἀντώνιο Γ. Ζηλήμονα, ἔτος 13ον, περιδ. Β', ἀριθ. φ.
148/1 'Ιουλίου 1944, σελ. 18]. Εἶναι ὁ γενάρχης τῶν Προβελεγκίων τῆς Σίφνου.

29. *Πέτρος Κωνσταντίνου Πᾶος.* βλ. τίς §§ 19-20.

[5α] Κατά τήν δπισθεν ἀπόφασιν τοῦ ἀρχοντος ποστελνίκου κυρίου τζελεπὴ Κωστακή Πελαγινού καί τῶν² διωρισμένων ἐλπίτρων παρά τῆς εὐγενείας του, τήν σήμερον συνελθόντες εἰς ἓν ὄλοι οἱ χρειοφειλέται τοῦ³ μακαρίτου Φρασέ Πρόκου πουλοῦσι πράσει τελεία πρὸς τόν σιόρ Τζανάκη Καμπάνη τό ὀσπίτιον⁴ κείμενον εἰς τήν Καταβατή μέ τήν τοποθεσίαν του ἀπέξω καί μέ τήν ἐνορίαν του εἰς ὅποιαν ἐκκλησίαν εἶναι, τό χωράφι στό Μαῦρο Βουνί καθῶς εὐρίσκεται καί τό χωράφι εἰς τήν Καταβατή τοῦ Καζίκι⁶ λεγόμενον καθῶς εὐρίσκεται διά γρόσια τόν ἀριθμόν ὀκτακόσια δέκα, ἤτοι γρ. 810 τά ὅποια ἔλαβον⁷ οἱ κρετιτόροι, καί κάνοντάς τα κουραμά μένουν τά ἀνωθεν πράγματα εἰς τήν ἐξουσίαν τοῦ σιόρ⁸ Καμπάνη, ὡς θέλει καί βούλεται νά τά κάμη ὡς πράγματα ἐδικά του καί καλῶς ἀγορασμένα⁹ διό εἰς τήν περί τούτου ἐνδειξιν ἐγενεν ἡ παρούσα πώλησις ὑπογεγραμμένη παρά τῶν κρετιτόρων¹⁰ καί ἐδόθη εἰς χεῖρας τῆς εὐγενείας του δι' ἀσφάλειαν.

1819 Αὐγούστου α', Σίφνος.

¹¹ Κωνσταντῖνος Μάτζας

¹² Νικόλαος Γγιών

¹³ Νικόλαος Βαλέζης

¹⁴ Ἀναγνώστης Πρόκος

¹⁵ Ἰωάννης Πανόργιος

¹⁶ Πέτρος Κ. Μπᾶος

¹⁷ Νικόλαος Βαλέζης ὑπο-

γράφω ἐκ μέρους τοῦ γαμ-

προῦ μου Λούη Γγιών

¹⁸ Ἐλένη τῆς Δρώνας

¹⁹ Ἰωάννης Πρόκος

²⁰ Ἀποστόλης Στρήναινας (:)

²¹ Θεόδωρος Παληκαράκιου

²² Πέτρος Κ. Μπᾶος ὑπογράφω

ὡς ἀπό προσώπου τοῦ Φλουργι-

οῦ οἰκονόμου Μπάου

²³ Γιάκουμος Βαφίας ὑπογρά-

φω διά τόν Φρα(γ)κή

²⁴ Γεώργιος Μάτζας

²⁵ Ἰωάννης Κόμης

²⁶ ὁ λογοθέτης Τολφίν

²⁷ ὁ Κλήμης Μαντελένης

²⁸ ὁ Δευτερεύων Σίφνου

²⁹ ὁ κόνσολος Γαλλίας

³⁰ Ν. Μάτζας.

ΣΧΟΛΙΑ

1-4. Κατά τήν δπισθεν ἀπόφασιν τοῦ ἀρχοντος ποστελνίκου... καί τῶν διωρισμένων ἐλπίτρων (ital. *arbitro*=διαιτητής, κριτής)... συνελθόντες εἰς ἓν ὄλοι οἱ χρειοφειλέται... πουλοῦσι...

Πρόκειται γιά τήν ἴδια διαδικασία πού ἔχει περιγραφεῖ σιά ἔγγραφο ὑπ' ἀριθ. 1 καί 2, ἡ ὁποία ἐπιβεβαιώνεται καί μέ τό παρόν. Συνεπῶς, ἡ ἀναγκαστική ἐκτέλεση κατά τῶν περιουσιακῶν στοιχείων τοῦ ὀφειλέτου δέν συνετελεῖτο ἰδιωτικῶς, «ἤτοι ἀνευ παρεμβάσεως τῆς Ἀρχῆς» [Πετροπούλου, Μνημεῖα, σελ. 47], ἀλλά μέ τήν παρέμβαση τῆς. Καί ἀρχή βεβαία ἐννοεῖται, ὄχι ἡ εὐκαιριακή παρουσία τοῦ Πελαγινού στό νησί, ἀλλά ἡ τοπική ὁμοια, στήν ἔδρα τῆς ὁποίας, τήν καντζιλαρία, «ἐνεφανίζοντο» οἱ πιστωτές.

11. Κωνσταντῖνος Μάτζας, δέν γνωρίζω ἂν πρόκειται περί τοῦ Κωνσταντῖνου Τζ. Μάτζα τοῦ ἐγγράφου ἀριθ. 5, ἢ ἄλλου πού, αὐτή τήν ἐποχή, ὑπογράφει σέ διάφορα ἔγγραφα χωρίς τό πατρώνυμό του.

12. Νικόλαος Γγιών, βλ. ἔγγραφο 2 καί 4.

13. Νικόλαος Βαλέζης, βλ. Συμειωμένη, Δύο Σίφνιοι ἀρχιερεῖς κλπ.

14. Ἀναγνώστης Πρόκος, καί στό ἔγγραφο Νο 1. Ὑπογράφει ὡς μάρτυς καί στίς 4 Αὐγ. 1830 [Πετροπ., Μνημεῖα, σελ. 279].

15. Ἰωάννης Πανόργιος, δημογέρων Σταυρίου τό 1824. Γενικός Γραμματεὺς τῆς Ἐπαρχίας Σίφνου (1824) καί ἔφορος τῆς αὐτῆς Ἐπαρχίας (1827) [βλ. «Σίφνιακά», Α'/Π', εὐρετήριο, Πετροπ., Μνημεῖα σελ. 127].

16. Πέτρος Κ. Μπᾶος, βλ. ἔγγραφο ἀριθ. 5.

17. Νικόλαος Βαλέζης ὑπογράφω ἐκ μέρους τοῦ γαμπροῦ μου Λούη Γγιών, βλ. Συμειωμένη. Δύο Σίφνιοι ἀρχιερεῖς κλπ.

18. Ἐλένη τῆς Δρώνας, ἀγνωστο πρόσωπο.

19. Ἰωάννης Πρόκος, βλ. ἔγγραφο ἀριθ. 2.

20. Ἀποστόλης Στρήναινας (:), ὑπογραφή δυσανάγνωστη καί πρόσωπο πού δέν προσδιορίζεται.

21. *Θεόδωρος Παληκαράκιου*, βλ. σελ. 22 του παρόντος τόμου.
22. *Πέτρος Κ. Μπάος* υπογράφω ως από πρόσωπου του *Φλουργιοῦ οἰκονόμου Μπάου*, Ὁ Πέτρος Κ. Μπάος, ἀδελφός του ἀντιπροξένου τῆς Ἀγγλίας Ἰωάννη Κ. Μπάου, δέν εἶναι πισω-
τῆς, ἀλλ' υπογράφει γιά τή δανειστρία *Φλουργιοῦ Μπάου*, θυγατέρα του οἰκονόμου Σίφνου Ἀποστόλου Μπάου [βλ. γι' αὐτούς «*Σιφνιακά*», Α' Γ', σελ. 100 καί *Συμειωνίδη Ἱστορικά*, σελ. 42].
23. *Γιάκουμος Βαφίας* υπογράφω διά τόν *Φρα(γ)κή*, ὁ πρῶτος υπογράφει καί στό ἔγγραφο ἀριθ. 2, ἀλλ' ὁ, ἄνευ ἐπωνύμου, *Φραγκῆς*, δέν προσδιορίζεται.
24. *Γεώργιος Μάτζας*, γράφει καί υπογράφει καί τό ὑπ' ἀριθ. 2 ἔγγραφο.
25. *Ἰωάννης Κόμης*, δέν εἶναι γνωστός.
26. ὁ *λογοθέτης Τολφίν*, στά σχόλια του ἔγγραφου ἀριθ. 2, §§7-9, διετύπωσα τή γνώμη ὅτι ὁ ἐκεῖ ἱερεὺς Ἰωάννης Δολφῆς, εἶναι ἓνα καί τό αὐτό πρόσωπο μέ τόν ἐδῶ λογοθέτη. Καί τοῦτο γιατί οἱ υπογραφές του λογοθέτη (Ν)τολφίν καί του ἱερέως Ἰωάννη Ντολφίν πού συνυπέγραψε στίς 26 Φεβρ. 1784 τόν Κώδικα δικαιομάτων ἐκκλησιῶν-κληρικῶν, τῆς Σίφνου, ἔχουν γραφεῖ ἀπό τό ἴδιο χέρι.
27. ὁ *Κλήμης Μαντελένης*, εἶναι πρόσωπο πού δέν προσδιορίζεται εὐθέως, ἀλλ' ἀπό ἔμμεσες πληροφορίες. Κατ' ἀρχήν τό ὄνομα Κλήμης, ὄχι καί τόσο συνηθισμένο, δέν ἀνευρίσκεται στή Σίφνο παρά σπανίως καί μόνο μεταξύ ἐκκλησιαστικῶν, ὅπως ὁ μοναχός Κλήμης, πού διετέλεσε κατὰ τήν ἐποχή αὐτή (1802-1813) διδάσκαλος στήν Ἄνδρο. [βλ. *Δημητρίου Ι. Πολέμη*, Ἱστορία τῆς Ἄνδρου, Ἄνδρος 1981, σελ. 107]. Στόν «κατάλογο τῆς συνεισφορᾶς (ὑπέρ τῆς Ἐπαναστά-
σεως) του χωρίου Ἄρτεμωνος» ἀναγράφεται καί ὁ «Κλήμης, διδάσκαλος, γρόσια 10» (Μπενά-
κειο, Μουσεῖο Ἐγγραφα Ἀγῶνος, 87/3). Θεωρῶ ὅτι ὁ ἀνωτέρω μοναχός Κλήμης καί ὁ διδά-
σκαλος Κλήμης εἶναι ἓνα καί τό αὐτό πρόσωπο. Πολύ δέ πιθανόν νά εἶναι καί ὁ Κλήμης Μαντε-
λένης του ἐδῶ ἐξεταζομένου ἔγγραφου.
28. ὁ *Δετερεῦον Σίφνου*, πρόκειται γιά τόν λαϊκό ἀγιογράφο Ἀγάπιο Πρόκο ἢ Δετερεῦοντα ἱεροδιάκονο [βλ. *Ἰωάννου Σπ. Ράμφου*, «Ὁ Δετερεῦον Σίφνου», στά «*Κιμωλιακά*», ἐν Ἀθήναις 1973, τόμος Γ'].
- 29-30. ὁ *κόνσολος Γαλλίας Ν. Μάτζας*, βλ. «*Σιφνιακά*», Α' Γ', σελ. 25.

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΑ ΣΤΟΝ ΚΑΤΑΛΟΓΟ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΗΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΓΑΪΤΑΝΟΥ

Στόν περιληπτικό κατάλογο τῆς Ἰδιωτικῆς Συλλογῆς Ἐγγράφων Γεωργίου Θ. Γαϊτάνου, πού δημοσιεύθηκε στόν προηγούμενο τόμο, πρέπει νά προστεθοῦν καί με-
ρικά ἄλλα ἔγγραφα πού ἐλάνθαναν. Κατά τήν κατάταξη πού τηρήθηκε στήν κατά-
στρωση του καταλόγου, προστίθενται ἤδη, μέ συνέχιση τῆς ἀρίθμησης, τά ἐπόμενα:

Ι'. ΕΓΓΡΑΦΑ ΠΑΛΑΙΑ Α'. ΠΩΛΗΤΗΡΙΑ

21. Ἐπίσημο ἀντίγραφο, ἀριθ. 98/13 Δεκ. 1863. Ἐνώπιον του συμβολαιογράφου Σίφνου Ἀλεξ. Καμπάνη «ἡ κ. Φλώρα σύζ. Κ. Μάτζα, ἄνευ ἐπαγγέλματος» πωλεῖ στόν «κ. Ἀντώνη Ι. Ματζουράνη, γεωργόν... τόν εἰς θέσιν Μῦλος τῆς Σίφνου κείμε-
νον ἀγρόν της...». Μάρτυρες: Γιαννάκης Πρόκος, κτηματίας καί Ἀνδρέας Μανιου-
δάκης, ἔμπορος.

22. Ἰδιωτικό. 21 Αὐγούστου 1873. Ὁ Κων. Α. Τροῦλλος «ἔχων μίαν παλαιόμαν-
δραν εἰς τήν θέσιν Βάνη ἢ Φραζέλλου, ἐκτάσεως περίπου μιᾶς ζευγαριάς... τήν πωλεῖ

εις τόν κύρ Γεώργιον Α. Μαζουράνην διά δέκα δραχμές...». Μάρτυρες: Α. Κοσμῆς, Θ. Αργουζάκης.

Β'. ΔΑΝΕΙΑ

11. Ἐπίσημο ἀντίγραφο. Πέραν ΚΠόλεως, 3 Ἰουνίου 1847, (ἀριθ. 297 τοῦ Βασιλικοῦ Ἑλληνικοῦ Ἐμπορικοῦ ἐν ΚΠόλει Γραφείου). «... ἡ κ. Αἰκατερίνη Ἰωάννου Κρίνου, Σίφνία... ἐδανείσθη παρά τῆς ἀδελφῆς τῆς κυρίας Μαρίας Ἰω. Κρίνου γρόσια τουρκικά χίλια ὀκτακόσια...». Μάρτυρες: Ν. Αἰβαζίδης, Φ. Ἀποστολίδης καί Μ. Ράμφος.

Δ'. ΔΙΑΘΗΚΕΣ

4. Ἐτους 1832, Μαΐου 4, τοῦ Νικολάου Κατζήνη, ἐνώπιον τῶν μαρτύρων: πρώην πρωτοπαῖ Σίφνου, σκευοφύλακος Σίφνου καί παπα-Ἰωάννη Κουλούρη «καί πνευματικοῦ αὐτοῦ». Ὑπογράφουν καί οἱ δημογέροντες Ν. Πανώργιος καί Ζώρξης Ἀνδρέου.

5. Ἐτους 1873, Ὀκτωβρίου 13, ἐνώπιον τοῦ συμβολαιογραφοῦντος εἰρηνοδίκου Σίφνου Βασίλ. Μανάκη, διαθήκη τοῦ Ἀντώνη Κρίνου, γεωργοκτηματίου. Μάρτυρες: Ἀπόστολος Βαφίας, ἐμποροκτηματίας, Ἰωάννης Β. Σταύρου (;), δημοδιδάσκαλος καί Ἀπόστολος Κολονέλλος, κτηματίας.

Θ'. ΔΙΑΦΟΡΑ

12α. 1852, Ἀπριλίου 7, ἐπιστολή Ἰωάννη Κρίνου ἐκ Σίφνου πρὸς τὴν «φιλιτάτη του θυγατέρα Μαρία».

15α. 1868, Σεπτ. 7, ἄδεια κυνηγίου πρὸς Γιαννάκη τοῦ Γεωργίου σέ παλαιά ὀθωμανική γραφή. Μετάφρασή τῆς στά ἑλληνικά ἀπό τό Ὑπουργεῖο Ἐξωτερικῶν (15-5-1981).

Η'. ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΑ ΓΑΪΤΑΝΟΥ

Β'. 3 Ἐπιστολές.

α1) 1913, Ἀπριλίου 5, ἐπιστολή Γ.Θ. Γαϊτάνου πρὸς δημοδιδάσκ. Μήλου Ἰάκωβον Δρούγκαν. (Μᾶς παρεχωρήθη ἀπό τόν κ. Γεώργ. Παγώνη, ἐκ Μήλου, τ. Ἐπιθ. Δημοτ. Ἐκπ/σεως).

γ) 1930, Ἰουνίου 16, Ἀθηναί. Τοῦ Κ.Γ. Ναυπλιώτου, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμεῖ νά ἔχει τὴν βιογραφία τοῦ Γ. Γαϊτάνου «ὡς καί τῆς οἰκογενείας Γαϊτάνου» γιά τὰ ἐκδιδόμενα ἰπ' αὐτόν «Κυκλαδικά».

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

* Ο έκλεκτός συμπολίτης-θεατρικός συγγραφέας κ. Μανώλης Κορρές, στην επιθυμία του να περισωθεί ή σιφνεϊκή ντοπιολαλιά, έθεσε σημαντικά χρηματικά βραβεία, ανερχόμενα στο σεβαστό ποσόν του 1.000.000 δρχ. για τη συγγραφή κειμένων, με ελεύθερο θέμα, από τούς μαθητές τών Σχολείων.

Τό αποτέλεσμα υπήρξεν αποκαρδιωτικό, όπως και ο αριθμός τών συμμετασχόντων στό διαγωνισμό. Η Έπιτροπή άπονομής τών βραβείων άπένευμε μόνο τό 3ο βραβείο (δρχ. 200.000), πρώτον έπαινο (δρχ. 75.000) και δεύτερον (δρχ. 25.000), άπέμεινε δέ τό υπόλοιπο του έπάθλου εκ δρχ. 700.000 άδιάθετο. Ο άθλοθέτης, έπιμένοντας στην εύγενική του πρόθεση και διάθεση, προτίθεται νά καταθέσει σέ ειδικό λογαριασμό τό υπόλοιπο του ποσού για τήν έκδοση Σιφναϊκού Λεξικού.

Πρέπει όμως νά γίνει γνωστό ότι παρόμοιο Λεξικό έχει γραφεί πρό 55 έτών από τόν άείμνηστο συμπολίτη Άγγελο Κοσμή, ό όποιος είχε συμμετάσχει μ' αυτό σέ διαγωνισμό του 'Ιστορικού Λεξικού τής 'Ακαδημίας 'Αθηνών «και έτυχε του δεύτερου βραβείου και χρηματικού έπάθλου 3.000 δραχμών», όπως έχει σημειώσει ό ίδιος στην προμετωπίδα του χειρογράφου του στις 5 'Ιουλίου 1938. Τό εν λόγω χειρόγραφο, πού χρειάζεται ήδη γλωσσική μεταγραφή και άλλη έπεξεργασία, μαζί με όγκώδεις τόμους σιφναϊκών διηγημάτων του Κοσμή και άλλων έργασιών του, εύρίσκεται θησαυρισμένο στό (άνεπίσημο) 'Ιστορικό Άρχείο Σίφνου, τή σύσταση του όποιου επιδιώκει ό εκδότης του περιοδικού μας, ό όποιος συστηματικά, με ύπομονή και έπιμονή, εργάζεται από χρόνια για τόν σκοπό αυτόν συγκεντρώνοντας συνεχώς τό κατάλληλο αρχειακό υλικό.

Γνωστοποιείται λοιπόν από τώρα ότι τό χειρόγραφο αυτό θά τεθεί στή διάθεση του προσώπου πού θά έπιλεγεί για τήν κατάρτιση του Λεξικού του έπάθλου του κ. Κορρέ, έφ' όσον βέβαια τούτο θεωρήσει ότι θά του φανεί χρήσιμο.

* Τό περιοδικό έχει δηλώσει (τόμος Β'/II, σελ. 3) ότι «συνεργασίες τρίτων δημοσιεύονται σ' αυτό έφ' όσον είναι πρωτότυπες και βασίζονται σέ άνέκδοτα, περί Σίφνου, στοιχειά». Μέχρι σήμερα, δυστυχώς, δέν έχουν βρεθεί Σίφνιοι συνεργάτες με παρόμοιες μελέτες. Αντίθετα, μη Σίφνιοι έσπευσαν νά στείλουν συνεργασίες τους, οι όποιες θά δημοσιευτούν στόν επόμενο τόμο, αφού προηγηθεί, για μίαν άπ' αυτές, ή έκδοση ειδικού τεύχους-άφιερώματος περί τά Χριστούγεννα. Η άπουσία τών Σιφνίων, προκαλεί, άληθινά, θλίψη και γεννά πολλά έρωτηματικά για τούς νέους, ιδιαίτερα, Σιφνίους έπιστήμονες. Έχει, μήπως, εξαντληθεί τό πνευματικό δυναμικό του νησιού μας; Η περί πολλά άλλα και άσχετα τυρβάζουν;

* Τό άνωτέρω γεγονός φέρνει στην έπικαιρότητα και θέτει επί τάπητος τή βασική, τή μεγαλύτερη έλλειψη πού υπάρχει στόν σιφναϊκό πνευματικό χώρο: τό κατάλληλο Όργανο προβολής τής Πνευματικής Σίφνου και κινητοποιήσεως τών πνευματικών δυνάμεών της. Ένα ίδρυμα πού δέν θά άσχολεϊται περιστασιακά με τό θέμα, αλλά κατά κύριο λόγο και σκοπό επί μονίμου βάσεως. Παρόμοια 'Ιδρύματα λειτουργούν στην Άνδρο, ή περιφημη Καίρειος Βιβλιοθήκη, στή Μύκονο τό Ναυτικό Μουσείο Αϊγαίου με διεθνή προβολή, στή Σαντορίνη τό Έδρυμα Νομικού, πού επιδίδεται στην άποκάλυψη του πανάρχαιου πολιτισμού του γειτονικού νησιού κ.ά.

Οί Σίφνιοι ύστερούν καταφανώς στόν τομέα αυτόν. Και όχι μόνο. Άδιαφορούν και σ' αυτήν τήν καταβαλλόμενη άγωνιώδη προσπάθεια τής ιδιωτικής πρωτοβουλίας, ή όποία με οικονομικές στερήσεις άγωνίζεται νά παρουσιάσει στους πολλούς τήν ιστορική πνευματική Σίφνο (βλέπε λ.χ. τά «Σιφνιακά»). Τό τσιμέντο φαίνεται ότι κατέπνιξε και τς ψυχές μας.

ΒΙΒΛΙΟΠΑΡΟΥΣΙΑΣΕΙΣ

* **Βιτάλη Φιλάρετου** 'Απ., αρχιμανδρίτου-ιεροκήρυκος-Θεολόγου-έκκλησιαστ. συγγραφέως, **Μάξιμος ο Έ** ό μαρτυρικός οίκουμενικός Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως-Μαρτυρία περί του βίου και του έργου, 'Αθήναι, 1992, σελ. 1-419, διαστάσ. 0,21x0,14. (εικονογραφημένο).

Έμπεριστατωμένη παρουσίαση «του βίου και του έργου» του οίκουμενικού πατριάρχου κυρού **Μαξίμου Έ**, τό βιβλίό του κ. Βιτάλη, είναι προϊόν μεγάλης έρευνας, έλέγχου μαρτυριών της βιβλιογραφίας και διασταυρώσεως ποικίλων πληροφοριών, όπως και χρησιμοποιήσεως όμοίων από προσωπική αντίληψη και έπαφές, ακόμη και με αυτήν την ιστορουμένη προσωπικότητα, γεγονός ίκανό να θέσει σε άμφιβολία την αντικειμενικότητα του συγγραφέως. Τουτό όμως μόνον από τους «μή καλόπιστους αναγνώστες» πού δέν γνωρίζουν τόν χαρακτήρα και τό ήθος του κ. Β. Οι λοιποί είμαστε βέβαιοι γιά τή δοκιμασία στην όποία υπεβλήθη μέχρι τήν όριστική διατύπωση των κριτικών, ιδιαίτερα, παραγράφων τής μελέτης του, ή όποία άποτελεί, παράλληλα, και πηγή σημαντικών έκκλησιαστικών και άλλων πληροφοριών περί του νεωτάτου Έλληνισμού, τόσο τής διασποράς, όσο και του έθνικού κέντρου.

Τό βιβλίό είναι χωρισμένο σε έπτά μέρη-περιόδους, έχει πλούσιο και σπάνιο φωτογραφικό υλικό, ύποσημειώσεις με πολλές λεπτομέρειες στό τέλος κάθε μέρους, πίνακες και εύρετήριο όνομάτων. Πρέπει μόνον να έπισημανθεί ότι στόν πίνακα III, ή παράθεση των δημοσιευμένων έργων του συγγραφέως, όπως έχει, δέν έξυπηρετεί τόν ενδιαφερόμενο αναγνώστη. Και τουτό γιατί, ενώ τά έργα προβάλλονται ως άυτοτελή δημοσιεύματα, τά περισσότερα άπ' αυτά είναι γνωστό ότι έχουν δημοσιευθεί σε περιοδικά, έφημερίδες κλπ. πού όμως δέν κατονομάζονται. Θα έξυπηρετούσε πολύ άν, στόν αναγγελλόμενο Β' τόμο του ίδιου ή άλλου έργου έπαναλαμβάνονταν ό πίνακας αυτός με τίς κατάλληλες ένδείξεις. Τό μειονέκτημα αυτό δέν μειώνει φυσικά τήν αξία του βιβλίου, ή όποία είναι δεδομένη.

* **Φραγκίσκου Λεμονή**, «... πέραν του ύποδήματός μου», 'Αθήναι 1991, σελίδες 1-132, διαστάσ. 0,25x0,24, δερματοδέτο, καλλιτεχν. εικονογράφηση.

Η άυτοβιογραφία του συγγραφέως, ό όποιος, λιτά και με άπλότητα, περιγράφει τήν πορεία του και ιστορεί τό ξεκίνημά του ως άγγειοπλάστη, «μαρκόνι» στις θάλασσες του κόσμου και ύποδηματοποιού στην 'Αθήνα. Με τό βιβλίό αυτό έπιχειρεί ένα ακόμη έπιτυχημένο, πράγματι, άλμα και άς είναι «... πέραν του ύποδήματός του». Θαυμαστή πορεία, διαπνεόμενη από τή σιφνέικη ιδιοσυστασία του γιά προκοπή και άνάταση, ιστορεί ό κ. Λεμονής στό βιβλίό τά τής ανάμιξης του στη διάσωση του Οϊκου ύποδημάτων «Καλογήρου», περιγράφει τήν «έισαγωγή» του στην τέχνη και τήν τεχνική τής ύποδηματοποιίας και αναπτύσσει τους άγώνες, άτελεύτητους άγώνες και σε δραματικές ώρες, γιά τό πέραςμα του Οϊκου Καλογήρου από τή χειρονακτική, στην μηχανική και μαζική παραγωγή. Πράξη άδιανόητη γιά τήν εποχή συντελέσεως της και πρωτοποριακό έγχείρημα στόν τόπο. Τά άποτελέσματα γνωστά σε όλους. Μία έπιτυχημένη, μεταξύ των πρώτων, βιομηχανία, άν όχι ή πρώτη.

Μέχρις εδώ θα άρκοϋσε ή αναφορά μας στα άυτοβιογραφικά του κ. Λ. Όμως, τελειομανής ό ίδιος, δέν άρκέσθηκε σ' αυτό. Ηθέλησε να προσφέρει και κάτι περισσότερο, γιάτί περί προσφοράς πρόκειται, άφού στό βιβλίό του περιλαμβάνεται και ή 'Ιστορία του παλουτσιού από των άρχαιοτάτων χρόνων. Ένα έπιτυχημένο «περπάτημα» του ανά τους αιώνες, με άγνωστες στους πολλούς λεπτομέρειες και καταπληκτική εικονογράφηση. Γι' αυτό τό μέρος του βιβλίου κουράστηκε πολύ ό συγγραφέας του, τόσο γιά τή συγκέντρωση τής ύλης, όσο και γιά τήν άνάπτυξη του κειμένου· πολύ δέ περισσότερο γιά τήν καλλιτεχνική παρουσίαση των εικόνων-ειδικών θεμά-

των. Ανακατεύτηκε μέ ζήλο στις τυπογραφικές εργασίες, στις λεπτομέρειες τών χρωμάτων μέχρι καί στη βιβλιοδεσία μέ τό επιτυχημένο εξώφυλλό του.

Μέ δύο λόγια, στό βιβλίό αυτό προβάλλεται ή αξία τής εργατικότητας, ή δυναμική του σιφναϊκού πνεύματος στις Τέχνες καί ή ικανοποίηση πού αισθάνεται ό άγωνιζόμενος άνθρωπος από τήν επιτυχία του. 'Από καιρό «έκτός εργασίας» ό κ. Α., δρέπει τίς δάφνες του στά πρόσωπα τών οικείων καί διαδόχων του...

Ήταν τό βιβλίό... πέραν του ύποδήματος; Νομίζω όχι.

* **Μιχαλόπουλου Νίκου Τ.**, 'Ο θάνατος του Πανθούλη, 'Αθήνα 1993, πεζογράφημα, σχήμα 0,20x0,14, σελίδες 174.

Ένας ευαίσθητος καί ρομαντικός άνθρωπος, διακεκριμένος νομικός έπιστήμων (μέ πλούσια σχετική συγγραφική δραστηριότητα), συνάδελφος στό Γενικό Λογιστήριο του Κράτους όπου, επίσης, διακρίθηκε έξ άρχής καί κατόπιν άνώτερος δικαστικός λειτουργός του Έλεγκτικού Συνεδρίου, ό κ. Νίκος Τ. Μιχαλόπουλος, στό πεζογράφημά του «'Ο θάνατος του Πανθούλη», μάς άποκαλύπτει καί άλλον ένα «κόσμος» του, τόν φιλολογικό-λογοτεχνικό.

Άνθρωπος ήπιος, έντιμος, αξιοπρεπής, άντικειμενικός καί μέ νηφάλια κρίση, έρχεται, ύστερ' από είκοσι τόσα χρόνια, νά έξωτερικεύσει μέ τό βιβλίό του μιά πραγματική «είκόνα ζωής» τής περιόδου τής δικτατορίας τών συνταγματαρχών χρησιμοποιώντας γιά ήρωές του πρόσωπα φανταστικά. Γράφει γιά πράγματα πού έξησε (ή ζήσαμε, ό καθένας μέ τόν τρόπο του, στό χώρο τής Ύπηρεσίας εκείνων τών χρόνων, άγνωστα στους πίο πολλούς, άφου έμειναν άνείπωτα), γιά άλλα πού έμαθε άργότερα καί γιά όσα έπισταμένως διεκρίβωσε κάμποσα χρόνια μετά.

Άφθαστος στην περιγραφή του «χώρου» μέσα στον όποιο κινούνται οι ήρωές του, σέ μεταφέρει άνετα σ' αυτόν κατά τρόπο πού νά αισθάνεσαι καί παρών καί μετέχων στα πράγματα συμπάσχοντας μέ τίς καταστάσεις ή συναγαλλόμενος. Μέ γραφή άπλή, γλώσσα ρέουσα καί άφτιασίδωτη, καί παρά τό γεγονός ότι ή ύπόθεση επικεντρώνεται σέ ένα πρόσωπο, τόν Πανθούλη, μιάν αξιόλογη πνευματική καί περίπου σπάνια προσωπικότητα στον ύπηρεσιακό χώρο, έχει επιτύχει καί τήν παράλληλη χοροστασία πολλών άλλων προσώπων, πού άναδεικνύονται πραγματικοί άνθρωποι ή ύποκειμένα στη χυδαία σημασία πού άποδίδουμε στη λέξη.

Έκτός από τήν προσωπική πίκρα του, διάχυτην καί στις 174 σελίδες του βιβλίου, τήν άνεκτίμητη πραότητα καί ύπομονή του ή τό άντάρσιασμα του ψυχικού του κόσμου σέ ήμέρες δύσκολες γι' αυτόν (καί από λόγους άλλους), ό κ. Μ. άποδίδει τά χαρακτηριστικά προσώπων καί τά συναισθήματά τους μέ άκριβοδίκαιους προσδιορισμούς καί πνεύμα συγκατάβασης άκόμη καί γιά τά «ύποκειμένα».

Πολύ πέρα από τίς δεκάδες βιβλία πού διαβύσαμε γιά πρόσωπα καί γεγονότα τής εποχής εκείνης (γραμμένα από ψευτοήρωες ή κατά φαντασίαν άντιστασιακούς, κατά τό πλείστον), τό βιβλίό του κ. Μ., έκτός από περιγραφή «του πνεύματος μιάς διαχρονικής έλληνικής πραγματικότητας», είναι, κατ' έξοχήν, έργο λογοτεχνικό καί ύπόδειγμα γραφής. Μέ μεστότητα στην άφήγηση καί «μουσικότητα» στις έκφράσεις (μέτοχος καί μουσικής παιδείας ό συγγραφέας), συνταιριάζοντας λυρισμό καί ρεαλισμό, συνθέτει καί τόν πρέποντα ύμνο στη σύντροφο τής ζωής του, τή θερμή συμπαραστάτιδα στις χαρές καί τίς λύπες του, πού «άκούγεται» σέ όλες τίς σελίδες του βιβλίου.

Τελικά, πρόκειται γιά ένα έργο άμνησικακίας καί πιστής ύπηρετήσης τής Δικαιοσύνης καί τής Άλήθειας. Χαίρομαι πού τό έγραψε κάποιος πού μέ τιμά μέ τή φιλία του από τότε πού ήμασταν σέ θέση καί ήλικία νά πλάθουμε όνειρα. Τό μεγαλύτερο άπ' αυτά έπετύχαμε νά τό ζήσουμε: έφύγαμε από τή Δημόσια Διοίκηση πολύ νωρίτερα. Ζωντανόι καί άλώβητοι.

- * **Βερόνη-Καμμή Εὐαγγελία**, ... παλιά, μυκονιάτικα παραμύθια, Μύκονος, 1992, σελίδες 118.
- * **Βιτάλη Ἀπ. Φιλαρέτου**, ἀρχιμ., Ὁ ἱερός ναός τῆς Παναγίας Ἄμμου Ἀρτεμῶνος Σίφνου, Ἀθήναι 1993, σελ. 16 (ἐκδοση τῆς Ἐπιτροπῆς Προστασίας καί Ἀποκατάστασης ἱεροῦ τέμπλου τοῦ ναοῦ).
- * **Βιτάλη Ἀπ. Φιλαρέτου**, ἀρχιμ. (τίς ἐκδόσεις τοῦ Σιφνιακοῦ Πνευμ. Ἰδρύματος «Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Θεολόγος Μονγκοῦ):
- α) ἀριθ. 29. Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης Δημήτριος Α΄ καί τό Σιφναϊκόν Πνευματικόν Ἰδρυμα, Ἀθήναι 1991, σελ. 16.
- β) ἀριθ. 30. Ἡ Σίφνος τιμᾶ τόν ἐνδοξο ἐθναπόστολο καί ἱερομάρτυρα Ἅγιο Κοσμά, Ἀθήναι 1993, σελ. 69, Β΄ ἐκδοση.
- γ) ἀριθ. 31. Νεώτερον θαῦμα τῆς Μεγαλόχαρης Παναγίας Χρυσοπηγῆς τῆς Σίφνου, Ἀθήναι 1993, σελ. 16.
- δ) ἀριθ. 32. Τρεῖς Σίφνιοι ἐκπαιδευτικοί, Καλαμάρης-Πρόκος-Τρούλλος, Ἀθήναι 1993, σελ. 24.
- * **Γάσπαρη Χαράλαμπου**, Οἱ θαλάσσιες μεταφορές μεταξύ τῶν λιμανιῶν τῆς Κρήτης (1326-1360), Χανιά 1991 (ἀνάτυπο ἀπό τὰ «Πεπραγμένα ΣΤ΄ Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου», τόμ. Β΄).
- * **Γιαγκάκη Κ. Γεωργίου**, Τά κυριαρχικά δικαιώματα τῆς Ἑλλάδος στό Λιβυκό-Αἰγυπτιακό Πέλαγος καί τὰ νότια τῆς Κρήτης 717 ἑλληνικά νησαῖα ἐδάφη, Νῆσος τοῦ Πατρόκλου 1993, σελ.28.
- * **Γιαγκάκη Κ. Γεωργίου**, Οἱ ζῶνες θαλάσσιας κυριαρχίας τῆς Κύπρου καί ἡ πολυπλευρη σημασία τους γιά τόν Ἑλληνισμό, Μύκονος 1993, σελ. 32.
- * **Κόμη Κώστα**, α) Πληθυσμός καί οἰκισμοί τῆς Σάμου κατά τήν Ὀθωμανική περίοδο (ἀνάτυπο ἀπό τὰ Πρακτικά τοῦ Συνεδρίου «Ὁ Γ. Κλεάνθης καί ἡ ἐποχή του») Σάμος 1991.
- β) Ἐπιδημία πανώλης στά Βάτικα καί τό Μαραθονήσι (1788), ἀνάτυπο ἀπό τήν ἐφημ. «Τά Βάτικα», ἔτος 60, ἀρ. φύλ. 79 (Ἀπρ. 1992).
- γ) Μανιάτες καί ἄλλοι πειρατές στά Βάτικα καί τήν εὐρεῖα περιοχὴ τοῦ Λακωνικοῦ κόλπου, ἀνάτυπο ἀπό τήν ἐφημ. «Τά Βάτικα», ἔτος 60, ἀρ. φύλ. 81, (Ἰούν. 1992).
- * **Μπελιβανάκη Γρηγόρη**, Τό Γαλλικό Νεκροταφεῖο στή Μῆλο, Ἀθήνα 1991, σελ. 32.
- Ἱστορική προσέγγιση τοῦ θέματος μέ συγκέντρωση τῆς βιβλιογραφίας καί βάσανο τῶν πληροφοριῶν της. Σέ παράρτημα χάρτης, φωτογραφ. ὕλικό καί σκαριφήματα.
- * **Παγώνη Χ. Γεωργίου**, Ἡ Οἰκογένεια Στάη-Μηλέϊκα Τζάκια πού ἔσβησαν., Ἀθήνα 1992, σελ. 43 μεγ. σχήμ. Ἐκτός ἀπό τήν βιβλιογραφία, ὁ κ. Π χρησιμοποιεῖ καί ἱκανό ἀριθμό ἀνεκδότων ἱστορικῶν ἐγγράφων στήν ἀναζήτηση τῆς καταγωγῆς καί τῆς πορείας τῆς οἰκογένειας Στάη στή Μῆλο. Σημαντικές μαρτυρίες.
- * **Παπαδάκη Κων/νου Μ.**, Θεολόγου, Τά χειρόγραφα τῆς Δημόσιας βιβλιοθήκης Ρεθύμνου, Ρέθυμνον 1991, ἀνάτυπο ἀπό τή «Νέα Χριστιανική Κρήτη», ἔτος Γ΄, τεύχη 5-6.
- * **Πατραμάνη Μαρία Γ.**, Ὁ Φραγκιᾶς Καλομάτης τοῦ Μαρίνου Τζάνε Μπουνιαλιῆ, ἀνάτυπο ἀπό τὰ «Θησαυρίσματα», Βενετία 1992, τ. 22, σσ. 289-331, ὅπου καί 9 ἀνέκδοτα ἐγγραφα τοῦ ASV.
- * **Πετρουλάκη Κώστα Σ.**, Ὁ Νικόλαος Χαλικιόπουλος Μάντζαρος καί ὁ ἐθνικός μας ὕμνος, Ἀθήνα 1992, σελ. 22.
- * **Ἀντώνη Γ. Τρούλλου**, «Ἱερόθεος», ὁ φτωχοκαλόγερος τοῦ μοναστηριοῦ, Σίφνος 1993, σελ. 32.
- * **Φιλιππότη Στρατῆ Γ.**-Ἐκδόσεις ΕΡΙΝΝΗ, Ταξίδεψαν στήν Τήνο, Ἀθήνα 1993, σελ. 126 (ἐντυπώσεις ἐπτά συγγραφέων γιά τό νησί τῆς Τήνου).

* **Πρεσβυτέρου Χαραμαντά Γεωργίου Δρ.** α) Οι Μεγάλοι ζωγράφοι-άγιογράφοι της Καλυμνιακής Καλλιτεχνικής Σχολής, Κάλυμνος 1992, σελ. 45.

β) Δύο καλλικέλαδοι κληρικοί της Έκκλησίας της Καλύμνου, Κάλυμνος 1992, σελ. 29.

γ) Καλυμνιακή βιβλιοπαρουσίαση και Έργογραφία από τό 1861 μέχρι σήμερα, Αθήνα 1992, σελ. 40, εκδόσεις «Όμβρος».

* **Χιονίδη Γιώργου Χ.**, Τό λανθάνον (άν και έντυπον) τοπικόν έορτολόγιον τής Βεροίας τοϋ Θεοδοσίου Κουτουνίου και αί έρευναι πρós άνεύρεσίν του, Κοζάνη 1991 (άνάτυπον έκ του Β' τόμου του έργου «ΟΙΚΟΔΟΜΗ ΚΑΙ ΜΑΡΤΥΡΙΑ»).

* **Χιονίδη Γιώργου Χ.**, Η Μία και Μοναδική Μακεδονία, Βέροια 1993, σελ. 24. Όμιλία στό Abtwil τής Έλβετίας στις 12.12.1992.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΔΗΜΩΝ, ΙΔΡΥΜΑΤΩΝ

* **Δήμος Σαμίων-Ίστορικό Άρχεϊο Σάμου**

Τοπική Ίστορία και Άρχεϊα.

Πρακτικά διημέρου 26-27 Άπριλίου 1991, Σάμος 1992, σελίδες 232, διαστάσ. 0,24x0,17.

Περιλαμβάνονται δώδεκα άνακοινώσεις-μελέτες τοϋ άνωτέρω διημέρου συνεδρίου έξαιρετικού ένδιαφέροντος.

* **Πνευματικό Ίδρυμα Σάμου «Νικόλαος Δημητρίου».**

– Βιβλιοθήκη Έπιστημονικων Έκδόσεων.

1. **Μ.Γ. Βαρβούνη**, Λαϊκή Λατρεία και Θρησκευτική Συμπεριφορά των κατοικων τής Σάμου, Αθήνα 1992, σελίδες 1-348, διαστάσ. 0,24x0,17.

2. **Άντιπελάργηση**. Τιμητικός τόμος για τόν Νικόλαο Α. Δημητρίου, Αθήνα 1992, σελίδες 1-568, διαστ. 0,24x0,17 «Άντιπελάργηση=άπόδοση ευεργεσίας ή έκδήλωση ευγνωμοσύνης (στά 95χρονα του διδασκάλου Νικ. Δημητρίου, πατρός των ιδρυτων και μεγάλων χορηγων του όμώνυμου Πνευματικού Ίδρυματος τής Σάμου). Περιλαμβάνονται 17 περισπούδαστες μελέτες ισαρίθμων «άντιπελαργευόντων».

* **Καϊρειος Βιβλιοθήκη Άνδρου.**

– **Άνδριακά Χρονικά**, τεϋχος 19, Άνδρος 1993, σελ. 116, πίν. 13. **Ι.Δ. Ψαρά**, Η Άνδρος στα χρόνια του Κρητικού πολέμου (1645-1669), ιστορικές μαρτυρίες Βενετικής προέλευσης.

– **Άνδριακά Χρονικά**, τεϋχος 20, Άνδρος 1993, σελ. 116, στό όπισθόφ. 2 μεγάλοι πίνακες. **Δαυίδ Άντωνίου**, Η Άνδρος μέσα από τό Άρχεϊο του Ύπουργείου Παιδείας (1833-1850), τόμος Α', Έκκλησιαστικά.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

* «Αίγαιοπελαγίτικα Θέματα», τεϋχη του 1992-93. Δ/ντής Έκδότης Γιώργος Ι. Καλλέγιας.

* «Ναξιακά», τρίμηνη έπιθεώρ. Όμοσπ. Ναξιακων Συλλόγων, Δ/ντής Μανόλης Ναυπλιώτης.

α) έτος VII-τεϋχος 30-31 (Όκτ. 1991-Μάρτ. 1992), όπου και άρθρο του **Σ.Μ. Συμεωνίδη** μέ τίτλο: Τά Άρχεϊα τής Sacra Congregazione de Propaganda Fide και μαρτυρίες για τόν δήτην όρθόδοξο μητροπολίτη Παροναξίας Ίερεμία Βαρβαρίγο (1622-1632), σελ. 40-43.

β) έτος VII-τεϋχος 32-33 (Άπρίλιος-Σεπτ. 1992).

γ) έτος VII-τεϋχος 34 (Όκτ. Δεκ. 1992), όπου και άρθρο του **Σ.Μ. Συμεωνίδη**, Η αύτοφθορά του Καθολικισμού στη Νάξο, σελ. 28-31, μέ άνέκδοτα έγγραφα τής SCPF.

* «**Ναυτικό Μουσείο Αιγαίου**», Μύκονος τ. 7/1992. Υπεύθυνος Γ.Μ. Δρακόπουλος. Καλλιτεχνική έκδοση με ενδιαφέρουσα ύλη και τίς πολύμορφες δραστηριότητες του Μουσείου.

* «**Παριανά**», έτη ΙΓ' (1992) και ΙΔ' (1993) μέχρι και τ. 49. Ίδιοκτήτης-Δ/ντής Νίκος Χρ. Άλιπράντης. Στά τεύχη 47, 48 μελέτη του Σ.Μ. Συμεωνίδη, Νέες μαρτυρίες για τους καθολικούς τής Πάρου-Άντιπάρου, με 10 ανέκδοτα έγγραφα τής SCPF.

* «**Τηνιακά Σύμμεικτα**», περιοδ. έκδοση ιστορικής ύλης, ένθετη στην έφημερ. «Ύστερνιώτικα», τεύχος αριθ. 3 (1992), 4, 5 και 6 (1993). Υπεύθυνος Κώστας Δανούσης.

* «**Ο Φυσιολάτρης**» τριμην. έκδοση του όμωνύμου Συνδέσμου Έκδρομέων.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ – ΔΕΛΤΙΑ

– «Άφροδίτη» (Μήλου), «Μήλος», «Νέα Μύκονος», «Σιφναϊκά Νέα», «Σίφνος», «Τά Θερμιά», «Τά Νέα του Ε.Α.Ι.Α.», «Καίρειος Βιβλιοθήκη»-Έπιμορφ. Προγράμματα 1989-1992.

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ «ΜΗΛΟΣ»

Άπό τό φ. 175 του 1993, ή μηνιαία έφημερ. «ΜΗΛΟΣ» του έκλεκτου φίλου κ. Γρηγόρη Μπελιβανάκη διευθύνεται από έπάξιο διάδοχο, τόν γιό του κ. Παύλο Μπελιβανάκη. Μέ τήν είσοδό της στή νέα περίοδο, ή έφημερίδα καθιέρωσε περισσότερες σελίδες και τήν πολυχρωμία σέ μίαν έντυπωσιακή διάταξη τής ύλης. Ή προσπάθεια συνοδεύεται μέ τίς καλύτερες εύχές για έπιτυχία και πρόοδο.

ΣΙΜΟΥ ΜΙΑΤ. ΣΥΜΕΩΝΙΔΗ

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ

**ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΟΧΗ
ΜΕΧΡΙ ΤΟΝ Β' ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ
ΑΘΗΝΑΙ 1990 ΣΕΛΙΔΕΣ 430**

Άποστέλλεται ταχυδρομικώς αντί Δρχ. 4.000

ΣΙΦΝΙΑΚΑ

ΕΠΕΤΗΡΙΣ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΥΛΗΣ ΤΗΣ ΣΙΦΝΟΥ

ΕΤΟΣ Α' (1991) – ΤΟΜΟΣ Ι'

ΕΤΟΣ Β' (1992) – ΤΟΜΟΣ ΙΙ'

Δρχ. 2.000 ΕΚΑΣΤΟΣ

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

Δέν εύρετηριάζονται τὰ ὀνόματα τῶν σελ. 81-94, τὰ Δημογεροντία, Ἐπαρχος Μήλου, Διοικητής ἢ Νομάρχης Σύρου, Γραμμ. Ἐκκλησιαστ., Ἑλλήν. καί Ἀλληλοδιδ. Σχολή, Γεν. Ἀρχεῖα Κράτους κ.τ.δ.

Γ. ΟΝΟΜΑΤΩΝ

- Ἀβέρκιος, ἀρχιμ., 129, 130
Ἀβράς Ἄγγελος, ἑλληνοδ. 65, 66, 67, 68, 71, 76, 102
Ἀγαθάγγελος
—, πατριαρ. ΚΠ., 116
—, μητροπ. Ἀγκύρας, 116
Ἀγάπιος
—, μητρ. Κυζίκου (Γρουπάρης), 128, 129
—, καλόγερος ἀπό Τούρναβον, 114
Ἅγας Νικόλαος, 131
«Ἅγιος Ἰωανν. Θεολόγ. Μογκού», πνευμ. ἴδρυμα, 62
Ἅγιος Τάφος
—, ἐν Ἱεροσολύμοις, 41, 42
—, Σχολή Σίφνου, 16, 39, 40, 42, 44
Ἁγιοταφικό Ταμεῖο ΚΠ., 43
Ἀδώνιδος, ἐπιτάφιος, 75
Ἀθανάσιος, πατρ. Ἱεροσολ., 43
Ἀϊβαζίδης Ν., 137
«Αἰγαιοπελ. Θέματα», 142
Αἴγινα, 51
Ἀλεξανδρίδης Ν., 10
Ἀλεξάνδρου Ἐμμ., 101
Ἀλικαρνασσεύς Διονύς., 76
Ἀλιμπέρτης Γεώργ., ἐπιστ. τελων., 8
Ἀλιμπέρτης
—, Γ(εώργιος), 22, 101
—, Παῦλος, δημ. σύμβ., 43
Ἀνανίας
—, μητροπ. Θηβῶν, 128
—, ὑποψ. μητρ. Βελιγραδ., 116
Ἀνάφη, 58, 59
Ἀνδρειώτης Νίκος, 6
Ἀνδρέου Ζώρξης, δημογ. 137
«Ἀνδριακά Χρονικά», 142
Ἄνδρος, 23, 109, 138
Ἄνδρου
—, Ἑλλήν. Σχολεῖο, 26
—, Καίρειος Βιβλιοθ., 138
Ἀνδρώνικας Ἀντών., παπᾶς, 105
Ἄνθιμος
—, μητροπ. Βελιγραδίου, 109 κ.ἐξ.
—, ὁ Α', ἐπίσκ. Λοφτσού, 115
—, ὁ Β', Λαδόπουλος, ἐπίσκ. Λοφτσού, 109 κ.ἐξ.
—, Ὁρφανός, ἡγουμ. Προφ. Ἡλιοῦ, 123
Ἄντωνίου Δαυῖδ, 142
Ἀπολλοδώρου
—, μυθολ. διηγήμ., 30, 76
—, βιβλιοθήκη, 100
Ἀποστολίδης Φ., 137
Ἀρβανιτάκης
—, Ἰωάννης, δημ. σύμβ., 35, 101
—, Σπύρος, 10
—, Σωτήριος, 101
Ἀργουζάκης
—, Ἀντών., μαθ. ἐκ Κρήτης, 78
—, Θεόδωρος, 137
Armansberg, 26
Ἀρριανοῦ
—, εἰς Ἐπίκτητον, 30
—, Σωζόμενα, 100
Ἀρσένιος, ἐπισκ. Λαμψάκου, 128
Ἀρτεμῶνος Δημ. Σχολ., 58, 60
Βαλέξης Νικόλ., 135
Βαλέτας Νικόλ., 131
Βαλέττας
—, Ἰ(ωάννης), μαθητής, 48
—, Ἰ(ωάννης), διδάσκ., 48
—, Σπυρίδων, δημογ.-δήμαρχος, 29, 37, 38, 39, 50, 101
—, Σπυρίδων Ν., 22
Βάμβα, γραμματική, 8
Βᾶος
—, Γεώργιος Μ., μαθητής, 28
—, Μ(αρίνος), 101
—, Νικόλαος, οἰκονόμ., 56, 74
—, Πέτρος, ἔφορ. σχολῆς, 7
Βαρβάκης Ἰωάν., ἀρχων, 16, 41
Βαρβούνης Μ.Γ., 142
Βαρθολομαῖος, τοποτ. μητροπ., 33
Βασάλος Πέτρος, 22
Βασίλη Μαργιά Ἰω., 130
Βαυαρία, 7
Βαφίας
—, Ἀπόστολος, 101, 137
—, Βασίλειος, 101
—, Γιάκουμος, 129, 135
—, Ζώρξης, 127, 132
—, Ἰάκωβος, 101
—, Νικόλαος Α., 104
Βελιγραδίου
—, μητρόπολη, 109 κ.ἐξ.

- , βλ. Ἄνθιμος
 —, βλ. Κύριλλος
 Βέλλης
 —, Ἀντώνιος, μαθητής, 28
 —, Ἀντών. Ἰ. διδάσκ., 49, 65
 —, Ἰωάννης, 101
 Βενιέρης, βλ. Νεόφυτος
 Βενιός Νικόλαος, 101
 Βεντούρης Κων., 22
 Βερνίκος
 —, Γεώργιος Νικ., 101
 —, Μανόλης, 101
 —, Νικόλαος Γ., σακελλ., 130
 Βερώνη-Καμμὴ Εὐαγγ., 141
 Βιδύνη, 117
 Βιδύνης, βλ. Παΐσιος
 Βιβίλης Π., δημαρχ. Σαλαμίνος, 103
 Βιτάλης Φιλάρετος, 139, 141
 Βιώνης Γεώργιος, σχολάρχης, 71
 Βόξης Νικόλαος, 10, 101
 Βουλγαρία, 114
 Βρανόπουλος Παν., 10
 Βράτσας ἢ Βρέτσης, ἐπισκοπή, 109, 110 κ.έξ.
- Γαβριήλ, ἱερομ. Ραφελέτος, 123
 Γαϊτάνου Γ.Θ., συλλογή, 136, 137
 Γάσπαρης Χαράλ., 141
 Γγιών Νικόλαος, 129, 132, 135
 Γενεύης, εὐαγγέλια, 56
 Γενναδίου
 —, γραμματική, 49
 —, ἱστορία, 75
 Γερακάρης Νικ., ἐπαρχος, 22
 Γεράσιμος, μητρ. Ἀδριανουπόλ., 116
 Γερμανός, μητρ. Σάρδεων, 110
 Γέροντας Νικ., διοικητής, 98, 99
 Γεροντόπουλος
 —, Ἀγγελῆς, 22, 35, 43, 101
 —, Γεώργιος, 22
 —, Νικόλαος, 129
 Γεωργίου, τοῦ, Γιαννάκης, 137
 Γεωργιτζής
 —, Ζανῆς, 101
 —, Φραντζέσκος, 101
 Γεωργούλης Γεώργιος, 101
 Γιαγκάκης Γεώργιος, 141
 Γκιών
 —, οἰκογένεια, 128
 —, Κάρολος, 71, 128
 —, Λούης, 127, 128, 131, 135
 Γλαράκης Γ., 102, 113
 Γοζαδίνος Α.Ν., διδάσκ., 57
 Γραμματοδιδασκαλεία, 51
 Γρηγόριος, μητροπ. Ἀχαΐας, 125
 Γρουπάρη Μαρία, 128
 Γρουπάρης
- , βλ. Ἀγάπιος
 —, Ἀντώνιος, 101
 —, Ἀπόστολος, 22
 —, Ἀπόστολος, ἐπιτρ. σχολ., 29, 38, 47
 —, Γεώργιος, ἐφημέρ. ναοῦ Μεταμορφώσ. Σύρου, 26
- Δανιήλ, ἱεροδ., 114, 117
 Δανούσης Κώστας, 143
 Δαρβάρεως Δ.Ν., ἐγχειρίδιον, 100
 Δασκαλάκης Νικ., 101
 Δελικάνης Καλλίν., 109
 Δεπάστα Πόπη, 115
 Δεπάστας
 —, Ἰωάννης, 101
 —, Κων/νος Τ., 101
 Δεπάστες
 —, Ἀγγελέτος Ν., 22, 101
 —, Ἀντώνιος, 101
 —, Κων/νος Γ., 22
 —, Λ(εωνίδας), 35
 —, Ν(ικόλαος), 22
 —, Ν(ικόλαος) Ἰ., 101
 —, Τομάζος, 101
 Δεσποτοπούλου, μαθηματικά, 37
 Δευτερεύων, ὁ, Σίφνου, 135
 Δημητρίου Νικ., διδάσκ., 142
 Δημοσθένους, Ὀλυνθιακοί, 75
 Διακῆς, βλ. Καλλίνικος
 Διαμαντῆς
 —, Ἀπόστολος, 101
 —, Γιαννούλης, 22
 —, Ἰωάννης, 101
 —, Νικόλαος, 101
 —, Διονύσιος, ἐπίσκ. Λοφτισοῦ, 115, 117
 Διπάστης
 —, Γεώργιος, 127
 —, Νικολός Ἀγγ., 127
 Δολφῆς Ἰωάννης, παπᾶς-διδάσκαλος, 129
 Δοσίθεος, μητροπ. Ν. Πατρῶν, 116
 Δούκας Ἀδάμ, διοικ. Σύρου, 124, 125
 Δουλφῆ οἰκογ., βλ. Ντολφίν
 Δραγάτσης Ἰάκ. Α., 100
 Δρακάκης Ἄνδρ. Θ., 127
 Δρούγκας Ἰάκωβος, δημοδιδ. Μήλου, 137
 Δρώνας, τῆς, Ἐλένη, 135
- Ἐξεβραίων Αἰκατερ. Γ., 131
 Ἐξεβραίων Γεώργης, 131
 Εὐτροπίου, Ρωμαϊκὴ ἱστορ., 30
 Ἐφεσος, 45
- Ζάνης Ἰωανν. Μανόλη, 22
 Ζαχαρένιος Ἰωάνν., 101
 Ζαχαρίας, μητροπ. Χαλκηδόνος, 116
 Ζίας Ἀντών. Κ., 22

- Ζηλήμης
 —, Ἀντώνιος, 10
 —, Γεώργιος, μαθητής, 28
 Ζηλήμων Ἀντών. Γ., 134
 Ζωρινός Ἀπόστ., 105
 Ζωρινοῦ
 —, Αἰκατερίνη, 105
 —, Φλουρέζα Ἀπ., 104, 106
- Ἡροδότου, ἱστορικά, 100
- Θεοκρίτου, εἰδύλλια, 75
 Θεολάης Ζουάνης, 105
 Θεολόγος
 —, Γεώργιος, 101
 —, Ἰωάννης, 22
 Θεόφιλος, μητρ. Τορνόβου, 115
 Θήρα, 23
 Θουκυδίδου
 —, ἱστορία, 100
 —, σύλλεκτα, 100
- Ἰγνάτιος, μητροπ. Ἡρακλείας, 117
 Ἰερεμίας Βαρβαρίγος, μητροπολ. Παροναξίας, 142
 Ἰλαρίων, μητροπ. Τορνόβου, 115
 «Ἰωάννης Βαπτιστής», σύλλγ., 96
 Ἰωαννίκιος, μητρ. Τορνόβου, 116
 Ἰωάσαφ, μητρ. πρ. Βιζύης, 118
 Ἰωνᾶς, μητρ. πρ. Ἡλείας, 125
 Ἰωσήφ
 —, ἡγούμ. Γαλόζενας, 114
 —, ἱερμ. Προφήτου Ἡλιοῦ, 112
- Καλάβρας Κων., λογοθ., 133
 Καλαγάνη, τρίτομο ἔργο, 56
 Καλλίνικος
 —, μητροπ. Σίφνου, 41, 120, 129
 —, μητροπ. Τορνόβου, 114
 —, ὑποψ. ἔδρας Βελιγραδίου, 116
 —, Διακῆς, ἱερμχ. Προφ. Ἡλιοῦ, 123
 Καλογεράκης Γεώργιος, 101
 Καμαράσης Πέτρος, 133
 Καμπάνης
 —, Ἀγγελέτος, μαθητής, 77
 —, Ἄγγελος, 122, 125
 —, Ἀλέξανδρος Ζ., δημόσ. μνήμων, συμβολαιογρ. 101, 105, 122, 125, 136
 —, Γεώργιος, δήμαρχος, 49, 118, 120, 124
 —, Ζανῆς Ἀλεξ., 131, 132
 —, Ζανῆς Ἰ., δημογ., ἐπιτρ. μονῶν, πληρεξ. Σίφνου, 10, 30, 33, 101
 —, Νικόλαος Α., πρόεδρ. Δημ. Συμβ., 35, 43, 101
 —, Νικόλαος Μ., 22
 —, Τζανάκης, 135
- Καντζιλιέρη Φλουρῆ, 127
 Καντζιλιέρης
 —, Ἀγγελετάκης, 126
 —, Ἀγγελέτος, πρωτοπ., 127
 —, Ἀναγνώστης, κήρυξ. εὐαγγ., 127, λογοθέτης, 127
 —, Ἀντώνιος, μαθητ. Φλαγγιν. Σχολ. Βενετ., 127
 —, Γιαννουλάκης, 128
 —, Νικόλαος, σκευοφ., 127
 —, Νικόλαος, 127
 —, Πετράκης, 127
 Καντσιλιέρης Ἀντ., ἔφορος, 38, 47
 —, Ἀντώνιος Ἀγγ., 101
 Καποδίστριας (Ἰω.), 51
 Καραθεοδωρῆ, ὑγιειν. παραγγ., 100
 Καραντινοῦ, μαθηματικά, 30, 37
 Καρᾶς Γεώργιος, 101
 Καραταῆς Γεώργιος, 101
 Καρδίτζης
 —, Ἀντώνιος, 101
 —, Τριαντάφυλλος, 22, 101
 Κατζήανης ἢ Κατζήγιανης Νικόλαος, 130, 131, 137
 Κατχήσεως ἱερᾶς, συνόψεις, 56
 Κίμωλος, 120
 Κόκκινος Νικόλαος, 131
 Κοκκῶνη, γεωγραφία, 75, 76
 Κολονέλλος Ἀπόστ., δημ. συμβ. 22, 43, 101, 126, 127, 132, 137
- Κόμης
 —, Ἰωάννης, 135
 —, Κώστας, 141
 —, Νικόλαος, 22, 101
 Κόμησος Παν., τζελεπῆς, 96
 Κομητᾶ Στεφ., ἐκκλ. ἱστορ., 56
 Κοντοπούλης Γ., ἐκτ. ἐπιτρ., 119
 Κοραῆς, 77
 Κορομηλᾶ Α.
 —, κατχήσεις, 37
 —, βιβλιοπωλ., 56
 Κορονέλλος Ἀπ., 105
 Κορρές Μανώλης, 138
 Κορτέσης Ε., γραμ. ἐπαρχ., 41
 Κορωνίδος, δημοδιδ., 102
 Κοσμάς
 —, πατρο., 47
 —, Χῖος, διδάσκ. Σίφνου, 34
 Κοσμέτος Ν., 22
 Κοσμής Α., 137
 Κοσμής Ἄγγελος, 138
 Κουζουρῆς Ἰωάννης, 22
 Κούκκου Ἐλένη, 51
 Κουλούρης
 —, Ἀποστ. τῆς Μαρίας, 22
 —, Ἰωάννης, παπᾶς, 137

- , Νικόλαος, 101
 Κρήτη, 45
 Κρητικός Νικόλ., 130
 Κρητοσφακιανοί, 12
 Κρίνος
 —, Ἀντώνης, 137
 —, Ἰωάννης, 137
 Κρίνου
 —, Αἰκατερίνα Ἰω., 137
 —, Μαρία Ἰω., 137
 Κρούστης Κων., 101
 Κύθιοι, 119
 «Κυκλαδικά», 137
 Κύριλλος, μητρ. Βελιγραδ., 116
 Κωλέττη, κυβέρνηση, 68
 Κωνσταντῆς Γρ., ἔφορ. παιδ., 34
 Κωνσταντίνου Νικόλ., 101
 Κωνσταντινούπολη, 16, 17, 40, 41, 44
 Κωνσταντίνος, μητρ. Κυζίκου, 116
- Λαγρεγκίου, μαθηματικά, 37
 Λαδόπουλος
 —, βλ. Ἄνθιμος Βελιγραδίου
 —, βλ. Ἰωσήφ ἱερμ. Προφ. Ἡλιοῦ
 Λαμπρινίδης Γ., 10
 Λάντσης Γ., 10
 Λάντσης Κων., 10
 Λασσάνης Γ., Δ/ντῆς οἰκ., 42
 Λάτρης Ἰω. Γ., Διοικ. Μήλου, 35
 Λειμβαῖος Ἰω., ἔφορ. Σχολῆς, 10, 14, 33
 Λεμονῆς Φραγκίσκος, 139
 Λεόντιος, πλοίαρχος, 15
 Λογοθέτης Φραγκούλης, 120
 Λούκας Φραντζέσκος, 129
 Λουκιανού, διάλογοι, 76
 Λουρέντζος Πετρῆς, 130
 Λοφτσού
 —, ἐπισκοπή Τορνόβου, 109
 —, βλ. Ἄνθιμος
 —, βλ. Διονύσιος
 Λυκούργου, κατά Λεωκράτους, 30, 100
 Λυκούρης Ἰωάν. Β., 127
- Μαγκανάρης
 —, Ἀγγελέτος, 101
 —, Ἀντώνιος, 101
 —, Γεώργιος, 22, 35
 Μαζουράνης Γεώρ. Α., 137
 Μακράκης Ἀπόστ., 47, 78, 95
 Μανάκης Βασ., εἰρηνοδ., 137
 Μανδελένης Κων., διδάσκ., 45, 58, 59, 60, 61, 62
 Μανζιάρος Γεώργιος, 101
 Μανιουδάκης Ἀνδρ., 136
 Μανός Ἀντώνιος, 101
 Μαντελένης Κλήμης, 135
- Μάντζας Γεώρ., ἀντιπρ. Γαλλίας, 15
 Μαντζουράνης Ἀντ. Ἰ., 136
 Μάξιμος Ε', πατρ. ΚΠόλ., 139
 Μάουερ, μέλος ἀντιβασ., 7
 Μαριδάκη Γεωργ. Σ., συλλογή, 126
 Μαριδάκης Ἐμμαν., 101
 Μαρουδῆς Ἰάκωβος, 22
 Μαρουδιᾶς Ἰάκωβος, 101
 Μαρούλλης
 —, Ἀπόστολος, 22, 56, 74
 —, Γεώργιος, 101
 Μαστρόκαλου Μαργ. Ἰ., 130
 Μάτζα Φλώρα Κ., 136
 Μάτζας
 —, Ἀπόστολος, 101
 —, Γεώργιος, 135
 —, Γεώργιος Κων., κοτζάμπασης, 128, 129, 130
 —, Κωνσταντίνος, 135
 —, Κωνσταντίνος Τζ., 127
 —, Ν(ικόλαος), κόνσολος, 135
 —, Πέτρος, 22, 101
 Ματθαῖος, μητροπ. Τορνόβου, 110
 Μάτσας
 —, Γεώργιος, δημογέρον, 22, 43, 101
 —, Ζ(ανῆς) Κ., 22, 101
 —, Ἰωάννης Βιτ., διδάσκαλος, 7, 11, 13, 14, 17, 18 κ.ά.
 —, Κωνσταντίνος Ζ', 33, 132
 —, Μ. τοῦ Κων., 101
 —, Μ(αρίνος), 10
 —, Πέτρος, ἔφορος Σχολ., 38, 47
 —, δημ. συμβ., 43
 Μαύρη Θάλασσα, 132
 Μαυρογένης Νικ., δραγομάνος, 127
 Μαχμούτ Π', σουλτάνος, 115
 Μελάς Α., Γραμμ. Ἐκκλησ., 124
 Μηλιᾶς, τῆς, Μαρῖνος, 10
 Μήλιοι, 32
 Μήλος, 20, 21, 23, 45
 Μικρά Ἀσία, 113, 114
 Μιχαλόπουλος Νικ. Τ., 140
 Μονόπολης Νικ. Δ', 78
 Μοσχόπολη, 45
 Μουρούζης Νικ., δραγομάνος, 133
 Μπάος
 —, ἅγιος οἰκονόμος, 126, 127, 129
 —, Ἀπόστολος, οἰκον.,
 —, Ἀπόστολος, ἐπίτρ. μονῶν, 33
 —, Γιαννάκης, 131, 132
 —, Δημήτριος Νίκου, 131
 —, Ἰωάννης Κ., ἀντιπρόξ., 136
 —, Ἰωάννης, 127, 132
 —, Κωνσταντίνος, ἐπιστάτης καντζηλαρ., 130, 134
 —, Νικόλαος, σακελλ., 134

- , Μαρῖνος, 33
 —, Πέτρος Ἰ., 10
 —, Πέτρος Κ., 134, 135, 136
 Μπάου Φλουρή, οἰκονόμ., 135
 Μπατήs
 —, Νικόλαος, δημ. σύμβ., 22, 43, 101
 —, Νικόλαος Γ', μαθητής, 78
 Μπέλης
 —, Γεώργιος Φρ., 22
 —, Ἰ(ωάννης) Φ., 101
 —, Πέτρος, 22, 35, 101
 Μπελιβανάκης
 —, Γρηγόρης, 141, 143
 —, Παῦλος, 143
 Μπιρμπίλης Ἄντ. δημαρχ. Σαλαμίνας, 102
 Μπολάνης Μανόλης, 101
 Μπουτούρης Ν., 8
 Μπουφούνης Ἄντων., 101
 Μπρουνιάs Ἄντ., 101
 Μύκονος, 138
 Μυτιληναῖος Δ., 33
- «Ναξιακά», περιοδ., 142
 Ναυπλία, 48, 55
 Ναύπλιο, 54, 65
 Ναυπλιώτης Κ.Γ., 137
 Ναυτ. Μουσείο Αἰγαίου, 138
 Νεόφυτος
 —, μητρ. Ἀμασείας, 116
 —, μητρ. Ἀττικῆs, 125
 —, μητρ. Εὐβοίας, 125
 —, Βενιέρης, ἐπισκ. ἐπίτρ., 120
 Νικηφόρης
 —, Νικολός, 132
 —, Φραζέσκος, 132
 Νικηφόρος, μητρ. Δέρκων, 116
 Νιστάρης Γ., 22
 Ντεστουνιάνος Γεώρ., 22
 Ντολφίν ἢ Ντουλφῆ
 —, οἰκογένεια, 129
 —, λογοθέτης, 134
 —, βλ. καὶ Δολφῆs, 136
 —, Θεοφάνης, παπᾶs, 130
- Ξενοφώντος, ἀπομνημον., 76
- Ὄβρενοβιτς Μίλος, 117
 Ὄθων, βασιλεὺs, 7
 Ὄθωναῖος
 —, Ἀποστόλης, 33
 —, Ἰ(ωάννης) Ν., 10
 —, Γεώργιος Κ., δημογ., 10, 29, 35, 39, 50, 101
 —, Μανουήλ, 10
 —, Περικλῆs Ἰ., 28
 Ὀμήρου Ἰλιάs, 75
- Ὀρφανός, βλ. Ἄνθιμος
- Παγώνης Γεώργ., 137, 141
 Παῖσιος
 —, μητρ. πρ. Βιδύνης, 118, 128
 —, ἐπίσκ. Λοφτσού, 115
 Παλ. Διαθήκης, περιλήψ., 56
 Παλαιόκαπας Νικόλ., 105
 Παλαιός (Κων.), λογιώτατος, 134
 Παλεός Γεώργιος, 101
 Παλληκαράκης Θεόδωρ., 22
 Παλληκαρακίου Θεόδωρ., 135
 Παμπακερός Γεώργ., 101
 Πανάρετος, μητρ. Νικομηδείας, 116
 Πανόργιος Ἰωάνν., 135
 Πανόριος Ν., 22
 Πανώργιος Γ., 10, 22, 101
 Πανώριος Ν., 43, 137
 Πᾶος
 —, Ν(ικόλαος), 22
 —, Πέτρος Ἰ., 14
 —, Πέτρος Κ., δημογέρων, 10, 22, 56, 101, 133, 134
 Παπαδάκης Κων. Μ., 141
 Παπανδριανός Ἰω. Α., 109
 Παπαφιλιππῆ Κατερίνα, 130
 Παρίσι, 96
 Πάτριος Σπυρίδων, 28
 Πατρίου Σπ. ἐκπαιδευτ., 96
 Πάτριος, 45
 Πατραμάνη Μαρία, 141
 Πετρουλάκης Κώστας Σ., 141
 Πιτζινός Λούκας, 101
 Πιτι(ά)ρης Ἰωάνν., διοικητής, 8, 9, 10, 11, 15, 37
 Πλαγηνός
 —, Ἀλέξανδρος, 133, 134
 —, Κων/νος, ὑπάλλ. δραγομάνου, 132, 133, 134, 135
 Πλημένου Κων/νος, 101
 Πλουτάρχου, «βίος Δημοσθένους», 8, 66
 Πολύκαρπος, πατρ. Ἱεροσολύμων, 43
 Πουτούs Χριστοφῆs, 10, 101
 Πραϊδῆs Γ., 107
 Πριβιλέγγιος
 —, Γεώργιος, 133
 —, Λεονάρδος, 134
 Προβελέγγιος Ἰω., 119
 Πρόκος
 —, Ἀναγνώστηs, 22, 105, 127, 135
 —, Ἀριστείδης, 78
 —, Γεώργιος Β., 62
 —, Γ(εώργιος), 101
 —, Γιαννάκης, 136
 —, Ἰωάννης, 120, 129, 135
 —, Ν(ικόλαος) Α', 114

—, Φρασές, πλοίαρχος, 132, 135
Πρόκου
—, Αικατερίνα, γένος Ζηλίμη, 132
—, Φλουρού, 118, 120, 121, 123

Ραγκαβή Α., χρηστομάθεια, 76
Ράμφος Ίωάννης, 120
Ράμφος Μ., 137
Ραπτόπουλος Νικόλ., 101
Ραφαλέτος Γαβριήλ, Ιερμ. Προφ. Ήλιοϋ, 123
Ραφελέτος
—, Ίωάννης, 127, 131
—, Κωνσταντίνος, 101
—, Νικόλαος Ίω., 101
—, Πέτρος, 131
Ροδιάρης Μανόλης, 22
Ροής Γεώργιος, 101
Ρούσσοσ Στρατής, 22, 101

Σαβράμης Ευάγγελος, 117
Sacra Congreg. de Propaganda Fide, 142
Σαλαμίνα, 65, 102
Σάμου
—, ιστορικό Αρχεΐο, 142
—, Ίδρυμα Δημητρίου, 142
Σαντορίνη, 138
Σαραζίνου, μέθοδ. άλληλ., 37
Σαραντινός
—, Ίναστάσης, 104
—, Νικόλαος Ί., 104, 106
Σαραντινού
—, βλ. Ζωρινοϋ Φλώρα
—, Φλωρέζα Ίναστ., 104
Σάρης Ίωάννης, 22, 101
Σαρταφέρου Ίλένη, 10
Σγουρδαΐος Ίπόστ., 101
Σερβία, 117
Σερίφιοι, 32
Σέριφος, 16, 40, 47, 119
Σικελιώτης (Διόδωρος), 76
Σικινίτες, 17
Σίκινος, 17
Σκοϋφος Σ., νομάρχης, 34, 40, 106, 108
Σμάρης Ίωάννης, 101
Σπαθάρος
—, Ίωάννης), 101
—, Κ(ωνσταντίνος), 22, 35, 101
—, Ν(ικόλαος), 22
Σπεράντισας
—, Ίγγελής, 10
—, Ίντωνιος Α., 78
—, Ίπόστολος, 101
—, Γεώργιος, 10
—, Γεώργιος, μαθητής, 28
—, Θεόδωρος, 22
—, Ίωάννης Β., 101

—, Νικόλαος, σχολάρχης, 23, 26, 32 κ.ά.
Σταυριανός Δ., διδάσκ., 18, 30
Σταύρου Ίω. Β., διδάσκ., 137
Στεφανιοϋ Μαρία, 104
Στούρζα Ίλεξ., έγχειρίδιο, 56
Στραβομούρης, 33
Στράβωνος, γεωγραφικά, 76
Στρήναινασ Ίποστόλης, 135
Συμεωνίδης Σ.Μ., 142
Συριανός
—, Γρ(ηγόρης), 101
—, Κ(ωνσταντίνος), 22, 35
Σϋρος, 29, 68, 69
Σφυρόερασ Βασ., 133
«Σχολή Λόγου», 96
«Σχολή Μεγάλη Γένου», 96
Σωκράτουσ
—, Αΐσχίνου διαλ., 30
—, Ίπολογία, 75

Ταΐνγαρόγ, 41
Τακουέτου, γεωμετρία, 30
Τάλασ Νικηφόροσ, 101
Ταμπακάκης Μιχελής, 22
Ταταράκης Π., 33
Τζακάτοσ Κωνσταντής, 129
Τζανής Νικόλαοσ, 101
Τζανουδάκης Γεώργιοσ, 101
Τολφίν
—, λογοθέτησ, 135
—, βλ. καΐ Ντολφίν
Τορνόβου
—, βλ. Ίλαρίων, Ίωαννίκιοσ, Φιλόθεοσ
Τριαντάφυλλοσ, σακελλ., 129
Τριανταφύλλου Αϋγερινόσ, διδάσκ. Κιμώλου,
19
Τροϋλλοσ
—, Ίντωνιοσ, 22
—, Ίντωνιοσ Γ., 142
—, Κων/νοσ Α., 136
Τσεγκέλκιοΐ, 96

Ύδρα, 45, 132

Φαρμακίδης Θεόκλ., 8, 125
Φαρμακίδου, Χρηστομάθεια, 76
Φιλιππάκης
—, Ίπόστολοσ, 101
—, Ίωάννησ, 22, 101
—, Μάνοσ, 118
Φιλιππότησ Στρατήσ, 142
Φιλόθεοσ
—, μητρ. Βάρνασ, 110
—, μητρ. Τορνόβου, 110
Φιλοπατρίδησ Γ., ύπάλλ. Γραμμ. Ίκκλ., 18,
σχολάρχ. 23

Φολέγανδρος, 45
Φωτιάδης Ν., 78

Χαμάδης Βασίλης, 101
Χαραμαντᾶς Γεώργ. Δρ., πρεσβύτε., 142
Χιονίδης Γιώργος Χ., 142
Χλωρός Ἀγγελέτος, 101
Χορτάκης, μαθηματικός, 36
Χρυσόγελοσ
—, Γεώργιος, 22, 101
—, Νικόλαος, σχολάρχης - ὑπουργός-δή-
μαρχος 14, 25, 32, 33 κ.ά.
Χρυσογέλου Κυριακῶ, 15, 16
Χρυσολουρᾶ Μαρία Σπυρῆ, 105
Χωρικόπουλος Ἰω., 101

Ψαρᾶς Ι.Δ., 142
Ψαραύτης
—, Γεώργιος, σχολάρχης, 7, 9, 11, 13, 14,
15, 17, 19 κ.ά.
—, Νικόλαος, διδάσκ., 54, 55, 56
Ψυλιάκος Γεώργιος, 22
Ψίμης
—, Γ(εώργιος), 10
—, Δημήτριος, 10
—, Κωνσταντῖνος, 10

II. I. ΜΟΝΩΝ, ΝΑΩΝ

Ἀγία Βαρβάρα, τοῦ Νικ. Πραπκοῦ, 105
Ἀγία Μαρίνα, μονή Μήλου, 22
Ἅγιοι Ἀνάργυροι, 132
Ἅγιος
—, Ἀθανάσιος Φυρογίων, 114, 118, 121
—, Ἀντύπας, μετόχι σιμωνόπετρ.-σχολεῖο,
34
—, Ἀρτέμιος, μετόχι σιμωνοπ.-σχολεῖο, 39
—, Γεώργιος, μονή, Γαλόζενας, 114
—, Γεώργιος, πατριαρχείου, 116
—, Γεώργιος, μονή Μήλου, 22
—, Νικόλαος, στ' Ἀερινά, 105
—, Σπυρίδων, Σταυρίου, 104
—, Ἅγιος Τάφος, μετόχι, 30, 39

Βρύση, μονή, 17

Ζωοδόχος Πηγή ἢ Παναγία τοῦ Μπαροῦ, 115

Θεολόγος Μογκοῦ, μονή, 46, 47, 114

Οὐρανοφόρα, 130

Παναγία Βουνοῦ, μονή, 131
Παναγία Κ. Μαχαλᾶ Τορνόβου, 114

Πολλαί Ἐκκλησίαι, 44
Προφήτου Ἡλιοῦ, μονή, 17, 109, 110, 113,
121, 122

Σωτήρος, ναός, 115

Ταξιάρχης Σερίφου, μονή, 119

Χρυσοστόμου
—, μονή στή Φυτεῖα, 21, 22, 23, 30, 31, 39
—, σχολεῖο στή Φυτεῖα, 20, 21, 23, 44, 45

III. ΤΟΠΩΝΥΜΙΩΝ

Ἀερινά, τ', 105
Ἀμμουδάρες, 131
Ἀπολλωνία ἢ Σταυρί, 39
Ἀρτεμιών, 39
Ἅγιος Σῶζων, 31, 104
Ἀλώνι, 126

Βάνη ἢ Φραζέλου, 136

Γενναργιά, 126

Ἐλεήμονας, 105, 126
Ἐξάμπελα, 39

Κακό Σκαλί, 126
Καλέκα, στοῦ, 105
Κάστρο, 10, 39, 44
Καταβατή, 39

Μαῦρο Βουνό ἢ Βουνί, 104, 106, 126, 128, 135
Μούγκρου, 104, 106
Μύλος, 136

Ξηροζάμπελο, 31

Παλαιοκῆπος, 126, 131
Πετάλι (Κάτω), 31
Πλάκες Σταυρίου, 104, 106, 127
Πλακωτό, 126
Ποθητοῦ, στοῦ, 105

Ράχη (Μογκοῦ), 104

Σταυρί, 104
Στουργιάκα, 126
Συκίδι, 126

Φελῆ, στοῦ, 31
Φιλιππάκη, στοῦ, 126
Φυροῦ, στοῦ, 126

